

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu místních aktérů

Vypracovala: Bc. Michaela Merčáková

Vedoucí práce: doc. RNDr. Zuzana Dvořáková Líšková, Ph.D.

České Budějovice 2023

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Michaela MERČÁKOVÁ
Osobní číslo: E21024
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Strukturální politika EU a rozvoj venkova
Téma práce: Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu místních aktérů
Zadávací katedra: Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Zásady pro vypracování

Cíl práce:

Cílem diplomové práce je zhodnocení cestovního ruchu na Třeboňsku s ohledem na principy udržitelného rozvoje z pohledu místních aktérů a navrhnout opatření pro budoucí rozvoj této turistické oblasti.

Teoretická část bude zaměřena na formy cestovního ruchu a jejich udržitelnost. Praktická část přinese prostřednictvím dotazníkového šetření poznatky ohledně spolupráce mezi jednotlivými subjekty v oblasti cestovního ruchu a vnímání problematiky udržitelnosti cestovního ruchu místními obyvateli. Z jednotlivých zjištění budou navržena opatření pro další rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku.

Osnova:

1. Úvod a cíl
2. Literární rešerše (teoretická část)
3. Metodika (praktická část)
4. Vyhodnocení informací
5. Závěr výzkumu
6. Seznam literatury a internetové zdroje
7. Přílohy

Rozsah pracovní zprávy: 50-60 stran
Rozsah grafických prací: 0
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

- BINEK, Jan. *Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2009. ISBN 978-80-904308-0-8.
- ÇALISKAN, Caner. (2021). *Sustainable tourism: Gen Z? Journal of Multidisciplinary Academic Tourism*. 107-115. 10.31822/jomat.2021-6-2-107.
- GALVASOVÁ, Iva. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. Vyd. 1. Brno: Georgetown, 2007. ISBN 978-80-86251-20-2.
- ZÁVODNÁ, Lucie. (2015). *Udržitelný cestovní ruch. Principy, certifikace a měření*. Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)
- ROBLEK, Vasja & DRPIČ, Danijel & MEŠKO, Maja & MILOJICA, Vedran. (2021). *Evolution of the Sustainable Tourism Concepts*. 10.20944/preprints202111.0039.v1.
- STŘÍBRNÁ, Marie. (2008). *Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích*. Praha: Euroconsultants.
- Tarlow, Peter. (2021). *The ecology of sustainable tourism. Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. ahead-of-print. 10.1108/WHATT-10-2021-0132.

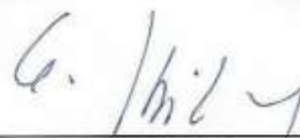
Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Zuzana Dvořáková Lišková, Ph.D.
Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Datum zadání diplomové práce: 1. března 2022
Termín odevzdání diplomové práce: 15. dubna 2023

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (26)
370 05 České Budějovice

doc. Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová
děkanka

prof. Ing. Eva Kislingerová, CSc.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to - v nezkrácené podobě - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 14. 4. 2023

.....

Bc. Michaela Merčáková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí diplomové doc. RNDr. Zuzaně Dvořákové Líškové, Ph.D. za odborné a zároveň velmi podnětné vedení diplomové práce, za její náměty a celkový vstřícný přístup.

Dále bych ráda poděkovala všem respondentům z řad místních obyvatel Třeboňska, obcí, města Třeboně, MAS Třeboňsko a Mikroregionu Třeboňsko.

Obsah

1	Úvod	3
2	Cíl práce, hypotézy a metodika	5
	2.1 Cíl práce	5
	2.2 Hypotézy	5
3	Literární řešerše	9
	3.1 Cestovní ruch.....	9
	3.1.1 Vývoj cestovního ruchu	9
	3.1.2 Definice cestovního ruchu	11
	3.1.3 Politika cestovního ruchu	12
	3.1.4 Vnímání cestovního ruchu	13
	3.1.5 Specifika cestovního ruchu.....	15
	3.1.6 Typologie cestovního ruchu.....	15
	3.1.7 Destinace cestovního ruchu	17
	3.1.8 Vymezení účastníků cestovního ruchu	18
	3.2 Počátek a rozvoj udržitelného cestovního ruchu	19
	3.2.1 Počátky udržitelného cestovního ruchu	19
	3.2.2 Rozvoj.....	23
	3.2.3 Udržitelnost.....	23
	3.2.4 (Trvale) udržitelný rozvoj.....	24
	3.2.5 Udržitelný rozvoj území.....	26
	3.3 Rozvoj cestovního ruchu.....	28
	3.4 Udržitelný cestovní ruch.....	31
	3.4.1 Měření udržitelného cestovního ruchu	47
	3.4.2 Společensky odpovědný cestovní ruch.....	49
	3.4.3 Konkrétní příklady udržitelnosti v cestovním ruchu ve světě	53
	3.4.4 Management cestovního ruchu.....	55
	3.5 Cestovní ruch a Evropská Unie.....	56
	3.6 Dokumenty cestovního ruchu České republiky	60
	3.7 Kraje a cestovní ruch	63
	3.8 Obce a cestovní ruch.....	64
	3.9 Strategie	65

3.10 Strategické plánování v cestovním ruchu.....	67
4 Třeboňsko	68
4.1 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku.....	72
4.1.1 Typické formy udržitelných turistik na Třeboňsku	74
4.1.2 Veřejná podpora a dotace na rozvoj turistiky na Třeboňsku.....	83
4.1.3 Aktéři cestovního ruchu na Třeboňsku	84
5 Řešení a výsledky.....	98
5.1. Řešení	98
5.1.1 Dotazníkové šetření.....	98
5.1.1.1 Vnímání problematiky udržitelnosti cestovního ruchu místními obyvateli.....	98
5.1.1.2 Spolupráce místních aktérů	109
5.2 Výsledky dotazníkového šetření	118
6 Návrhy opatření pro další rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku.....	121
7 Diskuze a závěr.....	126
8 Použité zkratky.....	130
I. Summary a keywords.....	131
Summary.....	131
Keywords.....	131
II. Seznam použitých zdrojů.....	132
České zdroje	132
Tištěné zdroje.....	132
Internetové zdroje	134
Zákony.....	136
Zahraniční zdroje.....	137
Tištěné zdroje.....	137
Internetové zdroje	137
III. Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	140
Seznam obrázků.....	140
Seznam tabulek	140
Seznam grafů	140
IV. Seznam příloh	141
V. Přílohy	142

1 Úvod

Cestovní ruch, který je součástí turistického průmyslu 21. století, tvoří neodmyslitelnou část světové ekonomiky. Pro rozvojové země je rozvoj cestovního ruchu důležitou strategií, která napomáhá ekonomickému růstu, vytváření pracovních míst, zlepšení potravinové bezpečnosti a zmírnění chudoby. Průmysl cestovního ruchu není jen o ubytování, dopravě a stravování, jak asi napadne téměř každého, když se o cestovním ruchu začne mluvit. Ve skutečnosti se jedná o mnohem pestřejší spektrum možností, které lze rozvíjet v rámci rozvoje cestovního ruchu. Toto odvětví zahrnuje také průmysl zábavy a volného času, výrobu, například suvenýrů, prodejní sítě a také finanční služby, kam spadá například směnárenská činnost. Tím, že je toto odvětví takto obsáhlé, ovlivňuje i makroekonomické ukazatele, jako je podíl na celkovém hrubém domácím produktu nebo zaměstnanost, pro níž je toto odvětví velmi klíčové. Cestovní ruch ovlivňuje zaměstnanost jak „napřímo“, tedy zaměstnáváním osob ve všech výše zmíněných oblastech, ale také „nepřímo“ tím, že prostřednictvím jeho rozvoje a fungování, dochází k odběru z výroben, dílen, od dodavatelů potravin, maloobchodníků, velkoobchodníků a spousty dalších obchodů a dodavatelů. V cestovním ruchu jsou ale také potřeba externí služby, pokud nemají poskytovatelé služeb vlastní zaměstnance. Může se jednat například o údržbáře objektů, elektrikáře, tvůrce webových stránek, marketéry a spousty dalších nepostradatelných odborníků, kteří svou prací společně utváří služby cestovního ruchu jako celku. Aby se však cestovní ruch v území mohl rozvíjet, je tento rozvoj podmíněn existencí vhodného potenciálu. Tento potenciál se ale váže k určitému konkrétnímu a krajinnému systému. Celkový potenciál vyjadřuje způsobilost území k vytváření podmínek pro rozvoj konkurenceschopného cestovního ruchu. Potenciál se liší podle jednotlivých území a není rozmístěn rovnoměrně.

Ačkoliv se CR definuje nejvíce na globální úrovni, jinak tomu není ani na úrovni států, regionů a území. Třeboňsko, kterému je věnována tato práce, je cestovním ruchem známé a jeho význam pro rozvoj tohoto území rok od roku stoupá, a dokonce i v období pandemie COVID 19 bylo toto území hojně navštěvováno. Pravděpodobně právě proto, že lidé z měst „utíkali“ na venkov, kde byla omezení mírnější a kde se nepotkali s takovým množstvím lidí, jako ve městě. Rozvoj cestovního ruchu v daném území nepopíratelně napomáhá rozvoji území jako takovému, službám a aktivitám na tomto území. Říká se ale, že tzv. „všeho s mírou“. A to už začíná být i případem Třeboňska, které čelí v sezónních měsících (především červen-září) masivními množstvími turistů, kteří nejen, že narušují běžný život místních obyvatel, a to nejen v centru Třeboně, ale i okolí, ale také narušují celistvost a přirozenost přírody. Na rozvoj

cestovního ruchu ale kromě turistů, kteří sem míří obvykle za rekreačními účely, mají ovšem největší vliv místní aktéři. Těch je bezesporu mnoho. Tato práce bude zaměřena na ty, které hodnotím jako klíčové, co se týče vlivu na rozvoj cestovního ruchu. Je jimi město Třeboň, které je centrem Třeboňska a také hojně turisticky navštěvovaným místem, dále jsou jím CHKO, Mikroregion a MAS Třeboňsko, které mají v rozvoji Třeboňska také své slovo. V neposlední řadě jsou významnými aktéry obce na Třeboňsku a jejich obyvatelé, jichž se rozvoj cestovního ruchu dotýká, trůfám si říct každým rokem více.

Oblast Třeboňska je velmi ovlivněna Chráněnou krajinnou oblastí Třeboňsko. Rozvoj v této oblasti musí splňovat stanovená pravidla dle stupně ochrany přírodního prostředí a zároveň by měl být dodržen princip partnerství mezi obcemi, občany a městy, případně podnikatelskými subjekty. Rozvoj cestovního ruchu v této oblasti není procesem, který by se dal jednoznačně naplánovat. To nám ukázal rok 2020, který byl vlivem šíření pandemie COVID-19 ve znamení obrovského propadu v mnoha odvětvích, včetně cestovního ruchu, a to celosvětově. Tento rok se stal dle Světové organizace cestovního ruchu nejhorším rokem v historii cestovního ruchu. Ohroženo bylo až 120 milionů pracovních míst, ať už přímo v odvětví cestovního ruchu anebo v odvětvích propojených s odvětvím cestovního ruchu a do října roku 2020 zkrachovalo více než 40 leteckých společností na světě. V roce 2022 došlo však k navrácení do zhruba 60% původního stavu, z hlediska zahraničních příjezdů. Tím však není krize zažehnána, vzhledem k energetické krizi. Je tedy více než jasné, že odvětví cestovního ruchu je odvětvím velmi rychle se měnícím v závislosti na vlivech, na které se ne vždy dá připravit dopředu. Na odvětví cestovního ruchu také působí opatření týkající se klimatických změn, protože se jedná o jedno z odvětví, které nejvíce ovlivňuje stav životního prostředí. Po všech debatách o udržitelném rozvoji jako takovém, se i v souvislosti s cestovním ruchem začíná mluvit o udržitelném rozvoji cestovního ruchu jakožto novém odvětví cestovního ruchu (World Economic Forum: Global Future Councils, 2022). Udržitelný cestovní ruch je takovým cestovním ruchem, který napomáhá sociálnímu a ekonomickému rozvoji při zachování původní integrity životního prostředí, ekologického stavu prostředí a sociální integrity místních komunit, přičemž tento rozvoj podporuje rozvoj regionálních a místních politik. Někomu se tato forma může zdát jako módní trend, ale čím dál více odborníků uznává, že tuto formu cestovního ruchu bude postupem času potřeba zavést všude. Ani turistům se trend udržitelného rozvoje cestovního ruchu nevyhýbá a stále více z nich si uvědomuje potřebu udržitelného a odpovědného chování. Pokud tedy má probíhat celosvětový rozvoj udržitelně, je nezbytné, aby i odvětví cestovního ruchu přispělo svou udržitelnou formou (Richardson, 2021).

2 Cíl práce, hypotézy a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je zhodnocení cestovního ruchu na Třeboňsku, tedy zda splňuje principy udržitelného rozvoje z pohledu místních aktérů, kterými jsou pro tuto práci stanoveni obyvatelé oblasti Třeboňska, MAS Třeboňsko, která spojuje jak fyzické osoby, tak podnikatele a obce na Třeboňsku. Dále Mikroregion Třeboňsko, který sdružuje obce na Třeboňsku, jednotlivé obce Třeboňska, které byly vybírány tak, aby byly co nejbližší městu Třeboň a samotné město Třeboň. Společně se zhodnocením cestovního ruchu na Třeboňsku, je cílem vyhodnocení, jak spolupracují místní aktéři, jejichž spolupráce je jednou z podmínek udržitelného rozvoje cestovního ruchu a také vyhodnocení vnímání problematiky udržitelnosti cestovního ruchu místními obyvateli. Na základě tohoto zhodnocení bude možné formulovat doporučení budoucích opatření pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu oblasti Třeboňska.

Aby mohlo dojít k naplnění hlavního cíle, je potřeba splnění několika dílčích cílů, které jsou stanoveny následovně:

- Zpracování odpovědí od respondentů (obyvatel) Třeboňska a vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření
- Zpracování výsledku dotazníku od města Třeboň, vyhodnocení a porovnání se strategickým dokumentem města Třeboň
- Zpracování výsledků od dobrovolných svazků obcí – MAS Třeboňsko a Mikroregion Třeboňsko a vyhodnocení výsledků
- Zpracování výsledku dotazníkového šetření u CHKO Třeboňsko
- Zpracování dotazníků od obcí na Třeboňsku a jejich vzájemné porovnání přístupů
- Formulace doporučení a vhodných opatření vedoucí k budoucímu udržitelnému rozvoji cestovního ruchu na Třeboňsku

2.2 Hypotézy

Pro zpracování dílčích částí diplomové práce a naplnění hlavního cíle bylo stanoveno pět vedlejších hypotéz, které jsou formulovány níže a jedna hlavní hypotéza. Na základě výsledků dotazníkového šetření budou hypotézy přijaty nebo zamítnuty.

Hlavní hypotéza

Místní aktéři společně spolupracují na rozvoji cestovního ruchu a obyvatelé s tímto rozvojem souhlasí.

Dílčí hypotézy

- Město Třeboň podporuje rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost.
- Obce mají zájem o rozvoj cestovního ruchu, ale příliš neřeší udržitelnost rozvoje.
- MAS Třeboňsko aktivně podporuje rozvoj cestovního ruchu, ale v mírách udržitelnosti.
- CHKO Třeboňsko prosazuje udržitelný cestovní ruch a tím brání nekontrolovanému rozvoji cestovního ruchu.
- Obyvatelé vnímají cestovní ruch jako rozvíjející, jsou pro jeho regulaci a rozvoj v mezích udržitelnosti.

2.3 Metodika při zpracování diplomové práce

Diplomová práce je rozdělena do dvou základních částí. První část diplomové práce, která je především literární rešerší, je teoretickým východiskem, zaměřeným na téma práce. Využito je české i zahraniční literatury, především recenzovaných článků, tištěných publikací, českých právních předpisů a dostupných strategických dokumentů místních aktérů. Úvodní část se věnuje odvětví cestovního ruchu, jeho vývoji, účastníkům, formám a podmínkám rozvoje. Před tím, než je představen udržitelný cestovní ruch a jeho rozvoj, je nejprve objasněn pojem udržitelnost a udržitelný rozvoj. Následuje přestavení definice udržitelného CR a jeho udržitelného rozvoje, základní pilíře, kodexy, certifikace subjektů a destinací CR a uvedeny konkrétní příklady udržitelného CR ve světě. Další část je věnována indikátorům, jejich sadám, možnosti měření a sledování udržitelnosti. Závěrem je vysvětlen proces strategického řízení v cestovním ruchu a možnosti, jak a na základě čeho mohou zasahovat do rozvoje cestovního ruchu obce, kraje, Česká republika a také Evropská unie.

Praktická část je zaměřena na popis udržitelných forem cestovního ruchu na Třeboňsku, vzhledem k jeho přírodnímu potenciálu a podmínkám, následuje popis Třeboňska a jeho atraktivit. Vzhledem k dotazníkovému šetření mezi místními aktéry cestovního ruchu na Třeboňsku, jsou představeni tito aktéři a nastíněny jejich hlavní činnosti.

Pro tuto práci je zvolena metoda kvantitativního výzkumu, do které se dotazníkové šetření řadí. Výhodou dotazníkového šetření je, že umožňuje získat za poměrně krátký časový úsek větší množství informací a od většího počtu respondentů. Respondent si navíc může svou odpověď v klidu promyslet. To je rozdíl například oproti rozhovoru. Z důvodu, že je potřeba získat co největší množství dat, aby byl výsledek reprezentativní, zvolila jsem si právě tuto metodu. Na základě přímého dotazníkového šetření mezi místními aktéry jsou získána data, která jsou vyhodnocena se zaměřením na přístup a pohled místních aktérů na udržitelný cestovní ruch, na

cestovní ruch jako rozvíjejí odvětví a také na vyhodnocení jejich vzájemné spolupráce na tomto rozvoji. Na základě dotazníkového šetření jsou přijaty nebo zamítnuty stanovené hypotézy. Jednotlivé dílčí výsledky jsou vyhodnoceny a porovnány mezi jednotlivými aktéry tak, aby mohl být vyhodnocen celkový přístup a vnímání problematiky udržitelného cestovního ruchu místními aktéry a jejich spolupráce vedoucí k rozvoji udržitelného cestovního ruchu.

Získaná data z dotazníkového šetření u zvolených aktérů je dále potřeba zpracovat a vyhodnotit. Pro lepší přehlednost jsou výsledky z dotazníkového šetření u MAS, Třeboně a obcí zpracovány v grafické a textové podobě v příloze, které zpracoval přímo web Survio, kde byly dotazníky vytvořeny. V případě místních obyvatel, kde je vyšší počet respondentů, jsou výsledky zpracovány do grafů pouze z části celkových odpovědí a jsou uvedeny přímo v řešení a okomentovány. Některé grafy a jejich hodnoty jsou vyjádřeny v relativních hodnotách (v %), některé v absolutních. Záleží to na tom, která možnost se, ke kterému grafu hodí více. Závěrečné srovnání a vyhodnocení všech výsledků je poté zpracováno do srovnávací tabulky.

Před samotným zpracováním výsledků dotazníkového šetření u místních obyvatel do grafů a tabulek a následným slovním okomentováním, jsem nejprve stanovila reprezentativní vzorek, který bude mít všeobecnou vypovídací hodnotu po jeho vyhodnocení a bude jej možné použít pro celé území. Tento vzorek je stanoven na základě pohlaví, tedy v závislosti na poměru muži a ženy v okrese Jindřichův Hradec. Stejným poměrem je poté z celkového počtu respondentů stanoven vzorek pro následné vyhodnocení dat. Využito je základních statistických a matematických metod. Některá data jsou nominálního charakteru (pohlaví), zde je úroveň hodnot měřena pomocí modu, některá mají charakter kardinální proměnné (věk), zde byl použit součet. Pouze pro mou informaci, která věková skupina je zastoupena nejvíce je využit modus a dále také průměr, který zajistí zjištění průměrného věku (není uvedeno v práci, bylo zjištěno pouze pro informaci před následným zpracováním dotazníku). Důležité je především vyjádření v relativních hodnotách (%).

Vzhledem k tomu, že hrozí nízká návratnost dotazníků, především od obyvatel, kde minimální stanovený počet odpovědí je navrácených 100 dotazníků, aby byl výsledek všeobecně aplikovatelný, je část dotazníků mezi respondenty šířena nejen online, ale také v tištěné podobě. Tím je sníženo riziko nízké návratnosti a částečně zamezeno i tomu, že by dotazník, především starší generace, nebyly schopné vyplnit. Tím může být částečně ohrožen náhodný výběr, ale zaručena větší návratnost dotazníků napříč různými věkovými a socioekonomickými skupinami. Tento výběr je tedy částečně účelový, společně s dotazníky konkrétním aktérům (MAS, CHKO, Mikroregion, město Třeboň, obce na Třeboňsku). Zbylé dotazníky místním

obyvatelům jsou distribuovány respondentům náhodně. Většina otázek v dotaznících je dichotomických s možností výběru pouze jedné odpovědi a část formou otázek vícenásobného výběru. V případě jedné možnosti se jedná o otázky s možností výběru z variant ano/ne, případně ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne, tedy forma uzavřených otázek nebo polouzavřených s možností doplnit vlastní odpověď u varianty jiné. Další část otázek je koncipována formou vícenásobného výběru a možností doplnit vlastní odpověď. Pouze několik otázek bylo ponecháno otevřených, a to spíše v případě obcí, města Třeboně, obcí a dobrovolných svazků. V případě obyvatel možnost vypsát další možnosti je volena pouze doplňkově, a to z důvodu rizika, že pravděpodobně respondenti nebudou ochotni doplňovat textové odpovědi. Výběr obcí, u kterých probíhá dotazníkové šetření, proběhl na základě jejich umístění a blízkosti k centru Třeboňska. Tedy u obcí, které jsou v nejbližším okolí města Třeboň a pociťují rozvoj CR nejvíce.

Závěrem jsou na základě výsledků dotazníkového šetření i studia rozpracovanosti tématu, doporučeny postupy a opatření pro budoucí rozvoj udržitelného cestovního ruchu s ohledem na místní aktéry a oblast Třeboňska. Doporučeny jsou také možnosti, jak udržitelný CR více propagovat a jak vysvětlit podstatu udržitelnosti rozvoje cestovního ruchu místním aktérům cestovního ruchu, aby byla podpořena jejich spolupráce.

3 Literární rešerše

Tato kapitola je věnována teoretickým východiskům v problematice cestovního ruchu, udržitelného cestovního ruchu a částečně také odpovědného cestovního ruchu, který bývá velmi často spojován právě s udržitelným cestovním ruchem, respektive je podmínkou pro dosažení udržitelnosti v cestovním ruchu. Na úvod kapitoly je vymezen cestovní ruch, jakožto neustále rozvíjející se a rostoucí odvětví, jeho formy, druhy, podmínky rozvoje a účastníci. Následuje vymezení všeobecné udržitelnosti, historie udržitelnosti jako takové a poté udržitelnosti v cestovním ruchu a jeho rozvoji. Velká pozornost je zde věnována pilířům, na nichž tento udržitelný rozvoj stojí, ale také podmínkám, za kterých může být udržitelnosti dosaženo.

3.1 Cestovní ruch

První kapitola literární rešerše bude věnována odvětví cestovního ruchu, jeho vývoji, definici, účastníkům, formám a dalším informacím, které popisují a definují odvětví cestovního ruchu.

3.1.1 Vývoj cestovního ruchu

Vzhledem k tomu, že se odvětví cestovního ruchu vyvíjí velmi rychle, lze konstatovat, že praktická stránka cestovního ruchu se svou konkrétní nabídkou leckdy předbíhá teorii, která je dosud stanovena. Možná právě z tohoto důvodu cestovní ruch jako odvětví není dodnes naprosto přesně vymezen. Vývoj pojmu cestovní ruch není zřejmě ještě ukončen, protože dodnes není přesně definováno, co vše do něj zahrnout a co už ne. Odborníci se shodují, že cestovní ruch má své počátky již v 17. – 18. století, kdy byl výsadou šlechticů, ale také tovaryšů, kteří cestovali za zkušenostmi. Cestovní ruch už má za sebou tedy poměrně dlouhou historii, přičemž počátek je spojen s počátky naší civilizace. První cesty začínaly na souši, ale i po vodě, později se lidé přesunuli do vzduchu, a nakonec i do vesmíru. Jednalo se jak o obchodní cesty, tak náboženské, vojenské, politické a další. Velmi známými postavami cestovního ruchu jsou Marco Polo nebo Kryštof Kolumbus. Počátek novodobého cestovního ruchu, podobného tomu, jaký známe dnes, bývá spojován s anglickým učitelem Thomasem Cookem (Foret & Foretová, 2001, s. 13). Na přelomu 20. a 21. století se rozvoji cestovního ruchu velmi dařilo. Nikdo příliš nepřemýšlel nad tím, že by mohlo docházet k nějakým teroristickým útokům. To se změnilo především 11. září 2001 útoky na Světové obchodní centrum v New Yorku. Tehdy se změnil svět, začaly být větší kontroly, a to nejen na letištích. Odborníci označují tyto události jako moment, kdy se změnilo odvětví cestovního ruchu, kdy před útoky si nikdo neuměl představit terorismus a také se příliš neřešila globalizace. Po roce 2001 už začal „nový cestovní ruch“, kdy byly ještě poměrně levné energie, rozšiřovalo se cestování leteckou dopravou, zvyšovala

se kvalita služeb a o globálním oteplování se také příliš nemluvilo. Cestovní ruch se ale vlivem globalizace a marketingu CR rozšiřoval a bylo už složitější v průmyslu cestovního ruchu přežít, především pro menší poskytovatele služeb. Cestovní ruch, ale i vše co je jím ovlivňováno, dále také začalo postupně „trpět“ masovým rozvojem a CR začal ztrácet na své udržitelnosti. Nejen poskytovatelé služeb, ale také sami účastníci CR si proto začali více uvědomovat, že je potřeba upřednostňovat kvalitu před kvantitou. Tedy cestovní ruch, který bude udržitelný, poskytovat kvalitní služby a plnit potřeby turistů jako jednotlivců, nikoliv tak, jak je tomu u masového turismu (Tarlow, 2022).

Cestovní ruch je v současné době jedním z nejvíce progresivních odvětví, jak světové ekonomiky, tak ekonomiky ČR a regionů. Podle údajů Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO) a Světové rady pro cestování a cestovní ruch (WTTC), se cestovní ruch řadí na první příčku, co se týče zaměstnanosti ve světě. Ekonomickou vahou a objemem příjmů se řadí za obchod s ropou a ropnými produkty a automobilový průmysl, na třetí místo. Vzhledem k neustále měnící se situaci ve světě však není vyloučeno, že se posune ještě o příčku či příčky výše. Vstupem České republiky do Evropské unie se zjednodušily podmínky pro příjezd zahraničních turistů do ČR a zároveň začal být hojně podporován rozvoj cestovního ruchu z prostředků EU, přičemž přístup EU k rozvoji cestovního ruchu se teprve postupně vyvíjel. Tím začal mít cestovní ruch ČR významnou pozici na celkovém trhu CR, tedy nejen v ČR. Cestovní ruch sám o sobě funguje jako důležitý ekonomický nástroj, který napomáhá, lze říci, někde až ovlivňuje rozvoj lokality nebo regionů. Cílem tohoto rozvoje je, především zvýšení životní úrovně místních obyvatel v podmínkách udržitelnosti a zároveň rozvoj pro budoucí turisty. Příjmy toho odvětví převyšují i příjmy v některých odvětvích, jako je například automobilový průmysl. Co se dále nedá cestovnímu ruchu odepřít, je fakt, že vytváří nejvíce pracovních míst. Cestovní ruch tedy výrazně snižuje nezaměstnanost. V tomto odvětví mohou pracovat lidé s různým stupněm vzdělání, ale také zaměření, vzhledem k tomu, že do cestovního ruchu nespádají pouze stravovací nebo ubytovací služby, ale také doprava, průvodcovské služby, informační služby apod. (Stříbrná, 2005). Cestovní ruch je velmi zjednodušeně řečeno, velký světový byznys, ale je potřeba brát v úvahu i další faktory rozvoje než jen finanční přínosy. Je nutné myslet na ochranu biologické rozmanitosti nebo kulturních a sociálních prvků (Vaughan, 2000).

V roce 2020 došlo k pozastavení růstu odvětví CR a jeho následnému rozvoji vlivem pandemie COVID-19, díky níž se světové odvětví CR na moment dokonce i zastavilo. Byly rušeny mezinárodní lety, uzavřeny služby, hranice a lidé měli zůstat doma. To bezpochyby zasáhlo

odvětví CR, ale nejen jej. V roce 2021 se situace na trhu cestovního ruchu začala lepšit, ale protože cestování bylo stále podmíněno očkováním nebo testy, byl v odvětví CR stále cítit pokles oproti předchozím rokům. Odborníci považují toto období jako šanci pro změnu vnímání a přehodnocení růstu CR (Higgins-Desbiolles et al., 2022).

3.1.2 Definice cestovního ruchu

Existuje několik definic, které se v základní myšlence shodují, ale každá je přeci jen v něčem odlišná. Nejčastěji je možné se setkat s definicí, kterou definovala Světová organizace cestovního ruchu, známá pod zkratkou WTO (nyní spíše používanou zkratkou UNWTO), která je významnou mezinárodní odbornou organizací systému OSN a je zodpovědná především za podporu rozvoje dostupného a udržitelného CR. UNWTO napomáhá s podporou a řízením cestovního ruchu, rozvoje vědomostí a politik celosvětového CR. Tato organizace definuje cestovní ruch jako: *„činnost lidí, spočívající v cestování a pobytu v místech mimo místa jejich obvyklého pobytu po dobu kratší jednoho uceleného roku za účelem využití volného času, obchodu a jinými účely.“* Co je tedy jisté, že cestovní ruch můžeme bezesporu chápat jako souhrn všech aktivit, které souvisejí s naplněním této definice. Čertík a kol. uvádí v jejich knize s názvem Cestovní ruch - Vývoj, organizace a řízení (2001), že pro vymezení cestovního ruchu v evropských podmínkách je podstatné využívat k vymezení odvětví cestovního ruchu v širším slova smyslu. Tím je myšleno: *„jako souhrn aktivit charakteru stravovacích, ubytovacích, dopravních, informačních, směnářských, služeb cestovních kanceláří, kulturně-rekreačních, rekreačně-zábavných a dalších aktivit s těmi službami souvisejících.“* Jak již definice WTO napovídá, jedná se o mnohostranné odvětví, které zahrnuje svazek složen počínaje u dopravy, služeb cestovních kanceláří, přes ubytovací a stravovací služby, služby průvodců, konče u služeb informačních systémů a dalších infrastrukturních služeb, které jsou poskytovány v závislosti na atraktivitě destinace, která stimulem k návštěvě cílové destinace. Celkové údaje o cestovním ruchu, jeho rozvoji, příjmech atd. dokumentuje UNWTO (Čertík a kol., 2001). Celkově se jedná o socioekonomický proces, který probíhá v určitém prostoru a čase, na určitém území, ve vzájemné interakci mezi lidmi. Atraktivita destinace se v čase mění a její vývoj přináší změny nejen v poptávce, ale i změny v místním rozvoji. Základem úspěšného rozvoje je plánování a vytváření organizačních struktur v CR, které uplatňují destinační management a jsou součástí politiky CR (Holešinská, 2012). UNWTO dále definuje cestovní ruch jako sociální, kulturní a ekonomický jev, který zahrnuje pohyb lidí do zemí nebo míst mimo jejich obvyklé prostředí za osobními nebo obchodními/profesionálními účely. Tito lidé se nazývají návštěvníci (což mohou být turisté nebo výletníci; rezidenti nebo nerezidenti)

a cestovní ruch souvisí s jejich aktivitami, z nichž některé zahrnují výdaje na cestovní ruch. Rozvoj odvětví CR je však pojmem, pod kterým si různí lidé představí různý význam. Někteří jej popisují jako ekonomický růst, někteří jako HDP na hlavu, vyšší příjmy, zaměstnanost a investice, zatímco někteří za tímto rozvojem vidí zhoršení ekonomických, environmentálních a sociálních (kulturních) prvků z toho důvodu, že CR je odvětví, které je vícerozměrné a zahrnuje jak ekonomické a sociální, tak také environmentální a kulturní podmínky. Odvětví CR a jeho rozvoj přináší místním komunitám výhody, ale i náklady a může vyvolat ekonomické, sociokulturní a environmentální dopady na destinaci. Podpora místních účastníků odvětví CR v místě jejich bydliště či působišť se poté odvíjí od toho, zda budou pociťovat spokojenost nebo nespokojenost s rozvojem (Akay, 2022).

Základem, jak chápat cestovní ruch, je uvědomění si, že se jedná o cestování a dočasný pobyt mimo místo trvalého bydliště. Cestování probíhá zpravidla ve volném čase z mnoha důvodů, nejčastěji se však jedná o rekreaci, poznání nebo i nové poznání osob mezi sebou (Vaněček, 1997, s. 6). UNWTO prostřednictvím Globálního etického kodexu podporuje subjekty CR a posiluje takto ekonomické, kulturní a sociální přínosy, které cestovní ruch přináší, a to především s minimálními dopady na životní prostředí (Světová organizace cestovního ruchu - UNWTO).

3.1.3 Politika cestovního ruchu

Cestovní ruch má také svou politiku, která je definována následovně:

Politika cestovního ruchu jako součást hospodářské politiky představuje záměrnou a systematickou činnost směřující k obecně definovanému cíli zvyšování blahobytu země a lidí naplňováním dílčích opatření (cílů) a spočívající v komplexním plánování, usměrňování (regulaci) a tvorbě cestovního ruchu prostřednictvím různých nástrojů a nositelů (státních, soukromých) (Wokoun et al., 2008, s. 206).

Přestože se může zdát, že tím, že je politika cestovního ruchu součástí hospodářské politiky, tak budou její cíle spadat především do ekonomické oblasti, není tomu tak. Jejím cílem, především vzhledem k udržitelnosti cestovního ruchu, spadají také do cílů environmentálních a sociálních. Politika však musí být správně nastavena, aby nedocházelo ke konfliktům mezi těmito cíli. Mimo to se dostává politika CR čím dál více do popředí i v částech regionální politika, protože jeho vysoká dynamika růstu může velmi napomoci k rozvoji nejen měst, obcí

a státu jako celku, ale také regionu nebo území a zároveň pomoci vyřešit strukturální problémy, protože je jedním z nejvíce významných průmyslových odvětví, které však přináší i negativní dopady, které začínají být srovnatelné s dopady z průmyslové výroby. CR však také podporuje zaměstnanost v území vytvářením nových pracovních míst a příjmy z tohoto odvětví plynou nejen do soukromého, ale i veřejného sektoru a jeho místních a státních rozpočtů. Z toho důvodu jsou dotační programy, které podporují cestovní ruch vhodným nástrojem regionální politiky a rozvoj CR je součástí Strategie regionálního rozvoje, programů rozvoje měst, obcí a krajů (Wokoun et al., 2008). Velký rozvoj CR však stále více přináší otázky udržitelnosti jeho rozvoje, a to i vzhledem k prognózám jeho rozvoje. V některých oblastech totiž dochází k masivnímu a nekoordinovanému rozvoji, který území naopak škodí. V těchto oblastech dochází k narušení běžného života občanů, využívání přírodních zdrojů nad únosnou míru, a poškozování životního prostředí. Poznávání nových míst, obyvatel a národů a dědictví, které pomáhá k pochopení odlišných mentalit mezi národy a rozvoji mírového soužití však může při masovém turismu přinášet opačné výsledky.

3.1.4 Vnímání cestovního ruchu

Význam CR pro rozvoj společnosti, státu, regionu nebo území je vnímán odlišně. Vnímání jeho významu jako rozvojového potenciálu se liší dle toho, zda se na něj díváme z pohledu ekonomie (zisk), regionalistiky (rozvoj regionu), geografie (uspořádání), sociologie (zlepšení životních podmínek) apod. Mezinárodním společenstvím je však považován za hospodářské odvětví, které jako jednu z úloh má stanovenou zvyšování životní úrovně a pokud jsou dobře nastaveny podmínky, tuto úlohu splňuje (Navrátil, 2012).

Turismus jako fenomén světa lze mimo jiné chápat ve třech rovinách: Turismus jako fenomén světové ekonomiky, Turismus jako fenomén světové spotřeby, Turismus jako fenomén vzájemného porozumění mezi národy. Toto dělení vyplývá z faktu, že turismus působí na ekonomickou oblast (HDP, zaměstnanost), sociokulturní prostředí (standard života), i fyzické prostředí (Palatková, 2014). Jedná se o jakýsi systém, který má sociální, ekonomické a environmentální dopady, které působí jak v místním měřítku, tak v celosvětovém. Dopady mohou být pozitivní, ale také negativní. V souvislosti s rozvojem se mluví více o těch negativních, které vlivem globalizace jsou opravdu rozsáhlé a způsobují nerovnováhu především mezi životním prostředím a ekonomikou z mnoha úhlů pohledu, přičemž koncept udržitelnosti CR je přístup, který překoná problémy, které jsou způsobeny nežádoucími, negativními vlivy. K tomuto přístupu se hlásí především tzv. Generace Z (Gen Z). Jedná se o mladší generace, které už dospívaly v digitálním světě. Tato generace staví udržitelnost

rozvoje CR na silné komunikační síti, širokém využívání technologií a snadno přístupných informacích. Generace Z dále také zdůrazňuje podnikatelům potřebu udržitelnosti, turistům respekt k místní kultuře a prospěch jak na straně socioekonomické, tak na straně životního prostředí, které je nutné nejen ochraňovat, ale i pomáhat s jeho regenerací. Tvorba konceptu udržitelnosti by měla probíhat na místní úrovni, která nejlépe zná podmínky území (Çalışkan, 2021). Veškeré inovace jsou však založené na změně dosavadních zvyků a technologií a také na cestě k uvědomění si potřeby provádět inovace, které v konečném důsledku ulehčí procesy a zlepší i podmínky pro udržitelnost. Snaha o udržitelnost však nebude efektivní, pokud se bude týkat pouze jednotlivců. Je nutná spolupráce a uvědomění si více aktérů, kteří spolu navzájem spolupracují a vytváří systém synergie (Moscardo, 2008).

Metodologické přístupy k vymezení odvětví cestovního ruchu lze dělit na ekonomický přístup, holistický přístup a technicko-dokumentační přístup. Ekonomický přístup se týká striktního vymezení ekonomických a komerčních aspektů tohoto odvětví a bere cestovní ruch jako součást trhu na rozdílných úrovních vývoje. S tímto přístupem se nejčastěji setkáme jednak ve vyjádřeních pocházejících z akademického prostředí, ale také ve významných strategických dokumentech poskytovatelů služeb cestovního ruchu. Holistický přístup se věnuje důležitosti vztahu mezi celkem a jednotlivými částmi, které patří do odvětví cestovního ruchu. Je tím tedy myšleno to, že jednotlivé služby, když se propojí do jakéhosi komplexu služeb, tak se podílí přímo nebo nepřímo na vývoji cestovního ruchu a jeho pozici na trhu. Technicko-dokumentační přístup vyjadřuje definice, které používá Světová organizace cestovního ruchu na světové úrovni, na národní úrovni vládní instituce (ministerstva atd.) a na místní úrovni různé instituce a veřejná správa (Novacká, 2013).

Odvětví cestovního ruchu je dále založeno na spolupráci a působení jak soukromého, tak veřejného sektoru. Spolupráce těchto dvou sektorů je nezbytná pro další rozvoj tohoto odvětví. Jak bude dále zmíněno na konkrétním území Třeboňska, zde se jedná o spolupráci soukromého sektoru v podobě obyvatel na území Třeboňska a FO či PO poskytujících služby na tomto území na straně jedné. Na straně druhé zde působí veřejný sektor zastoupený obcemi, městem Třeboň, MAS, CHKO a dalšími veřejnými orgány. Právě tito místní aktéři a jejich spolupráce nepostradatelně působí na rozvoj cestovního ruchu jakožto důležitého odvětví na tomto území. Čertík a kol. se věnují v jejich knize s názvem Cestovní ruch - Vývoj, organizaci a řízení (2001) systémově koncipovanému rozvoji CR a vysvětlují jeho důležitost. Vysvětlují jej následovně:

Systémově koncipovaný rozvoj cestovního ruchu znamená nejen hospodářský přínos pro ekonomiku země, ale má i další pozitivní zhodnocení v podobě ochrany životního prostředí, zachování původních tradic a kultury národů a je zároveň důležitým faktorem rozvoje mezilidských vztahů.

3.1.5 Specifika cestovního ruchu

Cestovní ruch má stejně, jako jiná odvětví, svá specifika. Těmito specifiky jsou:

- výrazná sezónnost
- trh je ovlivněn přírodními faktory a nepředvídatelnými vlivy
- produkt CR nelze ukládat na skladě (nejedná se o fyzický produkt)
- velká závislost na politicko-správních podmínkách
- velká provázanost s územím a jeho přírodním prostředím
- vysoký podíl lidské práce (velká závislost na lidských zdrojích)
- těsný vztah nabídky a poptávky (změny cen a příjmů obyvatel se projeví na trhu CR)
- poptávku ovlivňuje důchod obyvatelstva, fond volného času, cenová hladina, preference spotřebitelů (jedná se o zbytnou potřebu), motivace, prestiž místa, celkový způsob života
- rozvoj a využívání techniky a technologií (Foret & Foretová, 2001).

Specifikem trhu cestovního ruchu je mimo výše zmíněné to, že je závislý na různorodých přírodních a kulturně-historických atraktivitách, které jsou důvodem, proč se účastníci CR účastní. Trh CR není tedy závislý pouze na přírodních zdrojích (voda, plyn, ropa), ale i na dalších nepostradatelných komponentech. Poskytováním služeb dochází k využívání atraktivit, které jsou vázány ke konkrétnímu místu poskytnutí, není tedy možné podnikatelské aktivity přesouvat jako např. věci movité (Palatková & Zichová, 2014). Tím, že je cestovní ruch fixován na místo svého vzniku, podporuje stabilita místa, jeho rozvoj a ekonomiku. Vytváří zde pracovní místa a stimuluje přísun investičních aktivit.

3.1.6 Typologie cestovního ruchu

Cestovní ruch můžeme v závislosti na různých kritériích dělit na jednotlivé druhy a formy.

3.1.6.1. Druhy cestovního ruchu

Druhy (typy) cestovního ruchu rozlišujeme podle několika kritérií. Kritérii jsou dle Čertíka a kol. v rámci jejich publikace Cestovní ruch – Vývoj, organizace a řízení (2001, s. 16-18):

- 1) místo realizace cestovního ruchu
- 2) délka trvání
- 3) způsob účasti a forma úhrady nákladů
- 4) způsob zabezpečení průběhu cestovního ruchu
- 5) vztah k platební bilanci státu.

Čertík a kol. se dále věnují základnímu dělení cestovního ruchu následovně:

1) Členění cestovního ruchu dle místa realizace

- domácí (vnitřní) – účast občanů na cestovním ruchu na území jejich státu a s ní související aktivity, například v rámci území ČR
- zahraniční – příjezd občanů ze zahraničí, například z Německa do ČR, nebo naopak odjezd občanů do jiné země (občané ČR odjíždí do Německa), zahrnuje i průjezd územím státu
- vnitrostátní – aktivity cestovního ruchu, které souvisí s domácím a příjezdovým cestovním ruchem (viz. bod 5)
- národní – aktivity cestovního ruchu, které souvisí také nejen s domácím, ale naopak i výjezdovým cestovním ruchem (viz. bod 5)
- světový (mezinárodní) – veškerý cestovní ruch, pro jehož dosažení je nutné překročení hranic státu.

2) Členění cestovního ruchu dle délky trvání:

- dlouhodobý – pobyt, který je delší než 3 dny
- krátkodobý – pobyt, který zahrnuje maximálně 2 přenocování a trvá maximálně 3 dny.

Toto dělení je však platné pouze v České republice. Za hranicemi státu už dělení funguje jinak a pokud je dělení dle délky trvání pobytu stěžejní například pro nějakou klasifikaci, je nutné na tento fakt myslet a zohlednit jej s ohledem na stát, kterého se týká.

3) Členění cestovního ruchu dle způsobu účasti a formy úhrady nákladů

- vázaný cestovní ruch (nekomerční) – cestující si hradí pouze část nákladů, zbývající část hradí jiné fyzická nebo právnická osoba (např. zaměstnavatel, zdravotní pojišťovna apod.), musí být dodržena předem stanovená podmínka
- volný cestovní ruch (komerční) – účast na cestovním ruchu není podmíněna a cestující si hradí veškeré náklady.

- 4) Členění cestovního ruchu dle způsobu zabezpečení průběhu cestovního ruchu
 - organizovaný – účast a organizaci zajišťuje cestovní kancelář nebo jiný zprostředkovatel
 - neorganizovaný – účast a organizaci si zajišťuje sám cestující, resp. účastník.
- 5) Členění cestovního ruchu dle vztahu k platební bilanci státu
 - příjezdový – aktivity cestovního ruchu spojené s příjezdem osob ze zahraničí (tedy např. Německa do ČR), pro platební bilanci státu tento druh CR znamená přínos a je tedy aktivním cestovním ruchem
 - výjezdový – aktivity související s výjezdem občanů (např. obyvatel ČR) do zahraničí (Německa), z pohledu platební bilance se jedná o vývoz devizových prostředků a značí pasivní cestovní ruch
 - tranzitní – tranzit nebo také jinak přejezd zahraničních osob přes území (němečtí obyvatelé projíždí přes ČR do Polska), stejně jako příjezdový CR, znamená tento CR přínos pro platební bilanci, a je z tohoto důvodu označován jako aktivní CR.

3.1.6.2 Formy cestovního ruchu

Formy cestovního ruchu se odvíjí od toho, jakým směrem jsou zaměřeny aktivity, které v rámci CR probíhají. Čertík a kol. v jejich publikaci s názvem Cestovní ruch – Vývoj, organizace a řízení (2001, s. 18-19) zdůrazňují, že při rozlišení forem cestovního ruchu se vždy přihlíží k nějakému prvku, který vychází ze zaměření se na uspokojení potřeb účastníků cestovního ruchu. Příkladem takového prvku může být například motiv účasti, věk účastníka, způsob dopravy apod. Forem cestovního ruchu je vícero. Mezi nejznámější patří: rekreační, kulturně-poznávací (typické poznávací zájezdy), lázeňsko-léčebná (léčebné a rekreační pobyty v lázních), venkovská turistika (agroturistika a ekoturistika), náboženská turistika, lovecká turistika, sportovně-rekreační forma a dále také forma s profesními motivy (obchodní cesty, veletrhy apod.). Toto členění je však spíše teoretické a pomocné, nikoliv naprosto přesně stanovené, protože některé formy se mohou u jednoho výletu prolínat nebo není přesně možné stanovit formu a účel. Cestovní kanceláře ale toto členění hojně využívají, protože jim pomáhá k lepšímu „mapování“ potenciálních klientů a jejich potřeb. Vždy je důležité stanovení prvku, který bude nejvíce výstižný. Tímto prvkem může být způsob dopravy, věk, motiv účasti apod.

3.1.7 Destinace cestovního ruchu

Pod pojmem destinace se skrývají navzájem konkurující si jednotky, které mají společný cíl. Tímto cílem je poskytování a prodej služeb účastníkům CR. Velikost destinace se určuje dle nabídky destinace, tedy její atraktivitě na straně jedné, na straně druhé dle její nabídky služeb.

Rozvoj destinací musí být řízen (Palatková, 2006). Neexistuje žádný jednotný přístup k vymezení destinace. Vymezení může být dle geografického hlediska (národní, regionální apod.), přičemž nejsložitější je vymezení destinaci na úrovni regionální, a to především z hlediska marketingového řízení, protože se zde střetávají různé zájmy. Dále také lze vymezení destinaci podle administrativního nebo obchodního hlediska (Palatková, 2011). O tom, jak bude úspěšný cestovní ruch, rozhodují atraktivity, které vznikly nezávisle na CR a představují významné společenské dědictví, ekosystémy a stanoviště, které poskytují životadárné služby živým organismům, tedy všem včetně lidí. Podstatné je množství a kvalita těchto atraktivit, které nevznikaly lidskou činností a nemohl je člověk tedy víceméně ovlivnit a může je pouze udržovat a ochraňovat. Aby byl zvýšen potenciál na rozvoj CR, staví se funkční infrastruktura, díky níž budou tyto atraktivity dostupné nejen pro místní komunity a dále se napomáhá splnit předpoklady pro rozvoj CR, které byly zmíněny výše. Jedná se například o bezpečnost. Infrastruktura však neslouží pouze návštěvníkům, ale i místním podnikatelům a obyvatelům. Působí však také na přírodní, kulturní a technické dědictví. To, jak na něj působí, se odvíjí od toho, o jakou tržní externalitu se jedná, tedy zda o pozitivní, či negativní externalitu. Pokud jde však o udržitelný CR, měly by zpravidla převažovat pozitivní vlivy, a tedy i externality. Mimo to se aktéři chovají zodpovědně, protože si uvědomují důležitost udržitelnosti. Tím se předchází vzniku negativních vlivů CR na destinaci a pomáhají kompenzovat negativní vlivy, kterým se vyhnout nelze, společně s pozitivními vlivy a externalitami (Pásková & Zelenka, 2018).

3.1.8 Vymezení účastníků cestovního ruchu

Účastníci cestovního ruchu se, stejně jako formy a druhy cestovního ruchu, také dělí. Hlavním prvkem pro dělení účastníků CR je délka pobytu v cílové destinaci, respektive přenocování v místě pobytu. Účastníky cestovního ruchu jsou lidé, kteří cestují za zábavou, za rodinou, ze zdravotních důvodů, aby se zúčastnili různých setkání, misí apod. Vzhledem k tomu, že se týká cestování činnosti turistů, jsou účastníci rozlišováni dle následujících kritérií:

- turista – účastník cestovního ruchu, který v cílové destinaci alespoň 1x přespí a stráví v cílové destinaci více jak 24 hodin (krátkodobý turista, při třech a více přenocováních se jedná o turistu na dovolené)
- výletník (exkurzionista) – návštěvník cílové destinace, který však v navštíveném místě ani jednou nepřespí
- návštěvník – turista nebo výletník cestující do jiného místa, než je jeho trvalé bydliště, pokud přenocuje, stává se z něj turista, pokud nepřenocuje, jedná se o jednodenního návštěvníka (= výletníka) (Čertík a kol., 2001, s. 19).

Cestovatel je někdo, kdo se pohybuje mezi různými geografickými místy za jakýmkoliv účelem a jakoukoliv dobou trvání. Návštěvník je zvláštní typ cestovatele a v důsledku toho je cestovní ruch podmnožinou cestování (Spenceley et. al, 2015). Za účastníky CR se naopak nepovažují osoby, které někam přijíždějí za prací (pendleři, pracovníci v zahraničí) nebo jejím získáním, za účelem odborného výcviku, občanství, tranzitní cestující a studenti. Občas je však těžké toto jednoznačně určit a tím pádem určit, zda se jedná nebo nejedná o účastníka cestovního ruchu (Vaněček, 1997, s. 5). Turista je jakýmsi spotřebitelem, který konzumuje turistický „produkt“ mimo místo jeho bydliště a využívá jeho integrované složky – přírodní (klima, krajina), lidskou (společnost a civilizace, historické a sociokulturní památky) a materiální (vybavení a služby). S rozvojem tohoto procesu vznikají složité vztahy mezi turisty a místní komunitou v jejich úvahách o hospodářském a společenském životě, které vyžadují organizační a funkční řízení. Aby byly nabídky konkurenceschopné a měly vliv na regionální udržitelnost, je nutná informovanost (Stankova & Kaleychev, 2020).

3.2 Počátek a rozvoj udržitelného cestovního ruchu

Tato kapitola bude již věnována udržitelnému cestovnímu ruchu jakožto nové, udržitelnější formě oproti klasickému CR. Úvodem bude nastíněno, odkud se vlastně udržitelný CR vzal, jaký byl jeho vývoj a jak se jeho vnímání mění v průběhu let. Nejprve je však nutné objasnit pojem udržitelnost, rozvoj všeobecně a rozvoj CR a podmínky jeho rozvoje.

3.2.1 Počátky udržitelného cestovního ruchu

Cestovní ruch se stal pro řadu zemí, ať už rozvojových nebo vyspělých, velmi důležitým zdrojem zahraničních příjmů a je z tohoto důvodu vítán, protože napomáhá ekonomickému rozvoji. V některých z těchto zemí už však průmysl CR čelí velkým environmentálním a sociálním problémům, které by mohly ovlivnit budoucí růst, a to především z důvodu působení masové turistiky, která už tak vítaná není. Velkým problémem je ničení ekologických systémů a ztráta kulturního dědictví. Proto se stále více diskutuje o udržitelnosti cestovního ruchu. Původně se však začalo diskutovat o udržitelnosti a únosné kapacitě pouze v biologických vědách. Nyní je udržitelnost však uváděna k vysvětlení vztahu mezi přírodním prostředím a lidmi, a to v mnoha oblastech. Dodnes je však mnoho nevyřešených otázek, jak tento cíl převést do skutečné politiky, především proto, že jak bylo již vícekrát zmíněno, každá destinace je jiná a nelze nastavit univerzální návod. Jednou z hlavních otázek je, zda je možné koncept udržitelnosti přenést tak, jak je nyní a v jaké je nyní podobě, do politického rámce pro řešení nových výzev. Anthony Clayton v jeho článku s názvem Strategie pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu: Role koncepce únosnosti z roku 2002 dochází k závěru, že celkový politický

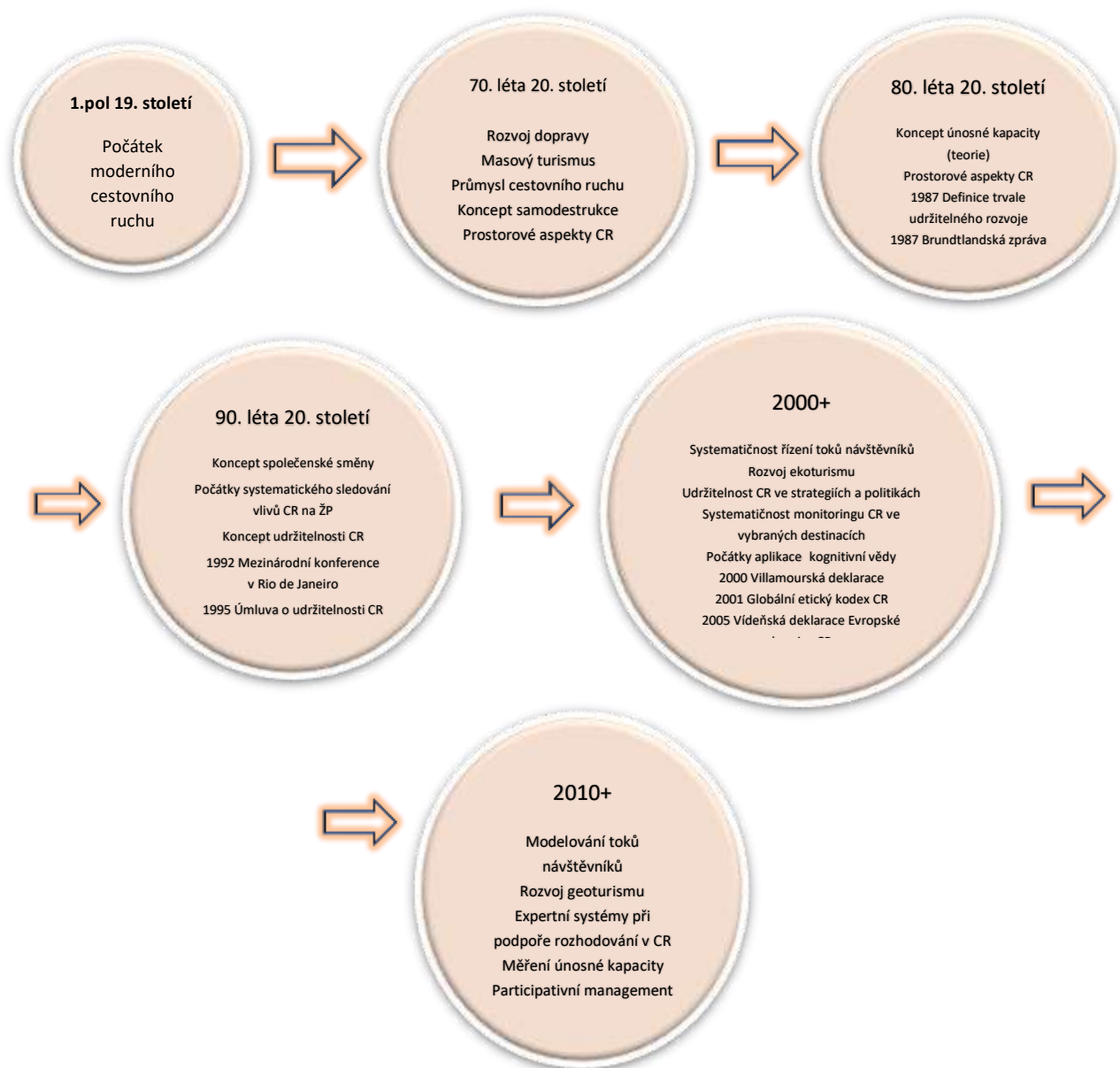
rámec pro řízení odvětví CR nemůže být zcela založen pouze na konceptu únosnosti a udržitelnosti. Může však poskytnout a pomoci objasnit informace potřebné pro rozhodnutí v oblasti CR (Clayton, 2002). Mezinárodní CR, stejně jako mnoho dalších odvětví, čelí otázce, zda si dokáže udržet své dynamické tempo růstu, aniž by poškozoval nebo ničil přírodní a zastavěné prostředí, které by mělo být zachováno a udržováno, pokud mají budoucí generace mít stejné výhody, jako nynější generace. Základem pro pozitivní rozvoj tedy zůstává naplnění sociálních, kulturních, ekonomických a environmentálních potřeb na úrovni, kdy se nebudou jednotlivé druhy potřeb vylučovat navzájem. Takovýto cestovní ruch bude potřebovat účinnou mezinárodní politiku udržitelného cestovního ruchu, která se však bude formovat postupně, protože jak již bylo vícekrát zmíněno, není možné stanovit jednotnou pro veškerá místa na světě. Není však možné zavírat oči před klimatickými změnami a před tím, že musí dojít ke změně uvažování a přístupu u každého z nás (Edgell, 2015). Někteří autoři se však věnují otázce, zda se jedná opravdu o nové, vhodné kritérium rozvoje anebo se jedná pouze o marketingový tah, který přiláká nové turisty, kteří jsou více morálně uvědomělí. Stále tedy zůstávají lidé, kteří jsou k tomuto odvětví CR skeptičtí a mají otázky týkající se aplikovatelnosti principů CR (Lansing & De Vries, 2007).

Engelhardt v jeho článku s názvem Kulturně a ekologicky udržitelný cestovní ruch se věnuje rozvoji CR prostřednictvím managementu místních komunit (tedy aktérů CR). Věnuje se otázce, jak moc mohou tradiční kultury být změněny pro hospodářství a sociální rozvoj, bez toho, aby došlo ke zničení kultury samotné. Je možné ji zapojit zcela a nemít obavy o její zničení, nebo alespoň částečně? UNESCO má dva pilíře poslání – mír a rozvoj. Cestovní ruch je faktorem, který může ovlivnit oba tyto pilíře vzhledem k tomu, že působí na světové hospodářství každým rokem více a více. Pokud se však mají hodnoty UNESCO dostat do podvědomí a do řešení udržitelného rozvoje CR ve 21. století, je nutné, aby byli aktéři informováni. Tedy analyzovat a vyhodnocovat dopady CR na společnost, jeho potenciál využít k rozvoji kultur a komunit a o jeho dopadech informovat. Diskuse o rozvoji CR se netýkají pouze jednoho odvětví, ale zasahují do spousty dalších. Dost často se setkávají na jedné straně ti, kteří prosazují rozvoj CR za každou cenu a na druhé straně ti, kteří bojují za to, aby zachovali přírodní prostředí a kulturní prostředí v původním stavu. Na základě toho se mohou jevit rozvoj turistiky a ochrana životního prostředí jako protichůdné kroky, ale pokud se správně nastaví systém řízení rozvoje CR, lze dosáhnout synergie. Udržitelný CR může přinést větší příjmy a zlepšit životní úroveň místním obyvatelům, oživit jejich kultury, tradiční řemesla a zvyky, které mohou být ukazovány turistům. Může také pomoci s rozvojem venkovské turistiky a nastartovat venkovskou ekonomiku tím, že se zvýší poptávka po místní zemědělské produkci a může přilákat nové investice do infrastruktury ve venkovských oblastech. Důležitá je informovat

všech místních aktérů. UNESCO nemá zájem o rozvoj jako takový, ale o rozvoj zájmu o kulturu společnost a dědictví společnosti. Autor doporučuje před každým rozvojem vypracovat regionální, národní a místní hodnocení dopadů CR a vzdělávat zúčastněné aktéry, aby pochopili důležitost udržitelného rozvoje CR (Engelhardt, 2005). Než však bude dosaženo aktivní, smysluplné a plně informované účasti aktérů, je nejprve nutné vyhodnotit, jaké znalosti, povědomí a vnímání vůbec mají aktéři CR, turistických procesů a do jaké šíře si uvědomují dopady CR. Nutné je také přesné vymezení principů chování udržitelnosti u zúčastněných aktérů. Existuje tzv. index udržitelného rozvoje cestovního ruchu (SUSTDI). Tento index je nástrojem, který hodnotí povědomí o dopadech CR a souhlas aktérů s principy udržitelného rozvoje CR (Cárdenas, et al., 2015).

Počátek moderního CR je datován již v 1. polovině 19. století a až do 70. let 20. století šlo především o rozvoj díky vlivu rozvoje dopravy, který však nebyl téměř nijak regulován a nebyly ani vyhodnocovány jeho vlivy, především na životní prostředí. Trendem byl také vývoj s krátkodobým přínosem pro ekonomiku, za to s téměř jednotnou nabídkou a masovým turismem. Pro toto období se používá pojem průmysl cestovního ruchu, kdy jsou destinace rozvíjeny podobně jako průmyslové zóny. V souvislosti s regionálním rozvojem do 90. let 20. století byly zdůrazňovány především ekonomické zájmy a už méně sociální zájmy. Environmentální stránky rozvoje CR se neřešily. Zlom nastal především v 80. a 90. letech minulého století. V těchto letech docházelo k postupnému formování konceptu udržitelného rozvoje, který bude dlouhodobý. Tento koncept byl poté postupně z všeobecného měřítko přenesen i do působnosti na CR. Postupně se začala tomuto konceptu přikládat větší váha, ačkoliv názory a přístupy se dodnes liší a jeho rozvoj je ve srovnání s rozvojem dříve běžného masového turismu složitější a pomalejší. Důraz je kladen na vyváženost a specifikaci podle místních podmínek a místního potenciálu pro rozvoj. Není tedy možné nastavit jednotnou „šablonu“ pro rozvoj (Pásková & Zelenka, 2018). Vzhledem k tomu, že má dědictví a kulturní zdroje nenahraditelnou povahu, vznikla prvořadá potřeba nastavit rovnováhu mezi uspokojením návštěvníka a místními komunitami. Správně nastavená rovnováha podněcuje ekonomický a sociální rozvoj a posiluje kulturní hodnoty a udržuje dědictví. Nutné je komunitní plánování CR, technologie, marketing, správa atraktivit a zapojení místních komunit. Nezbytné je také sestavení strategie, která vyvíjí a implementuje prostředky k měření sociálních, ekonomických a environmentálních dopadů CR, prodává kulturu jako zboží a chápe a stanovuje limity a nosné kapacity, které chrání dědictví, komunity a postoje, a to vše s ohledem na udržitelnost (Jamieson, 1998). Nejdůležitější etapy vývoje přístupů k udržitelnému CR lze vidět na obrázku 1 níže.

Obrázek 1: Etapy vývoje přístupů k udržitelnému cestovnímu ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování dle Pásková & Zelenka, 2018, s. 51)

V letech 1990-2000 byly publikovány práce, které se věnovaly především ochranou životního prostředí, ale pomýšlely už tehdy na ekoturismus a udržitelnost rozvoje CR. Agendou 21 byl ovlivněn vznik udržitelného CR celosvětově. V tomto období se začíná stávat ekoturistika vhodnou alternativou k masové turistice v chráněných oblastech, která poskytuje příležitosti pro místní komunity. Mezi lety 2001 a 2010 se dbalo na aplikaci Agendy 21 a v letech 2011 – 2015 se začaly objevovat názory, že CR výrazně ovlivňuje zhoršení stavu životního prostředí, ať už přímo, či nepřímo a rozvoj činností a služeb, které budou mít menší dopad na životní prostředí je nezbytný. Snížení následků masové turistiky se však začalo brát jako výraznější problém a začalo se s bojem

proti tomuto typu turismu až v posledních cca čtyřiceti letech. Na základě tohoto boje vznikl právě koncept udržitelného rozvoje CR (Sustainable Tourism Development, zkráceně STD). Prvním dokumentem, který prezentoval udržitelnost CR v podobě, která je podobná dnešní, byl výstupní dokument Rio+20 z roku 2012. Udržitelnost cestovního ruchu vyplývá z cílů, které jsou stanoveny v tomto dokumentu všeobecně pro celý svět. Je tím rozvoj společnosti tak, aby se zmírnila chudoba, zlepšila se sociální spravedlnost a zachovaly se přírodní zdroje. Z toho vyplývá, že rozvoj CR a jeho plánování je nezbytné s ohledem na ekonomické, sociální a environmentální oblasti a s ohledem na změnu klimatu. Velké naděje se vkládají do rozvoje technologií, které ovlivňují efektivitu, produktivitu a udržitelnost životního prostředí. Přístup ke konceptu udržitelného CR byl však různý mezi všemi aktéry CR (Roblek et al., 2021).

3.2.2 Rozvoj

S termínem rozvoj je to, co se týče definice složitě, stejně jako s dalšími pojmy, jako je např. právě cestovní ruch. Různí autoři jej definují různě, někdy až rozporně. Z tohoto důvodu nebyla jasná definice nikdy přímo stanovena. Všeobecně se jedná o nějaký proces zlepšování prostřednictvím zvětšování, rozšiřování nebo zdokonalování vedoucí ke vzniku něčeho lepšího, než byl předchozí stav, ze kterého se vycházelo. Jednotlivé změny podmiňují různé složky hospodářství. Tyto změny probíhají v různě dlouhých a různě intenzivních cyklech (Beran & Dlask, 2005). Pojem rozvoj je dále spojován s frekventovaností a mnohoznačností, což je způsobeno právě tím, že definic a užití je několik a liší se dle kontextu použití, čemuž napovídají přívlastky jako ekonomický nebo regionální (Stejskal & Kovárník, 2009). Ve spojení (trvale) udržitelný rozvoj jde o společenskou záležitost, která zachovává životní prostředí a jeho funkčnost tak, jak je to pro trvalý rozvoj nepostradatelné.

S pojmem rozvoj bývá spojován pojem růst. Růst může být také různého druhu. Nejčastěji se jedná o ekonomický nebo populační růst. Společné tyto dva růsty mají fakt, že jsou částečně závislé na přírodních zdrojích, a to jak obnovitelných zdrojích (dřevo, potraviny), tak neobnovitelných (kovy, stavební materiály, apod.). Vědci se věnují otázce, do jaké míry jsou tyto růsty závislé na těchto zdrojích a jaká je míra dlouhodobého rozvoje společnosti, aniž by se narušila možnost naplnění potřeb budoucích generací. Ekonomický růst se tedy velmi často potýká s tím, že je jakýmsi protikladem udržitelného rozvoje (Čamrová et al., 2012).

3.2.3 Udržitelnost

Vzhledem k tomu, že je tato práce věnována udržitelnému CR, rozhodla jsem se věnovat jednu kapitolu pojmu udržitelnost všeobecně, co to udržitelnost znamená a čím se vyznačuje. Poprvé se toto slovo objevilo v souvislosti se studií Our common future v roce 1987. Tato studie

pojednávála o negativních dopadech ekonomického růstu, ale také celosvětového populačního růstu. Na důležitosti problému přidává také globalizace, kdy by měl být svět obeznámen s tím, že přírodní zdroje nejsou nevyčerpatelné a je nutné s nimi hospodařit efektivně a svědomitě, tak aby s nimi mohly hospodařit jak současné, tak budoucí generace, pokud možno ve stejné podobě jako nyní. Uspokojeny by však měly být v první řadě základní potřeby, tak aby byla udržena stabilní nebo lepší životní úroveň populace a až poté by mělo dojít na uspokojování potřeb zbytných. Toto vše by však mělo probíhat v mezích, které planeta Země unese a nezničí ji to. Aktivita, kterými se naplní udržitelnost, se odvíjí od tří pilířů, které budou níže ještě mnohokrát zmíněny – ekonomický, environmentální a sociální. Tyto pilíře nebo také jinak řečeno dimenze, jsou navzájem propojené. Státy, ale i firmy a jednotlivci, se snaží pro udržitelnost udělat menší nebo větší kroky. Příkladem může být využívání obnovitelných zdrojů nebo třídění odpadů či omezení jejich tvorby. Zodpovědnost za změnu je na nás všech. Vše začíná tedy u nás samotných, ale týká se všech úrovní, i té globální. V ekologické rovině jde o schopnost biologických systémů udržovat diverzitu a produktivitu, a to, pokud možno donekonečna. Celkově je to však jakási setrvalost procesů nebo systémů, a to prostřednictvím udržitelného rozvoje. Do popředí zájmů se však stále více dostávají i zdroje, jako je voda a vzduch, které však byly ještě počátkem minulého století považovány za nevyčerpatelné a dostupné v jakémkoliv množství (Čamrová, 2007).

3.2.4 (Trvale) udržitelný rozvoj

V roce 1972 byla vydána kniha *Meze růstu*, kterou vydal Římský klub vedený Donellou H. Meadowsovou, ve které shrnul výsledky modelace významných ukazatelů, jako je například počet obyvatelstva, množství zdrojů, míru znečištění apod., do roku 2100. Z těchto výsledků vyplynulo, že pokud bude zachováno stejné tempo a způsob růstu, hrozí světu vyčerpání zemědělské půdy a neobnovitelných zdrojů a velká míra znečištění, což bude mít za následek populační pád. Toto byly počátky, kdy se začalo mluvit o udržitelném, respektive trvale udržitelném rozvoji. Ekonomie přírody dříve fungovala zhruba miliony let a nebyly poničena znečištěním. Lidská ekonomie funguje pouhých cca 15 000 let a už nyní se potýká s velkými problémy, přičemž limitem pro rozvoj se staly přírodní zdroje. Z toho vyplývá nutnost přehodnotit lidské potřeby a přístup k ekonomickému růstu tak, aby došlo k nové harmonii mezi přírodou a lidmi, protože zastavit hospodářský růst je nemyslitelné pro vyspělé státy, natož pro ty rozvojové.

Přístupy k vymezení trvale udržitelného rozvoje jsou různé a zjednodušují skutečnou realitu, a to především dle toho, z jakého úhlu pohledu a z pohledu jaké vědní disciplíny se na něj

díváme. Většina těchto přístupů, a to včetně dále zmíněných dílčích oborů udržitelnosti – udržitelnosti rozvoje území a cestovního ruchu, vychází z nejvíce známé definice Gro Harlem Brundtlandové, která vedla Komisi pro životní prostředí a která definovala trvale udržitelný rozvoj jako: „rozvoj, který naplňuje potřeby stávajících generací, aniž by ohrozil možnosti generací budoucích uspokojovat jejich vlastní potřeby“ (World Commission on Environment and Development, 1987). Prvořadě by mělo být plnění potřeb základních, až poté plnění ostatních potřeb, pokud to bude pro planetu ještě únosné. Jsou zde dva rozměry souvislosti udržitelného rozvoje. Prostorový, který vyjadřuje zodpovědnost a solidaritu mezi společnostmi na zemi a časový, který vyjadřuje zodpovědnost a solidaritu mezi různými generacemi, tzv. mezigenerační odpovědnost.

Rozvoj však mezi státy není vyvážený. Rychlost vývoje je u bohatších států rychlejší a intenzivnější než u států chudších. Tím se více prohlubuje nerovnost mezi chudými a bohatými státy, ale zároveň rozvoje státy nesou náklady na rozvoj chudších států. Stejně tak to ale probíhá i v případě některých regionů v jednom státě a je nezbytná solidarita mezi regiony (Jeníček, 2010).

Původně byla udržitelnost zkoumána především ve vztahu k životnímu prostředí a rozvoji. Strategie udržitelného rozvoje byla však poté definována ve větší šíři. Udržitelnost by měla vést k nastolení harmonie mezi lidstvem a přírodou. Komise poté vymezila několik požadavků na udržitelný rozvoj. V roce 2005 proběhlo zasedání Valného shromáždění OSN, které definovalo tři pilíře, na jejichž rovnováze bude stavěn udržitelný rozvoj. Provázanost ekonomického a sociálního pilíře s ekologickým pilířem, je podložena argumenty, které vyjadřují schopnost původně vyváženého přírodního prostředí poskytovat tzv. komplexní ekologický servis ve finančních jednotkách. Komplexním ekologickým servisem je míněna například úrodnost půdy, zdroje energie, biologické zdroje, životní prostor a tak podobně. Od definice trvale udržitelného rozvoje a tří stanovených pilířů se poté odvíjí dimenze udržitelnosti dalších dílčích odvětví – níže zmíněn udržitelný rozvoj území a měst, a především cestovního ruchu, který bude blíže vysvětlen dále. Tato definice byla přenesena i do stavebního zákona. Aby mohlo dojít k ověření, zda rozvoj probíhá dle parametrů udržitelnosti, využívají se indikátory udržitelného rozvoje území (Jeníček, 2010).

Formulace a prosazování udržitelného rozvoje se považuje za jakýsi nejvýznamnější milník v historii environmentální regulace, která byla převedena do praktické roviny. Ačkoliv se zdá, že se téma udržitelného rozvoje týká spíše oblasti životního prostředí, opak je pravdou. I oblast ekonomie má do dočinění s životním prostředím. Pozornost ekonomů se zaměřila na

makroekonomické souvislosti mezi ochranou životního prostředí a rozvojem společnosti právě po definování udržitelného rozvoje, zatímco do té doby byla ekonomická stránka životního prostředí definována spíše v mikroekonomické rovině. Ačkoliv je definice udržitelného rozvoje prakticky nemožná, věnuje se jí spousta autorů (Čamrová et al., 2012).

Od termínu trvale udržitelný rozvoj se postupně začíná ustupovat, protože zaručit, že budou zdroje planety Země zachovány trvale, není možné. Dodatek trvale se objevuje spíše v české literatuře, v té světové se píše pouze o sustainable development, tedy udržitelný rozvoj. Z toho důvodu, především v novějších publikacích, se setkáme pravděpodobně už pouze s pojmem udržitelný rozvoj, nikoliv trvale udržitelný rozvoj.

3.2.5 Udržitelný rozvoj území

Rozvoj cestovního ruchu souvisí více či méně také s rozvojem území. Udržitelný rozvoj území dále úzce souvisí s územním plánováním, regionálním rozvojem a ekonomikou území.

Téma udržitelného rozvoje začínalo jako spíše teoretické varovné texty ekologů a ochránců přírody a debata o něm probíhá už po téměř dvě generace, a i přes to jde stále o velmi aktuální a pro někoho „žhavé“ téma. Začalo to vše obavami o celosvětovém vyčerpání přírodních zdrojů a znečištění prostředí, kdy probíhala jednání na celosvětových fórech, protože vlivy neřízeného rozvoje dosáhly globálního měřítka a nestačily již regulace nebo nařízení v národních předpisech. Nyní se jedná o každodenní agendu projektantů, úředníků i politiků v rozhodování větších i menších projektech. Od roku 2007, kdy začal platit v té době nový stavební zákon, byl stanoven udržitelný rozvoj území jako cíl územního plánování, pro jehož dosažení jsou nyní již nezbytnou součástí povinně pořizovaných analytických podkladů rozbory udržitelného rozvoje území, a to na základě zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavební řádu (stavebního zákona). Praxe však za uplynulé roky ukázala, že samotný zákon není příliš dostačující k naplnění kritéria udržitelného rozvoje v plánování rozvoje území. Rozhodování týkající se udržitelného rozvoje území se velmi často týká změn ve využití území. Někdy se může jednat o zdánlivě malou změnu, například vykácení pár stromů, stavba rodinného domu nebo přidání přechodu pro chodce. Toto vše, ač si to leckdy ani neuvědomujeme, mění území a je nutné to vše předem řešit. Názory na udržitelný rozvoj jsou odlišné. Důkazem o propojenosti vývoje společnosti, ekonomiky a přírodního prostředí, a to jak na regionální, tak národní až kontinentální a globální úrovni, je fakt, že se udržitelný rozvoj stal během uplynulých desetiletí stal jakousi institucí. Dodnes však není možné jednoznačně stanovit, co je udržitelné a co už nikoliv. Proto i když máme dnes již mnoho předpisů a nástrojů, vždy se konkrétní rozhodnutí odvíjí od znalostí konkrétního území, podmínek na území a času a také

na těch, které se rozhodnutí týká a kdo o něj má zájem. Jedná se tedy o obecný přístup směřování rozvoje území, přičemž se přímo nebo nepřímo dotýká konkrétních témat. Více než konkrétní návod na řešení rozvojových problémů jde o obecné návody pro dlouhodobé směřování a vyváženost všech tří pilířů udržitelnosti (Maier, 2012).

Dle zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon s účinností od 1. 7. 2023 je cílem územního plánování: *„soustavně a komplexně řešit funkční využití území, stanovovat zásady jeho plošného a prostorového uspořádání a vytvářet předpoklady pro udržitelný rozvoj území spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí.“* Z této definice vyplývá, že se odvíjí od předchozí definice trvale udržitelného rozvoje z roku 1987 a je také postavena na třech pilířích udržitelného rozvoje (ekonomickém, ekologickém a sociálním) a jejich vyváženosti. Cíle by měly být sledovány a monitorovány. Indikátorů trvale udržitelného rozvoje je několik dle různých odvětví, kterých se týkají (Maier, 2008). Při územním plánování je zásadním úkolem regulace stavební činnosti. Tato regulace by v konečném důsledku měla vést k funkčnímu využití ploch. Při regulaci územního plánování se jedná dle principů udržitelného rozvoje s ohledem na ekonomickou, sociální, a především environmentální situaci v území, které se územně plánuje (Wokoun et al., 2008). Indikátory mají své požadavky, aby byly skutečně použitelné a musí mít svého adresáta (Cudlínová, 2006).

V souvislosti s udržitelným rozvojem území se lze také setkat s pojmem udržitelný rozvoj měst. I města mají své principy udržitelnosti, které jsou poměrně širokého spektra témat, počínaje samotnými stavbami přes uspořádání staveb a využívání přírodních zdrojů, k funkčnímu využití území, konče u spolurozhodování, sounáležitosti a sdílené odpovědnosti občanů. Důležitá je také účast obyvatel města na rozhodování a odpovědnosti na vývoj území (Maier, 2012). Celosvětově roste zájem o plánování udržitelnosti měst a snaha o zvýšení udržitelnosti. Města mají velkou motivaci, kterou je strach z vyčerpání fosilních paliv, rostoucích emisí uhlíku, neustále se zvyšujícího znečištění a v konečném důsledku ohrožení klimatu. Proto mají i města čím dál větší zájem o udržitelnost rozvoje a nových možností udržitelnosti. Pokud tvoří velkou část dopravního systému tzv. „zelená mobilita“ tedy doprava pěší, cyklistická a veřejná (MHD), zvyšuje se trvalá udržitelnost města, protože se snižuje hladina hluku, omezuje se spotřeba energií a snižují se emise. Pěší a cyklistické město je tedy důležitým krokem vpřed ku větší udržitelnosti a města by se měla snažit chodcům a cyklistům snažit vytvářet vhodné podmínky, protože jejich trasy zabírají mnohem méně místa než zbylé způsoby dopravy. Velmi typickými městy, které si mnozí z nás představí je například Kodaň nebo Amsterdam, kde mají cyklisté vlastní pruhy, vlastní semaforey a všude připravené cyklostojany (Gehl, 2012).

3.3 Rozvoj cestovního ruchu

Definice udržitelného rozvoje cestovního ruchu jsou různé, stejně jako definice cestovního ruchu samotného. Základ je však víceméně u všech autorů definic stejný. Julia Johnsen a kol. definují udržitelný rozvoj CR jako: „Udržitelný rozvoj cestovního ruchu splňuje potřeby současných turistů a hostitelských regionů a zároveň chrání a posiluje příležitosti pro budoucnost.“ (Johnsen, et. al. 2008). Autoři předpokládají, že pokud se podaří uřídit všechny dimenze – ekonomickou, sociální a environmentální tak, aby byly splněny veškeré potřeby, lze zachovat kulturní integritu, základní ekologické procesy, biologickou rozmanitost a podpořit život místních obyvatel.

Aby ale vůbec k rozvoji cestovního ruchu mohlo dojít a mohly se tím zlepšovat poskytované služby na straně jedné, na straně druhé se mohl rozvíjet region a další faktory, je zbytné, aby byly naplněny základní podmínky rozvoje cestovního ruchu. Těmito podmínkami jsou:

- Situace v cílovém státě/regionu/destinaci – mír, žádné války a nepokoje. Poměrně často je možné v médiích sledovat situaci ve světě, kdy například v loňském roce došlo v důsledku ekonomické a politické krize k narušení stability a mnoho cestovatelů si návštěvu cizích zemí rozmyslelo. Teroristické útoky, které otřásl Evropou před několika lety také výrazně ovlivnily situaci na trhu cestovního ruchu. Aktuálně je takovýmto příkladem Ukrajina, která je ve válečném stavu a nedoporučuje se do této země cestovat.
- Administrativní podmínky - týkají se, především zahraničního cestovního ruchu a jedná se o výjezdové a vstupní formality, tedy povinnosti mít cestovní pas, víza a vlivem pandemie COVID-19 byly také vstupní podmínky vstupu na území států ovlivněny povinnostmi očkování nebo testování osob, případně karanténou po vstupu na území státu.
- Ekonomičtí činitelé – do této kategorie podmínek spadá celková úroveň ekonomiky státu (vyjádřena HDP a platební bilancí), životní úroveň, fond volného času (dovolená), disponibilní důchod obyvatelstva („za kolik peněz si mohu dovolit cestovat“, inflace, měna (devalvace měny je pro zahraniční turisty přínosná). Vzhledem k tomu, že cestovní ruch je potřebou zbytnou, nepochybně je závislý na ekonomické situaci.
- Demografičtí činitelé – vše, co se týká místního obyvatelstva (hustota, věk, rodinné složení, zdravotní stav).
- Ekologičtí činitelé – přírodní a životní prostředí, atraktivita území, čisté ovzduší a příznivé klima.
- Materiálně technické podmínky – možnosti poskytování služeb a kvalita ubytovacích, stravovacích, dopravních služeb, dostatek kvalitních rekreačních a sportovních zařízení,

obchodů, zdravotnických a bezpečnostních služeb. Zde nastává problém v případě sezónnosti, protože některá zařízení nejsou využívána celoročně a nejsou tím pádem také ani tolik udržována. Tím se kvalita služeb snižuje.

- Odborní pracovníci – odborně vzdělaní pracovníci jsou nezbytnou podmínkou pro kvalitní poskytování služeb, a to jak v soukromém sektoru poskytujícím služby přímo, tak ve veřejném (bezpečnostní složky, státní správa a samospráva) (Vaněček, 1997, s. 8-10).

Rozvoj jako takový s sebou však přináší kromě pozitivních změn, i negativní změny a dopady, a to jak na životní prostředí, tak místní kultury. Další rozvoj tedy sice může znamenat zlepšení životní úrovně, v některých destinacích dokonce zmírnění chudoby, ale naproti tomu stojí zhoršení kvality životního prostředí. Takový rozvoj, ke kterému dojde by však neměl zhoršovat životní prostředí budoucím generacím. Proto se stále více mluví o udržitelnému cestovním ruchu jako jedné z forem environmentálně udržitelného rozvoje, ačkoliv právě na environmentální oblast působí rozvoj CR nejvíce (Dearden, 1991). Z těchto důvodů se zdůrazňuje vyrovnaní všech tří pilířů udržitelnosti, aby někde tzv. „nepřibýlo“ problémů a někde na úkor těchto problémů se nezlepšovala situace. Takovýto rozvoj není vyrovnaný.

Čertík a kol. uvádí jako hlavní příčiny vzniku CR v publikaci Cestovní ruch – Vývoj, organizace a řízení (2011): „Mezi hlavní příčiny vzniku cestovního ruchu můžeme řadit touhu po vzdělávání, po poznání cizích krajů a zemí, zvyklostí lidí, potřebu navazování kontaktů, výměnu informací a v dnešní době zejména potřebu regenerace fyzických a duševních sil.“ Přičemž tyto důvody se objevovaly v CR průběžně, nikoliv najednou. Výše byly zmíněny všeobecné předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Zároveň se také uvádí, že není nutné, aby byly splněny všechny, ale aby bylo splněno co nejvíce z nich. Autoři v knize uvádí jako hlavní předpoklady v případě vývoje CR v ČR stav životního prostředí, udržování lidových tradic, zlepšující úroveň ubytovacích a stravovacích služeb, kulturně-historické dědictví, různorodost přírodních atraktivit a termální a minerální prameny pro lázeňství. Jako důležitý faktor, především co se týče příjezdového cestovního ruchu, tedy příjezdu turistů ze zahraničí, je důležitá také politická situace ve státě a vstupní podmínky. Velký „boom“ byl tedy zaznamenán po roce 1989, kdy byly otevřeny hranice a začalo být mnohem jednodušší přicestovat do ČR.

Aby byl rozvoj úspěšný, je potřeba splnění několika předpokladů, které úspěšný rozvoj cestovního ruchu signalizují. Cestovní ruch je odvětvím, které je řízené poptávkou a odvíjí se od toho, co nevedení lidé chtějí zažít. Lidé cestují proto, aby viděli něco historicky významného, přírodně krásného, aby poznali nové kultury apod. Každý účastník CR má své

motivy k tomu, aby cestoval. Naopak na straně nabídky je hlavním stimulem pro rozvoj CR ekonomický motiv. Úkon, během kterého se mapují předpoklady pro rozvoj CR se nazývá rajonizace cestovního ruchu. Není potřeba dosahovat všech předpokladů naráz, ale čím více, tím větší je pravděpodobnost úspěšného rozvoje. Těmito předpoklady jsou:

- přírodní – klimatické podmínky, charakter terénu (hory, stepi, roviny), vodní toky a vodní plochy (řeky, rybníky, jezera), přírodní zdroje (léčivé zdroje) a přírodní zvláštnosti (sopky apod.)
- sociálně-ekonomické – celková úroveň ekonomiky státu, životní úroveň, úroveň nabídky zboží a služeb atd.
- kulturně-historické – architektonické památky (hrady, zámky, skanzeny apod.), lidové tradice, umění, kulturní akce a jiné
- politické – velmi důležitým předpokladem je politická stabilita na území, kde má k rozvoji cestovního ruchu dojít
- materiálně-technické – síť dopravních, stravovacích, ubytovacích, kulturních, maloobchodních, sportovních a dalších zařízení
- ekologické – přírodní prostředí (čistota vod, ovzduší)
- personální – kvalita pracovníků v odvětví CR
- administrativní – příjezdová a vstupní formality především pro zahraniční účastníky CR (cestovní pasy, víza)
- demografické – mentalita, zvyky, vzdělání, porodnost (Čertík a kol., 2001).

Čertík a kol. dále uvádí, že „*Rozvoj cestovního ruchu velmi úzce souvisí s ekologickou čistotou krajiny.*“ Je tím myšleno především to, že pokud dojde k neuváženému, někdy příliš rychlému rozvoji cestovního ruchu, především po materiálně-technické stránce, může to území naopak uškodit. Pokud bude totiž rozvoj úspěšný, přiláká spoustu nových návštěvníků, na které však nemusí být krajina připravena. Je tedy možné, že tento nárůst počtu turistů uškodí krajině po ekologické stránce a může dojít k poškození životního prostředí jako celku, ať už například zvýšeným počtem automobilů, odpadů po turistech nebo narušením přirozeného života živočichů, kteří na dosud klidnějším území žili a nejsou na turisty zvyklí. Z tohoto důvodu je nutné podotknout, že ačkoliv rozvoj cestovního ruchu je úspěšný, neznamená to, že je zároveň udržitelný.

3.4 Udržitelný cestovní ruch

Udržitelný cestovní ruch a ekoturismus jsou jakási stále módní slova, jejichž používání v literatuře vyvolává značnou debatu týkající se dosažitelnosti, implementace a důsledků. Veškeré debaty se však nepochybně také týkají otázky udržitelnosti samotné (Leung et al., 2008). V souvislosti s udržitelností a udržitelným CR se lze také se setkat s pojmem zelený cestovní ruch. Jeho definování je jednodušší než u udržitelného cestovního ruchu, protože se definuje dle charakteristik, kterými jsou šetrné aktivity s různým zaměřením a významem. V běžném životě to tedy znamená být turistou se šetrným přístupem k životnímu prostředí nebo poskytovatelem služeb, které jsou ekologicky šetrné k životnímu prostředí. Tento koncept by byl pro podnikatele v CR zajímavý a přitažlivý, pokud by mu byly vhodně nastavené legislativní podmínky (FURQAN, et al., 2010).

Podle agentury CzechTourism lze definovat udržitelný cestovní ruch jako: *„takový, který zabezpečuje zajištění současných a budoucích potřeb účastníků cestovního ruchu a přitom pomáhá rozvoji území. S přihlédnutím k šetrnému využívání přírodních a kulturních hodnot vede k dlouhodobé prosperitě dané oblasti.“* Přičemž dlouhodobé základní cíle jsou obsaženy v Globálním etickém kodexu cestovního ruchu, který sestavila Mezinárodní organizace OSN pro cestovní ruch (UNWTO).

Udržitelná turistika nebo také udržitelný cestovní ruch jakožto forma cestování má stanoveny tři stěžejní priority a jeho cílem je snížit dopady cestovního ruchu, který se jako odvětví velmi rozmáhá, a to nejen na nejvíce turisticky vytížených místech, ale na veškerých místech, kde má cestovní ruch negativní dopady. Tyto priority definuje UNWTO následovně:

- 1) Optimálně využívat zdroje životního prostředí, které tvoří klíčový prvek rozvoje cestovního ruchu, udržovat základní ekologické procesy a pomáhat chránit přírodní dědictví a biologickou rozmanitost.
- 2) Respektovat sociokulturní autenticitu hostitelských komunit, chránit jejich vybudované a živé kulturní dědictví a tradiční hodnoty a přispívat k mezikulturnímu porozumění a toleranci.
- 3) Zajistit životaschopné, dlouhodobé ekonomické operace, poskytovat sociálně-ekonomické výhody všem zúčastněným, které jsou spravedlivě rozděleny, včetně stabilního zaměstnání a příležitostí k výtěžku a sociálních služeb pro hostitelské komunity, přispívat ke zmírnění chudoby.

UNWTO dále uvádí, že postupy, podmínky a směrnice, které jsou stanoveny k úspěšnému řízení udržitelného rozvoje CR, jsou aplikovatelné na všechny formy CR a ve všech destinacích, tedy včetně masové turistiky a specializovaných segmentech CR, protože je součástí konceptu udržitelnosti, který je stanoven nejen pro odvětví CR. Znamená to tedy, že všechny formy cestovního ruchu mohou být udržitelné, pokud jsou správně nastaveny podmínky. Udržitelná turistika má však být alternativou k masové turistice, která s sebou přináší velké množství negativních dopadů. Principy udržitelnosti jsou, jak bude zmíněno níže, založeny na třech dimenzích (ekonomické, sociální a environmentální), mezi nimiž by měla být nalezena rovnováha. Pokud tato rovnováha bude nalezena, může docházet k dlouhodobé udržitelnosti rozvoje. Nejde tedy pouze o zachování, či obnovu přírodních zdrojů v rámci environmentální dimenze, ale také o propojení sociálních a ekonomických potřeb turistů, průmyslu, životního prostředí a místních aktérů. Naproti těmto potřebám je však nutné myslet na dopady turismu. Nezbytná je také informovanost všech aktérů a politické vedení, prostřednictvím veřejné správy, která dohlíží na nalezení společných aktivit a vizí. Myslet by se také mělo na spokojenost turistů, u kterých by se mělo zvyšovat povědomí o nezbytnosti udržitelnosti a tím zvyšovat jejich zájem o aktivity podporující udržitelnost CR. Dosažení udržitelnosti CR není jednorázová aktivita, ale je nezbytné neustálé sledování dopadů a podle nich zavádění změn a opatření (UNWTO).

Účastníci světové konference na téma Udržitelná turistika přijali deklaraci, která obsahovala několik kritérií. Základním kritériem, které bylo stanoveno, bylo kritérium udržitelnosti, na jehož základě musí být založen rozvoj turistiky, tedy že rozvoj musí být ekologicky únosný v dlouhodobém horizontu, musí esteticky a společensky vyhovovat místním obyvatelům a musí být ekonomicky životaschopný. Čertík a kol. dále uvádí v jejich publikaci s názvem Cestovní ruch – Vývoj, organizace a řízení (2001): „*Udržitelný rozvoj je řízený proces, který zahrnuje globální řízení všech zdrojů tak, aby byla uchována jejich životaschopnost, a tudíž byl uchován i kulturní a přírodní kapitál. Jako silný zdroj rozvoje by turistika měla a musí aktivně působit ve strategii udržitelného rozvoje.*“ Turistika by tedy měla dodržovat princip udržitelnosti zdrojů, protože je na nich závislá a zároveň propojovat kulturní, lidský a přírodní kapitál a při škodlivých účincích a přečerpání přírodních zdrojů, zajistit novou rovnováhu. Stejně tak tomu je u kulturního dědictví a místních tradičních prvků, na které by se mělo přihlížet při tvorbě strategie. Autoři dále uvádí: „*Aktivní přínos turistiky k udržitelnému rozvoji předpokládá nutnou solidaritu, respekt a vzájemnou spolupráci všech stran, jichž se tento problém týká.*“ Z toho vyplývá, že je nezbytné, aby spolupracovali aktéři na místní, regionální, národní

i mezinárodní úrovni, přičemž největší pravomoc rozhodování mají ti, kteří jsou místu, kde CR probíhá, nejbližší. Tedy místní aktéři. Nezbytné je také začlenění udržitelného rozvoje turistiky do místních ekonomických struktur a jejich rozvoje. Stejně, jako v případě například pozitivních a negativních externalit, i v případě udržitelného rozvoje CR by mělo docházet k přerozdělení výhod i nevýhod (břemen) souvisejících s rozvojem CR. Kritérií bylo stanoveno ještě více, tato však považuji za nejdůležitější a vyplývá z nich, že je důležitá spolupráce především na místní úrovni čemuž se bude věnovat v praktické části této práce (Čertík a kol., 2001).

UNWTO, která se hojně věnuje právě udržitelnosti cestovního ruchu a vyzývá k ní, jak lze vidět na Obrázku 2, který má tato organizace na svých webových stránkách, má jako jeden ze svých dílčích orgánů Výbor pro cestovní ruch a udržitelnost, jež je pomocným a technickým orgánem. Tento orgán monitoruje pracovní program v rámci udržitelného rozvoje CR, pomáhá s implementací a vydává různá doporučení týkající se udržitelného rozvoje. Sekretariát UNWTO dále pravidelně připravuje zprávy pro Valné shromáždění OSN o plnění cílů, a to včetně doporučení způsobů a prostředků na podporu udržitelného rozvoje CR. V roce 2015 byla přijata Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj, která stanovila 17 cílů udržitelného rozvoje. Cestovní ruch, který má v této Agendě také pevnou pozici, může přímo i nepřímo přispět ke splnění všech cílů, ačkoliv CR a jeho udržitelnost je zde zmíněna pouze 3x.

Na zkoumání manažerské ekologie CR byl Agendou 2030 přijat přístup tzv. heterogenního konstruktivismu. Manažerská ekologie obsahuje instrumentální aplikaci vědy a ekonomických přístupů, využívání zdrojů a ekonomického rozvoje. Manažerský ekologický přístup je nepochybně součástí práce UNWTO, ale i dalších aktérů. Pro nastavení efektivních opatření udržitelného cestovního ruchu je důležité pochopení a řízení, které odráží potřeby každé z destinací a uvědomění si, že vynakládání většího úsilí samo nevyřeší problémy udržitelného cestovního ruchu a vztah mezi člověkem a životním prostředím (Hall, 2019).

Prioritní oblasti rozvoje a zvýšení míry udržitelnosti CR stanovuje Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu. Tato agenda stanovuje prioritní oblasti kroků vlád, která stejně jako další agendy a doporučení zdůrazňuje nutnost spolupráce veřejného a soukromého sektoru.

Obrázek 2: Výzva UNWTO k udržitelnosti cestovního ruchu

(Zdroj: www.unwto.org)

Mnoho rozvojových zemí má regiony, které se vyznačují vysokou úrovní biologické rozmanitosti, místním kulturním dědictvím a přírodními zdroji, které hojně přitahují mezinárodní turisty. Příjmy od turistů poté podporují jednak hospodářský rozvoj, tak také zaměstnanost. Udržitelný rozvoj CR má potenciál být udržitelným proto, že lze jeho prostřednictvím ochraňovat životní prostředí a podporovat zlepšení života místních obyvatel. Mezi CR a životním prostředím je tedy nepopíratelně souvislost. Na rozdíl od masového turismu, se udržitelný CR začal objevovat spíše u zájezdů menších skupin nebo jednotlivců, ačkoliv nezpůsobil takové environmentální a sociální dopady jako masový turismus. Prostřednictvím udržitelného rozvoje CR je tedy nezbytné podporovat rozvoj alternativních forem CR, jako je například ekoturistika (Richardson, 2021).

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu

Podobně, jako je tomu u udržitelného rozvoje všeobecně, je tomu i u udržitelného rozvoje v odvětví CR, co se týče naplnění podmínek pro udržitelný rozvoj. Aby byl rozvoj CR dlouhodobě udržitelný, musí docházet k uspokojení potřeb současných turistů a regionů, na jejichž území je CR uskutečněn, s ohledem na ochranu a zhodnocení příležitostí pro uspokojení potřeb budoucích generací. CR by svým působením v destinaci CR neměl dlouhodobě narušovat jeho integritu. Tedy nenarušovat kulturní, sociální a přírodní prostředí v destinaci, přičemž míra, komplexnost a způsob rozvoje se liší podle jednotlivých destinací. Je tedy složité určit, jaký rozvoj CR je ještě únosný a jaký už nikoliv. Z tohoto důvodu je nutné stanovit vhodné indikátory a vývoj sledovat. Zároveň je složité určit, které vlivy vyloženě způsobuje CR a které pochází z jiných odvětví (Kolektiv Konsorcia SPROR Plus, 2007).

O tom, že je udržitelný cestovní ruch celosvětovým tématem vypovídá i zápis z konference, která proběhla již v roce 1993 a už tehdy byly hojně řešeny nástroje udržitelného cestovního ruchu. Této konferenci se zúčastnili zástupci provozovatelů hotelů, průvodců, turistických sdružení, nevládních organizací, poradců, akademických odborníků, ale také publikum veřejnosti. Cílem bylo shrnutí uplynulých iniciativ v plánování a provádění udržitelnějších forem CR. Řešily se nové požadavky na udržitelnost CR v závislosti na předchozí konferenci o ekoturistice z předchozího roku. Na této konferenci došlo k zdůraznění potřeby začlenění sociokulturních a ekonomických úvah s ohledem na životní prostředí k zajištění udržitelnosti. Jeden z řečníků dále uvedl, že koncept udržitelnosti bude nezbytné začlenit i do marketingových strategií tak, aby klient byl spokojený, ale životní prostředí zůstalo neporušené. Jako příklad uvedl stále větší zájem o pozorování velryb, kdy počítal, že tento zájem ještě poroste, a proto bude nutné tuto aktivitu koordinovat. Uvádí však, že v tradičních přístupech k CR stále ohled na životní prostředí chybí a jako jeden z nástrojů uvádí tzv. zelené účetnictví, které je nástrojem environmentálním. Zdůrazněny byly také kompromisy a důraz na začlenění udržitelného cestovního ruchu do podnikání. Jako příklad byla uvedena evropská chráněná území a propojení turismu s ochranou přírody i s narůstajícím množstvím turistů. Principy, které již v roce 1993 byly nastíněny, se postupně rozšiřovaly a jsou platné i nyní (Cater, 1994).

Již v roce 1997 proběhlo Setkání představitelů cestovního ruchu, které organizovala Světová organizace cestovního ruchu (WTO) ve filipínské Manile. Závěrem tohoto setkání bylo, mimo jiné, ustanovení, že je nutná podpora větší odpovědnosti obcí při plánování, realizaci, sledování (monitorování) a následném vyhodnocování CR a jeho dopadů (pozitivních i negativních). Spolu s touto podporou také podpora realizace veřejných kampaní. Tyto kampaně by měly informovat obyvatele na místní úrovni o výhodách, které může cestovní ruch přinášet a o kterých dosud třeba ani nevěděli nebo si je neuvědomovali. Jak města, tak místní obyvatelé a podnikatelé, vkládají do cestovního ruchu velké naděje, protože v něm vidí jak příjmy, tak nové pracovní příležitosti. A nejen to, vidí v něm také naději na revitalizaci nebo rozvoj území či obcí. CR byl tedy v deklaraci z roku 1997 považován za prostředek zvyšování životní úrovně obyvatel, a to z toho důvodu, že poskytuje ekonomické a sociální příležitosti venkovu (Foret & Foretová, 2001).

V roce 2000 v Portugalsku proběhlo druhé takové setkání (světový summit cestovního ruchu), kde formulovala deklaraci pro udržitelný CR Světová rada cestování a cestovního ruchu (WTTC) v rámci tzv. Vilamourské deklarace 2000. Tato deklarace obsahovala 5 bodů: pokračovat v propagaci cestovního ruchu jako činitele ekonomického růstu, tvorby pracovních

míst atd., posilovat spolupráci mezi státním sektorem, soukromými firmami a místními lokalitami, ať už na místní, regionální, či národní úrovni. Dále také prosazovat rozšiřování infrastruktury, vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů, prosazovat snižování zadluženosti rozvojových ekonomik. Nemělo by se zapomínat na rozvoj CR, který je ekonomicky, sociálně a ekologicky udržitelný a obohacující a také propagovat roli CR ve využívání technologického pokroku (Foret & Foretová, 2001, s. 9-10). UNWTO představuje jako důležité parametry cestovního ruchu optimální využívání environmentálních zdrojů, respektování sociální kultury v hostitelských destinacích a zabezpečení dlouhodobých ekonomických operací, které přinesou socioekonomický užitek všem zúčastněným aktérům, přičemž definuje udržitelných cestovních pohyb jako vzájemné propojení potřeb účastníků cestovního ruchu a hostitelských regionů vzhledem k potřebě chránit a zvyšovat možnosti pro budoucnost a znovu zdůrazňují propojení všech tří aspektů (sociálního, ekonomického a ekologického). UNWTO dále nezapomíná na problematiku klimatických změn a uvádí nutnost začlenění cestovního ruchu do tvorby a aplikace národních, mezinárodních a místních strategií s ohledem na přizpůsobení se klimatickým změnám a snižování emisí (Novacká, 2013).

V roce 2005 poté došlo k připomenutí požadavku udržitelnosti v cestovním ruchu v rámci Vídeňské deklarace Evropské komise CR. V rámci této deklarace byly stanoveny požadavky na podporu sociální a kulturní integrace, environmentální udržitelnosti, ochranu a podporu identity regionů a ochranu před negativními vlivy nevyváženého rozvoje (Novacká, 2013).

O tom, že cestovní ruch přispívá k rozvoji místa nebo území není pochyb. Jak již bylo zmíněno výše, vytváří nová pracovní místa, tím zvyšuje zaměstnanost a životní úroveň obyvatel, zároveň přináší nové podnikatelské příležitosti, které také lákají zahraniční investice. Aby však mohlo docházet k pozitivnímu rozvoji a takovému rozvoji, který si aktéři představují, je nutné, aby byly služby pro účastníky CR poskytovány na určité úrovni kvality, a to především pokud mluvíme o službách volného času. Výše zmíněná infrastruktura, zařízení ubytovací a stravovací jsou nezbytnou povinností. Kvalita je však stále v některých destinacích tématem k diskusi bránícím rozvoji CR a využívání potenciálu destinace. Rozvoj cestovního ruchu však představuje také hrozby – sociální a ekologické. Z tohoto důvodu se mluví o udržitelném rozvoji cestovního ruchu. Aby se hrozbám předcházelo, je nutná spolupráce místních aktérů a koordinace jejich aktivit, které by měly být předem stanoveny v jejich strategických dokumentech. Tyto dokumenty a následné aktivity by měly na sebe navzájem navazovat, nikoliv se vylučovat. Společnými aktivitami by měla být podpora projektů, ochrana životního prostředí i podmínek života obyvatel, což by měl být zájem především místních samospráv

a veřejných správ. Iniciativa cestovních kanceláří pro udržitelný CR podporuje organizátory různých forem cestování v tvorbě nabídky, která bude ekonomicky, společensky a environmentálně udržitelná. Podporuje také destinace, které se již principů udržitelnosti drží a další destinace k tomu, aby principy udržitelnosti zaváděly do procesů řízení destinací a podniky uvnitř destinací, aby se k této formě cestovního ruchu začaly také „naklánět“ (Foret & Foretová, 2001, s. 10).

V ekonomicky náročných obdobích, jako jsou období ekonomických krizí, bezpečnostních krizích (teroristické útoky v Evropě), v uplynulých letech období pandemie COVID-19 a nyní energetická krize, nabírá na významnosti při rozvoji CR, vzácnost míst a místních komunit, čímž je zajištěna jedinečnost turistické destinace (Tarlow, 2022).

Principy udržitelného rozvoje jsou přijímané, dá se říct, čím dál více. Vzhledem k zájmu o udržitelnost rozvoje, který se zvyšuje v čase a prostoru, je pravděpodobné, že bude docházet k postupnému rozšiřování do více a více odvětví. Autoři však uvádí, že jedním z odvětví, kde je udržitelnost nejvíc znatelná, je právě oblast cestovního ruchu. Cestovní ruch je odvětví, které svou ekonomickou aktivitou zasahuje do mnoha sektorů, úrovní a zájmů. Objevuje se zde velká propojenost mezi rozvojem CR a socioekonomickým rozvojem společnosti. Udržitelnost se zde prosazuje proto, že většina aktivit CR klade další a další tlak na čerpání zdrojů životního prostředí, čím dochází k ohrožení současných zájmů turistů do budoucna, ale i k ohrožení životního prostředí, jež je nezbytné chránit nejen kvůli vyčerpatelným zdrojům. Je nutné zvyšovat aktivní přínosy CR a eliminovat negativní. Autoři ale uvádí, že to nebude až tak jednoduché vzhledem ke střetu zájmů aktérů. Je tedy nutné nastavit jistý kompromis v oblasti poskytování služeb a rozvojových cílech (Cater, 1995).

Velmi důležité a skoro bych si až dovolila říct nezbytné, je aktivní zapojení místních obyvatel a menších podnikatelů, kteří pomáhají s tvorbou turisticky atraktivních míst (pokud se nebudeme o přírodních atraktivních místech, která by naopak lidská činnost měla ovlivňovat co nejméně) a měli by přitahovat potenciální zákazníky, kteří přispějí prostřednictvím cestovního ruchu k rozvoji území. Zájemem místní samosprávy by mělo být vytvářet podmínky pro spolupráci, určovat hlavní směry a priority rozvoje území. Nezbytný je také marketing místa. Z toho vyplývá, že je nezbytná spolupráce jak veřejného, tak soukromého sektoru a fyzických i právnických osob. Místní veřejná správa by měla především iniciovat vzájemnou komunikaci a vyjednávání mezi zúčastněnými stranami tak, aby byly naplněny dlouhodobé cíle a řešeny společné problémy, protože cestovní ruch má nejen velký ekonomický význam, ale také komunikační. Budováním image vyžaduje znalost silných a slabých stránek území, pomáhá

oslovit potenciální investory a zákazníky. Území musí působit jako dobře sestavený a fungující celek založený na partnerství. Důležité je také sestavení strategie především u místních samospráv a veřejných správ, která bude počítat se spoluprací všech místních aktérů. Tyto předem stanovené aktivity by měly být naplněny, přičemž strategie by měla být stanovena na základě znalosti stavu v minulých letech a představě o vývoji do budoucna. Bez těchto znalostí nelze stanovit kvalitní strategii a fungující strategický plán. Strategii je potřeba chápat jako kontinuální proces vyhodnocování dosažených výsledků při působení vnějších vlivů a vnitřních možností, minimalizaci hrozeb a hledání příležitostí, přičemž by nemělo jít o jednorázový dokument, ale o dokument, který od začátku počítá se propojením veřejného a soukromého sektoru (Foret & Foretová, 2001).

Ministerstvo pro místní rozvoj a subjekty, které jsou řízeny tímto ministerstvem, by se měly řídit strategií regionálního rozvoje. Tato strategie by měla řešit celkový pohled na rozvoj v regionech, a to včetně rozvoje cestovního ruchu a jeho podpory. Kraj by měl dohlížet na realizaci této strategie a obec za rozvoj obce, včetně přípravy rozvojových plánů a strategických plánů. Významnou roli dále také hrají různá sdružení obcí, která sice nemají od zákona přímo uložené žádné povinnosti, ale i tyto subjekty mají velký význam při rozvoji cestovního ruchu, jeho služeb, propojenosti informačních center, marketingu a spolupráci s podnikatelskými subjekty (Foret & Foretová, 2001, s. 174).

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu má tři již vícekrát zmíněné dimenze, jinak řečeno také pilíře. Tyto dimenze jsou: společenská (někdy uváděna jako sociální), ekonomická a environmentální. V některých publikacích se lze setkat ještě s dimenzí kulturní. Management cestovního ruchu vnímá tyto dimenze jako komplex a jsou základem pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu, ale také i pro jeho následné řízení. Nutná je jejich vyváženost, protože jsou základem „úspěchu“ celé udržitelnosti rozvoje. Udržitelný cestovní ruch je jednoznačným trendem rozvoje CR nejen v České republice, ale v celém světě, ačkoliv každý k němu přistupuje, dá se říct svým způsobem. Udržitelný rozvoj CR podporují mezinárodní organizace, jako je např. Světová organizace cestovního ruchu, Světová rada pro cestování a turistiku, OSN, OECD a na evropském území především orgány EU.

Aplikace principů udržitelného CR tak, aby byla důsledná a globálně realizovaná a správné nastavení principů, se zdá být ještě nějaký čas ne příliš dosažitelné jednotně. O správné nastavení usilují odborníci již téměř půl století. K hlubšímu poznání podmínek udržitelného rozvoje CR přispělo zakomponování další vědních disciplín, jako je např. psychologie, geografie, filozofie, environmentalistika, sociologie nebo management. Udržitelnost je

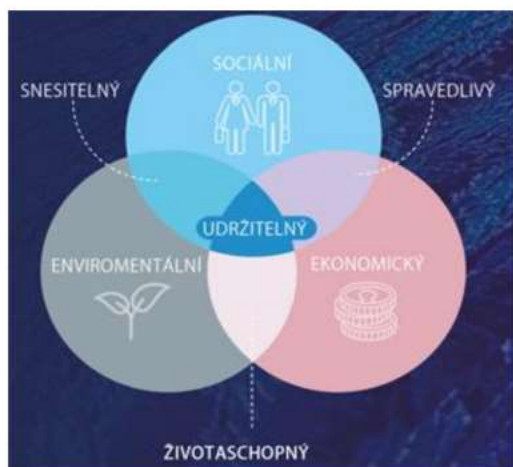
v poslední době také stále častěji využívání jako základ úspěšné komunikace mezi poskytovateli služeb a potenciálními účastníky CR, dalšími aktéry CR, místní správou, orgány ochrany přírody a krajiny, a to vše v rovině marketingu. Aplikace těchto dalších vědních oborů napomáhá i zjištění možností, jak zajistit udržitelnost, nikoliv jednorázově, ale trvale. Udržitelný cestovní ruch a jeho rozvoj se čím dál častěji spojuje s rozvíjením odpovědného CR, který bude blíže objasněn níže. Tento cestovní ruch se týká odpovědnosti aktérů CR, tedy účastníků CR - poskytovatelů služeb, destinačních manažerů, místních obyvatel, kteří jsou zároveň klíčoví pro udržitelný cestovní ruch v návaznosti na ekonomickou, sociální a environmentální dimenzi, které jsou pro udržitelnost CR taktéž klíčové. Udržitelný cestovní ruch by měl být tedy realizován v kontextu odpovědného cestovní ruchu a s tím souvisí široce vnímaná odpovědnost všech výše zmíněných aktérů CR. Vnímaná odpovědnost slouží jako nástroj pro udržitelnost CR, protože vedle informovaných a každý svým způsobem motivovaných aktérů CR se na vývoji a realizaci podíleli také vzdělaní odborníci (destinační manažeři, manažeři v podnicích poskytujících služby), kteří přijímají odpovědnost za rozvoj v dimenzi ekonomické, sociální a environmentální a mají celostátní nadhled. Tyto tři dimenze rozvoje cestovního ruchu (někdy také označované jako 3 pilíře rozvoje společnosti) a jednotlivé dílčí faktory rozvoje (kvalitativní indikátory rozvoje) lze vidět na Obrázku 3 níže (Pásková & Zelenka, 2018).

Casagrandi & Rinaldi uvádí v jejich článku s názvem Teoretický přístup k udržitelnosti cestovního ruchu z roku 2002, že formulovat takové politiky, které zaručí, že CR a jeho vývoj lze udržet celou dobu v takové míře, aniž by to vážně ovlivnilo životní prostředí, je obtížné, ne-li přímo nemožné, protože CR se v posledních desetiletích rozrostl a stal se jedním z hlavních zdrojů příjmů v mnoha zemích. Jako hlavní aktéry a složky uvádí turisty, hlavní město a životní prostředí. V mnoha turistických místech probíhá rozvoj a intenzivní růst infrastruktury, staveb, zařízení. Takový rozvoj, dříve či později vážně zasáhne životní prostředí. Proto se začaly používat termíny jako ekoturistika, udržitelný rozvoj, udržitelnost a udržitelný cestovní ruch, které byly aplikovány od nejnižších úrovní až po ty globální, aby si aktéři v tomto odvětví uvědomili, že jejich činnost způsobuje sociální, ekonomické a environmentální dopady na regiony/území, kde působí, a to jak pozitivní, tak negativní dopady. Uzzo však uvádí, že by se mělo na tyto dopady hledět z dlouhodobého hlediska a z pohledu místních a regionálních ekonomik, ekologické stopy a vlivu na místní kulturu. Autor dále používá definici OSN, která uvádí, že integrovaný udržitelný rozvoj cestovního ruchu, jako zapadající do vyváženého, systémového a dynamického modelu rozvoje, ve kterém zastřešuje

regionální rozvoj a řeší globální, sociální a environmentální problémy, jsou řešeny prostřednictvím regionálního rozvoje (Uzzo, 2013).

Největší potenciál se nabízí pro destinace a atraktivitu cestovního ruchu, pokud si jejich správa (organizace destinačního managementu) uvědomí význam dlouhodobé komparativní a konkurenční výhody strategie udržitelného rozvoje cestovního ruchu a pokud je udržitelnost cestovního ruchu vhodně propojena (nejen) marketingově, s rostoucím trendem společenské odpovědnosti v hodnotovém systému jednotlivců i celé společnosti“ (Pásková & Zelenka, 2018, s. 60). Naplnění pilířů by mělo probíhat rovnoměrně. Pokud tomu tak nebude, bude upřednostněn jeden pilíř před zbylými dvěma (případně třemi, někdy se hovoří ještě o pilíři kulturním). V těchto zbylých pilířích by poté došlo k problémům, které by těžce odstraňovaly. Propojenost pilířů lze vidět na obrázku 3.

Obrázek 3: Pilíře udržitelného cestovního ruchu

(Zdroj: Valinová, 2018, statistikaamy.cz)

V rámci dodržování zásad udržitelného cestovního ruchu dochází ke střetu zájmů na úrovni ekologických priorit a zájmů o rozvoj cestovního ruchu. Čertík a kol. definuje v publikaci Cestovní ruch – Vývoj, organizace, řízení (2001) udržitelný cestovní ruch jako: „*Takový rozvoj cestovního ruchu, který neničí životní prostředí a zároveň nepůsobí v neprospěch turistů.*“

Základní myšlenkou nebo také principem udržitelného rozvoje cestovního ruchu je podle Malé: „*myšlenka přístupnosti cestovního ruchu všem, kteří mají zájem se na něm podílet, ale zároveň jsou přijímána opatření k záchraně a proti ničení nejvýznamnějších kulturních a přírodních atraktivit, které jsou masovým cestovním ruchem často ohrožovány.*“ Tímto způsobem dojde k zabránění ničení národní identity území, ačkoliv stojí proti sobě na jedné straně zájem o co nejvíce turistů, kteří přinesou své peníze a na straně druhé snaha zabránit ničení součástí

kulturního dědictví masovým turismem. Autorka tedy uvádí jako podstatné rozšiřovat nabídku tak, aby byl o služby CR zájem, ale turisté byli více rozptýleni. K takovému rozvoji dojde, pokud bude rozvoj probíhat promyšleně na základě průzkumů a analýz, znalosti území a sledování (Malá, 2000, s. 65).

Definice toho, jak by měl trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu vypadat a jaké podmínky by měly být splněny, jsou na rozdíl od cestovního ruchu jako takového, všeobsažné a poměrně jednoznačné. Definice trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu bývá také někdy stanovena prostřednictvím venkovské turistiky, která jej definuje jednoduše, avšak výstižně, tedy pomocí jejích podmínek a specifíků. Produkt venkovské turistiky bezpodmínečně souvisí s ochranou přírody, přírodních zdrojů a krajinnou tvorbou. Tyto faktory tvoří základ pozitivního přístupu k užívání přírody na straně jedné, na straně druhé ochranou přírody a životního prostředí. Ve výsledné nabídce venkovské turistiky se tedy prolíná několik rozměrů – ekonomický, ekologický a sociální. Ekonomický rozměr naplňuje podmínky udržitelného hospodářského rozvoje spojeného s rostoucími příjmy místních obyvatel a snižování celkových nákladů, ekologický rozměr představuje nutnost udržet a zachovat dlouhodobě statky a služby, které lidem poskytuje příroda, ochraňovat životní prostředí, využívat nové technologie s ohledem na environmentální rozměr a snižovat zátěž, kterou způsobuje cestovní ruch na životním prostředí. Sociální rozměr obsahuje nejen potřebu důstojného života obyvatel, ale také rozvoj lidské společnosti, vzdělání, zdraví, sociální uznání, soudržnost, spravedlnost, rozvoj kultury, sociální přístup k zaměstnancům místních podniků poskytujících služby CR (Stříbrná 2005). Do sociální dimenze dále spadá společenská odpovědnost regionu, společenství nebo podniků působících jako místní aktéři v destinaci. Touto dimenzí je myšlená vyšší úroveň tzv. inteligentních podniků, které si uvědomují společenskou odpovědnost, kdy na straně jedné stojí uspokojení potřeb zákazníků, na straně druhé uspokojení a zisk podniku. Na základě tohoto uvědomění si dále aktéři uvědomují nutnost eliminovat nebo kompenzovat negativní vlivy, a to nejen na životní prostředí, které jejich činnostmi nepochybně vznikají. Sociální přístup je však podmíněn ekonomickou situací ve společnosti a výsledky hospodaření podniku, daňovým systémem, možnostmi rozšířit produkci atd. Se sociální dimenzí tedy souvisí i společenská odpovědnost, se kterou bývají spojovány externality. Externality jsou jak pozitivní, tak negativní. Pozitivní jsou obvykle vnímány jako samozřejmost a nebývá jim věnována příliš velká pozornost. Negativními externalitami jsou myšleny např. škody na majetku podniku, soukromých osob i majetku ve veřejném vlastnictví, škoda na životním prostředí nebo zdraví

osob (Novacká, 2013). Systém a propojenost zajišťování udržitelnosti cestovního ruchu lze vidět na obrázku 4.

Obrázek 4: Zajišťování udržitelnosti cestovního ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování dle Pásková & Zelenka, 2018, s. 61)

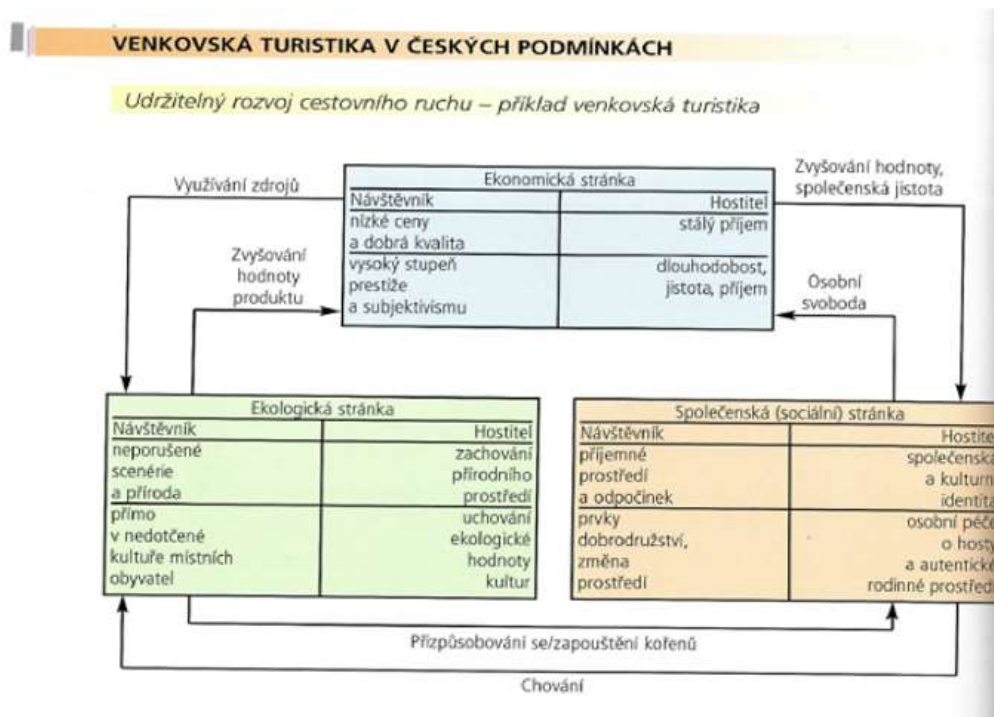
Z Agendy 21, přijaté na Summitu Země v roce 1992 v Rio de Janeiro vychází Evropská charta pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech. Tato charta je součástí Strategie trvale udržitelného rozvoje EU a akčního programu pro životní prostředí. Základními cíli, které jsou stanoveny v této chartě, je zvýšení povědomosti o evropských chráněných územích a podpory těchto území, ze kterých by se měly těšit současné i budoucí generace. Druhým základním cílem je zvýšení míry udržitelnosti rozvoje CR v chráněných územích, přičemž tento rozvoj bere v úvahu nejen životní prostředí jako takové, ale i představitele jeho ochrany, místní obyvatele a místní podniky. Poslání vychází z jednoho z principů EU, a to z principu partnerství. Z toho důvodu je vyžadován participativní management a princip deliberalizace při plánování rozvoje CR. Znamená to, že by chráněné oblasti neměly řídit cestovní ruch na jejich území samy, ale podílet se na plánu rozvoje CR s dalšími aktéry. To samé platí pro cestovní kanceláře, které

nabízí CR na území chráněných území. Ty kromě zástupci z chráněných oblastí spolupracují i s ostatními místními aktéry CR (Pásková & Zelenka, 2018)

Pokud se tedy zaměříme na venkovskou turistiku a její podstatu, vidíme souvztažnost jednotlivých prvků udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Stříbrná uvádí v její publikaci na téma Venkovská turistika a agroturistika (2005, s. 12) následující specifika venkovské turistiky v souvislosti s udržitelným rozvojem cestovního ruchu:

Návštěvník i hostitel se navzájem obohacují o ekonomické, společenské a ekologické hodnoty, aniž by ztráceli vlastní identitu. Zároveň v nich probíhá i určitý vnitřní výchovný proces vštěpování úcty k ochraně životního prostředí, bez jehož trvalé kvality by prostě produkt venkovské turistiky neexistoval, nebo možná ano, ale v pseudopodobě, která by nabízený produkt zcela jistě diskriminovala v konkurenci na trhu cestovního ruchu. Tyto vztahy lze vidět na obrázku 5.

Obrázek 5: Udržitelný rozvoj cestovního ruchu - příklad venkovská turistika

(Zdroj: Stříbrná, 2005, s. 12)

Problematika udržitelného rozvoje cestovního ruchu a v souvislosti s rozvojem i společenská odpovědnost, jak na místní, tak národní a mezinárodní úrovni však není úplně novým tématem, ačkoliv jeho podmínky a vnímání se stále vyvíjí. Toto téma je středem pozornosti odborné veřejnosti už delší dobu. Již v 60. letech minulého století byl masový turismus přesvědčen

o tom, že životní prostředí a jeho zdroje jsou postupně vyčerpatelné. A to je právě ten moment, kdy se začalo nahlížet na turismus jinak a přestalo toto odvětví být bráno jako „smokeless industry“, tedy jako odvětví průmyslu bez kouře nevytvářející ekologickou zátěž na rozdíl od ostatních odvětví. Podmínky, které jsou nastavené pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu, který bude konkurenceschopný, jsou formálně dodržovány nebo se alespoň se jím přibližují i základy politiky cestovního ruchu na mezinárodní, národní a evropské úrovni. Bez propojení společenské, sociální a environmentální oblasti však není možné naplnit formality ekonomické konkurenceschopnosti destinace. Vzhledem k tomu, že jak již bylo zmíněno výše, je odvětví cestovního ruchu velmi rychle se vyvíjejícím odvětvím, tyto změny způsobené mimo jiné vlivem nových technologií (dopravní prostředky, internet, digitální technologie apod.), bylo nutné začít přistupovat k rozvoji cestovního ruchu jinak než doposud. Bylo nutné začít klást důraz na procesy, udržitelný rozvoj a rozvoj intelektuálního kapitálu. Na důležitosti také přidává fakt, že v cestovním ruchu pracuje dvakrát více mladých lidí než v ostatních odvětvích. Někteří odborníci však již dříve vyjadřovali názor, že se jedná o módní trend a přikláněli se k Brundtlandské zprávě z roku 1987, která v době vyhlášení představovala významný krok, který propojoval minulost, současnost a budoucnost. Tato zpráva z roku 1987 definovala udržitelný rozvoj CR jako rozvoj, který uspokojí potřeby současného světa s hledáním kompromisů a možností pro budoucí generace, které budou také chtít mít možnost uspokojit své potřeby (Novacká, 2013).

Dalšími formami cestovního ruchu, které jsou podobné udržitelnému cestovnímu ruchu, jsou například již zmíněná ekoturistika, zelená turistika nebo společensky odpovědný cestovní ruch. Tyto formy budou blíže specifikovány na příkladu CR na Třeboňsku níže.

Sanjay K. Nepal se v jeho článku z roku 2002 na téma Horská ekoturistika a udržitelný rozvoj: Ekologie, ekonomika a etika, věnuje udržitelné turistice v horských oblastech, které jsou jednou z oblastí, která je více náchylná k negativním vlivům CR, podobně jako např. malé ostrovní oblasti. Autor uvádí, že mnoho horských komunit a organizací propaguje ekoturistiku s cílem řešit problémy s degradací životního prostředí. Ačkoliv není ekoturistika jednoznačně vymezena, protože se jí zatím nedostalo přílišné pozornosti a výzkumu, autor uvádí, že by se mělo jednat o formu turistiky v horských oblastech, která podpoří odpovědné turistické chování, pomůže zachovat životní prostředí, jako jsou důležitá přírodní stanoviště a ekosystémy, podpoří místní tradiční zvyky, kultury a životní styl a pomůže s udržitelnou formou živobytí místním obyvatelům, kteří žijí v odlehlých horských oblastech. Autor definuje horskou ekoturistiku jako: „Cestovní ruch, který neznehodnocuje přírodní a kulturní prostředí horské oblasti, poskytuje ekonomické, environmentální a sociální

přínosy horským společenstvím (místnímu obyvatelstvu a rezidentům) a nabízí vysoce kvalitní zážitky pro návštěvníky. Definice však zahrnuje spoustu aktivit, které nemusí nutně patřit do ekoturistiky. Autor dále uvádí, že téměř žádné ekoturistické destinace nesplňují sociální, ekonomické a environmentální dimenze tak, jak je tomu např. u udržitelného cestovního ruchu nebo přírodní turistiky (Nepal, 2002). Podmínky horské ekoturistiky lze aplikovat i na turistiky mimo horské oblasti.

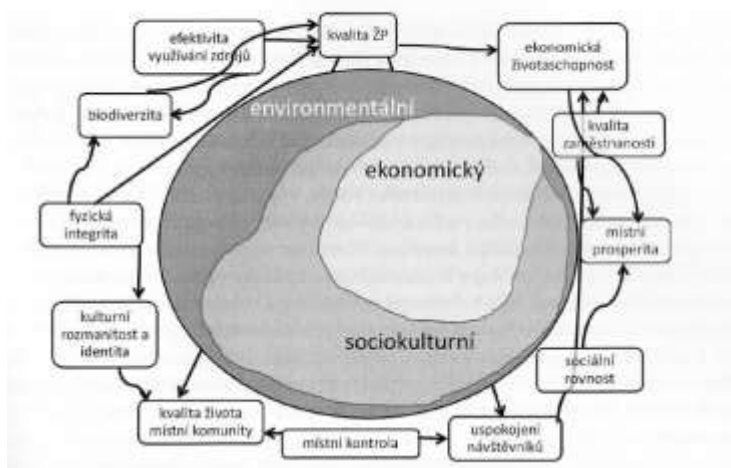
UNWTO se dále řídí Globálním etickým kodexem cestovního ruchu z roku 2001 a nabádá k jeho dodržování veškeré účastníky a aktéry v CR. Mimo jiné zde uvádí cestovní ruch jako faktor udržitelnosti. V rámci tohoto fakturu uvádí několik aktivit, které pomůžou k dosažení udržitelného rozvoje CR. Uvádí, že je nutné rovnoměrné rozložení turistů a návštěvníků, a to jak v prostoru, tak v čase, především v sezónních měsících. Vyzývá národní, regionální a místní veřejné orgány k podpoře rozvoje všech forem CR, které podporují zachování vzácných zdrojů, vody a energie a snižují tvorbu odpadů. Všichni účastníci rozvoje CR by dle tohoto kodexu měli chránit životní prostředí tak, aby byly uspokojeny potřeby současných, ale i budoucích generací a zároveň by měl probíhat přiměřený, nepřetržitý a udržitelný ekonomický rozvoj. V rámci udržitelného CR by se měly snižovat rozdíly mezi bohatými a chudými a upřednostňovat přírodní stav světa před světem vytvořeným lidskou činností. Jak výstavby infrastruktury, tak aktivity v cílových destinacích, by měly probíhat v souladu s ochranou životního prostředí a měly by být omezeny tam, kde jsou nejcitlivější území (CHKO, pouště, polární nebo vysokohorské oblasti apod.). Za zvláště vhodné považují ekoturistiky a přírodní turistiky (Globální etický kodex cestovního ruchu, 2001).

Stříbrná uvádí v jejím dokumentu s názvem Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích, že CR může pomoci lidem k dosažení zdravého aktivního života v harmonii s přírodou, může přispívat k zachování, ochraně a regeneraci zemského ekosystému. Z tohoto důvodu by měl být založen na udržitelných vzorcích a ochrana životního prostředí by měla být nedílnou součástí procesu rozvoje CR. Autorka dále uvádí, že mír, rozvoj, ochrana ŽP a turismus jsou na sobě vzájemně závislé. *„Rozvoj CR by měl být proto řízen ve spolupráci s obyvateli dotčených míst a rozhodování v procesu plánování by mělo být realizováno na místní úrovni. Rozvoj CR by měl vycházet z poznání a podpory identity, kultury a zájmů místního obyvatelstva.“* (Stříbrná, 2008, s. 22). Nezbytné je tedy partnerství v každé oblasti, kde by k rozvoji CR mělo docházet. CR poskytuje podmínky pro rozvoj zaměstnanosti místního obyvatelstva a tohoto potenciálu by mělo být plně využito s ohledem na mezinárodní zákony o ochraně životního prostředí (Stříbrná, 2008).

Jako základ pro posuzování udržitelnosti slouží vztah CR a životního prostředí. Toto je však velmi komplexní. Přínos CR pro udržitelné využívání krajiny je dán finančním příspěvkem na údržbu přírodních oblastí. Finančním příspěvkem je myšlena např. environmentální daň nebo poplatky za některé aktivity jako jsou např. vstupy do zvláště chráněných území, potápění, rybolovy apod., nebo dobrovolné příspěvky. Přínos pro udržitelnost je také prostřednictvím vzdělávání, kdy si návštěvníci uvědomují důležitost udržitelnosti a budou se dle toho chovat nejen na cestách, ale i doma a bude taková účastník třeba i ochoten přispět na různé výzkumné či záchranné akce (Navrátil, 2012).

Strategické plánování managementu vlivů CR a synergii dimenzí rozvoje CR doplňuje ještě časový faktor, který je dalším rozměrem udržitelnosti CR. Časové hledisko je jedním z rozhodujících faktorů udržitelnosti CR. Ideálním stavem je dlouhodobost ve vztahu k dílčímu nebo celkovému vlivu CR. Výrazný vliv má sezónnost, která ovlivňuje potenciál ekonomické výnosnosti území. Tedy pokud se rozvíjí CR v destinaci tak, aby se nejednalo pouze o sezónní destinaci, ale nejlépe celoroční destinaci, má to velmi pozitivní vliv, jak na rozvoj území, tak na ekonomiku. Příkladem mohou být horská střediska, kde se v zimě především lyžuje a v létě zde probíhá horská turistika nebo se staví různé rozhledny, jako tomu je například v Lipně nad Vltavou, kde pro využití lanovek vybuďovali Stezku korunami stromů, kterou mohou navštěvovat turisté celoročně. V čase dochází také k obměně turistů, způsobů rozvoje infrastruktury a míry návratnosti investic. Podstatné je také v dlouhodobějším časovém horizontu ověření míry očekávaných přínosů CR před poškozením destinačního prostředí (Pásková & Zelenka, 2018). Udržitelný CR v sobě nese 12 základních faktorů, které lze vidět na obrázku 6.

Obrázek 6: Dvanáct základních faktorů udržitelného cestovního ruchu

(Zdroj: Pásková & Zelenka, 2018, s. 53)

Ekonomický pilíř tedy představuje především makroekonomické ukazatele, které porovnávají regiony mezi sebou a jejich disparity. Sociální pilíř se věnuje čerpání zdrojů, které zaručí zachování kvality života a prosperity místních komunit. Dále uznává a uchovává přírodní a kulturní hodnoty. Environmentální pilíř obsahuje ochranu zdrojů a minimalizaci dopadů (především negativních) rozvoje CR.

3.4.1 Měření udržitelného cestovního ruchu

Aby se udržitelnost nestala pouze prázdným a teoretickým pojmem, je potřeba ji lépe uchopit. Toho jde dosáhnout tím, že ji lze kvantifikovat, což je základem pro zkoumání vývoje. Díky tomu, že dokážeme něco změřit, můžeme kvantifikovat problém, rozvíjet jeho řešení, upravovat a řešit. Udržitelnost můžeme aplikovat do mnoha oblastí lidské činnosti, tedy nejen do oblastí CR. Aby mohla být udržitelnost změřena, musí být stanoveny indikátory (Závodná, 2015). Na unijní úrovni definuje Evropská komise indikátory udržitelnost jako: *„užitečné nástroje pro popis oblastí, kde je potřeba více politické aktivity, a pro měření pokroku učiněného v dosahování lisabonských cílů.“* (Závodná, 2015, s. 73).

3.4.1.1 Indikátory udržitelného cestovního ruchu

UNWTO zpracovala sadu indikátorů, které se týkají již konkrétně udržitelnosti cestovního ruchu, jeho rozvoje a vlivu na životní prostředí, místní komunity a úroveň využívání vhodných nástrojů pro vývoj směrem k udržitelnosti. Jde však o jakousi sadu indikátorů, které vycházejí z indikátorů trvale udržitelného rozvoje, ale jsou využívány pro monitorování stavu CR a jeho vývoje s ohledem na jeho udržitelnost. UNWTO vytvořila sadu indikátorů, které mají dvě formy, které se liší dle toho, zda chceme indikátor pro vybraný typ destinace nebo všeobecný. Všeobecné indikátory jsou použitelné ve všech typech destinací. Specifické indikátory jsou pouze pro vybrané typy destinací CR. Vybranými destinacemi jsou například chráněná území, horské oblasti, pobřežní oblasti, malé ostrovní oblasti, destinace pro ekoturismus apod. Tyto vybrané destinace mají svá specifika, která si vyžadují monitorování prostřednictvím jiných indikátorů, sestavených přímo pro jejich podmínky, stejně jako je tomu u rozvoje. Ten také nebude a ani nemůže probíhat na všech územích stejně, protože každé území má svá specifika, přednosti, a naopak slabé stránky. Obvykle jsou indikátory však tvořeny spíše všeobecně a pro konkrétní místa je potřeba je upravit či pozměnit (Pásková & Zelenka, 2018). Správně zvolené a nastavené indikátory napomáhají lepšímu rozhodování, eliminaci hrozeb a určení dopadů rozvoje CR. Indikátory jsou jakýmsi měřítkem, které posuzuje a kvantitativně hodnotí např. cíle ekologické politiky nebo environmentální trendy a zjednodušují podávání informací. WTO (Světová obchodní organizace) definovala 11 základních indikátorů, které jsou však odlišné od

těch, které navrhl UNWTO. Tyto indikátory jsou základním rámcem pro management udržitelného CR. Jedná se o indikátory: zatížení, životního prostředí, sociálního dopadu, intenzity využívání, kontroly rozvoje, procesu plánování, kritického ekosystému, lokální spokojenosti, spokojenosti zákazníka, managementu odpadu a přispění CR k rozvoji lokální ekonomiky (Závodná, 2015).

Správně stanovený indikátor by měl být:

- srovnatelný v mezinárodním měřítku
- uspořadatelný do vhodné časové řady
- snadno stanovitelný, vypočitatelný a měřitelný
- dostatečně přesný
- analyticky vhodně zdůvodněný
- politicky významný a adresný (přímá vazba na politiku nebo opatření)
- jeho hodnoty by měly být zjistitelné kvalitativním nebo kvantitativním měřením
- výsledkem zpracování a interpretace primárních dat (Závodná, 2015).

Indikátor a jeho hodnoty samy o sobě nic moc neřeknou, proto je nutné jej zařadit do širších souvislostí, které naznačí posun k určeným cílům. Pochopení udržitelnosti na základě indikátorů se také odvíjí od toho, kdo s nimi pracuje, komu jsou určeny a k čemu mají posloužit. Existují dva druhy indikátorů. Jedním druhem jsou indikátory agregované, teda takové, které jsou integrovány do jednoho údaje, který poskytne jeden výsledek. Příkladem může být Index environmentální udržitelnosti (Environmental Sustainability Index). Využívá se především pokud potřebujeme získat data pro širokou veřejnost, případně politiku. Druhým typem indikátorů jsou klíčové indikátory, jejich hodnocení je obtížnější, protože se jedná o několik indikátorů uspořádaných v sadě, přičemž některé mohou ukazovat na pozitivní výsledek a některé na negativní výsledek. Příkladem může být soubor indikátorů, které vydala Komise OSN pro udržitelný rozvoj. Tento soubor obsahuje cca 58 indikátorů, uspořádaných do logického rámce. Indikátory samy o sobě pro to, abychom úspěšně zhodnotili udržitelnost CR, nestačí a měly by proto být používány pouze jako jeden z podkladů pro hodnocení, společně s odbornými a důkladnými znalostmi území, stavu infrastruktury, zdrojů atd. Hodnocení všech podkladů by měli provádět experti napříč obory. Takto vyhodnocené výsledky monitorování udržitelnost rozvoje CR by poté měly být prostřednictvím aktivit aktérů promítnuty do ochrany životního prostředí, základní politiky CR v rozvojovém území, rozvoje nových produktů a jejich marketingových konceptů a do interní marketingové kampaně (Závodná, 2015).

3.4.2 Společensky odpovědný cestovní ruch

Jak již bylo zmíněno výše, společensky odpovědný CR úzce souvisí s udržitelným cestovním ruchem, který by se měl vyvíjet právě v kontextu společensky odpovědného CR. Při realizaci odpovědného CR jsou vymezeni aktéři v závislosti na vztahu k přírodnímu a kulturnímu dědictví, společnosti, místním obyvatelům a dalším aktérům CR. Tito aktéři svým chováním vyjadřují přijatou odpovědnost. Znamená to v praktické rovině tedy to, že pokud se např. přemýšlí nad rozvojem CR, který bude založen na sociokulturní nebo environmentální kvalitě destinace, musí se zhodnotit, jak se pravděpodobně sníží kvalita destinačního prostředí a jaké budou nežádoucí změny charakteru destinace. Společenská odpovědnost zahrnuje ekonomickou, sociální a environmentální odpovědnost organizací i jednotlivých aktérů napříč geografickými úrovněmi, tedy od lokální úrovně až po globální. Tato odpovědnost je shodná s pilíři udržitelnosti a jsou společně navzájem propojené. Pokud je někde použit pojem společenská odpovědnost organizací, jedná se o odpovědnost firem, či různých institucí (Pásková & Zelenka, 2018). Tato odpovědnost je odborníky definována různě. Dle Systému řízení udržitelnosti událostí jde o proces, který poskytuje trvalý, vyvážený přístup k ekonomické činnosti, odpovědnosti za životní prostředí a sociálnímu pokroku. Důležité je kontinuální

a dlouhodobé plánování, strategie, propojení s okolím a vizemi organizace (Event sustainability management systems: Requirements with guidance for use, 2012).

Aktéři, kteří přijímají svou odpovědnost, budou připraveni za tyto změny na místní obyvatele, životní prostředí i ekonomiku, přijmout odpovědnost. Je tedy velmi nutné zvážit pozitiva a negativa, která s sebou jakákoliv změna přinese. Toto je odpovědnost týkající se především místních aktérů. Odpovědnost ze strany poskytovatelů a zprostředkovatelů služeb CR a destinačních manažerů se projevuje především v respektu k místním obyvatelům, jejich potřebám, hodnotám, životnímu stylu, tradicím apod. Dále se odpovědnost projeví ve chvíli, kdy se volí míra zapojení a způsoby zapojení místních komunit do poskytování služeb CR a také při volbě forem a intenzity rozvoje CR. Důležité je také přijetí odpovědnosti za nutnou kompenzaci dopadů CR na obyvatele, rozvoji infrastruktury a odpady. Odpovědnost ze strany účastníků CR, tedy turistů, přichází ve chvíli, kdy si účastník volí služby. Záleží tedy na jeho preferencích a volbě. Veškerá odpovědnost začíná volbou cílové destinace, způsobu dopravy, ubytovacích služeb (zda dodržují zásady společenské odpovědnosti a udržitelného cestovního ruchu apod.), stravovací služby (zda zde nedochází ke zbytečnému plýtvání apod.) nebo při volbě aktivit (cykloturistika, agroturistika s nízkým podílem na nežádoucích vlivech) a další.

Vše záleží na tom, jak moc je účastník informován, a tím pádem ochoten přijmout společenskou odpovědnost (Pásková & Zelenka, 2018). Světové ekonomické fórum dále sestavilo v září roku 2022 seznam deseti zásad, jak být lepším a odpovědným turistou, který uveřejnilo na svých webových stránkách v interaktivním videu. V tomto videu jsou navržena doporučená místa k navštívení, přičemž nejvíce jsou doporučována místa, kde se turisté setkají s místními komunitami a podnikateli, kteří jim předají informace o místních tradicích a zvyklostech, ledacos si mohou vyzkoušet na vlastní kůži a zároveň vidí, koho přímo podporují. Vhodné jsou také farmy, kde probíhá venkovská turistika či agroturistika. Dále jsou ve videu doporučena místa, která chrání přírodu. To znamená, že jsou peníze od turistů podporována zachování biodiversity. Zdůrazněno je zde také odpovědné chování spotřebitelů a výběr poskytovatelů služeb, kteří poskytují služby udržitelně a neplýtvají potravinami.

Lidé cestují z mnoha různých důvodů a mnoha způsoby. Cestovatelé si však postupem času začínají uvědomovat negativní dopady cestovního ruchu jak na místní společenství, ekonomiku, ale především na životní prostředí. Dle zprávy společnosti Booking.com, který je jednou z největších agentur zprostředkujících ubytování po celém světě z roku 2021, s názvem Sustainable Travel Report, roste zájem cestovatelů o udržitelné ubytování oproti stavu před pandemií COVID-19. Odpovědné a udržitelné cestování se však netýká pouze ubytování. Odpovědné cestování je takové cestování, které se řídí konceptem udržitelného cestovního ruchu. Účastníci CR mohou tedy chtít cestovat odpovědněji z mnoha důvodů a realizovat to lze mnoha způsoby, protože jako účastníci CR sdílí odpovědnost za ochranu a respektování místních zvyků a kultur. Odpovědní jsme také za výběr služeb. Výběr by měl směřovat k službám, které maximalizují pozitivní, nikoliv negativní dopady. Tímto způsobem cestování dosáhneme toho, že i budoucí generace budou moct takto cestovat, jako současné generace. Ubytování, cestovní kanceláře, ale třeba i restaurace a celé destinace, které tyto principy splňují, se poté mohou pyšnit štítky a certifikacemi, které jejich zodpovědné a udržitelné chování potvrzují. Jedním z těchto štítků je např. logo níže (GSTC: Global Sustainable Tourism Council, 2022).

Obrázek 7: Logo udržitelného chování

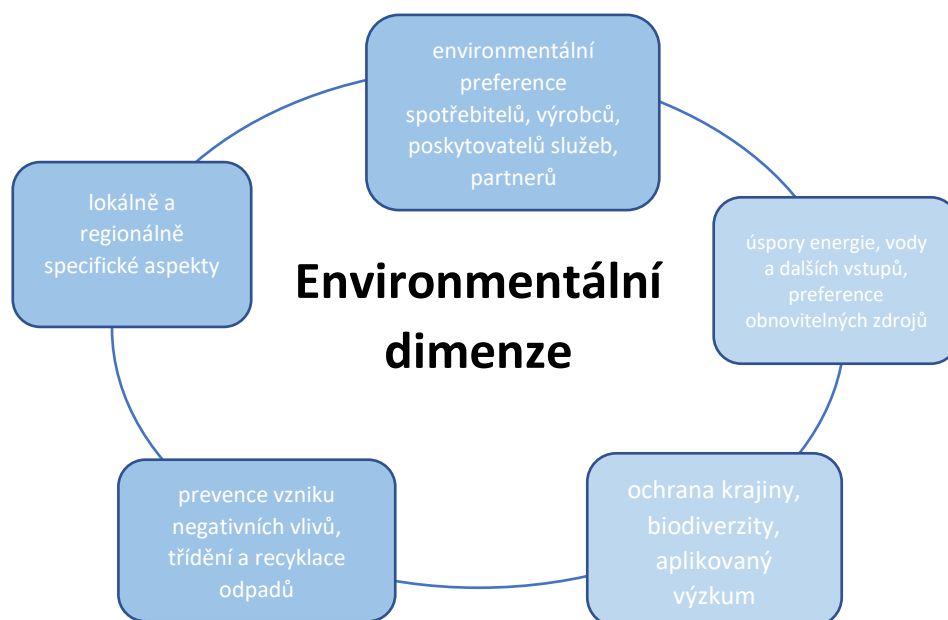

(Zdroj: gstcouncil.org)

Kromě společenské odpovědnosti za dopady CR na destinační prostředí se také dále můžeme setkat s odpovědností CR za snižování/zvyšování globálních problémů světa, jako je globální oteplování, kácení deštných pralesů, tání ledovců, xenofobie apod. Společenská odpovědnost může být osobní (jednoho aktéra) nebo skupinová. Především u skupinové odpovědnosti jde zároveň o jakousi politiku životního stylu, tedy způsob jak se běžný člověk rozhodne a zapojí dále do politiky, ať už eticky, snížením využíváním zdrojů, volbou jiných dopravních prostředků anebo právě environmentálně (Kolářová, 2021).

Jak již bylo zmíněno výše, společensky odpovědný cestovní ruch se odvíjí od udržitelného CR, a tedy i od jeho dimenzí – ekonomické, environmentální a sociální. „Vzhledem k charakteru cestovního ruchu a k místním podmínkám v destinacích, k jejich geografické charakteristice, historickému vývoji, přírodnímu a kulturnímu dědictví a charakteru a postavení místních komunity je současně důležité klást důraz na destinačně specifické aspekty společenské odpovědnosti.“ (Pásková & Zelenka, 2018, s. 17). Environmentální dimenze společenské odpovědnosti v CR je zaváděna především ve vztahu k účastníkům CR a poskytovatelům služeb, protože právě tyto aktéři mají klíčovou roli v dopadu CR na životní prostředí, jak lze vidět na obrázku 8.

Obrázek 8: Environmentální dimenze společenské odpovědnosti cestovní ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování dle Pásková & Zelenka, 2018, s. 17)

Sociokulturní dimenze společenské odpovědnosti v cestovním ruchu je zaváděna ve vztahu k místním obyvatelům (komunitě) a všem dalším aktérům, především však k návštěvníkům.

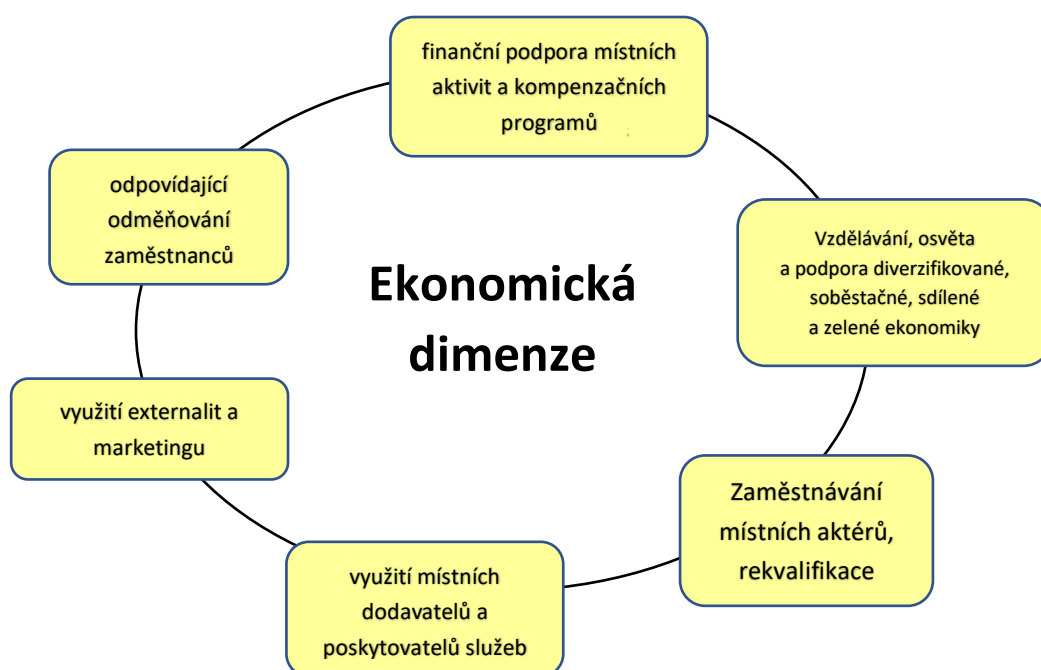
Důležitým prvkem je prevence nežádoucích vlivů na místní kulturu, zvyky, životní styl, vnímání externalit a v souvislosti s ekonomickou dimenzí také životní úroveň, jak lze vidět na Obrázku 9. Obrázek 10 poté zobrazuje souvislosti ekonomické dimenze v turismu vzhledem k tomu, že CR má stále rostoucí ekonomický potenciál a nyní především po pandemii COVID-19, kdy nemohli lidé cestovat, ještě větší a vrací se na původní úroveň v roce 2019. S rozvojem CR souvisí i informační prostor, ve kterém se rozšiřuje virtuální prostor. Pokud však chceme opravdu něco dokázat a být společensky odpovědní, je nezbytné změnit kvalitu produktu CR v různých rovinách. Se změnou kvality však obvykle přichází také zvýšení ceny. Zde přichází otázka, zda jsou účastníci CR ochotni platit vyšší cenu z důvodu společenské odpovědnosti. Optimální případ nastává, když je zvýšení ceny v rovnováze se zvýšením společenské odpovědnosti. V některých případech je ale zvýšení neúměrné a dochází zde ke zneužívání situace ze strany poskytovatelů služeb. Zákazníci poté logicky nebudou ochotni takovou cenu zaplatit (Pásková & Zelenka, 2018).

Obrázek 9: Sociokulturní dimenze společenské odpovědnosti cestovního ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování dle Pásková & Zelenka, 2018, s. 25)

Obrázek 10: Ekonomická dimenze společenské odpovědnosti cestovního ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování dle Pásková & Zelenka, 2018, s. 26)

Jak již bylo zmíněno výše, cestovní ruch s sebou přináší tržní externality. Ty nejsou pouze negativní, například v podobě znečištění životního prostředí nebo narušení zvyků místních komunit, ale také pozitivní, pod kterými si lze představit např. více intenzivní péči o kulturní památky nebo větší zájem a péči o životní prostředí, oživení venkovských destinací apod. Společenská odpovědnost u aktérů CR by měla být směřována právě k pozitivním tržním externalitám, a naopak ke snižování nebo prevenci negativních externalit. Zavedení společenské odpovědnosti u aktérů CR povede ke zvýšení efektivity procesů optimalizace vlivů CR a zlepšení výsledků snahy o udržitelnost cestovního ruchu, protože aktéři získávají možnost snížit svůj podíl na negativních ekonomických, sociálních i environmentálních dopadech CR, a naopak zvýšit přínos CR pro místní komunitu a životní prostředí (Pásková & Zelenka, 2018).

3.4.3 Konkrétní příklady udržitelnosti v cestovním ruchu ve světě

Možností, jak i jednotlivci (menší podnikatelé, turisté) mohou napomoci s tím, aby byl cestovní ruch udržitelný, je mnoho. Vzhledem k tomu, že odpovědnost v CR je podmínkou udržitelného rozvoje CR, odpovědné kroky vedou k udržitelnosti CR. Někdy se může zdát, že se jedná o takové maličkosti, že nemohou pomoci. Opak je ale pravdou, a i každá sebemenší drobnost může v globálním měřítku pomoci k udržitelnosti více, než si dokážeme představit.

Aktuálně, se jak v ČR, tak v zahraničí, můžeme setkat při ubytování v jakýchkoliv formách ubytování a jejich koupelnách s informačními kartičkami, které vysvětlují systém výměny ručníků. Prakticky to funguje tak, že pokud necháme ležet ručníky na zemi, je to signálem pro výměnu, jinak personál ručníky nevymění. Na první pohled se to může zdát jako maličkost, ale nejen, že to poskytovateli ubytování ušetří náklady, ale také se šetří voda a energie, které jsou nezbytné pro vyprání ručníků a neznečišťuje se další množství čisté vody. Dalšími příklady mohou být vratné kelímky na festivalech, v kempech a dalších místech, kde se kelímky využívají, nebo hrnečky, do kterých si můžou turisté navštěvující trhy nechat opakovaně nalít nápoj a při odchodu buď hrneček vrátit a dostanou zpět vratnou zálohu nebo si hrneček nechat na památku. S tímto systémem se lze setkat spíše v zahraničí, a především na vánočních trzích. Velmi známá jsou tímto rakouská a německá města. Díky tomuto systému je mnohem méně odpadů, které by jinak vznikaly použitím jednorázových kelímků. Velkým hitem je dále tzv. mikroturistika, tedy poznávání destinací v okolí (okolních měst, přírodních památek atd.). Pokud se budeme věnovat dopravě, stále i přes to, že se již začínají vymýšlet šetrnější paliva (udržitelné letecké palivo, které podporuje EU nebo ekologické palivo, které využívají francouzské společnosti) pro letadla, je letecká doprava tou nejvíce pro přírodu zatěžující. Z toho důvodu mnohé společnosti, když si jejich zákazníci kupují letenku, je jim nabízena možnost kompenzace CO₂, jejichž příspěvek jde poté na ochranu klimatu. Pokud je možnost cestovat jinak než letadlem nebo automobilem, doporučuje se autobusová nebo vlaková doprava. Pokud je to možné, pěší nebo cyklo turistika je také velmi doporučována. V případě automobilové dopravy jsou dnes také velmi populární sdílené jízdy nebo využití hromadné dopravy. Postupně se stávají oblíbenými také ekologické hotely a farmy, které nabízejí bio potraviny, veganská nebo vegetariánská jídla a omezují plýtvání. S plýtváním souvisejí také výzvy „zero waste“. Další možností, jak přistupovat šetrně k přírodě, je užíváním šetrných přípravků či omezení jejich používání. Jsou tím myšleny např. opalovací krémy, které jinak škodí mořským ekosystémům, repelenty nebo různé kosmetické přípravky. Možností, jak může přispět k udržitelnosti cestovního ruchu je mnoho a je na každém účastníku cestovního ruchu, jak se k této výzvě postaví.

Doprava, stejně jako celé odvětví cestovního ruchu, je odvětvím, které v posledních letech má velký vliv na životní prostředí, protože rostou negativní vlivy, které jsou produkovány tímto odvětvím. Ačkoliv máme v ČR poměrně hustou železniční síť, stále více převažuje silniční doprava. Je tedy potřeba, aby se začal více projevovat zájem o tzv. multimodální dopravu, jejíž princip je založen na kombinaci více druhů dopravy (Tošovská et al., 2010).

Česká centrála cestovního ruchu Czech Tourism dále uvádí na svých webových stránkách účastníkům CR návod a konkrétní kroky, jak cestovat odpovědně a udržitelně:

1. Respektujte lokální kulturu, obyvatele, jejich zvyky a tradice. Informujte se o těchto zvycích ještě před cestou. Vždy se ujistěte před focením nebo točením videa o tom, zda to není v rozporu s místní kulturou, zvyky nebo názory. Na některých místech, především místech tragédií není vhodné fotografování vůbec. Příkladem může být památník v New Yorku na místě, kde dříve stálo Dvojčata. Je zde taková atmosféra, že ačkoliv fotografování zakázáno není, není příliš vhodné se zde fotografovat, navíc ještě s úsměvem na tváři.
2. Šetrně a zodpovědně přistupujte k místnímu přírodnímu bohatství, především v přetížených lokalitách destinačních cílů. Neplývejte energiemi a vodou.
3. Šetrně a s respektem přistupujte k hmotnému kulturnímu dědictví lokality.
4. Pokud možno využívejte hromadnou dopravu nebo bezuhlíkovou formu dopravy k zmírnění negativního dopadu na životní prostředí. Sledujte svou uhlíkovou stopu.
5. Vyhazujte a tříděte odpad. V lepším případě využívat ekologické nebo vratné obaly. Udržujte čistotu na navštívených místech.
6. Podpořte místní produkty a ručně vyráběné výrobky jako podporu místním obyvatelům.
7. Co nejvíce využívejte ubytovací a gastronomické zařízení patřící místním obyvatelům.

3.4.4 Management cestovního ruchu

Management cestovního ruchu, někdy označován také jako destinační management, především na místní úrovni, je profesionálním managementem destinace, který koordinuje systematicky činnosti jednotlivých aktérů tak, aby došlo k naplnění cílů rozvoje cestovního ruchu. Aplikuje soubor nástrojů, technik a opatření, které vedou k dlouhodobému rozvoji. Samotnému rozvoji by mělo předcházet plánování, respektive ještě určitě není na škodu výzkum, který zjistí, jaké potřeby mají potenciální návštěvníci. Poté následuje organizace aktivit, komunikace mezi aktéry na místní úrovni, rozhodovací proces a poté při probíhajícím rozvoji regulace CR. Regulací je myšleno např. to, aby nebyla destinace přetížena turisty (management návštěvníků). Velmi podstatný je také marketing destinace, který je nezbytný k tomu, aby se o destinaci návštěvníci vůbec dozvěděli. Jedná se o vytvoření jakési image místa, propagaci například prostřednictvím sociálních sítí, které přilákají i mladší generace, zvýraznění atraktivity místa. Klíčovým problémem v managementu CR je nedostatek konsenzu mezi teoretickou

a praktickou definicí pojmů turista. To následně vede k řadě metod pro počítání turistů a měření CR, které jsou odlišné (Mor et al., 2023).

Management cestovního ruchu a destinací se postupně vyvíjel a vyvíjí v souladu s vývojem cestovního ruchu a rozvoji spolupráce v regionech. Cíle managementu CR by měly být společně formulovány všemi aktéry a měly by být propojeny i s marketingovými otázkami destinace a eliminovat negativní vlivy např. územního plánování. Základními činnostmi je vedení databází, tvorba marketingových výzkumů, vypracování a implementace strategií rozvoje, vedení portálů, rozvoj lidských zdrojů atd. Výsledkem by měla být realizace udržitelných produktů CR (Novacká, 2013). Vzhledem k tomu, že se jedná ve většině případech o nehmotnou hodnotu, je potřeba správně nastavit procesy tak, aby byli poskytovatelé služeb konkurenceschopní. Tedy cílit na změnu socioekonomických podmínek a technologický pokrok, které povedou v konečném důsledku ke zvýšení požadavků turistů. Poskytovatelé služeb tedy musí neustále reagovat na měnící se světovou situaci na trzích a umět se jí přizpůsobit. Rozhodnutí manažerů CR musí být strategická a zvyšovat konkurenceschopnost (Vargová, et. al 2021).

Management CR by měl aktivně propojovat dimenze udržitelného cestovního ruchu. Tedy dimenzi sociální, ekonomickou a environmentální a zároveň aktivně podporovat zapojení všech místních aktérů a spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem. Management CR na národní úrovni, tedy úrovni ČR je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj, které má v kompetenci mimo jiné správu Integrovaných operačních programů. Pro odvětví CR je důležitý Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016 - 2023), který je blíže popsán výše.

3.5 Cestovní ruch a Evropská Unie

Aktivity ohledně cestovního ruchu v EU se formulovaly průběžně již od konce 40. let, ale k výraznému vývoji došlo až v 80. letech minulého století, přičemž odvětví CR má ve svých kompetencích Evropský parlament a Evropská komise, spolu s dalšími evropskými organizacemi. V poslední letech EU prosazuje velmi důsledně politiku udržitelného rozvoje CR, o čemž svědčí několik vydaných deklarácí, směrnic a chart. Jedním z prvních dokumentů, které se týkaly cestovního ruchu a byly významné, bylo Doporučení Rady týkající se činnosti vlády na podporu cestovního ruchu (1965), v roce 1982 předložila Komise EU Radě EU dokumente První směry politiky Evropského společenství v cestovním ruchu, který již navrhoval konkrétní úkoly pro podporu a rozvoj CR. Následovala různá doporučení a novelizace postupů směřujících k rozvoji cestovního ruchu na území EU. Rok 1990 je

považován za Evropský rok cestovního ruchu, protože se začaly projevovat reakce na stále rostoucí význam CR v evropské ekonomice a zároveň klesající podíl Evropy na mezinárodním trhu cestovního ruchu. Tento projekt měl stanoven dva cíle: zdůraznění integrační role CR v budoucím vývoji a zdůraznění ekonomického a společenského významu v CR. V rámci tohoto projektu došlo k uskutečnění několika konkrétních akcí a opatření. V roce 1992 byl přijat Radou Akční plán na EU na podporu CR, který měl dva základní cíle, které se odvíjely od cílů projektu v rámci Evropského roku CR a zahrnoval řešení 11 okruhů určených k řešení. V roce 1995 byla prezentována úloha EU v rozvoji CR v Zelené knize Komise „Role Unie v oblasti cestovního ruchu“, kde začíná být mimo jiné zdůrazňován udržitelný rozvoj CR. Zelená kniha se stala východiskem pro následné aktivity EU v oblasti CR. V 1. víceletém programu na podporu CR (programu PHILOXENIA) už byl zdůrazňován rozvoj, konkurenceschopnost a zaměstnanost v souladu s principy udržitelného rozvoje CR a jeho propagace (Malá, 2000).

Velmi důležitým dokumentem, týkajícím se udržitelného rozvoje cestovního ruchu, je Agenda pro trvale udržitelný a konkurenceschopný evropský cestovní ruch, kterou přijala Komise EU v roce 2007 a je východiskem pro stanovení podmínek, aktivit a cílů na nižších úrovních. Tato agenda zdůrazňuje nutnost péče o zaměstnance, místní obyvatele, ale také životní prostředí. Tato agenda definuje udržitelný a konkurenceschopný cestovní ruch a jeho aktivity jako:

Vytváření správné rovnováhy mezi potřebami přírodního a kulturního prostředí a příznivými podmínkami pro turisty a zároveň rozvojem a konkurenceschopností turistických destinací a podniků vyžaduje integrovaný a ucelený přístup politiky, kdy všechny zúčastněné strany sdílejí stejné cíle.

Konkurenceschopnost v dlouhodobém horizontu na udržitelnosti závisí. Obzvlášť nyní, když se začínají projevovat klimatické změny a začíná být kladen důraz na snížení podílu průmyslu cestovního ruchu na celkové produkci skleníkových plynů a přizpůsobení se více přírodě blízkým formám cestovního ruchu. Další, na co se spoléhá, je fakt, že turisté budou postupně čím dál více oceňovat a cestovat do území, která se o svá životní prostředí, zaměstnance a místní komunity starají. Vyvolá to v nich pocit, že bude dobře postaráno i o ně (Sdělení komise - Agenda pro udržitelný a konkurenceschopný evropský cestovní ruch, 2007).

Tato agenda napomáhá k naplnění cílů jednak Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost a jednak obnovené strategie udržitelného rozvoje. Agenda dále definuje cíle pro dosažení udržitelnosti evropského cestovního ruchu následovně:

Stávající rámec EU pro rozvoj hospodářských, sociálních a environmentálních politik, založený na partnerství pro růst a zaměstnanost a na strategii udržitelného rozvoje poskytuje dostatečnou oporu pro dosažení cílů této agendy: přinést ekonomickou prosperitu, sociální spravedlnost a soudržnost a ochranu přírody a kultury.

Aby však mohlo dojít ke splnění stanovených cílů, je potřeba řešit několik specifických otázek. Těmito otázkami jsou zejména otázky týkající se udržitelné ochrany a správy přírodních a kulturních zdrojů a minimalizování jejich využívání, eliminace znečištění v turistických destinacích, kam spadá i otázka odpadů a snižování dopadů dopravy v turistické destinaci. Dále se jedná o zlepšování životních podmínek místních obyvatel, včetně zaměstnanosti, snížení dopadů sezónnosti, umožnění zážitku z cestování všem bez rozdílu a v bezpečí. Jednotlivé otázky se však liší dle doby, aktuální situace a místa. Velmi klíčovým je pro udržitelný rozvoj CR udržitelný management destinací. Komise také zdůrazňuje nezbytnost účasti všech aktérů cestovního ruchu a jejich kooperaci (Sdělení komise - Agenda pro udržitelný a konkurenceschopný evropský cestovní ruch, 2007).

Agenda pro udržitelný a konkurenceschopný evropský cestovní ruch (2007) dále definuje několik zásad pro dosažení a udržení konkurenceschopného a udržitelného CR, kterými vyzývá aktéry CR, aby je dodržovali. Tyto zásady se odvíjí od zásad trvale udržitelného rozvoje:

- přijetí holistického a integrovaného přístupu (při plánování a rozvoji CR vzít v úvahu všechny jeho možné dopravy, CR by měl být vyvážený a propojený s činnostmi, jež mají vliv na společnost a životní prostředí)
- rytmus rozvoje by měl dosahovat vhodného tempa (úroveň, tempo, tvar rozvojových činností by měly odrážet charakter, potřeby hostitelských společenských, potřeby cílových destinací a zdroje nezbytné k rozvoji)
- zapojení všech zúčastněných stran (aktivní účast všech na rozhodování a provádění)
- veškeré činnosti plánovat dlouhodobě (udržitelný rozvoj se odvíjí od starání se o potřeby budoucích generací ve stejné míře jako o potřeby aktuálních generací, udržování činností v čase)

- řízení a minimalizace rizik (zásada předběžné opatrnosti, odvrácení škod na životním prostředí nebo společenských škod)
- dopady přenést do nákladů (zásada znečišťovatel platí, ceny odráží skutečné náklady)
- využít dostupné znalosti a informace
- stanovit meze (kde to nezpůsobí škody, můžeme rozšířit přepravní kapacitu, jinde naopak omezit)
- neustále sledovat dopady a vymýšlet zlepšení.

Komise dále vyzývá k aktivní podpoře na všech úrovních a k aktivní spolupráci všech aktérů, sdílení zkušeností a výsledků (konference, studie, spolupráce, vytváření aliancí, Evropské fórum cestovního ruchu atd.)

Velmi důležitým dokumentem je také dokument EVROPA 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. V tomto dokumentu je mimo jiné uvedena jako jedna z hlavních iniciativ v rámci priority udržitelný růst, jejíž obsahem je podpora ekologičtějšího a konkurenceschopnějšího hospodářství, které využívá efektivněji dostupné zdroje, zvýšení konkurenceschopnosti evropského odvětví cestovního ruchu a sociální odpovědnost podniků. Tato iniciativa teda navazuje na výše zmíněnou Agendu pro udržitelný a konkurenceschopný evropský cestovní ruch. V souvislosti s mezinárodním cestovním ruchem považují za důležité také zmínit program EDEN – Excelentní evropská destinace, který byl vyhlášen již v roce 2006 a velmi rychle si získal přízeň u členských států EU. Kritéria splnění tohoto programu jsou náročná, ale vyjadřují, že tam, kde je tento program schválen, se jedná o území, které splňuje požadavky na nejvyšší kvalitu. Kvalitou je myšleno splnění tří dimenzí udržitelného cestovního ruchu – ekonomické, sociální a environmentální. Cílem tohoto programu je zvýšení návštěvnosti bezpečných destinací v EU, snížení výkyvů sezónnosti, tvorba a udržování platformu na sdílení zkušeností mezi návštěvníky jednotlivých destinací, aplikace udržitelného rozvoje CR a podpora vzniku sítí destinací, který tento princip rozvoje CR dodržují a tím přesvědčit i další destinace k přijetí tohoto principu (Novacká, 2010).

Rozvoj odvětví CR je podporován, jak na národní úrovni, tedy na úrovni ČR, tak na unijní (mezinárodní) úrovni. Jedním ze čtyř strukturálních fondů EU je Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF). Cílem těchto 4 fondů je snižování rozdílů v životní úrovni mezi regiony EU, přičemž jedním z hlavních cílů ERDF je pomoc s odstraněním regionálních nerovností (disparit) a posílení rozvoje a konverze regionů. Příspěvky poskytované z fondu ERDF mohou být mimo jiné na akce, které přispívají k ochraně a zlepšení životního prostředí, preventivní akce podporující ekonomický rozvoj, meziregionální spolupráci k trvale udržitelnému

regionální a lokální rozvoji a také rozvoj cestovního ruchu, ochranu kulturního dědictví a investice do kultury, za podmínky tvorby trvalých pracovních míst. Jak již bylo zmíněno výše, cestovní ruch ovlivňuje zaměstnanost a rozvoj regionu. Podpora jeho rozvoje je tedy velmi důležitá, s důrazem na udržitelnost. Spolu s ERDF podporuje trvale udržitelný rozvoj a ochranu životního prostředí, také Fond soudržnosti, který je další ze čtyř strukturálních fondů. Pro oblast cestovního ruchu může být nápomocný také Evropská zemědělský podpůrný a záruční fond, který mimo jiné aktivity v zemědělství podporuje rozvoj venkovské turistiky a infrastrukturu ve venkovských oblastech (Wokoun, 2006).

Problém v koordinaci CR na unijní úrovni je způsoben tím, že neexistuje společná politika CR a ani této politice nebyla věnována samostatná pozornost v Maastrichtské smlouvě. Rozvojový potenciál CR je předmětem zájmu integračních evropských struktur. Rozvoj CR si tedy vede každý stát dle svých rozhodnutí, která nejsou jednotná pro celou EU.

Regionální rozvoj je poté taková úroveň výstupu, při níž jsou optimálně využity všechny disponibilní zdroje. Rozvoj regionu může být limitován zdroji a možnostmi jejich využití (Faltová Leitmanová, 2012). Místní rozvoj, který je jedním z cílů udržitelného cestovního ruchu, je takový rozvoj, který probíhá a je sledován na menším území, než je region, tedy pouze v jeho části. Nejčastěji je tím myšlen rozvoj obcí nebo měst. Regionem je například Třeboňsko a pokud zde probíhá místní rozvoj, tak obvykle na území obcí na Třeboňsku (Stejskal & Kovárník, 2009).

3.6 Dokumenty cestovního ruchu České republiky

Po pádu železné opony v roce 1989 došlo i v ČR k velkému rozvoji CR. Faktory růstu však začaly být postupně vyčerpány, protože ta dosud neobjevená ČR začala být již objevena a rozvoj CR začal stagnovat. V roce 1996, jakožto „zlomovém“ bodě, začalo odvětví cestovního ruchu na tento fakt reagovat. V roce 1999 vzala vláda ČR na vědomí Koncepci státní politiky cestovního ruchu České republiky. Od této doby začal být řešen cestovní ruch nejen na národní, ale i regionální úrovni a začaly být zpracovávány strategie cestovního ruchu jednotlivých regionů. V roce 1999 došlo k přijetí Koncepci státní politiky cestovního ruchu na období 2002-2007 na které poté začaly navazovat další koncepce.

Za rozvoj CR je v ČR odpovědné Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, případně se jeho priority prolínají ještě s Ministerstvem životního prostředí, které dohlíží na plnění priorit Agendy 21 a Místní agendy 21, které se věnují udržitelnému rozvoji všeobecně, jehož naplnění může pomoci právě i cestovní ruch. Ministerstvo je metodickým a koordinačním orgánem pro

všechny aktéry působících v oblasti CR. Realizace rozvojového potenciálu CR, nástroje, priority a cíle byly realizovány prostřednictvím Koncepce stání politiky cestovního ruchu ČR, která byla stanovena na období 2014-2020. Od roku 2021 na tuto koncepci navazuje Strategie rozvoje cestovního ruchu, pro níž je stanoveno období od roku 2021, kdy byla schválena a je platná do roku 2030. Jedná se o základní strategický dokument zastřešující rozvoj CR v České republice. V rámci tohoto dokumentu je definován finanční, věcný a procesní rámec pro udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Dokument napomáhá rozvoji mezioborové a meziresortní spolupráce a ukládá potřebu průběžně vyhodnocovat přínosy a dopady udržitelného CR i v souvislosti se změnou klimatu a jejímú přizpůsobení se. Jak již bylo několikrát zmíněno, je nezbytná neustálá spolupráce aktérů. Nikterak jinak tomu není při zpracování Strategie CR a nastavení parametrů. Při tvorbě té aktuální byli zapojeni zástupci veřejné správy z různých úrovní (ministerstva, jejichž kompetencí se rozvoj CR dotýká), samosprávy (Svat měst a obcí ČR, Komise Rady Asociace Krajů ČR pro cestovní ruch), profesních spolků podnikatelů (Letiště Praha, Odborový svaz zaměstnavatelů CR, Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR, Česká unie CR), akademických zástupců a dalších partnerů. Napříč okruhy dokumentu je neustále opakován důraz na udržitelnost, kvalitu, efektivitu, digitalizaci a inovativní přístup. Těmito prioritními okruhy jsou lidé; výzkum, vývoj, monitoring, informace; poptávka (návštěvníci); systém řízení a podpory CR a inovativní nabídka a zážitky (Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021-2030).

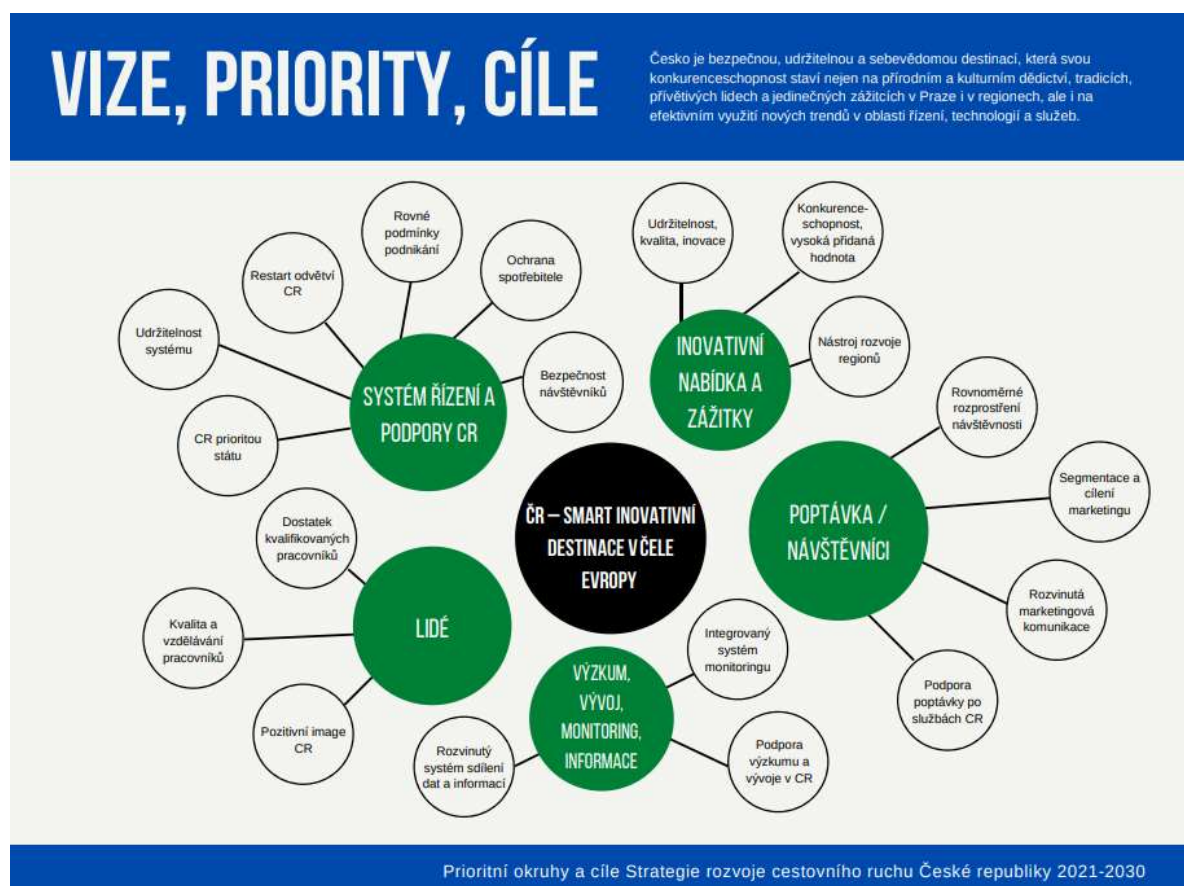
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR uvádí na svých webových stránkách jako Vize Strategie CR:

- Česká republika jako „SMART inovativní destinace v čele Evropy“
- Česko je bezpečnou, udržitelnou a sebevědomou destinací, která svou konkurenceschopnost staví nejen na přírodním a kulturním dědictví, tradicích, přívětivých lidech a jedinečných zážitcích v Praze i v regionech, ale i na efektivním využití nových trendů v oblasti řízení, technologií a služeb.

Konkrétně uvádí Ministerstvo pro místní rozvoj ČR na svých webových stránkách dále, že podpora CR je nezbytná a v období 2021-2030, po které bude platit Strategie CR, by se mělo cílit především na budování a zkvalitnění veřejné infrastruktury CR, zabezpečení marketingu a propagace ČR (zviditelnění ČR jako turistické destinace, provoz agentury CzechTourism), podpora podnikatelů v CR a podpora domácího a příjezdové CR (z těchto cest plynou přínosy pro CR, především finanční). Snaha o zmírnění dopadů CR na životní prostředí a místní

obyvatele, zvyšování kvality služeb, rozvoj řízení CR bude následovat. Ministerstvo dále chce podporovat výzkumy a zavádění inovací v CR a zvyšování kvality lidských zdrojů. Vše je shrnuto na obrázku 11 níže.

Obrázek 11: Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021-2030

(Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj, www.mrr.cz)

Na tuto strategii dále navazují dvou/tříleté Akční plány. Je jím Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016 - 2023) a Akční plán 2022-2023, které jsou nástrojem pro realizaci Strategie rozvoje CR České republiky 2021-2030. Akční plány blíže specifikují cíle, rozpracovávají jednotlivé aktivity a opatření a napomáhají s jejich plněním. V akčních plánech je stanoven harmonogram aktivit, tým realizátorů, výstupy a jejich identifikátory. V akčních plánech jsou zpracované zdroje financování.

Pro rok 2023 je vypsáný národní program podpory cestovního ruchu v regionech, se zaměřením na rozvoj základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu. V programu je specifikováno, že jsou podporovány aktivity zaměřené na podporu udržitelné formy cestovního ruchu a ekologicky šetrné dopravy návštěvníků. Akční plán na rok 2022-2023 je aktuálně zaměřen především na protikrizová opatření, včetně určení opatření a aktivit. Cílem tohoto akčního plánu je především minimálně udržení nabídky CR, v lepším případě ještě rozšíření nabídky

a nastavení takových podmínek, které napomohou k vrácení odvětví CR do období před krizí, ovšem s ohledem na udržitelnost a efektivnost s minimálními negativními dopady CR na kvalitu životního prostředí, místní obyvatele a kulturní dědictví. Jedná se pouze o krátkodobé plány, do kterých však byli také zapojeni aktéři, stejně jako při tvorbě Strategie CR. Akční plán obsahuje 6 opatření, 13 aktivit a 33 dílčích aktivit (Akční plán 2022 - 2023).

V souvislosti s udržitelným rozvojem souvisí a je odpovědí, na přijetí globální rozvojové agendy Valného shromáždění OSN v New Yorku 2015, strategický rámec Česká republika 2030. tento strategický rámec přenáší z celosvětového rámce do českého prostředí 17 cílů udržitelného rozvoje stanovených pro ČR. Tento dokument si klade za cíl kromě udržitelnost i zvyšování kvality života občanů ČR. Kromě naplnění tří pilířů rozvoje se věnuje tento strategický rámec i životu v regionech a obcích. Česká republika by měla napomáhat udržitelnému rozvoji na světové úrovni, stejně jako ostatní státy, protože každý může přispět k naplnění cílů, které byly stanoveny v roce 2015 v New Yorku (Udržitelný rozvoj, mzp).

3.7 Kraje a cestovní ruch

Do udržitelného rozvoje mohou zasahovat také kraje, které dle zákona č. 129/2000 Sb., Zákon o krajích (krajské zřízení), stejně jako obce, pečují o zájmy svých občanů a rozvoj svého území. Kraje sestavují program rozvoje kraje, který stanoví mimo jiné regiony, jejichž rozvoj je potřeba podporovat a dále také priority rozvoje, ochrany životního prostředí a rozvoj občanské vybavenosti. I program rozvoje kraje by měl respektovat udržitelný rozvoj. Stejně tak, jako je tomu u obcí a měst, i kraje mají zpracované strategické dokumenty, v nichž je CR jednou z oblastí k řešení nebo mají přímo zpracované koncepce, které se věnují pouze rozvoji CR.

Jižních Čechy, ve kterých se nachází mnou zvolené Třeboňsko, mají zpracovanou Koncepci rozvoje cestovního ruchu Jihočeského kraje 2021-2030, kterou zpracovala Jihočeská centrála cestovního ruchu a která si stanovuje za cíl chytré jižní Čechy. Koncepce analyzuje nabídky CR v oblasti jižních Čech, dostupnost služeb, infrastrukturní vybavenost, aktivity a služby. Důležitá je také strategická vize, strategické cíle a na ně navázané operační cíle. Jedním z cílů je posílení konkurenceschopnosti značky Jižní Čechy, jehož jeden z dílčích operačních cílů, je podpora nových a originálních produktů a oživení stávajících produktů s ohledem na šetrné formy CR a udržitelný rozvoj. I na úrovni kraje jsou tedy podporovány aktivity, jejichž podmínkou podpory je udržitelný rozvoj a zároveň kraj vyzývá k podpoře aktivit s ohledem na čerpání zdrojů, sledování návštěvnosti a případně včasné reakci, aby nedocházelo k přetížení. Podporuje také produkty a aktivity, které jsou i mimo sezónní. Zajímavá je také podpora

udržitelných forem CR, především hipoturistiky, která zatím není příliš rozšířená a venkova jako takového (Jihočeská centrála cestovního ruchu, 2021).

3.8 Obce a cestovní ruch

Základním územním samosprávným společenstvím občanů je obec, která dle zákona č. 128/2000 Sb., Zákon o obcích (obecní zřízení) „pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem.“ V posledních letech je na obce v ČR kladen důraz na zpracování programů a strategických dokumentů, a to jak ze strany státu, tak ze strany EU. Čím dál častěji se také zdůrazňuje pojem trvale udržitelný rozvoj. Ministerstvo ŽP tyto požadavky podkládá cíli Agendy 21 a jeho indikátory. Tento dokument rozebírá konkrétní principy trvalé udržitelnosti rozvoje. Orgány, které nejsou vládní, se poté mají snažit o naplnění požadavků Místní agendy 21, která nabádá ke spolupráci místních aktérů na plánu obcí, kterým budou zavedeny principy trvale udržitelného rozvoje do činností správních celků. Jedná se o strategický akční plán obce. Obce a regiony by tedy měly vytvářet strategické plány s ohledem na trvalou udržitelnost rozvoje a přesvědčovat o tomto konceptu i místní aktéry. „*Hledat cesty k rozvoji v zásadách udržitelného rozvoje je zájmem a zodpovědností každé obce, mikroregionu či kraje.*“ (Žlebek, s. 5). Vytváření strategických plánů obcí však nezačala až s příchodem dokumentu Agenda 21, ale již dříve. Uvádí se, že strategicky se začalo plánovat zhruba v 30. letech minulého století, s počátkem vzniku regionální politiky (Žlebek). V souvislosti s udržitelností se dále uvádí tzv. silná a slabá forma udržitelného rozvoje. Silná forma staví do popředí především pilíř environmentální, tedy že pokud společnost vyčerpá neobnovitelné přírodní zdroje, nemůže se více vyvíjet udržitelným způsobem, protože příroda tu byla ještě před lidským zrozením a člověk nemá právo ji ničit. Naopak slabá forma staví do popředí spíše ekonomický pilíř, tedy že udržitelného rozvoje lze dosáhnout tehdy, pokud spotřeba neklesá a společnost si najde jiné substituty v podobě technologií. V praxi však není prosazována čistě jen jedna forma. Mnohem důležitější je, aby byly v dlouhodobých strategických procesech zohledněny všechny tři pilíře udržitelného rozvoje a zamezilo se střetu jednotlivých pilířů. Prakticky to znamená, že například v chráněné oblasti bude mít přednost environmentální pilíř před ekonomickým pilířem (Pavlík, 2014).

Před sestavením samotného strategického dokumentu, je důležité stanovit si priority, vize, plány rozvoje. Pokud se tedy zaměříme na oblast cestovního ruchu, je nutné si stanovit na čem bude rozvoj cestovního ruchu stavěn, zda nebude zasahovat např. do chráněných území, jakých aktérů se bude dotýkat a v závislosti na udržitelnosti také to, jak bude dosaženo, pokud možno, co největší šíře udržitelnosti rozvoje CR. Dodržení tohoto konceptu by mělo být v zájmu, jak

samotné obce, tak ostatních aktérů. Od stanovení strategického cíle se poté budou odvíjet konkrétní projekty v rámci nichž budou plněny dílčí cíle, které v konečném součtu splní cíle strategického dokumentu.

Obce si sestavují programy rozvoje obce, které jsou střednědobým nebo dlouhodobým dokumentem. Tento dokument propojuje veřejné a soukromé aktivity. Propojuje dále demografické, ekonomické, kulturní, sociální a ekologické potřeby a cíle obce tak, aby obec jako celek prosperovala. Tento dokument není pro obec právně závazný a celkově je pro obec závazný jen tak moc, jak si sama obec určí. Jedná se o program koordinační, nikoliv závazný, ale každá by jej měla mít sestavený. Na tento program navazuje územní plán obce (Wokoun et. al., 2008). Každá obec by měla mít zpracovaný svůj vlastní strategický plán rozvoje ve kterém může mít jako jednu z oblastí, kterou řeší a ve které si stanovuje cíle, oblast cestovního ruchu. U menších obcí, ve kterých není CR významnou oblastí, se víceméně tato část neobjevuje nebo spíše výjimečně. U obcí, které jsou více turisticky založené, se již takové části objevují. U měst to bývá zpravidla vždy. Vyloučené také není, že mají obce či města zpracované různé studie a dokumenty přímo pro oblast CR. Potom je oblast CR ve strategickém dokumentu pouze okrajově. Příkladem může být studie s názvem Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu a turismu na Třeboňsku, která je vypracována právě pro oblast Třeboňska. Nenahrazuje však strategický dokument, ale je jakýmsi analytickým náhledem na aktuální stav a výhled do budoucna.

3.9 Strategie

V souvislosti s rozvojem CR je důležitá také strategie jeho rozvoje. Všeobecně je strategie kombinací sloužení z racionálních a iracionálních faktorů, přičemž čím více racionálních složek, tím úspěšnější strategie pravděpodobně bude. Strategie by měla být přátelská pro její cílové uživatele, měla by být flexibilní, participativní, proaktivní a měla by pomoci k rozhodnutí o zdrojích. Neměla by být stále stejná, ale měnit se v čase a být dynamická (Mallya, 2007). Autoři uvádí, že se jedná o jádro strategického řízení. Určuje, jaké konkurenční výhody území, město nebo obec má, její cíle a jaké kroky budou potřeba k dosažení cílů, ačkoliv podmínky, za kterých se bude dosahovat cílů, jsou nejisté a neustále se mění (Fotr et al., 2020). Jedná se o dlouhodobý plán. Na základě strategie poté probíhá strategické plánování. *„Strategické plánování je komplexní proces vytváření a prosazování společného zájmu regionu, jehož součástí je situační analýza, formulace rozvojové vize, cílů rozvoje, vhodných strategií a opatření k dosažení těchto cílů, dále pak vlastní realizace a kontrola.“* (Wokoun et al., 2008, str. 40). Takto je definováno strategické plánování definována dle Wokouna pro strategické

dokumenty k rozvoji regionu, definice je však platná pro strategické plánování, definování konceptů rozvoje a cílů i dalších entit jako jsou například obce nebo města. Žádným českým právním předpisem však není definováno ani strategické plánování, ani strategický plán. Důležitý je proces výběru cílů na základě minulého vývoje, současné situace a předpovědi budoucího vývoje. Počátky strategického plánování sahají do dob 2. světové války, kdy se rozvíjelo v podnikatelském prostředí. Později se začalo strategické plánování přesouvat i do oblasti veřejné správy, kde začalo být klíčovým nástrojem regionální politiky a podporou efektivního využívání zdrojů (Galvasová, 2007). Strategické řízení se objevuje v literatuře od 60. let minulého století, jeho pojetí se však odlišuje ať už v případě strategického řízení firem nebo v případě tvorba strategických programů veřejných institucí (Fotr, 2012). Nejedná se však o návod pro budoucnost, protože se svět neustále mění a s ním se mění i preference, technologie, trhy, finanční stav apod. Jedná se o dynamický proces, který ovlivňují nastalé změny. Není také řešením krize. Naopak je velmi složité a je proto nutné, aby do něj byli zapojeni různí aktéři, kteří určitým oddílům rozumí lépe, než ostatní (Mallya, 2007). Strategické řízení a tvorba strategického plánu veřejné správy ČR s důrazem na rozšiřování metod, inovací, znalostí, zkušeností a nástrojů, je podporováno Operačním programem Zaměstnanost z Evropského sociálního fondu. Operační program si klade mimo jiné za cíl zkvalitnění strategického rozhodování ve veřejné správě na městské/obecní, krajské a národní úrovni. Podpora probíhá prostřednictvím seminářů od metodické podpory zástupců Ministerstva pro místní rozvoj (Podpora strategického řízení a plánování ve veřejné správě, MMR).

V rámci strategického řízení se poté sestavuje strategický plán. Město Třeboň definuje strategický plán rozvoje města jako:

dlouhodobý a komplexní programový dokument vytyčující záměry města. Na základě podrobné analýzy zhodnocuje silné a slabé stránky města, jeho rozvojové příležitosti a současně vyhodnocuje případná rizika. Vymezuje hlavní priority města na konkrétní časové období a stanovuje cíle ve vybraných oblastech (Město Třeboň).

Stejně, jako tomu bylo u sestavení Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR, i při sestavení strategických plánů rozvoje měst, se jedná o kooperaci veřejné a soukromé sféry. Zapojeni jsou občané, kteří nejlépe znají svá města nebo obce. Zapojeni jsou i podnikatelé a odborníci

jednotlivých oblastí, které jsou ve strategickém plánu řešeny. Jedná se o důležitý podklad pro rozvojové aktivity a plánování rozvoje. Strategický plán se sestavuje pouze pro města, ale i pro obce. Podobné strategické dokumenty však nemají pouze samosprávy, ale i další orgány veřejné správy a soukromé organizace, které vytváří například strategický finanční plán (Strategický plán rozvoje města Třeboň). Řeší budoucnost a budoucí cíle, které se však v průběhu implementace mohou měnit. Pokud nedojde k implementaci strategického plánu, jakožto základního dokumentu měst, obcí, mikroregionů a dalších do procesů, nedojde k naplnění přínosů, které se od strategického plánu očekávají (Žůrková, 2007). Na strategický plán poté navazují operativní plány, které se věnují detailněji jednotlivým dílčím cílům.

3.10 Strategické plánování v cestovním ruchu

Jedná se o jeden z druhů plánování a základem pro jeho naplnění, je sestavení strategického plánu, jehož odlišností oproti ostatním druhům strategických plánů je fakt, že jeho sestavení není stanoveno vnějšími vlivy, ale jako výsledek spolupráce aktérů v destinaci. Strategický plán a jeho cíle nejsou stanoveny na základě aktuální podoby, ale optimální podoby a reaguje na vnější prostředí. Hrabánková & Hájek definují v publikaci Management cestovního ruchu (2002) strategický plán jako: „*ucelenou sadu standardních, prakticky ověřených procedur a nástrojů řízení změn i jako samotný proces realizace a řízení změn v destinaci.*“ Destinaci je myšleno cílové místo (stát, region, území, kontinent), produktem destinace pouze jsou služby CR (ubytování, stravování, doprava, průvodcovské služby, informační služby atd.). Aby byl vytvořen kvalitní strategický plán, je nutné mimo jiné, aby byl zpracován i z pohledu turisty a dále rozpracován do operativních plánů s různou délkou trvání a dalšími dílčími kroky (Hrabánková & Hájek, 2002, s. 43).

Hlavním přínosem strategického plánování je uvědomění si hlavních faktorů rozvoje destinace a utvoření obrázku o tom, jakým směrem by se měla destinace dále vyvíjet. Sestavení strategického plánu je podkladem pro budoucí rozhodování o prioritách a k řešení klíčových otázek. Strategické plánování dále napomáhá minimalizování hrozeb, maximalizaci příležitostí a přípravě na budoucí vnější vlivy. Důležité je soustředění se na splnění společných cílů a priorit, které si společně stanovili aktéři, kteří jej také vypracovali. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi důležitý faktor regionálního rozvoje, je mu věnována poměrně velká pozornost, stejně jako tomu bylo už např. před vstupem ČR do EU, kdy byl vnímán jako významný faktor hospodářského růstu regionu (Hrabánková & Hájek, 2002).

4 Třeboňsko

Třeboňsko je turistickou oblastí. Znamená to tedy, že se jedná o oblast, která není dána vymezením, jako je tomu například u okresů nebo krajů. Třeboňsko je oblastí, která má turistům co nabídnout. Počínaje přírodními památkami, známými svou neporušenou krásou, po kulturní památky s rozmanitou architekturou a bohatou historií. Proslulé rybníky, které dohromady tvoří rybníční soustavu, a další památky, které se zde nachází, mají tak mimořádnou hodnotu, že bylo Třeboňsko v roce 1977 zapsáno na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, mezi sítě biosférických rezervací a o dva roky později byla na území Třeboňska vyhlášená chráněná krajinná oblast (CHKO Třeboňsko). Mnoho turistů, ale nejen jich, si propojí Třeboňsko s odpočinkem, ale ne takovým, jakým je např. odpočinek na pláži u moře, ale s aktivním odpočinkem, avšak se sezónním charakterem a orientací na vodu. Oblast krásných třeboňských rybníků, propojených říčkami a potoky, je ideálním místem pro rodinné dovolené, ale samozřejmě nejen pro tyto. Aktivitami, které může Třeboňsko účastníkům cestovního ruchu nabídnout, je rybolov, cykloturistika, ekoturistika, venkovská turistika, lázeňská turistika, vodáctví apod. Jedná se o jednu z nejvíce atraktivních oblastí v ČR. Celkově se zde nachází kolem 460 rybníků vybudovaných postupně od 14. století, které tvoří unikátní vodní síť. V roce 2002 bylo jádro této rybníční a vodní soustavy prohlášeno také za národní kulturní památku. Husté lesy, vzácná rašeliniště, zachovaná vesnická architektura jihočeských vesnic a historické centrum města Třeboň tuto unikátní oblast společně utváří unikátní a jedinečnou. Velká oblast Třeboňské pánve má natolik unikátní dochovanou přírodu, že zde byla vyhlášena Chráněná krajinná oblast Třeboňsko. Na území Třeboňska se totiž nachází významná stanoviště, na něž jsou vázána další společenstva, jichž význam přesahuje území ČR. Skoro veškeré hodnoty, které dělají Třeboňsko takto cenným, nejsou však zcela přírodní, ale dotvořené lidskou činností (Navrátil, 2012).

Velmi známou atraktivitou v oblasti Třeboňska jsou Veselská blata, jímž jsou označena lidová stavení ve stylu selského baroka a přiléhající zdejší rašeliniště v této oblasti. Vzhledem k tomu, že je Třeboňsko velmi oblíbenou destinací cyklistů, bývá sezóna zahájena tradiční akcí s názvem Třeboňská šlapka a dále také soutěž Betonový muž a žena, která je soutěží v triatlonu (VÍTEJTE v jižních Čechách, 2022). Území Třeboňska je už poměrně běžně spojováno s rybníky určených pro chov sladkovodních ryb, ale také pro sportovní rybolov. Pokud se zaměříme na průmysl, dříve bylo Třeboňsko spojováno s kvalitní sklářskou výrobou, především kvůli sklárnám v Chlumu u Třeboně, které dnes již nejsou v provozu. Tradice sklářství na území

Třeboňska ale zůstává dále, společně s pivovarnictvím, kterému dominuje třeboňský pivovar Regent, ale i další minipivovary. Ačkoliv se nejedná o území příliš bohaté na nerostné suroviny, probíhá zde těžba rašeliny a také šterkopísku, který je vyhledáván pro jeho vysokou kvalitu (Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s., 2023). Zachovalou přírodu, ale i vesnický ráz lákající k návštěvě Třeboňska lze vidět na obrázku 12.

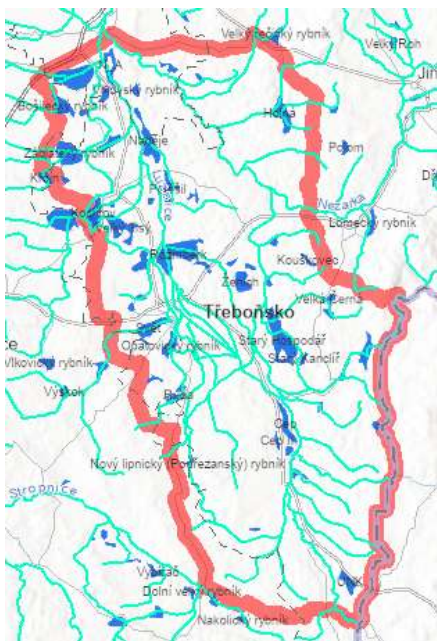
Obrázek 12: Napříč Třeboňskem

(Zdroj: vlastní archiv autorky)

Vodní plochy a vodní toky, kterých je na Třeboňsku mnoho, jsou zobrazeny v obrázku 13.

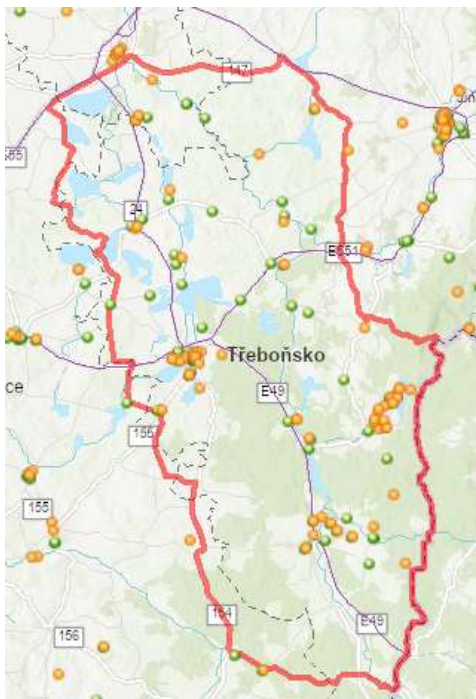
Obrázek 13: Vodní plochy a vodní toky Třeboňska

(Zdroj: vlastní zpracování v internetové aplikaci ArcGIS.com)

Ubytovací a stravovací služby jsou stále nejvíce koncentrovány kolem města Třeboň a Chlum u Třeboně, jak lze vidět na obrázku 14, kde žluté puntíky značí ubytování a zelené stravování. Každým rokem se služby postupně rozšiřují i mimo tato centra. Zlepšuje se také kvalita služeb, ale vlivem sezónnosti stále nejsou veškeré služby v takové kvalitě, jaká by byla žádoucí.

Obrázek 14: Koncentrace ubytovacích a stravovacích služeb na Třeboňsku

(Zdroj: vlastní zpracování v internetové aplikaci ArcGIS.com)

Na druhé straně proti cestovnímu ruchu a jeho rozvoji, stojí velký poměr chráněného území CHKO Třeboňsko na tomto území, místní obyvatelé a kulturní památky. Rozvojem CR hrozí

narušení přírodního prostředí, života obyvatel a další negativní vlivy. Může to být způsobeno, jak zvýšením počtu turistů, tak nárůstem dopravního zatížení, ale také nevhodným chováním samotných turistů, kteří se ne vždy chovají ohleduplně vůči přírodě, místním obyvatelům a leckdy po sobě zanechávají stopy v podobě zničených míst a odpadků. Z tohoto důvodu by měli turisté i na Třeboňsku začít přijímat výše zmíněnou společenskou odpovědnost. Odpovědnost však není pouze na samotných turistech, ale i na místních aktérech. Ti by měli napomáhat s rozvojem cestovního ruchu, ale udržitelným způsobem, který nebude mít negativní vliv na obyvatele, ale ani životní prostředí a kulturní památky. Zvýšení povědomí a podpoření environmentálního smýšlení návštěvníků na mnoha místech podporují naučné stezky, které jsou posety informačními tabulemi. Velmi známou naučnou stezkou je např. Stezka kolem Světa, tedy stezka vedoucí okolo rybníka Svět, která je vhodná jak pro pěší, tak cyklistickou turistiku nebo naučná stezka Borkovická blata, která vede přírodní rezervaci Borkovická blata, která jsou jedním z rašelinišť na Třeboňsku. Velmi oblíbené jsou také cyklistické trasy, na nichž je možnost koupání. Ekoturismus, jehož jednou z hlavních činností je pozorování přírody, je na Třeboňsku velmi hojně propojen právě s pěší turistikou nebo cykloturistikou a rekreačním koupáním. V rámci aktivit ekoturismu se napomáhá účastníkům CR k uvědomění si potřeb udržitelného CR, protože právě koncept udržitelnosti CR je v rámci ekoturistiky splněn. Jednou z nejznámějších cyklotras je Po cyklotrase Lužnici, která je 65 km dlouhá a začíná v Českých Velenicích a vede až do Veselí nad Lužnicí, takže protíná celé Třeboňsko skrz na skrz.

Výše bylo zmíněno, že cestovní ruch přináší jak negativní tržní externality, tak pozitivní. Pozitivní externalitou je např. péče a ochrana kulturního dědictví (Kamenný pětiobloukový most přes rybník Vítek u Staré Hlíny apod.). Negativní působí především na místní přírodu (znečištěné lesy, rybníky), ale také na obyvatele, kteří leckdy při jejich cestě domů musí absolvovat náročnou cestu kvůli husté dopravě, na kterou spousta obcí, do kterých vedou velmi úzké silnice, na kterých se těžce vyhýbají dvě auta, není ani připravena. Velkým problémem jsou zde především cyklotrasy, které jsou stanoveny na leckdy jediných přístupových cestách do jihočeských malebných vesnic. Dalším typem turistiky, která na Třeboňsko láká účastníky CR, je turistika zaměřená především na rybolov a rekreaci u vody. Problémem se zde stává zhoršení kvality vody. Je tedy nutné, aby bylo více udržitelně hospodařeno a zároveň byl chráněn stav, který přispívá ke zkvalitnění krajiny, rozvoji ekoturistiky a napomůže rozptýlení jinak masového pobytového CR. Zde přichází důležitá role strategického plánování (Navrátil, 2012).

Webové stránky Třeboňska uvádí, že oblast je ohraničena těmito vesnicemi: České Velenice – Jakule – Trhové Sviny – Borovany – Lišov – Dolní Slověnice – Bošilec – Veselí nad Lužnicí – Zlukov – Doňov – Kardašova Řečice – Ratiboř – Plavsko – Stráž nad Nežárkou – Libořezy – konec vzdutí Staňkovského rybníka – státní hranice s Rakouskem až po České Velenice (Charakteristika oblasti Třeboňsko).

4.1 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku

Pro cestovní ruch na Třeboňsku je typická cykloturistika a venkovská turistika. Specifika, která jsou uvedena níže u obou typů cestovního ruchu, jsou specifikovatelná i u cestovního ruchu na Třeboňsku. Prioritou venkovské turistiky je ohleduplný vztah k přírodě, protože pokud by se zničila krajina, ztratil by tento druh CR svou atraktivitu a byl by nekonkurenceschopný nebo málo konkurenceschopný. A to je přesně jedním z důvodů, proč se mluví o trvale udržitelném rozvoji cestovního ruchu, v rámci něž má venkovská turistika šanci ustát proti konkurenci z měst a turistických center. Cestovní ruch musí být stejně jako další odvětví nějakým způsobem korigován a řízen po stránce veřejné správy. Na centrální úrovni se jedná především o Ministerstvo pro místní rozvoj, ale i další ministerstva. Na úrovni regionů se jedná především o krajské úřady a obecní úřady obcí, ve kterých rozvoj probíhá nebo kterých se rozvoj dotýká. Na Třeboňsku se jedná především o město Třeboň a jednotlivé obce na území Třeboňska. Dále se může dotýkat dalších organizací a uskupení, která jsou zmíněna dále v této práci.

S cestovním ruchem dále souvisí trh, protože i aktéři cestovního ruchu se pohybují na trhu. Před vstupem na tento trh je důležitá analýza, která povede ke zvolení správné marketingové strategie. Stejně jako je tomu i u dalších trhů, i trh cestovního ruchu je ovlivňován několika faktory, tzv. faktory vnějšího okolí. Mezi tyto faktory patří: konkurence, dodavatelé, zákazníci, ekonomické prostředí, politické vlivy, právní a legislativní podmínky, technologické podmínky, sociální prostředí, sociodemografické prostředí, kulturní prostředí a další (Čertík a kol., 2001). Aktuálním faktorem, který bezpochyby „zahýbal“ trhem cestovního ruchu, byla pandemie COVID-19. Během probíhající pandemie nebylo možné cestovat, s výjimkou pracovních pobytů. To samozřejmě zasáhlo i Třeboňsko, a ačkoliv se jedná především o letní destinaci, v roce 2020 byl tento fakt znát na návštěvnosti. Ještě více aktuální je nyní energetická krize, která s sebou přináší zvyšování cen nejen energií. Energie se však promítají do celkových cen ubytování. Je tedy otázkou, jakou lze očekávat sezónu v roce 2023, kdy je už od začátku jasné, že se budou jak stravovací, tak ubytovací služby zdražovat.

Nyní, pokud se zaměřím přímo na Třeboňsko, tak pod tímto územím, si spousta lidí vybaví přírodu a rybníky. Jsou zde tedy rozmanité přírodní atraktivity, ale zároveň na většině území

roviny, které přitahují především turisty se zájmem o cykloturistiku. Zde se jedná ve většině případů o neorganizovaný cestovní ruch, obvykle rodinný, či seniorský. Životní prostředí je zde také ve velmi dobrém stavu, o čemž svědčí vyhlášená chráněná krajinná oblast Třeboňsko. Rozvíjejícímu se zájmu o toto území, se prostupně přizpůsobují místní zařízení, která poskytují stravovací nebo ubytovací služby. Aktuálním trendem je ubytování v soukromých apartmánech obyvatel Třeboňska. Hotely se zde naopak vyskytují spíše výjimečně a když už, tak převážně ve městě Třeboň. Kulturně-historické dědictví je zde také jedním z předpokladů rozvoje. Turisty velmi oblíbená Schwarzenberská hrobka, zámek a historické centrum v Třeboni, zámek a pomníky Emy Destinnové, Inundační most ve Staré Hlíně nebo také zámek v Chlumu u Třeboně a další kulturně-historické památky. Velmi důležité jsou také podmínky pro lázeňství, které je vyhlášené napříč celou ČR. Tyto lázně a jejich rozvoj byl velmi hojně podporován už v období mezi dvěma světovými válkami a bylo do tohoto odvětví cestovního ruchu investováno státem. Lázně se nachází ve městě Třeboň dvoje a jsou založeny na léčebné síle rašeliny, která se těží v okolí Třeboně. Na základě rozvoje lázeňství se stalo z Třeboně lázeňské město, které však především v letních měsících navštíví tisíce lidí. Někteří se zde zastaví pouze na jeden den, někteří zde stráví i více dní. V případě lázeňského cestovního ruchu, se jedná jak o individuální léčebný a rekreační cestovní ruch, tak také v některých případech o organizovaný. Organizovaný může být ze stran cestovních kanceláří, jejichž služby využívají především starší generace, ale i to je už v dnešní době spíše minulostí. Dříve byl typický organizovaný cestovní ruch ve formě rekreací v rámci odborů, který probíhal mimo jiné i v třeboňských lázních. Třeboňské lázně jsou neznámějšími a největšími lázněmi v jižních Čechách. Klienti lázní pochází nejen z ČR, ale také ze zahraničí. Nejvíce tyto lázně navštěvovali klienti z Německa nebo Rakouska. Zájem zahraničních klientů v posledních letech ale upadá. Je to především proto, že byly postupně vybudovány lázeňské komplexy, které jsou umístěny na území zmíněných dvou zemí, a to i poměrně v blízkosti hranic s ČR. Nyní tedy spíše čeští občané vyráží za jednodenními, ale i vícedenními relaxačními a léčebnými pobyty za hranice České republiky než zahraniční turisté do Třeboně.

Velmi typické je pro Třeboňsko ubytování s omezenou kapacitou, decentralizované, komorní, někdy rodinné. Osoby poskytující ubytování dbají na individuální potřeby a aktivity turistů, s ohledem na vztah k přírodě. Pokud se vrátíme o pár odstavců výše, zmiňovala jsem, že specifikem venkovské turistiky je to, že má být trvale udržitelná, tedy taková, že nelikviduje místní zdroje a pomáhá s udržením charakteru venkova i přes její rozvoj. Rozdílem oproti CR ve městech a turistických centrech, jak bude uvedeno v tabulce 1 níže, jsou tedy zdůrazněné

limity růstu. Přičemž základem úspěšné strategie rozvoje cestovního ruchu je schopnost adekvátně zhodnotit reálné možnosti území, na kterém by rozvoj měl probíhat.

Třeboňsku je také dáván název „krajina dvojího nebe“. Vzhledem k tomu, že oblast Třeboňska každým rokem navštěvuje více a více turistů, které láká krásná příroda, kulturní a jiné atraktivity, odpočinek, rehabilitace, ale také památky (přírodní i kulturní). Cestovní ruch je zde nezbytným odvětvím, avšak jsou oblasti, kde dochází až k masovému rozvoji a naopak jsou oblasti, jejichž potenciál není dosud plně využíván. Důvodů může být několik, počínaje nedostatečnou infrastrukturou, informovaností o místě, kvalifikovanou pracovní silou apod. Z tohoto důvodu neprobíhá na Třeboňsku jako celku trvale udržitelný rozvoj CR tak, jak by mohl a měl. Jak je uvedeno ve studii trvale udržitelného rozvoje CR na Třeboňsku, příležitostí je vytvoření společného managementu destinace CR (Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu a turismu na Třeboňsku: Analýza stavu a dopadu prohlášení krajinné památkové zóny Třeboňská rybníční krajina na seznam Světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, 2016). Pro oblast Třeboňska jsou také typické samoty, tzv. jednoty, které jsou rozptýleny daleko od sebe v rovinnatých lukách (Pešta, 2004).

4.1.1 Typické formy udržitelných turistik na Třeboňsku

Třeboňsko se může pyšnit tím, že jeho typické formy CR, počínaje cykloturistikou, přes sportovní rybolov, konče u lázeňské turistiky, jsou obvykle řazeny mezi udržitelné formy CR, pokud splňují podmínky udržitelnosti. Níže jsou popsány formy, ze kterých mohou turisté na Třeboňsku nejčastěji vybírat a které by měly být dále rozvíjeny, aby byl CR na Třeboňsku čím dál více udržitelným.

4.1.1.1 Cykloturistika

Cestovní ruch v této oblasti je známý především díky cykloturistice. Cyklistika jako forma cestovního ruchu, je moderní a dynamicky se rozvíjející se oblastí turistiky. Pro naplnění předpokladů tohoto typu turistiky, je nezbytné použití kola jako přepravního prostředku. Využití kola je nejen dopravním prostředkem a alternativou k dalším dopravním prostředkům, které jsou nezbytné k dosažení cíle, tedy například navštívení předem určeného místa, které si stanoví turisté jako cíl, ale dále také jedním z motivů, proč se účastníci cestovního ruchu mají zájem na cestovním ruchu podílet. Tento typ dopravy z místa na místo dává účastníkům cestovního ruchu jiný požitek z jízdy než při klasické dopravě automobilovou dopravou, působí pozitivně na zdravotní stav a velmi důležitý je také vztah k životnímu prostředí. Cykloturistika je bezpochyby nejvíce šetrným způsobem přepravy osob (Čertík a kol., 2001, s. 271). Definice této formy CR je však dodnes sporná. Ačkoliv se jedná pouze o užší okruh turistiky, jde

o segment, který je vícerozměrný. Tato forma turistiky zahrnuje kromě cykloturistiky samotné, také pozorování okolí, rekreaci a pohyb (Lamont, 2015).

4.1.1.2 Kulturně-poznávací turistika

Třeboňsko, a především pak centrum Třeboňska, tedy město Třeboň a jeho okolí je známé nejen jako lázeňské město, ale také jako malebné jihočeské městečko s historií. Centrum Třeboně tvoří malebné náměstí, na prostor náměstí navazují budovy patřící ke Státnímu zámku Třeboň a samotný zámek. K zámku nepochybně patří také zámecký park a knížecí pivovar Regent. Malebné prostředí města doplňuje rybník Svět, který k městu neodmyslitelně patří a na konci hráze rybníka Svět také Schwarzenberská hrobka, která je jakousi dominantou této oblasti a zároveň u ní končí naučná stezka Okolo Světa. V centru Třeboně je dále možné navštívit velmi pěkné Divadlo J. K. Tyla a Dům Štěpána Netolického, ve kterém se turisté dozví informace ohledně rybářství, ať už v historii nebo v současnosti. Dominantou náměstí je radniční věž. Zajímavá místa však nejsou pouze v Třeboni. Pokud se turisté vydají o kousek dále, mohou navštívit například zámek v Chlumu u Třeboně nebo ve Stráži nad Nežárkou, pohádkový most ve Staré Hlíně nebo Augustiniánský klášter v Borovanech a spoustu dalších zajímavých míst. Tato turistika však někdy, především v sezónních měsících (červen-září) a v centru Třeboně, hraničí s masovou turistikou a měla by být alespoň částečně regulována. Regulací je myšlen například vstup s cyklistickými koly do centra, která by turisté nechávali na určeném místo mimo náměstí.

4.1.1.3 Lázeňská turistika

Jak již bylo vícekrát zmíněno, Třeboň je lázeňským městem. Na území města Třeboň, ale i v jeho okolí se tedy můžeme setkat s lázeňským cestovním ruchem. Lázně zde mají svou podstatnou funkci a jsou atraktivitou města, přičemž lázeňský cestovní ruch jako forma turistiky, má na Třeboňsku největší potenciál ze všech udržitelných turistik. Kromě třeboňských lázní sem také spadají do této kategorie CR například Luhačovice, Františkovy lázně nebo Poděbrady. Tato forma cestovního ruchu má vysoký potenciál trvalé udržitelnosti, protože se jedná o převážně pozitivní a ekologické využívání obnovitelných přírodních zdrojů. V případě třeboňských slatiných lázní se využívaná léčebná slatina po použití k léčebným účelům vrací zpět do přírody. Tím, že jsou tato místa, kde dochází k těžbě léčebných složek, chráněna, napomáhá tato forma cestovního ruchu ochraně i několika území. Mimo trvalé udržitelnosti, je pro toto odvětví také typické to, že se nejedná pouze se o sezónní „záležitost“ a pomáhá tím tedy k rozvoji regionu nejen v sezóně. V případě zaměření mé diplomové práce pomáhá především po stránce ubytovací, kdy podnikající fyzické osoby mohou poskytovat ubytovací

služby i mimo sezónu, jedná se však ale především o město Třeboň a jeho blízké okolí. Mimo již zmíněných přínosů se také uvádí přínos společensko-kulturní, kdy s rozvojem lázeňského života dochází i k rozvoji lázeňských míst, například po kulturní nebo společenské stránce. V případě Třeboně je tedy například funkční divadlo J. K. Tyla nebo kino Světozor, jejichž činnost by pravděpodobně bez lázeňských klientů byla mimo sezónu výrazně omezena. Lázeňství se svým způsobem stalo životním stylem, protože pobyty v lázních nejsou už pouze pobyty pro pacienty se závažnými problémy, ale také zde probíhají rekreační a preventivní pobyty klientů, kteří se obvykle vrací opakovaně. Lázně dále výrazně přispívají ke zvyšování zaměstnanosti vzhledem k náročnosti na pracovní sílu (Hrabánková & Hájek, 2002).

4.1.1.4 Venkovská turistika

Pro oblast Třeboňska je kromě cykloturistiky a lázeňského cestovního ruchu, typická také venkovská turistika. Někdy se můžeme také setkat s poměrně novým slovem agroturistika, které je specifickou formou venkovské turistiky, někdy také jinak pojmenované vesnické turistiky. Tento pojem spouště lidem dodnes nic moc neřekne, ačkoliv pojem venkovská turistika až tak novou záležitostí není, protože zájem o ní se začal projevoval už v 70. – 90. letech minulého století a jedná se o odvětví CR z hlediska vymezení podle geografické oblasti. Od té doby se ale venkovská turistika značně změnila, a to především po stránce zájmu ze strany účastníků cestovního ruchu, ale také vzdálenosti, ze které za venkovskou turistiku účastníci cestovního ruchu dojíždějí. Změnil se také životní styl a životní tempo, které se začalo zrychlovat. To se sebou však přináší i negativní jevy, jako je například stres. Vlivem urbanizace se dále také spousta obyvatel přestěhovala do měst. Postupem času ale začali lidé vnímat potřebu vzdálit se z měst. Pokud se budeme bavit o dlouhodobém pobytu, tak ten bývá realizován ve formě chalupaření, kdy mnoho lidí z měst vlastní nemovitosti na vesnicích nebo různě v přírodě. Pokud se však budeme bavit o krátkodobém pobytu, začal se využívat pojem venkovská turistika. O tento typ nebyl v minulosti takový zájem jako např. o plážovou turistiku. Pozitiva venkovského CR začala být nalézána v potenciálu rozvoje strukturálně postižených regionů a uchování hodnot krajiny, v čemž tkví velký potenciál trvalé udržitelnosti, na níž je kladen důraz v rámci této turistiky oproti např. turistice městské nebo vysokohorské.

Definice venkovské turistiky, stejně jako definice cestovního ruchu, není jednotná a snadno stanovitelná, ačkoliv se může na první pohled zdát, že definice bude naprosto jasná – jedná se o cestovní ruch, který se odehrává na venkově. Pokud se jde ale více do hloubky, tato definice je příliš jednoduchá na to, aby vystihla celkovou podstatu tohoto typu turismu. Toho je důkazem fakt, že různí autoři používají různé definice a kritéria a také proto, že jednotlivé služby

venkovské turistiky se prolínají a není tedy snadné je přímo odlišit. Jak uvádí Stříbrná v její publikaci s názvem *Venkovská turistika a agroturistika (2005)*: „*Jde totiž o celý komplex faktorů, vazeb a vývojových tendencí, jež ve svých důsledcích ovlivňují výslednou podobu produktu.*“

Těmito faktory jsou:

- Cestovní ruch směřující do rekreačních středisek nebo měst a městských oblastí, nelze omezit pouze na městské oblasti, protože odtud se dostává až do venkovských oblastí. Znamená to tedy, že pokud se naopak odehrává turistika ve venkovských oblastech, nejedná se automaticky o venkovskou turistiku.
- Venkovská turistika nemá jednotnou podobu, nelze tedy říct, že venkovská turistika je například taková turistika, kdy jsou účastníci CR ubytováni na farmě (zde se jedná o agroturistiku). Mimo ubytování na farmách se dále zahrnuje do venkovské turistiky ekoturistika, dovolená, na které převažuje pěší turistika a dovolená v přírodě, horolezectví, jezdeckví na koni, sportovní a zdravotní turistika, myslivost, rybaření a další formy. Z tohoto vyplývá, že není snadné stanovit jednoznačnou definici venkovské turistiky, protože obsahuje širokou škálu aktivit a forem turistiky
- Demografické faktory také působí na venkovskou turistiku jako takovou, stejně jako rozvoj po urbanistické stránce (Stříbrná, 2005, s. 7-9).

Specifika, která souvisejí s venkovskou turistikou uvádí Stříbrná (2005) následovně:

- turistika umístěna do venkovských oblastí
- bezprostřední propojení s přírodou
- decentralizace ubytovacích zařízení
- obsahuje mnoho druhů, které utváří komplexní obraz venkovského prostředí, historie venkova a ekonomiky venkova
- budovy jsou úměrné venkovskému měřítku – malé budovy, mala sídla a podobně
- funkčnost, turistika budována na rysech typických pro venkovský svět (kontakt s přírodou, tradiční zvyky ap.)
- pomalý růst ve spojení s místními obyvateli
- řízena na místní úrovni
- cílem je rozvoj oblasti, ve které venkovská turistika probíhá
- **trvale udržitelná** – rozvoj pomáhá udržovat charakter venkova a nelikviduje místní zdroje (vodní zdroje apod.)

- potenciální nástroje ochrany přírody a trvale udržitelného rozvoje více než nástroj rozvoje a urbanizace

Ačkoliv jsou u venkovské turistiky jasně stanovené rysy ve srovnání s CR ve městech a turistických oblastech, nelze ji striktně definovat pouze podle druhu dovolené. Při jejím definování je nutné dále přihlížet k intenzitě využívání služeb, lokalitě, způsobu řízení apod. Venkovská turistika působí na území z jedné strany pozitivně (rozvoj, oživení oblasti), z druhé strany negativně (problémy s odpady, neúnosný sezónní nápor).

Základ venkovské turistiky je postaven na protikladu městské turistiky a turistických center. Příklady protikladů zobrazuje Tabulka 1.

Tabulka 1: Protiklady venkovské turistiky a cestovního ruchu ve městech a turistických centrech

Venkovská turistika	Cestovní ruch ve městech a turistických centrech
Přírodní prostředí	Prostředí tvořené stavbami
Slabá infrastruktura	Hustá infrastruktura
Hodně otevřeného prostoru	Málo otevřeného prostoru
Řídké osídlení	Husté osídlení
Málo návštěvníků a turistů	Velký počet návštěvníků a turistů
Zúžený marketing	Rozsáhlý marketing
Etika konzervatismu a limitování růstu	Etika rozvoje nebo růstu
Silná základna pro individuální činnost	Silná základna zábavních podniků a obchodů
Malé podniky	Velké podniky
Častý vliv sezónních činitelů	Vzácný vliv sezónních činitelů
Zapojení zemědělství či lesnictví	Žádné zapojení zemědělství či lesnictví
Turistika podporuje i jiné zájmy	Soběstačné turistické zájmy
Zapojeno mnoho lidí na částečný úvazek	Mnoho lidí na plný úvazek
Pracovní bydlí často v blízkosti pracoviště	Pracovníci mohou bydlet i dále od pracoviště

(Zdroj: Vlastní zpracování dle Venkovská turistika a agroturistika, Stříbrná, 2015, s. 9)

Z Tabulky 1 vyplývá, že ve venkovském cestovním ruchu pracuje více osob na částečný úvazek a v blízkosti svého bydliště, čímž je ušetřeno životní prostředí dojížděním pracovníků, zatímco v turistických centrech je obvyklé, že pracovníci jsou zaměstnáni na plný úvazek a mohou za práci dojíždět i z větší vzdálenosti. To může být způsobeno mimo jiné tím, že ve venkovských oblastech se nacházejí spíše menší podniky, ať už takové, které přispívají k turismu nebo nepřispívají. Není zde proto tolik pracovních možností jako v urbánních oblastech. S tímto faktem také souvisí, že ve venkovských oblastech je více přírodního prostředí než prostředí tvořeného stavbami. Z toho důvodu turisté, jak se někdy říká „utíkají z měst na vesnice“. Velký vliv na činnosti venkovské turistiky má sezónnost, protože spousta aktivit, které venkovská turistika zahrnuje, jsou spíše letní záležitostí (vyjížděky na koních, rybaření apod.), zatímco aktivity především ve městech se odehrávají ve vnitřních prostorách a neodvíjí se od ročního

období. Marketing venkovských oblastí zatím také „pokulhává“ za tím rozsáhlým ve městech. Avšak dle vlastního pozorování, se v posledních letech začíná i marketing venkovské turistiky rozšiřovat a zvyšuje se díky němu povědomí o venkovském turismu. Důležitý je především rozvoj. Ve městech a turistických centrech je rozvoj nebo růst velmi důležitý, protože jsou na něm leckdy určitá místa i závislá, pokud se zaměříme na jejich existenci. Tento fakt potvrdilo období pandemie COVID-19, kdy například centrum hlavního města Prahy nebo oblíbeného Českého Krumlova zelo prázdnotou a spousty podniků (restaurací, obchodů apod.) zkrachovalo. Jinak tomu nebylo ani v centru města Třeboň, které bylo také liduprázdne a několik podnikatelů, kteří se spoléhají na příjem ze strany turistů mělo existenční problémy. Problém zde vidím ve velké závislosti na účastnících cestovního ruchu, nízké diverzifikaci aktivit a rozvoji „za každou cenu“. Tedy i přes případnou nespokojenost místních obyvatel, která se objevuje každým rokem více. A je poměrně nedůležité, zda se zaměříme na hlavní město Prahu nebo na město Třeboň. Ačkoliv osmitisícová Třeboň, není tak turisty oblíbená jako Praha, její občané jsou každým rokem více znepokojeni tím, co se děje v letních měsících v jejich městě. Spousta z nich přiznává, že se centru města v letních měsících vyhýbá, jak jen se to dá. Naopak venkovská turistika dbá na limity růstu cestovního ruchu tak, aby nedocházelo k narušení krajinného rázu a klidu, za kterým do těchto míst účastníci cestovního ruchu vyražejí. Je tedy logické, že ve vesnici, kde žije nastálo 150 obyvatel, nepostaví podnikatel hotel s obrovským aquaparkem pro 500 návštěvníků.

U venkovské turistiky je dále důležité přihlížet k faktu, že jinak vypadá venkovská turistika v České republice, jinak v Rakousku či Německu a jinak například v severní Americe. V něčem je ale shodná ve všech těchto zmíněných zemích – zázemí venkovské turistiky je mimo velká turistická centra a specifickým produktem je výše zmíněná agroturistika (CR vázaný na zemědělskou farmu). Typickými projevy venkovské turistiky je ohleduplný vztah k přírodě, tedy že krajina je turistickou atrakcí, za kterou míří turisté z postupně čím dál větší vzdálenosti, ale musí se na ni brát ohled a neničit ji, ale naopak zvelebovat. Pokud se zaměříme na ubytovací služby, projevuje se zde decentralizovaný systém ubytování s omezenou kapacitou. Tento systém napomáhá k rozčlenění turistů do více míst, nikoliv například do jednoho velkého hotelu. Rozčleněním se eliminují negativní dopady, které by s sebou jinak přinesl velký příval turistů (masová turistika) v turistické sezóně. Ubytovací, ale i stravovací služby mají většinou komornější, soukromější a rodinnější zázemí, jež umožňují snadnější pochopení individuálních potřeb a zájmů návštěvníků. Velmi typický je pronájem chat a chalup, který nemá především v Evropě obdobu. Důležitá je také venkovská turistika v horských a podhorských oblastech,

kde se projevuje symbióza zemědělství s cestovním ruchem. To nese pro turisty tu výhodu, že mají čerstvé produkty přímo z místa pobytu (Stříbrná, 2005, s. 11).

Turisté se mohou na Třeboňsku ubytovat na místních farmách a vyzkoušet si, jaké to je být farmářem. Vyzkouší si dojení, jízdu zemědělskými stroji, jízdu na koni, péči o zvířata a další aktivity spojené s životem na farmách. Turistické centrum v centru Třeboně nebo Dům přírody Třeboňska poskytují turistům konkrétní nabídky z oblasti Třeboňska.

4.1.1.5 Agroturistika

Pojem agroturistika byl výše už nejménou zmíněn. Považuji tedy za vhodné jej více rozvést, a to především proto, že níže se budu věnovat specifickým cestovnímu ruchu na Třeboňsku a agroturistika zde nabývá za poslední roky na významnosti. Vaněček definuje agroturistiku ve své publikaci Agroturistika z roku 1997 jako: „*Agroturistika je forma rurální (venkovské) turistiky, je provozována podnikateli v zemědělské výrobě a slouží jim jako hlavní nebo další finanční zdroj k udržení nebo rozšíření hlavního podnikatelského programu, tj. výroby zemědělských produktů (rostlinných nebo živočišných).*“

Agroturistika je specifickým produktem cestovního ruchu, základní formou venkovské turistiky, jejíž aktivity probíhají na specifickém území. Aktivity cestovního ruchu jsou důležité, protože cestovní ruch nejsou pouze ubytovací a stravovací služby, ale také aktivity volného času turistů v podobě doprovodných programů. Specifikum této formy CR je v tom, že zde dochází k přímému propojení turistů a návštěvníků se zemědělským prostředím, respektive také k propojení agropodnikatelů se zemědělskými podniky. Za zemědělské prostředí jsou považována pole, lesy, louky, rybníky – vše v majetku podnikatele. Konkrétními aktivitami v rámci agroturistiky jsou: vyjížďky na koních (vlastní kůň farmáře nebo někoho z okolí), zemědělské činnosti (rekondiční akce spojené s pomocí turistů při žních, senoseči, pasení zvířat, úklidu stájí apod.), stravování (obvykle spjaté s vesnicí a zemědělstvím, biopotraviny, typická venkovská strava – houbové speciality, kyselo, kulajda apod.), lov zvěře, rybaření (vlastní lesy a rybníky nebo někoho v blízkosti), letní a zimní sporty (turistika, cykloturistika, bruslení, lyžování, sánkování atd.), houbaření a sběr lesních plodin. Pokud jsou veškeré aktivity dobře zkompletovány, vytváří osobitý charakter místa a přilákají nové turisty na základě doporučení a recenzí od turistů předchozích. Dalšími doprovodnými aktivitami může agroturistika navázat na aktivity venkovské turistiky, jejíž aktivity jsou bezprostředně spjaty s přírodou, krajinou a venkovským prostředím. Venkovská turistika má ale širší prostor, protože může nabídnout využití oblasti z hlediska kulturního, společenského a historického zázemí (Stříbrná, 2005, s. 29).

Kromě pojmu agroturistika se dále můžeme setkat s pojmem ekoturistika, která je také jednou z forem nejen venkovské turistiky. Předpokladem této formy turistiky, je rozumné hospodaření s životním prostředím, které bude prospěšné jak pro návštěvníky, tak pro místní obyvatele. Zdůrazňuje se zde soulad společenských, sociálních a přírodních hodnot. Zúčastnění využívají při pobytu kulturní zajímavosti a přírodní zdroje tak, aby byly zachovány i pro příští generace. Základ je tedy založen na principu trvale udržitelného rozvoje. Kombinací výše zmíněné agroturistiky a ekoturistiky je forma venkovské turistiky, zvaná ekoagroturistika. V rámci tohoto typu venkovské turistiky jsou návštěvníci ubytováni na farmách nebo zemědělských usedlostech, které vedou ekologické zemědělství a takto vypěstované potraviny předávají ke konzumaci svým návštěvníkům. Tato turistika oslovuje spíše jednotlivce, nikoliv velké skupiny účastníků CR, i vzhledem k ubytovacím kapacitám, které jsou spíše komornější. Tato turistika však neohrožuje typický venkovský život, který ještě na spoustě českých vesnic převládá, a zároveň nadměrně nezatěžuje životní prostředí (Čertík a kol., 2001, s. 262). Ekoturismus je, stejně jako celé odvětví CR, rychle rostoucím segmentem v rámci přírodě blízkého typu CR. Na základě toho, že se jedná o přírodě blízkou formu CR, je ekoturismus řazen mezi formy udržitelného CR, který je s postupným rozvojem a propagací stále více oblíbený u více turistů, kteří si uvědomují potřebu odpovědného cestování do přírodě blízkých oblastí, které chrání životního prostředí a podporují blahobyt místních obyvatel (Leung et al., 2008).

Pokud mají turisté zájem o agroturistiku na Třeboňsku, stačí zadat do vyhledávačů na internetu agroturistika na Třeboňsku a objeví se jim mnoho nabídek agroturistického ubytování a aktivit.

4.1.1.6 Ekoturistika

Jak již bylo výše zmíněno, i v případě ekoturistiky se jedná o formu udržitelného cestovního ruchu a jejím hlavním zájmem je zachování biodiverzity, minimalizace negativních dopadů na životní prostředí a zároveň maximalizace výhod pro místní obyvatele a oblast, ve které probíhá. Účastníci této formy cestovního ruchu se v rámci aktivit CR zaměřují na přírodu, chápání jejích zákonitostí, pozorování fauny i flóry a objevování přírodních míst (Richardson, 2021). Přínos z CR by však měl mít přímý dopad na blahobyt místních obyvatel a na ochranu životního prostředí. Na zachování přírodních zdrojů by se také nemělo v případě ekoturistiky zapomínat (Sustainable tourism: What is sustainable tourism?). Ve světě je tato forma turistiky již hojně propagována a prosazována, protože je brána jako prostředek řešení některých problémů, které způsobují degradaci zdrojů a ničení krajiny, jež způsobuje masový turismus. Reálně však tento pojem bývá použit pro vše, jako univerzální slovo, které vyjadřuje jakoukoliv aktivitu, která spojuje turistiku a přírodu (Russell & Wallace, 2004). I tato forma CR láká turisty na Třeboňsko,

protože oblast Třeboňska toho může k pozorování spoustu nabídnout, a to jak z přírodního dědictví, tak ze živočišné říše. Skvělé jsou pro poznávání přírody turistické a naučné trasy, kde se mohou lidé dozvědět spoustu informací a zároveň pozorovat vše na vlastní oči.

4.1.1.7 Ekoagroturistika

Výše bylo zmíněno, že v případě ekoagroturistiky se jedná o kombinaci agroturistiky a ekoturistiky. Turisté pobývají na ekologických farmách, které produkují bioprodukty a nabízí aktivity, které jsou typické pro agroturistiku a podporují zapojení se do běžného života místních obyvatel a farmářů.

4.1.1.8 Sportovní a rekreační rybolov

I sportovní rybolov můžeme řadit mezi formu udržitelného CR, pokud jde opravdu o formu rybolovu, která je udržitelná a rybáři ulovené ryby vrací zpět do rybníku, ve kterém ji chytili, což je podstatou sportovního rybolovu. Vzhledem k tomu, že je Třeboňsko proslulé svými rybníky, je velkým lákadlem právě pro sportovní rybáře. Nachází se zde mnoho rybníků, které jsou pro sportovní rybolov určené a tomu je uzpůsobena i nabídka ubytování, která se obvykle nachází poblíž místa rybaření. Některé nabídky jsou také kombinací sportovního rybolovu a chataření. Mezi nejznámější rybníky, kde probíhá sportovní rybolov, se řadí Staňkovský rybník, Hejtman a Nový Kanclíř.

4.1.1.9 Chataření, chalupaření, 2. bydlení

Jak již bylo zmíněno výše, někdy bývá v kombinaci s nabídkou rekreačního a sportovního rybolovu nabízeno i ubytování v chatkách, které se nachází přímo u vody. Typické je na Třeboňsku chalupaření také ve vesničkách, kde jsou chaty navštěvovány jejich vlastníky nebo také návštěvníky, kteří zde tráví svou dovolenou. Nejvíce je tato forma oblíbená u turistů, kteří žijí ve městech a kombinují pobyt na chatách či chalupách s vyjížděkami na koních, cykloturistikou nebo právě rybolovem. Historie této formy CR sahá až do dob první republiky. Rozdíl mezi chatařením a chalupařením je ten, že chalupáři se pohybují obvykle spíše v intravilánu vesnic, kde se setkávají s místními obyvateli, zatímco chataři se pohybují spíše mimo vesnice a s místním obyvateli vesnic, které se nachází poblíž chat, se příliš nesetkají. Pro zjednodušení bývá používán pojem druhé bydlení, který víceméně zahrnuje obě formy. Aby se však jednalo o udržitelnou formu, je potřeba tolerance nejen ze strany místních obyvatel vůči turistům, ale především také ze strany turistů vůči místním obyvatelům. Je potřeba tedy zdůrazňovat udržitelné chování a společenskou odpovědnost turistů, kteří neničí navštívené území a nevyvolávají střety s místními obyvateli.

4.1.1.10 Hipoturistika

Jedná se o pojem, který není příliš známý a troufám si konstatovat, že se teprve rozvíjí nejen na Třeboňsku. Pokud si však zjistíme, co je podstatou této formy turistiky, je to hned jasnější. Myšlenka hipoturistiky pochází z jižních Čech a vznikla zde v roce 2004. Jedná se o turistiku, během níž se většinu času cestuje na koních. Koně jsou tedy jakýmsi základním dopravním prostředkem. Pro účel této turistiky existují i tzv. hipostezky, které jsou spravovány koňskými stanicemi. Prakticky to tedy funguje tak, že si turisté mohou za poplatek vypůjčit koně u jejich majitelů a vydat se na projížďku s průvodcem nebo sami. Je však nutné mít alespoň základní znalosti z jezdeckví na koních. S touto formou turistiky souvisí také hiporehabilitace, která je formou léčení s koňmi. Tato forma turistiky se na Třeboňsku postupně rozvíjí a má zde dle mého názoru velký potenciál úspěchu, vzhledem ke krásné zachovalé přírodě a možnostem, kde mohou být hipostezky vytvořeny.

4.1.2 Veřejná podpora a dotace na rozvoj turistiky na Třeboňsku

Na rozvoj udržitelných forem cestovního ruchu lze čerpat veřejnou podporu a dotace. Jednou z podpor může být podpora z Národního programu podpory cestovního ruchu v regionech (2016 - 2023). Cíl tohoto dotačního programu definuje Ministerstvo pro místní rozvoj. Podmínkou jsou **udržitelné formy cestovního ruchu** a proplácí se náklady do jejich výše 50%. V případě podpory marketingových aktivit v cestovním ruchu se jedná o podporu projektových záměrů, zaměřených na řízení destinací, podporu produktů, zavádění inovací a realizaci marketingových výzkumů, nezbytných pro rozvoj. Dále také podporu distribuce produktů, branding destinací a marketingovou komunikaci. Hlavním cílem je tedy zvýšení povědomí o nabídce aktivit CR v destinacích, rozšíření a zkvalitnění nabídky a strategického rozhodování. Dále jsou přidělovány dotace formou operačních programů. Těmi může být fond ERDF, IROP, Operační program rozvoje venkova, Operační program Zaměstnanost nebo Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. Konkrétně na Třeboňsku byl například z fondu ERDF v roce 2008 – 2009 podpořen cestovní ruch přes příjemce dotace Agentura Třeboňsko o.p.s. Cílem tohoto projektu bylo rozšíření a zkvalitnění místních služeb v oblasti CR a propagace turistických zajímavostí na Třeboňsku. Z novějších projektů byla v roce 2021-2022 podpořena oprava v součinnosti s CHKO Třeboňsko Naučné stezky Malý a Velký Lomnický ve městě Lomnice nad Lužnicí, obnova rybníku Pazdernický, kde jsou nově pro zájemce informační tabulce a lavičky v obci Mníšek nebo revitalizace Borkovických blat, který budou ještě zmíněna níže. Některé podpory proběhly také prostřednictvím MAS Třeboňsko, jež podporu CR potvrzují i dotazníkovým šetřením. V centru Třeboně poté byla podpořena rekonstrukce Zámecké lékárny, která je umístěna přímo v horní části náměstí nebo také obnova domu Štěpánka

Netolické, který slouží jako centrum Třeboňského rybníkářství (DotaceEU.cz: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR).

4.1.3 Aktéři cestovního ruchu na Třeboňsku

Za místní aktéry mohou být považováni v nejširším slova smyslu veškeré formalizované instituce, jednotlivci, podnikatelé, veřejné správy, sdružení a spolky, kteří svým jednáním a aktivitami vstupují do dění v oblasti, kde se odehrává a rozvíjí CR. Vzhledem k odlišnosti území, dochází k odlišnosti i mezi složením aktérů v jednotlivých územích (Binek, 2009). V případě Třeboňska se jedná především o obyvatele obcí, které jsou vyjmenovány výše, samotné obce, město Třeboň, MAS Třeboňsko, svazek obcí Třeboňsko a CHKO Třeboňsko, které do dění vstupuje především v oblasti ochrany životního prostředí.

V případě mé práce, a nejen této práce, se jedná o každou osobu, firmu, státní organizaci či jakoukoliv jinou organizaci, která se podílí nebo účastní cestovního ruchu na daném území, ke kterému se vztahuje vliv její činnosti, nebo ke kterému má vztah. V mé práci se jedná o místní obyvatele, obce na území Třeboňska, město Třeboň, CHKO Třeboňsko, MAS a Mikroregion Třeboňsko. Tento výběr se odvíjel od toho, že je práce zaměřena na udržitelný cestovní ruch, který má stanovené tři pilíře(dimenze) – sociální, který zde zastupují především občané Třeboňska, ekonomický, který zde ovlivňuje především město Třeboň a obce, které se rozvíjejí díky návštěvníkům a environmentální, který zastupuje orgán CHKO Třeboňsko. Mikroregion poté sdružuje obce a MAS Třeboňsko sdružuje nejen obce, ale i podnikatele a jiné subjekty.

4.1.3.1 Turistická oblast Třeboňsko

V souvislosti s cestovním ruchem je také důležité zmínit turistickou oblast Třeboňsko. Ačkoliv se může zdát, že se jedná o Třeboňsko jako takové, není tomu tak. Tato oblast je oblastí, která je vyloženě zaměřená na turismus a nachází se na území regionů Třeboňska, Veselska a Vitorazska. Oproti Třeboňsku jako takovému se liší také členy, kterých je zde méně a jejich celkový počet je 20, přičemž většina členů jsou podnikatelé, respektive poskytovatelé ubytovacích služeb na Třeboňsku. Oblast je vzhledem k tomu, že se nachází na Třeboňsku, plná rybníků, ale také pískovcových jezer a historických míst, která jsou vhodná pro aktivní dovolenou, a to nejen pro rodiny s dětmi (Jižní Čechy: Poznejte jižní Čechy, 2023). Aktivity Turistické oblasti Třeboňsko koordinuje destinační management. Destinační management koordinuje rozvoj regionu, projekty a produkty zaměřené na rozvoj, tvorbu informační databanky a fotobanky a další aktivity. Důležitá je také spolupráce mezi soukromými a veřejnými subjekty (Turistická oblast Třeboňsko: Třeboňsko Krajina dvojího nebe).

4.1.3.2. Chráněná krajinná oblast Třeboňsko

Před tím, než bude popsána chráněná krajinná oblast na Třeboňsku, ještě kratší úvod, co to vůbec CHKO je. Chráněná krajinná oblast, známá pod zkratkou CHKO, je jedním z chráněných území nacházejících se na území České republiky. Chráněných území je na území České republiky několik kategorií a tvoří poměrně hustou síť. Kategorie se odvíjí od přírodního dědictví na určitém místě. Velkoplošnými chráněnými územími jsou národní parky (NP), které jsou vyhlášovány zákonem a chráněné krajinné oblasti (CHKO), které jsou vyhlášovány nařízením. Maloplošná chráněná území jsou národní přírodní rezervace (NPR), národní přírodní památky (NPP), přírodní rezervace (PR) a přírodní památky (PP). CHKO jsou vyhlášovány vládou ČR nařízením. Nařízením nejsou však vyhlášována pouze území jako taková, ale také poslání, podmínky zacházení s tímto územím a ochranné podmínky.

Zákon č. 114/1992 Sb., Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny §25 odst. 1 definuje chráněné krajinné oblasti následovně:

Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení, lze vyhlásit za chráněné krajinné oblasti.

Není tedy možné, aby byla CHKO vyhlášena jen tak bezdůvodně, pokud se na nějakém místě nachází například pouze místo, kde jsou starší stromy nebo rybníček s velkým množstvím živočichů. Pro takováto místa jsou využívána maloplošná chráněná území. Hospodaření na území CHKO se odvíjí od zón, které jsou zde odstupňovány dle potřeby ochrany. Rekreační využití ani podnikatelské aktivity zde nejsou zakázány, ale nesmí poškozovat přírodní hodnoty. Není zde tedy například možné rozdělovat ohně mimo místa určená orgány ochrany přírody, vyjíždět a setrvávat s motorovými vozidly mimo silnice a místní komunikace, pořádat automobilové a motocyklové soutěže a dále také cyklistické soutěže (v 1. a 2. zóně). Třeboňsko bylo vyhlášeno jako CHKO v roce 1979 a mělo v té době rozlohu 700 km² (Vaněček, 1997, s. 93-95). Na území Třeboňska se také nachází soustava chráněných území evropského významu, známého pod názvem NATURA 2000.

Cestovní ruch může na území CHKO působit jako rozvojový potenciál z ekonomického hlediska, avšak musí být dodrženy předem stanovené podmínky. Těmito podmínky je, že

aktivity musí být přísně ekologické, CHKO budou sloužit převážně volnočasovým aktivitám nebo doprovodným programům cestovního ruchu, které však musí mít ekologický podtext. Vzhledem k tomu, že v CHKO jsou omezeny jednak podnikatelské aktivity, ale také volnočasové a každodenní, jedná se o oblasti s nízkou hustotou zalidnění, někdy až strukturálně postižené regiony. Tento problém může být řešen několika způsoby, přičemž jedním z nich je vyřešení rozporů mezi ekonomickými a ekologickými potřebami rozvoje v těchto oblastech, prostřednictvím ekologického cestovního ruchu. Kompromis však musí vzniknout i mezi aktéry v této oblasti – občany, podnikateli a ochránci přírody. Každý z těchto aktérů má jiné potřeby a vize mezi nimiž musí být nalezen kompromis nezbytný k rozvoji území a spokojenosti všech místních aktérů (Stříbrná, 2008).

Využívání přírodních atraktivit a budování infrastruktury jsou upraveny zákonem o ochraně přírody. Veškeré tyto aktivity musí probíhat v souladu s uchováním přírody pro další generace a zachováním přírody samotné. Oblast CHKO může tedy sloužit jako rekreační místo, nesmí však docházet k poškození přírodních hodnot na základě kterých je CHKO vyhlášena. Správy CHKO jsou povinné spolupracovat s obcemi a občany na území, kde se CHKO nachází. Kromě obcí a občanů, je CHKO povinná spolupracovat s občanskými sdruženími a sdruženími obcí. Vzhledem k rozdílným prioritám občanů, obcí a Správy CHKO dochází při ekonomické a sociálním rozvoji území k neshodám (Stříbrná, 2008). V chráněných územích je ještě více než mimo ně potřeba aktivního řízení CR. Řízení je nutné nastavit tak, aby byla zajištěna ochrana přírodních a kulturních zdrojů pro budoucí generace. Důležité je tedy znát potřeby účastníku CR a kvalitně plánovat činnost v chráněných územích a správně nastavit strategii řízení. stejně tak správně porozumět rozsahu, typům a intenzitě dopadů CR a nastavit správné způsoby, jak těmto dopadům předcházet nebo je minimalizovat, případně zlepšovat. Management cestovního ruchu v chráněných oblastech je zásadní, protože přírodní turistika může být udržitelná pouze tehdy, pokud přírodní a kulturní statky jsou zachovány (Spenceley, et al., 2015).

Na území Třeboňska se nachází CHKO Třeboňsko, které je známé pro svou krásnou, neponičenou přírodu, ikonické rybníky a klidné lesy v rovinaté krajině. Karel Friedl a kol. definují v knize s názvem *Chráněná území v České republice (1991) CHKO jako „zachovalé a typické krajinné celky, krajinářsky působivé a atraktivní, ve kterých existují v harmonickém souladu i výsledky dlouhodobé lidské činnosti – zástavba, hospodaření i ostatních artefakty kulturních vlivů“*. Aby však byl dodržen harmonický soulad, který uvádí autoři, je potřeba dodržovat určitá pravidla, protože ačkoliv byla tato oblast po staletí měněna lidskou činností,

je zde spousta míst, kde vidíme soulad mezi lidskou činností a přírodou a jsou zde stále zachovalé cenné přírodní hodnoty. Na pravidla týkající se zástavby dohlíží především stavební úřad v Třeboni, a právě CHKO sídlící v Třeboni. Prakticky to funguje tak, že při vydávání stavebních povolení není důležité rozhodnutí pouze stavebního úřadu, ale také CHKO. Aby nedocházelo k poničení krajinného rázu, není na tomto území jednoduše možné postavit, co člověka napadne. Otázkou zůstává, dle vlastních zkušeností, zda je to však nutné v některých případech řešit v takové míře, jako je například barva střechy u domů, nebo tvar oken. Co se týče ochrany přírodního dědictví, je na území CHKO Třeboňsko například přísně zakázáno používat technickou sůl k údržbě silnic a chodníků, a to právě z důvodu, aby nedocházelo ke znečištění rybníků, které jsou pro Třeboňsko tak důležité, ale samozřejmě nejen rybníků. Povolené využívání území je vymezeno zákonem č. 114/1992, Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny §25 odst. 2 následovně: *„Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí.“* Aby mohlo být určeno, jakým způsobem bude v určených místech probíhat ochrana přírody, jsou vymežovány minimálně 3, zpravidla spíše 4 zóny. Tyto zóny určují přísnost ochrany přírody. Výše zmíněný zákon poté blíže specifikuje jednotlivé zóny a způsoby jejich ochrany, a to po stanovení vyhláškou pocházející od Ministerstva životního prostředí.

Toto území bylo za chráněnou krajinnou oblast označeno v roce 1979 výnosem ministerstva kultury. Kromě seznamu CHKO je obsaženo toto území dále zařazeno do světové sítě biosférických rezervací OSN pro vědu a kulturu UNESCO. Plocha tohoto území je 700 km² a jedná se o první velkoplošné chráněné krajinné území, které se nachází v rovinnaté krajině. To je také jedním z důvodů, proč je toto území turisty hojně navštěvováno, především v letních měsících, kdy jsou zde ideální podmínky pro cykloturistiku a rybaření. Kromě ikonických rybníků a hustých lesů se zde také nacházejí rašelinná luka, ostřicové porosty a rozmanité louky. Právě rašelina, která se na Třeboňsku těží, přináší další turismus, který zajišťují treboňské slatinné lázně, které staví na léčivých účincích tohoto přírodního zdroje. Rozmanitost je na tomto území také doplněna bohatstvím jak rostlinným, tak živočišným (Friedl a kol., 1991, s. 93-96).

Zvláště důležitá a unikátní území v CHKO Třeboňsko jsou chráněna dále přírodními rezervacemi (PR). Mezi státní rezervace patří na území CHKO Třeboňsko například Ruda, Koží vršek, Červené Blato nebo také Stará řeka, která je přírodně nejvzácnější státní rezervací

v CHKO Třeboňsko. Celkový počet přírodních rezervací a památek je 32, které obsahují ty nejvíce cenné lokality na území Třeboňska. Vzhled Třeboňska jako takového doplňují vesničky, přičemž v některých je zachován ještě typický jihočeský ráz a samozřejmě historická Třeboň. Jak uvádí Karel Friedl a kol. v jejich knize Chráněná území v České republice z roku 1991, průmysl území Třeboňska doposud příliš nezasáhl. Ačkoliv se jedná o starší publikaci, dovoluji si s tímto výrokem souhlasit i dnes. Velmi významné byly sklárny v Chlumu u Třeboně, které však nejsou již v provozu a dále fungují závody jako Eaton v Suchdole nad Lužnicí nebo Magna Cartech v Českých Velenicích. Velkým problémem, na který poukazují i autoři je těžba štěrkopísku, která probíhá dodnes a troufám si říct, že ve stále stejném, ne-li větším objemu těžby. Kvůli těžbě jsou zabírány velké plochy, po kterých zůstávají velké vodní plochy, které sice na první pohled působí velmi přívětivě z pohledu turismu, ovšem z přírodního hlediska už takto přívětivé není, protože voda z těchto ploch velmi rychle vysychá a ubývá tím pádem i množství vody v přírodě. Friedl a kol., 1991, s. 97-98). Třeboňsko je tedy krajinou s původní přírodou, ale dotvořenou člověkem, která tvoří malebnou kulturní krajinu. Tato krajina je tak vzácná a výjimečná, že je potřeba ji chránit. Jednotlivé přírodní památky a maloplošná chráněná území v CHKO Třeboňsko jsou zobrazeny na obrázku 15.

Obrázek 15: Maloplošná chráněná krajinná území a přírodní památky v CHKO Třeboňsko

(Zdroj: casopis.ochranaprirody.cz)

Území CHKO Třeboňsko se poté dále dělí na specifická území, kterými je Chlumsko (okolí města Chlum u Třeboně), Nežárka (okolí řeky Nežárky), Veselko-Lomnicko (okolí Veselí nad Lužnicí a Lomnice nad Lužnicí), Suchdolsko (okolí Suchdola nad Lužnicí) a Okolí Třeboně. Rozlohu jednotlivých specifických území, které dohromady tvoří celek CHKO Třeboňsko, lze vidět v tabulce 2 níže. Celkově se zde nachází 33 maloplošných zvláště chráněných území, 17 evropsky významných lokalit a jedna ptačí oblast (Chráněná krajinná oblast Třeboňsko, 2023). Území celého CHKO Třeboňsko lze vidět na obrázku 16 níže.

Tabulka 2: Rozloha specifických území v CHKO Třeboňsko

Rozloha (km ²)	Území
130km ²	Veselsko - Lomnicko
140 km ²	Nežárka
180 km ²	Okolí Třeboně
90 km ²	Chlumsko
163 km ²	Suchdolsko

(Zdroj: Stříbrná, 2008, s. 57)

Aktivity, které jsou vhodné pro území CHKO Třeboňsko, aniž by narušovaly jeho přírodní bohatství, jsou: venkovská turistika, kulturně poznávací CR, poznávání přírody a pěší turistika, vodní sporty, rybníkářství, rekreace u vody, cykloturistika apod. (Stříbrná, 2008).

Obrázek 16: Oblast CHKO Třeboňsko

(Zdroj: vlastní zpracování v internetové aplikaci ArcGIS.com)

4.1.3.3 Sdružení obcí

Zákon o obcích povoluje obcím, aby byly členy různých sdružení, ať už s právní subjektivitou nebo bez anebo také svazků obcí. Forem je více a obce samy mohou zřizovat např. i agentury, které budou působit jako podnikatelské subjekty a přinášet obci zisk. Obec by měla být garantem činnosti a propojenosti informačních center, měla by sbírat informace, společně propagovat obec s dalšími aktéry, kteří o propagaci mají zájem a měla by napomáhat s rozvojem služeb, ať už na území obce nebo na území, které patří svazku, ve kterém se obec nachází. Největší prostor pro spolupráci je na úrovni mikroregionů nebo místních akčních skupin (MAS), kde dochází k propojení veřejného a soukromého sektoru. Rozdíl mezi svazkem obcí je ten, že aktéry jsou pouze obce, zatímco u MAS jsou aktéry obce, podnikatelé, případně skupiny občanů a neziskové organizace (Ryglová et al., 2011).

Spolupráce jako taková, je významný vztahem pro celou lidskou společnost. Prostřednictvím spolupráce lze snáze a účinněji dosáhnout kýžených výsledků. Leckdy není možné bez spolupráce některých cílů ani dosáhnout. Spolupráce je tedy důležitá nejen mezi lidmi, ale i mezi různými subjekty, do kterých se řadí i obce, které spolupracují na rozvoji prostoru v okolí jejich obcí. Každá obec má své potřeby, své vize a cíle, které však mohou sdílet a podílet se na jejich naplnění. Spolupráce mezi obcemi je tedy významným faktorem rozvoje území. Spolupráce by měla být účelná, efektivní a pozitivní v jejích dopadech a socioekonomický rozvoj a založená na hledání jak vnitřních, tak vnějších rozvojových podmínek. Spolupráce může probíhat po několika směrech – realizace rozvojových projektů, zajištění veřejných služeb, řízení rozvojových činností, vyjednávání a výměna informací a zkušeností (Galvasová et al., 2007).

4.1.3.4 Dobrovolný svazek obcí

Jedná se o nejvíce rozšířenou a typickou formu spolupráce obcí v ČR. Svazek obcí je definován v zákoně o obcích. Jejich „polem působnosti“ bývají obvykle ucelené oblasti (nejde tedy o sdružení, které by se nenacházelo poblíž sebe, příkladem může být sdružení lázeňských měst). Tyto oblasti jsou vymezeny různými hranicemi – přirozenými přírodními, technickými, historickými či jinými společnými prvky. Vyskytují se však také svazky, které nejsou územně celistvé. Členy jsou na rozdíl od MAS pouze obce, které mají společnou vizi a cíl. Tyto zájmy, vize a cíle jsou definovány ve společném strategickém dokumentu (Galvasová, 2007). Nejčastěji se jedná o mikroregiony.

4.1.3.5 MAS Třeboňsko

Před tím, než se budu věnovat MAS Třeboňsko, krátký úvod do problematiky MAS. Tím, že jsou subjekty v MAS kromě obcí také fyzické a právnické osoby, mohou společně efektivněji uvažovat nad rozvojem regionu a mohou se také aktivně zapojovat do rozvojových aktivit a péče o region, čímž dochází k tzv. „aktivizaci“ obyvatel, budování partnerství, podpoře dobrovolných aktivit a sjednocení občanů (Majerová et al., 2011). V současnosti lze nalézt na území České republiky více než 150 MAS, přičemž v Evropě existují tisíce tzv. skupin pro místní akce, známých pod zkratkou LAGs (Local action groups). Tyto skupiny společně spolupracují, předávají si zkušenosti a informace, především o tom, jak rozvíjet venkov (Tittelbachová, 2011). Významným znakem MAS je to, že zde funguje tzv. přístup zdola nahoru. Tento přístup se vyznačuje tím, že o budoucnosti regionu rozhodují ti, kteří jsou mu nejbližší, tedy lidé žijící nebo pracující na území MAS, případně společenství nebo právnické osoby, které se na tomto území vyskytují. Odvíjí se to od faktu, že právě tito aktéři znají území nejlépe, tzn. znají jeho historii, tradice, potřeby a třeba i vize do budoucna (Místní akční skupiny). MAS se těší v ČR velké oblibě, což vyplývá z toho, že pokrývají většinu území ČR, přičemž největší podíl MAS se nachází v Jihočeském, Zlínském nebo Olomouckém kraji (Majerová et al., 2011). Podmínkou pro získání financí na rozvoj z evropský zdrojů, je sestavení strategické plánu Leader, jenž si klade za cíl vyplývající z prioritních os zkvalitnění života ve venkovských oblastech, zhodnocení kulturního a přírodního dědictví, zlepšení ekonomické potenciálu ve venkovských oblastech a dále také zlepšení administrativních a řídicích schopností na venkově, přičemž ve všech programech Leader musí být kladen důraz na spolupráci a navazování partnerství (Provazníková & Sedláčková, 2009). MAS však nejsou využívány pouze k získání finančních prostředků a realizaci politik EU, ale také především k výkonu veřejné správy, především v oblastech sociálních věcí, školství, podpory podnikání a zaměstnanosti a pro tuto práci nejdůležitější oblasti – cestovního ruchu. Tento systém fungování je v EU ojedinělý (Pavlík a kol., 2020).

Místní akční skupina Třeboňsko, celým názvem Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s., je obecně prospěšnou společností, jejíž založení se datuje do roku 2004 a od té doby se do MAS zapojilo 61 obcí a několik podnikatelských subjektů. Rozkládá se na katastrálním území pěti svazků obcí. Těmito svazky jsou svazky obcí regionu Veselsko, Řečicko, Jindřichohradecko – západ, Třeboňsko a Vitorazsko, přičemž na území Veselska byla také MAS, která se v roce 2007 propojila s tou třeboňskou. Vznik byl podnícen několika impulsy, které naplňují obvykle činnosti a cíle MAS v ČR. Hlavním impulsem byla potřeba vzniku partnerství měst, obcí, neziskových organizací, podnikatelů a občanů za účelem řešení otázek rozvoje venkova, který

na Třeboňsku převládá a otázek celého území Třeboňska. Jedná se o organizaci, která přijímá názory širokého veřejnosti, především vize samotných obyvatel, které se týkají rozvoje regionu Třeboňsko (Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s., 2023).

Realizace cílů, činností a strategií MAS Třeboňsko jsou podporovány z projektu s názvem Provozní a animační výdaje MAS Třeboňsko II. Během uplynulých let činnosti byl podpořen nejen jeden rozvojový projekt na Třeboňsku a realizován Strategický plán LEADER s názvem Krčínovo Třeboňsko 2007-2013. Rozvojové projekty jsou zaměřeny především na obnovu hrází a čištění vodních ploch, budování kanalizací, obnovu a udržování kulturních památek nebo charakteristických prvků sídel a krajiny, obnovu zdevastovaných částí krajiny, pořizování nových technologií, budov, vybavení výzkumných a dalších organizací a dalších rozvojových aktivit, což se odvíjí od faktu, že území MAS Třeboňsko je tvořeno převážně venkovskými oblastmi s velkou mírou činností v rybářství, lesnictví a zemědělství. MAS Třeboňsko mimo jiné vypisuje výzvy pro projekty ve výše zmíněných oblastech, hodnotí projekty, vybírá projekty, eviduje a monitoruje jejich realizaci, ale také vyhledává možné finanční zdroje právě pro projekty v oblastech působení MAS a zřizuje organizační struktury, které budou plnit činnosti podporovaných aktivit. Členy jsou kromě výše zmíněných subjektů i podnikatelské subjekty jako je například společnost Envi, Rybářství Třeboň, Rolnické družstvo Plevis, soukromé osoby, nezisková organizace Hospicové péče sv. Kleofáše, Jihočeská hospodářská komora, Obchodní akademie, střední odborná škola a střední odborné učiliště Třeboň nebo také Mikrobiologický ústav AV ČR a další (Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s., 2023). Území, které MAS pokrývá a obce, které se zde nachází, spolu s jejich územími lze vidět na obrázku 17.

Obrázek 17: Území MAS Třeboňsko

(Zdroj: Výroční zpráva o hospodaření MAS Třeboňsko 2021)

Důležitý strategický dokument, jakým je v případě města Třeboň Strategický plán rozvoje města, je pro MAS Strategie komunitně vedeného místního rozvoje Místní akční skupiny Třeboňsko o.p.s. na období 2021-2027, který je založen na předchozích analýzách. Tento dokument stanovuje tematické pracovní skupiny, jejichž členy jsou významné organizace a samosprávy, kterých se týkají jednotlivá změření, kterými je vzdělávání, zemědělství a životní prostředí, podnikání a inovace, sociální problematika, obce a občanská vybavenost a pro tuto práci nejdůležitější oblast – cestovní ruch. Přičemž velkým cílem je rozšíření vlastní regionální značky (Výroční zpráva: MAS Třeboňsko o.p.s. za rok 2021, 2022).

4.1.3.6 Mikroregion Třeboňsko

Mikroregiony zpracovávají, stejně jako obce nebo města rozvojové strategie, které slouží jako podklad pro strategické rozhodování. Tyto strategie obsahují identifikaci potřeb, směry rozvoje, rozvojové aktivity, vize a cíle do budoucna, kterých by mělo být dosaženo. Pokud má tedy dojít k žádoucím změnám ve všech obcích, které jsou členy mikroregionu, je rozvoj mikroregionu nevyhnutelný. Důležité je společné prosazování zájmů a záměrů ve venkovském prostoru (Majerová, 2008). Velmi častá je oblast spolupráce cestovního ruchu. Otázkou zůstává, zda

tyto společné zájmy jsou v souladu s udržitelným rozvojem ČR, jako je například budování nových cyklotras (Mikroregiony a místní akční skupiny, Ministerstvo vnitra ČR).

Na území Třeboňska se nachází dva větší mikroregiony. Respektive jeden je spíše celorepublikovou záležitostí, a to Sdružení lázeňských míst ČR, které sídlí v Třeboni a sdružuje lázeňská města a obce z celé ČR. Dalším mikroregionem, pro mou práci důležitějším, je Svazek obcí regionu Třeboňsko, se sídlem také v Třeboni, který je dobrovolným svazkem obcí, nacházející se v okrese Jindřichův Hradec. Založení tohoto mikroregionu proběhlo v roce 1992 a v dnešní době sdružuje celkem 27 obcí, jejichž společným cílem je sociální a ekonomický rozvoj regionu Třeboňsko. Mikroregion Třeboňsko je podporován a propagován agenturou Třeboňsko o.p.s., někde také uváděno jako Destinace Třeboňsko o.p.s., která má svou vlastní Strategii rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. V roce 2005 došlo k vytvoření koncepce dalšího rozvoje ČR celého Třeboňského regionu, která uvádí, že Třeboňsko je atraktivní destinací se zachovalým životním prostředím, rybníční soustavou, kulturními památkami a spoustou dalších atraktivních míst. Přesto se zvyšující zájem o Třeboňsko projevuje především růstem masivního turismu v centru Třeboně, a to především v sezónních měsících. Touto strategií je definováno 7 strategických oblastí, které jsou důležité pro rozvoj ČR na základě potenciálu na Třeboňsku – gastroturistika, sportovní, rekreační a zájmové aktivity, venkovský ČR, kongresový ČR, lázeňsko-zdravotní ČR, kulturně-poznávací ČR a incentivní ČR. Využití potenciálu k rozvoji těchto forem ČR může pomoci s prodloužením turistické sezóny a přilákání nových návštěvníků (Třeboňsko: Trebonsko.cz).

4.1.3.7 Město Třeboň

Jedná se o lázeňské město, které se nachází v jižních Čechách, v okrese Jindřichův Hradec. Jihočeský kraj jako celek spolupracuje s okolními státy – Rakouskem a Německem. Tato přeshraniční spolupráce se týká především oblasti služeb a cestovního ruchu. Jihočeský kraj je krajem s málo narušenou přírodou a velkým množstvím kulturních památek a také lázněmi. Jinak tomu není ani na Třeboňsku, jehož srdcem je právě město Třeboň. Centrální část kraje je vyplněna Českobudějovickou a Třeboňskou pánví, které jsou ideálním místem pro cykloturistiku, protože je zde ve většině rovinný povrch s povodím několika menších řek jako je např. Nežárka nebo Lužnice, které poskytují vhodné podmínky pro vodní turistiku na menších řekách. Třeboňská pánev je velmi známá tím, jaké množství rybníků se zde nachází, z nichž nejznámější a největší je rybník Rožmberk, který je zároveň i největším rybníkem v ČR a který nyní už každoročně přiláká v měsíci říjnu spoustu návštěvníků na jeho tradiční výlov. Právě z tohoto výlovu profituje spousta dalších aktérů, především poskytovatelů stravovacích

a ubytovacích služeb nejen v Třeboni, ale v okolí. Třeboň je jedním ze 17 správních obvodů s rozšířenou působností. Protože se nejedná o kraj, který by byl příliš bohatý na přírodní zdroje, je zde věnována velká pozornost právě rozvoji CR a ochraně přírodních prostředí. Pro mou práci je nejdůležitější CHKO Třeboňsko, případně Třeboňská rašeliniště, která jsou chráněna Ramsarskou konvencí jako mezinárodně významné mokřady. (Majerová, 2008).

Třeboň se však v letních měsících potýká každoročně s obrovským nápořem turistů, kteří bych si dovolila až říct vytlačují místní obyvatele a obyvatele okolních vesnic z centra Třeboně. Pokud se totiž zeptáte někoho z obyvatel Třeboně a jejího okolí na letní měsíce, většina odpoví, že se centru Třeboně vyhýbá. Zde se však setkávají příjmy od turistů na straně jedné, s narušením běžného života místních obyvatel na straně druhé.

4.1.3.8 Obce na Třeboňsku

Oblast Třeboňska vyniká krásnou přírodou, lázeňským městem Třeboň, několika menšími městy a venkovskými oblastmi. Pojem venkov je však velmi široký, protože se jím označují nejen vesnice samotné, ale také krajina. Zjednodušeně řečeno se tedy jedná o prostor nebo území, který není městem nebo má venkovský charakter. Ani definice obce není jednoznačná. Dle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, se jedná o základní územní samosprávné společenství občanů. Společenství občanů tvoří územní celek, který je vymezen hranicí obce samotné (Pělucha, 2012). Konkrétní obce, které se nachází na Třeboňsku a uvádí je webové stránky oblasti Třeboňska, jsou zpracovány v tabulce 3 níže.

Tabulka 3: Seznam obcí na Třeboňsku

Město Třeboň	Chlum u Třeboně	Stráž nad Nežárkou
Veselí nad Lužnicí	Suchdol nad Lužnicí	Novosedly na Nežárkou
Borovany	Břilice	Branná
České Velenice	Jílovce	Dunajovice
Majdalena	Lužnice	Lomnice nad Lužnicí
Lutová	Nová Hlína	Rapšach
Klikov	Vlkov nad Lužnicí	Domanín
Smržov	Přesecka	Klec
Dvory nad Lužnicí	Holičky	Stará Hlína
Nová ves nad Lužnicí	Drahov	Kojákovice
Pístina	Mníšek	Petříkov
Dolní Slověnice	Val	Horusice
Tušť	Záblatí	Bošilec
Žíteč	Spolí	Štěpánovice
Stříbřec	Mláka	Ponědrážka
Staňkov	Kolence	Lipnice
Nepomuk	Horní Slověnice	Hamr
Příbraz	Mladošovice	Kardašova Řečice
Zvíkov	Horní Stropnice	Trhové Sviny
Pleše	Lišov	Újezdec
Libořezy	Jíříkovo údolí (osada)	Lhota
Kramolín	Nová Ves u Klikova	Ledenice
Zlukov	Záhoří	Doňov
Cep	Halámky	Hrdlořezy

(Zdroj: vlastní zpracování dle trebonsko.cz)

Vzhledem k tomu, že se jedná o obce s typickými venkovskými rysy, jedná se také o specifické území s různorodými společenskými, ekonomickými, ekologickými i kulturními znaky. Aby zde došlo k synergii, je nezbytná spolupráce místních aktérů při rozvoji venkova, kvality života na venkově a podnikání v agrárním odvětví s ohledem na životní prostředí. Jednou z priorit je boj proti vyliďňování venkovských oblastí. Vymezení venkova jako takového však není snadné, protože se jedná o neurčité až abstraktní označení osídlení se specifickými charakteristikami s nejednoznačně ohraničeným územím. S venkovem se pojí také životní styl, pro který je typické uplatňování sociálních a ekonomických znaků venkova. Venkov poskytuje několik funkcí, přičemž pro tuto práci je podstatná především funkce rekreační a relaxační, která je spjatá s místní kulturní a přírodní krajinou (Binek et al., 2009). Aby mohlo docházet k rozvoji oblasti CR ve venkovských oblastech, je nutný také rozvoj obcí a vztahů mezi obcemi, městy a dalšími regiony s péčí o okolní krajinu. Důležitý je krajinný ráz, který je pro území typický a je jím myšlena především přírodní, historická a kulturní charakteristika. Kladným faktorem, který ovlivňuje na venkově kulturní a společenský život je mimo jiné právě cestovní ruch, ačkoliv na něj bývá především ze strany starousedlíků nahlíženo spíše negativně. Cestovní ruch zde působí jako alternativní cesta rozvoje venkova, ale i celého území. Obce, které mají zájem o rozvoj CR, vytváří podmínky vhodné a zajímavé pro turisty, různé atraktivity a ojedinělé zážitky, typické právě pro danou obec nebo území. Venkovský cestovní ruch je právě jednou z forem, která může pomoci udržitelnému rozvoji venkova, který zajišťuje obnovu a údržbu venkovského kulturního a přírodního dědictví (Svobodová et al., 2011).

5 Řešení a výsledky

Cílem práce bylo stanoveno, na základě dotazníkového šetření, porovnat a vyhodnotit spolupráci na rozvoji udržitelného cestovního ruchu mezi jednotlivými aktéry na Třeboňsku a vnímání problematiky udržitelnosti cestovního ruchu místními obyvateli. Za místní aktéry byly zvoleny obce, které se nachází na Třeboňsku, město Třeboň, které tvoří jádro celého Třeboňska, MAS Třeboňsko, Mikroregion Třeboňsko a CHKO Třeboňsko. Aktéry jsem zvolila na základě toho, že jsem považovala za vhodné, mít zastoupení města, jakožto centra území, obcí, které se na rozvoji území podílí, dobrovolných svazků obcí, které mohou do rozvoje CR také zasahovat a CHKO, které se stará o to, aby nedocházelo k narušení přírodního dědictví.

5.1. Řešení

Řešení a dosažení stanoveného cíle je založeno na dotazníkovém šetření mezi místními aktéry, následném vyhodnocení jednotlivých dotazníků a poté srovnání jednotlivých přístupů.

5.1.1 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření probíhalo mezi jednotlivými aktéry. Pro každého aktéra byl vytvořen dotazník, na jehož základě bude možné přijmout, či zamítnout stanovené hypotézy. Pouze pro Mikroregion Třeboňsko a MAS Třeboňsko bylo použito stejného dotazníku, a to z důvodu, že se jedná o dobrovolné svazky obcí. Ačkoliv, jak bylo později zjištěno, tak důvod založení svazků je odlišný. Distribuce probíhala prostřednictvím e-mailové komunikace. V případě distribuce dotazníků mezi respondenty z řad místních obyvatel, bylo využito sociálních sítí, ale také šíření v tištěné podobě. Na základě obdržených odpovědí na dotazníky, byly výsledky vyhodnoceny a shrnuty. Po shrnutí dílčích výsledků byly poté výsledky porovnány mezi sebou tak, aby mohla být zhodnocena spolupráce mezi aktéry a zároveň zhodnoceno vnímání udržitelného rozvoje CR místními obyvateli. Na závěr vyhodnocení dotazníkového šetření byl poté sestaven návrh budoucích opatření, která by mohla být prospěšná pro budoucí rozvoj udržitelného CR na Třeboňsku.

5.1.1.1 Vnímání problematiky udržitelnosti cestovního ruchu místními obyvateli

Nejrozsáhlejším dotazníkem, co do počtu respondentů, byl dotazník, který směřoval mezi ty, kterých se rozvoj CR dotýká přímo. Tedy mezi obyvatele Třeboňska. Jak již bylo zmíněno výše, část byla distribuována v tištěné podobě, aby se dostala i k obyvatelům, kteří by dotazník v elektronické podobě nemohli jinak vyplnit. Tyto tištěné dotazníky jsem poté předělala do elektronické podoby, abych měla veškeré odpovědi pohromadě. Další část tištěných dotazníků byla šířena mezi zaměstnanci Třeboňských slatinných lázní, kteří pracují v odvětví cestovního

ruchu, konkrétně v lázeňské turistice a setkávají se tím pádem s turisty denně. Elektronická forma byla šířena přes sociální sítě, různé skupiny na internetu a také prostřednictvím e-mailové komunikace.

Aby bylo dosaženo toho, že dotazník skutečně vyplní pouze obyvatelé Třeboňska, byla hned první otázka filtrační. Tato otázka byla směřována k tomu, zda se obec, ve které respondent bydlí, nachází na Třeboňsku. Pokud respondent odpověděl ne, dotazník byl ukončen a nemohl v něm dále pokračovat. Takových respondentů bylo z celkového počtu 193 navrácených dotazníků, celkově 20. To svědčí o tom, že se dotazník šířil tak náhodně, že se dostal i mezi nerezidenty Třeboňska. Vzhledem k tomu, že dotazník bylo ochotno vyplnit více žen, je nutné stanovit reprezentativní vzorek. Vzhledem k poměru žen a mužů v okrese Jindřichův Hradec (49,4% muži a 50,6% žen), jsem stanovila výzkumný vzorek dle tohoto poměru. Tedy 56 žen a 54 mužů, celkově 110. Z celkového počtu byli respondenti ve skupinách vybírání náhodně. I přes to, že byly dotazníky šířeny náhodně, v tištěné i online podobě, výrazně zde převažují věkové skupiny v rozmezí 20-40 let a 40-60 let. Vysvětluji si to především tím, že starší generace nad 60 let se s turisty již příliš neseťkají a nemají tedy k cestovnímu ruchu nijak zvláště blízko, a je to pro ně vzdálenější téma. U generací mladších než 20 let si nízkou účast na dotazníkovém šetření zase vysvětluji tím, že přítomnost turistů příliš nevnímají a celkově není jednoduché, se dostat k těmto věkovým skupinám a přesvědčit je o vyplnění. Z těchto důvodů považuji za dobré, že alespoň částečné zastoupení těchto věkových struktur v dotazníkovém šetření je. Podobné věkové zastoupení je i v samotném Třeboňsku. Poslední ze sociologických otázek byla zaměřena na nejvyšší dosažené vzdělání. Jak je možné vidět na grafu 1 níže, převažuje zde středoškolské vzdělání s výučním listem a středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou. Naopak vzdělání z gymnázia je zde zastoupeno podstatně méně. To si vysvětluji tím, že spousta absolventů gymnázií pokračuje dále na vysokých školách či vyšších odborných školách. Vyšší odborné vzdělání je zde zastoupeno celkem 3x, zatímco vysokoškolské 17x. Ačkoliv je na Třeboňsku dle statistik dostupných na internetu stále podprůměrný počet vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva ve srovnání s celou ČR, v mém vzorku je zastoupen tento stupeň vzdělání po středoškolském nejpočetněji. Samotné vzdělání může ovlivnit vnímání udržitelného rozvoje ČR, především vnímání jeho přínosů.

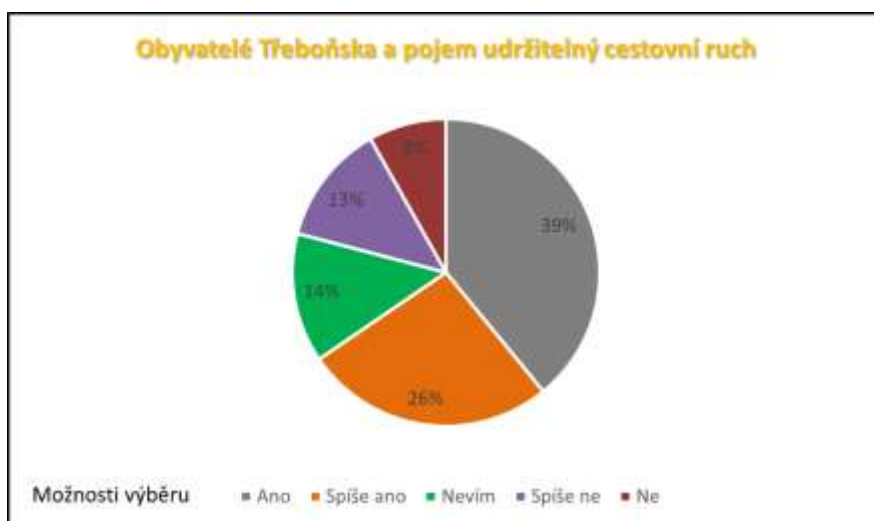
Graf 1: Počet osob s nejvyšším dosaženým vzděláním na Třeboňsku

(Zdroj: vlastní zpracování)

Po identifikačních otázkách na úvod dotazníku, které mi pomohly roztrždit respondenty, už byly dále zařazeny otázky týkající se CR na Třeboňsku, jeho rozvoje a udržitelnosti, tedy otázky meritorní. Základní otázkou bylo, zda se obyvatelé Třeboňska vůbec někdy setkali s pojmem udržitelný CR. Výsledek této otázky lze vidět na grafu 2 níže, přičemž výsledek je dle mého názoru velmi pozitivní, protože s pojmem udržitelný CR se setkalo 39% respondentů určitě a 26% spíše ano. To je dohromady více než polovina, což považuji za pozitivní, protože se nejedná pro většinu respondentů o úplně neznámý pojem. Je tedy očividné, že alespoň nějaké pojetí o udržitelnosti cestovního ruchu obyvatelé Třeboňska mají. Naopak odpověď, že by se s touto formou CR nesetkali, zvolilo pouhých 9% respondentů.

Graf 2: Obyvatelé Třeboňska a pojem udržitelný cestovní ruch

(Zdroj: vlastní zpracování)

Vzhledem k tomu, že je tato dílčí část zaměřena na vnímání CR a jeho udržitelnosti, následující otázka byla směřována k tomu, zda obyvatelé Třeboňska vnímají CR jako rozvíjející se. Odpovědi, jejichž poměr lze vidět na grafu 3 níže, vypovídají za vše. Naprostá většina respondentů vnímá CR na Třeboňsku jako rozvíjející se. Naopak pouze tři respondenti odpověděli, že nevnímají CR na Třeboňsku jako rozvíjející se a 4 jako spíše nerozvíjející se.

Graf 3: Vnímání rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku místními obyvateli

(Zdroj: vlastní zpracování)

Poté, co jsem zjistila, že místní obyvatelé vnímají CR jako rozvíjející se, jsem se dále věnovala tomu, jak tento rozvoj vnímají a jak na ně působí v běžném každodenním životě. Tedy, zda na ně působí negativně či pozitivně. V případě vyhodnocení těchto dvou otázek jsem došla k výsledku, že místní obyvatelé ovlivňuje CR na každodenním životě někdy negativně, někdy naopak pozitivně, protože výsledky jsou v tomto případě poměrně vyrovnané, vzhledem k nejčastější odpovědi spíše ne v případě pozitivního vlivu, ale zároveň nejčastějšímu spíše ne i v případě negativního vlivu. Zde si myslím, že se jedná o jednotlivé každodenní situace. Například v případě cesty do zaměstnání může být vliv CR vnímám spíše negativně, především z důvodu nárůstu dopravního zatížení. Naopak v případě návštěvnosti některých míst, kde turisté utratí své peníze, je tento vliv pozitivní. Konkrétní pozitivní a negativní přínosy budou jmenovány níže. Aby však mohli občané vůbec turismus, jeho účastníky a konkrétní přínosy vnímat, je potřeba, aby se s turisty méně či více častěji setkávali. To je v mém vzorku potvrzeno naprosto přesvědčivě, protože z celkového vzorku 110 místních občanů, odpovědělo 87 osob, že setkávají s turisty v hlavní sezóně, která probíhá na Třeboňsku přibližně od začátku měsíce května do konce měsíce září. Hlavní sezóna není samozřejmě přesně vymezena, protože se odvíjí i od počasí a celkové situace. Třeboňsko, a především město Třeboň, může považovat za

pozdější sezónu ještě podzimní měsíce, kdy probíhají vyhlášené výlovy na Třeboňsku. To jsou však obvykle pouze víkendové pobyty, nikoliv dlouhodobější, jak je tomu v letních měsících. Dalších 13 respondentů odpovědělo, že se s turisty setkává několikrát za týden a 7 několikrát za měsíc. Naopak pouze 3 respondenti odpověděli, že se s turisty setkávají zcela výjimečně. Nejvíce zajímavý je ale fakt, že možnost vůbec nezvolil žádný z respondentů. Z toho vyplývá, že přítomnost více či méně častěji pociťuje každý z dotazovaných.

Výše bylo vyhodnoceno, zda jsou občané turisty v každodenním životě ovlivňováni pozitivně či negativně. Výsledek byl, že je to tzv. půl na půl. Záleží tedy spíše na konkrétních každodenních situacích. Nyní, když je zjištěno, že se většina občanů setkává s turisty denně, lze vyhodnotit to, jak přítomnost turistů vnímají. Tedy ne, zda je ovlivňují negativně či pozitivně, ale jak je vlastně občané vnímají. Tedy, zda jejich přítomnost vítají anebo by byli naopak radši, aby jich bylo méně. Jak lze vidět v grafu 4 níže, nejvíce zde převládá neutrální postoj. To dle mého názoru koresponduje s tím, že v otázce vyhodnocené výše také byly postoje nejednotné a spíše by se v reálném případě odvíjely od jednotlivých každodenních situací. Pokud se však zaměřím na ty méně neutrální odpovědi, tak zde převládá pozitivní a spíše pozitivní vnímání. Naopak vyloženě negativně vnímá přítomnost pouze 9 respondentů, z nichž je 8 mužů a pouze jedna žena. Vzhledem k tomu, že většina respondentů odpověděla, že vnímá CR na Třeboňsku jako rozvíjející se a je vnímán více pozitivně než negativně, vidím zde prostor pro rozvoj CR bez vnímání negativního vlivu rozvoje místními komunitami. Otázkou však zůstává, vzhledem k neutrálnímu postoji, zda následný další rozvoj budou obyvatelé vnímat ještě spíše pozitivně anebo už negativně, protože jak uvádí město Třeboň v jejich strategickém dokumentu, postoj a názor na CR a turisty se postupně mění a začíná být více negativní než v předchozích letech.

Graf 4: Vnímání přítomnosti turistů na Třeboňsku místními obyvateli

(Zdroj: vlastní zpracování)

Dalšími otázkami jsem se přesunula k tomu, zda obyvatelé vnímají přínos CR na Třeboňsku jako pozitivní nebo negativní. Toto vnímání je velmi důležité pro samotný rozvoj CR, ale také pro následné splnění udržitelnosti rozvoje, protože jednou z oblastí je sociální dimenze, jejíž náplní je právě vnímání potřeb a názorů místních občanů. A právě tento dílčí výzkum je zaměřený především na tuto dimenzi. Více než polovina dotazovaných odpověděla, že vnímají přínosy CR jako pozitivní. To je velmi důležité a kladné pro další rozvoj udržitelného CR. Výsledek lze vidět na grafu 5.

Graf 5: Vnímání přínosů cestovního ruchu obyvateli Třeboňska

(Zdroj: vlastní zpracování)

Konkrétní přínosy, ať už pozitivní nebo negativní, lze vidět v grafech 6-9 níže. Respondenti, kteří odpověděli, že vnímají přínosy CR na Třeboňsko jako pozitivní, měli následně na výběr z několika možností. Stejně tak, tomu bylo u negativních přínosů, kdy v možnosti jiné odpověděl jeden z respondentů, že hodnotí negativně i ceny, které jsou uměle zvyšovány kvůli turistům, především v centru Třeboně v oblastech stravování a služeb.

Pozitivní přínosy, které považují místní občané za nejdůležitější, jsou příjmy pro místní obyvatele, jejichž činnost je v některých případech závislá právě na turistech (poskytovatelé služeb – ubytovací, stravovací, volnočasové apod.), na což navazuje zvyšování kvality poskytovaných služeb, dále rozšíření cyklostezek, které už prostě k Třeboňsku patří a pokud nebudou turisté, nebude příliš velký důvod pro další výstavbu. Dále také renovace a údržba kulturních památek, které by také nemohly bez turistů být tak hojně udržovány. Naopak možnost přínosu nových zvyků a názorů od turistů byla zvolena nejméně krát. To svědčí o tom, že místní občané vnímají turisty a jejich přínosy jako pozitivní, leckdy nezbytné, ale jak uvádí i město Třeboň v jejich strategickém dokumentu, občané se přiklání k tomu, že požadují

zachování svého prostoru, klidu, zvyklostí a nechtějí příliš přijímat změny, které by pocházely od turistů. Stejně tak nepovažují za důležité předávání místních kulturních tradic v opačném směru, a to k turistům. Zde je potřeba zajistit osvětu občanů, protože předávání tradic a zvyků je také jednou z forem udržitelnosti CR. Jako negativní přínosy naopak vnímají občané především zvýšení dopravního zatížení a úbytek parkovacích míst. Jedná se tedy především o negativní záležitosti týkající se oblasti dopravy, kterou však považují za oblast řešitelnou. Musí zde však probíhat spolupráce nejlépe více místních aktérů, protože Třeboňsko jako takové stále není na nápor turistů, k nimž patří růst dopravního zatížení, připravené. Naopak nejmenší problém občané vidí ve zvýšení zájmu o kulturní a přírodní dědictví na úkor místních obyvatel. Tento fakt koresponduje s nejméně často zvolenými pozitivními přínosy, protože občané nevnímají předávání tradic a celkového kulturního dědictví, založeného na hrdosti jako velký přínos a tím pádem ani negativum.

Graf 6: Pozitivní přínosy cestovního ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování)

Graf 7: Negativní přínosy cestovního ruchu

(Zdroj: vlastní zpracování)

Další dimenzí, která se týká udržitelného CR, je životní prostředí. Vzhledem k tomu, že je Třeboňsko oblíbené právě pro svou zachovalou přírodu, je nutné ji zde chránit, a to i před rozvojem CR. Sami občané Třeboňska vnímají, že turisté na životní prostředí působí negativně. Ti, kteří odpověděli, že vnímají negativní působení turistů na životní prostředí, poté měli možnost vybrat z několika možností, jak a čím nejvíce podle nich působí turisté na životní prostředí. To lze vidět v grafu níže. Jako největší problém vidí občané odpadky, které po sobě turisté zanechávají.

Graf 8: Vnímání negativního vlivu turistů na životní prostředí Třeboňska

(Zdroj: vlastní zpracování)

Graf 9: Negativní dopady turismu na životní prostředí Třeboňska

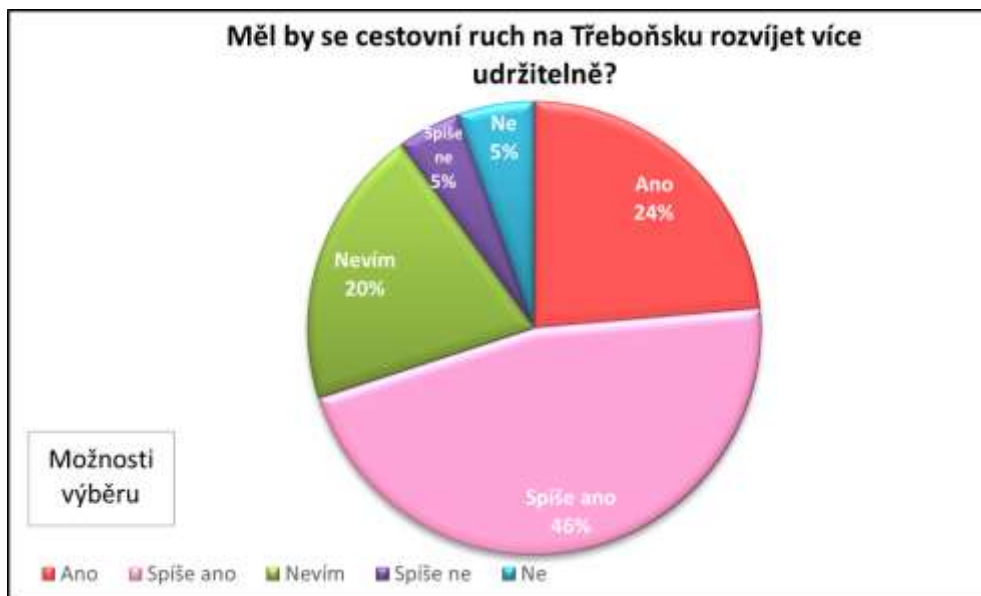

(Zdroj: vlastní zpracování)

Základ udržitelného CR je, jak již bylo vysvětleno výše, založen na třech, někdy případně čtyřech pilířích. Environmentální pilíř a jeho vnímání místními občany byl předmětem předchozí části šetření. Ekonomický, případně kulturní a sociální pilíř je předmětem řešení otázek výše a celkového šetření na úrovni vnímání místními občany. Na základě vyhodnocení vnímání těchto oblastí rozvoje CR se lze přesunout k vyhodnocení budoucího rozvoje CR. Při dotazu, zda by měl být CR na Třeboňsku více regulován než doposud, se objevila pouze 14x odpověď spíše ne a 5x ne. Možnost nevím zvolilo poté 18 respondentů. Naopak 29 respondentů zvolilo možnost ano a 44 spíše ano. Z toho vyplývá, že obyvatelé vnímají přínosy CR, ale vnímají také potřebu CR regulovat, aby se z něj postupně nestal masový. Řešením je právě přechod na udržitelný CR, který respektuje potřeby a životy místních kultur, chrání životní prostředí, ale zároveň zvyšuje životní úroveň obyvatel a pomáhá rozvoji území.

V grafu 10 lze vidět, že obyvatelé Třeboňska vnímají potřebu rozvoje CR, ale v udržitelné formě. Odpověď ano zvolila čtvrtina dotazovaných a spíše ano téměř polovina dotazovaných. Z toho vyplývá, že obyvatelé Třeboňska vnímají spíše pozitivní přínosy CR, a že bez něj by někteří podnikatelé ani neměli své příjmy. Uvědomují si však i potřebu rozvoje udržitelnou formou. Toto tvrzení koresponduje i s výše vyhodnoceným vnímáním dopadů na životní prostředí, kde také více než polovina dotazovaných potvrdila, že tyto dopady vnímá.

Graf 10: Vnímání potřeby rozvoje cestovního ruchu v udržitelné formě

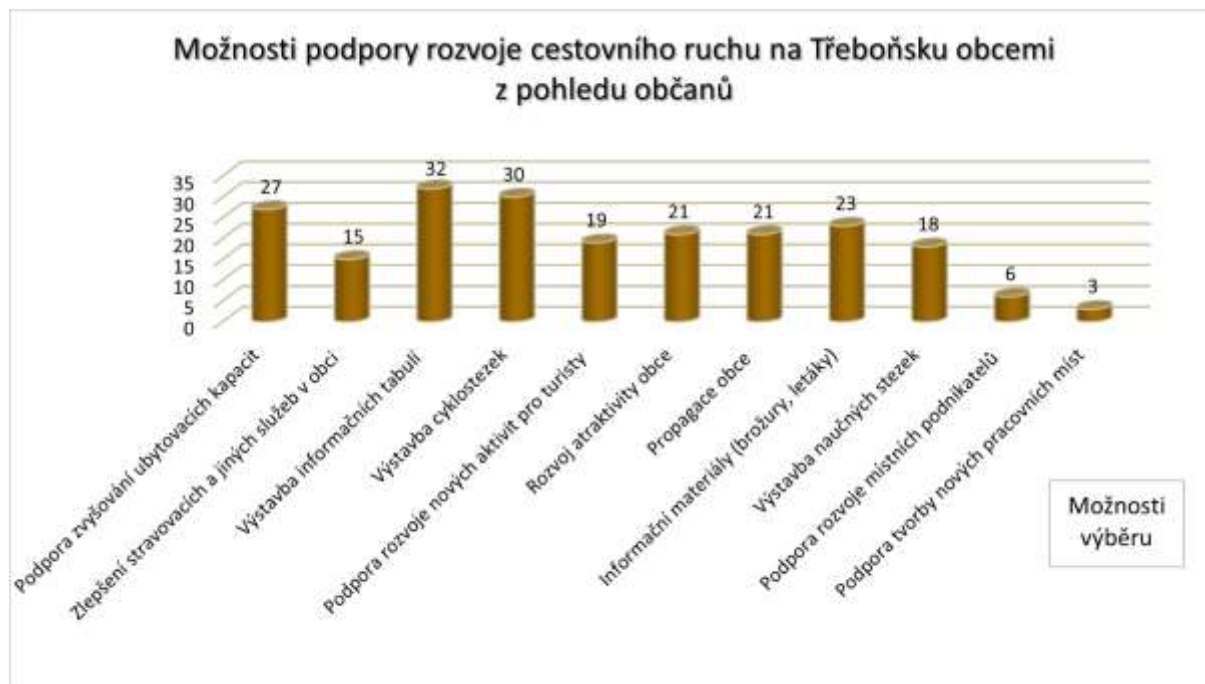
(Zdroj: vlastní zpracování)

Poté, co bylo zjištěno, že obyvatelé Třeboňska souhlasí s rozvojem CR, ale v mezích udržitelnosti, byl závěr zaměřen na to, jestli obyvatelé Třeboňska vnímají podporu rozvoje CR

ze strany jejich obcí a města Třeboně. V některých případech, jak bude zmíněno následně při vyhodnocení přístupu k rozvoji CR městem Třeboň, budou mezi dotazovanými i občané města Třeboň. Bude tedy možné porovnat, jak obce a Třeboň přistupují k rozvoji CR a jak jejich přístup vnímají sami občané.

Nejprve tedy otázka týkající se vnímání podpory rozvoje CR obcemi, ve kterých občané trvale žijí. Jedná se o občany napříč Třeboňska, přičemž někteří budou pravděpodobně pocházet i z obcí, které byly dotazovány dále. Ti, kteří odpověděli, že si myslí, že jejich obec rozvoj CR nepodporuje nebo neví, byli rovnou přesměrováni k otázce, zda si myslí, že podporuje Třeboň rozvoj CR aktivním nebo pasivním způsobem. Těch, kteří odpověděli ne nebo neví bylo dohromady 47, zatímco zbylých 63 odpovědělo, že ano. Zde vidím poměrně velký potenciál v tom, aby obce na Třeboňsku více podporovaly rozvoj CR a tím došlo k rozptýlení turismu napříč Třeboňskem. Možná je ale také varianta, že obce rozvoj CR podporují, ale občané tuto podporu nijak nevnímají. Zde je naopak prostor pro osvětu obyvatel, protože i ta je pro budoucí rozvoj CR důležitá. Konkrétní způsoby a formy podpory rozvoje CR, kterými si myslí obyvatelé Třeboňska, že jejich obce podporují rozvoj CR lze vidět v grafu 11. Nejčastěji zvolenou formou jsou výstavby informačních tabulí a cyklostezek, které jsou v posledních letech velmi oblíbenou formou podpory rozvoje CR. S rozvojem CR také souvisí potřeba podpory rozvoje ubytování a jiných služeb, které jsou zde bezpochyby také zastoupeny. Nezapomíná se ani na samotnou image obcí, rozvoj jejich atraktivity a informovanosti o těchto atraktivitách a obcích samotných. V souvislosti s obcemi je ještě dále vyhodnoceno, z jak velkých obcí respondenti jsou. Nejvíce převažují občané z obcí, které mají počet obyvatel více než tisíc. Vzhledem k tomu, že jednotlivé obce na Třeboňsku jsou co do velikosti oblastí, ale i počtu občanů, převážně menšími obcemi, je zde několik obcí, které jsou sloučené a mají společné zastupitelstvo, ale také obecní služby apod. Právě z tohoto důvodu převažují občané z obcí nad tisíc obyvatel. Celkové zastoupení respondentů z obcí nad tisíc obyvatel bylo 44, poté 35 z obcí o velikosti 101-500 obyvatel, 21 z obcí o velikosti obcí 501-1000 obyvatel a nejméně jsou zastoupeny obyvatelé obcí o velikosti méně než 100 obyvatel. Důvodem si myslím, že je právě výše zmíněné slučování obcí, kdy se poté uvádí celkový počet občanů ze všech obcí dohromady. Aktuálně lze konstatovat, že s turisty se setkávají více občané, kteří žijí ve větších obcích, které zpravidla mají více turistům co nabídnout.

Graf 11: Možnosti podpory rozvoje cestovního ruchu obcemi na Třeboňsku z pohledu občanů

(Zdroj: vlastní zpracování)

V souvislosti s podporou rozvoje CR obcemi a vnímání tohoto rozvoje jejich občany, bylo pro mě podstatné zjištění, jak sami občané vnímají podporu rozvoje CR. Tedy zda si myslí, že jejich obec podporuje rozvoj CR, který splňuje principy udržitelného rozvoje CR. 39 respondentů odpovědělo, že spíše ano, 12 určitě ano, naopak 3 určitě ne a 15 spíše ne. Nejvíce však převažuje odpověď nevím (41). Zde je opět velký prostor pro zvýšení povědomí o udržitelném rozvoji a jeho podpoře v obcích, jejichž občané zatím nemají příliš informací. V případě otázky směřující k vnímání podpory rozvoje CR městem Třeboň, zde převažuje odpověď spíše ano (51x). Tyto odpovědi korespondují s odpověďmi ze strany města Třeboň. Podobně, jako v případě obcí, je i zde prostor pro zvýšení podvědomí o možnostech udržitelného rozvoje CR, protože i zde se vyskytuje poměrně často (31x) odpověď nevím. Odpověď ne a spíše ne se naopak objevila dohromady pouze 9x.

Závěrem tedy lze odpovědět na stanovenou výzkumnou otázku, zda obyvatelé Třeboňska vnímají rozvoj CR a jsou pro podporu rozvoje nebo regulaci. Vzhledem k výsledkům jednotlivých otázek lze konstatovat, že obyvatelé CR vnímají jako rozvíjejí, a proto jsou pro jeho regulaci, která bude směřovat k udržitelnosti jeho rozvoje. Na základě toho, **lze stanovenou hypotézu přijmout.**

5.1.1.2 Spolupráce místních aktérů

Za místní aktéry jsem si zvolila CHKO Třeboňsko, na jehož území se CR rozvíjí, MAS Třeboňsko a Mikroregion Třeboňsko, obce Třeboňska a samotnou turisticky oblíbenou Třeboň.

Obce na Třeboňsku

Celkově bylo osloveno s prosbou o vyplnění dotazníku celkem 15 obcí z oblasti Třeboňska. Zpět bylo navraceno vyplněných 10 dotazníků. Výběr obcí, kterým byly dotazníky zaslány, probíhal účelově a to tak, aby se nacházely kolem centra Třeboňska, tedy kolem města Třeboň. Těchto obcí se dle mého názoru nejvíce dotýká cestovní ruch na Třeboňsku. Ačkoliv byly osloveny pouze obce na Třeboňsku, jedna z odpovědí na první otázku v dotazníku, zda se nachází jejich obec na Třeboňsku, byla ne a obec nemohla tím pádem dotazník dokončit. Z toho důvodu už se budou dále vyskytovat odpovědi pouze od zbylých devíti obcí. Zde vidím potřebu osvěty obcí, protože se ukazuje, že některé obce ani neví, že ještě spadají do oblasti Třeboňska. Pro některé obce to může být matoucí, protože se nachází dále od centra Třeboně. Příkladem může být Kardašova Řečice, která ještě spadá do Třeboňska, ale pro mnoho lidí je to překvapující informace. Na území Třeboňska převažují obce s počtem občanů od 101 do 500, což je potvrzeno i v dotazníku.

Výsledky dotazníku lze vidět v příloze. Výsledky ukazují, že názory obcí se v některých tématech různí, v některých jsou naopak naprosto jednotné. Příkladem jednotného názoru může být dotaz na pozitivní přínosy pro obec. Zde je 100% u příjmů pro podnikatele. Tuto možnost zvolily všechny obce, které dotazník vyplnily. Ukazuje to na to, že si obce uvědomují, že jsou turisté velkým přínosem financí pro místní podnikatele. Stejněho názoru jsou poté i občané. Některé obce se CR věnují i v jejich strategických dokumentech, některé jej zatím příliš neřeší. V případě dotazu na spolupráce s občany, podnikateli či jinými subjekty při tvorbě strategického plánu, kde se spolupráce doporučuje, převažuje odpověď ano, ale rozdíl není příliš veliký. Zde vidím prostor pro větší zapojení občanů do tvorby a stanovení strategických cílů. Objevují se však odpovědi, které potvrzují spolupráci s MAS a svazky obcí.

To, že je cestovní ruch pro obce přínosem, není zpochybnitelné. Vždy je to však založeno na tom, že je to tzv. „něco za něco“. Jednotlivé přínosy se liší podle konkrétních obcí, ale také tím, že některé dopadají pouze na občany jako jednotlivce nebo skupiny, některé však na obec jako celek. Za všeobecné přínosy se považuje vznik nových pracovních míst ve službách, ale i různé možnosti přivýdělku pro ostatní občany v obci (studenti, důchodci, matky na mateřské)

a také pro drobné místní podnikatele. Dále také vznik volnočasové infrastruktury a služeb, které budou sloužit nejen místním občanům, ale také návštěvníkům obce. Přínosy z cestovního ruchu mohou podpořit celkové zlepšení situace v obci a jejím okolí, při zvýšeném zájmu návštěvníků také zlepšení image obce a její propagace, a tím i zvýšení hrdosti místních obyvatel na místo, kde žijí. Vše má však své pro i proti a jinak tomu není ani v tomto případě. Zmínění občané totiž nemusí všichni souhlasit s cestovním ruchem a nemusí jeho vývoj hodnotit pozitivně, stejně jako dopad na jejich běžné životy. Může jít o zvýšení dopravního zatížení, úbytek parkovacích míst, snížení soukromí, neshody mezi místními občany a turisty, ke kterým dochází vlivem neohleduplnosti ze strany návštěvníků. Aby převažovaly pozitivní přínosy, nebo ještě lépe, projevovaly se pouze pozitivní přínosy, je nezbytné vše důkladně naplánovat, a to s ohledem na udržitelnost rozvoje a ochranu životního prostředí. Plánované produkty cestovního ruchu by pak neměly být určeny pouze turistům, ale také místním obyvatelům. Důležitá je tedy spolupráce nejen s místními obyvateli, ale také s podnikateli a okolními obcemi. Obce by měly využívat vnitřního potenciálu a zaměřit se na jeho rozvoj a kvalitu, nikoliv vytvářet něco nového, proto je také důležitá spolupráce s odborníky a místními průvodci, kteří dokáží turistům nabídnout cenné informace. Důležité je také zaměření na cílovou skupinu. Pokud je vše dobře naplánováno a připraveno, je nutná kvalitní propagace, ale také osvěta pro místní obyvatele (Nosková et al., 2017).

Nyní již otázka CR v obcích. Kromě jedné obce odpovědělo zbylých 8 obcí, že rozvoj CR podporuje. Možností podpory je několik, přičemž nejpočetněji zvolenou formou podpory je samotná propagace obcí, která turisty přiláká, poté když už turisté obec navštíví, tak je čekají informační tabule, které se těší oblibě v posledních letech společně s dalšími atraktivitami a aktivitami obcí. Příkladem mohou být například ukázky typických vesnických řemesel, zvyklostí, tradic (Masopust, pálení čarodějnic), ale také zajímavá místa a památky. Udržitelný CR je založen na zachování kulturních památek, ale také přírodního dědictví, čímž dotázané obce také podporují rozvoj CR. S pojmem udržitelný CR se poté setkala 7 z devíti dotázaných obcí a poměrně překvapivým výsledkem je, že pouze 4 obce uvádí, že plánují rozvoj CR v jejich obcích s ohledem na udržitelnost, na což je navázána i další otázka týkající se strategického plánu, u které je stejný výsledek. Překvapivé je to především proto, že jihočeské obce mají svůj ještě většinou zachovalý, typický ráz a okolí obcí na Třeboňsku je také zachovalé. Zde bych tedy očekávala větší zájem o plánování s ohledem na udržitelnost, už jen proto, že je to stále více zdůrazňovaná a doporučovaná forma CR. Obce, které odpověděly, že plánují rozvoj CR s ohledem na udržitelnost, poté v dotazníku čekala další otázka, a to jakým způsobem podporují

udržitelnou formu CR. Jak se asi dalo očekávat, obce podporují výstavbu cyklostezek, které jsou v oblasti Třeboňska velmi důležité, protože ač se může zdát, že je jejich již vybudováno dost, opak je pravdou. Obce ale také nezapomínají na ochranu přírody, naučné stezky, edukaci návštěvníků (výzvy k nakládání s odpady, informační materiály, webové stránky), infrastrukturu, bez které to také nejde, a dokonce regulaci kempování, které by mimo jiné mělo být regulováno i proto, že se všechny dotazované obce nachází na území CHKO Třeboňsko. Nutnost rozvoje CR s ohledem na udržitelnost si ale obce začínají uvědomovat, protože do budoucna se snaží tyto podmínky zlepšovat. Možností, jak mohou tyto podmínky zlepšovat, jsou různé. Nejvíce zvolenou formou jsou již zmíněné tabule, třídění odpadů nebo třeba také samotná osvěta občanů. Nejvíce si však obce uvědomují nutnost spolupráce s dalšími obcemi na udržitelném rozvoji a tématech udržitelnosti. Všech 9 obcí poté uznává, že pocítují nárůst dopravního zatížení v obci, ale zároveň uznávají, že buď není možné nárůst nikterak regulovat nebo není až takový, aby se regulovat musel. Naproti tomu na otázku, zda vnímají negativní vliv turistů na životní prostředí, odpovědělo ano pouze 5 z devíti obcí a zabránit se mu poté snaží pouze 4 obce prostřednictvím osvěty, služeb, odpadkových košů apod. Negativní vliv na občany poté připouští pouze 3 obce a celkově přínosy CR vnímají spíše jako neutrální nebo pozitivní. Jako nejdůležitější pozitivní přínosy obce vnímají již zmíněné příjmy pro podnikatele, ale i samotnou obec a poté rozvoj služeb a atraktivit na území obce.

Na základě výsledků dotazníkového šetření mezi obcemi na Třeboňsku **lze přijmout** stanovenou hypotézu, protože jak vyplynulo z dotazníků, obce sice podporují rozvoj CR, ale prozatím ne tak moc udržitelnou formou, jak bude časem nezbytné vzhledem k tomu, že zájem o poznávání Třeboňska se každým rokem zvyšuje a bude potřeba se tomuto trendu přizpůsobit.

Město Třeboň

Město Třeboň je v rozvoji CR na Třeboňsku jedním z nejvíce klíčových místních aktérů. Nachází se v srdci Třeboňska a jeho rozhodnutí a spolupráce s ostatními aktéry je podstatná. Třeboň má zpracovanou studii zaměřenou na možnosti rozvoje udržitelného CR, která je zmíněna výše. Dále je CR věnovaná také samostatná část ve strategickém plánu rozvoje města Třeboň na období 2021-2030. Vzhledem k tomu, že je Třeboň a její okolí turisticky oblíbenou oblastí se zachovalou přírodou, je také podstatné propojení oblasti životního prostředí právě s rozvojem cestovního ruchu. Vzhledem k tomu, že je Třeboň proslulá lázeňstvím, je velká část rozvoje CR, zaměřena na lázeňskou turistiku. Město Třeboň si však uvědomuje nezbytnou úctu a respekt k místním obyvatelům, historii a krajině, čímž naplňuje podstatu udržitelného CR.

Třeboň si dále také uvědomuje, že příjmy od turistů jsou důležitými zdroji pro město, podnikatele, občany i podnikatele. Samo město však vnímá přístup obyvatel k turistům a rozvoji CR jako odlišný oproti předchozím rokům. Zatímco dříve byl rozvoj CR obyvateli vítán, nyní se město setkává spíše s postojem, že obyvatelé jsou pro útlum a redukci CR. Jediná forma, kterou obyvatelé stále vítají, je lázeňská turistika, která poskytuje nejvíce pracovních možností celoročně ve městě Třeboň. Obyvatelé vnímají negativní vliv turistů na životní prostředí, ale také snížení klidu a narušení osobního prostoru, především v sezónních měsících. Město si proto uvědomuje, že musí více podporovat udržitelnost v rozvoji CR, před masovým turismem. Tedy takovým turismem, který naláká účastníky CR do Třeboně za každou cenu. Takovýto CR by měl respektovat názory místních obyvatel, ukázkou tradice, které jsou s místem spjaté a také zmírní sezónní výkyvy. Toto jsou přesně podmínky a kroky k tomu, aby se CR v Třeboni a okolí stal udržitelnějším. Jedním ze strategických cílů města Třeboň je realizace a podpora udržitelného, konkurenceschopného a zároveň šetrného CR a lázeňství, který respektuje potřeby návštěvníků a místních občanů i tradiční hodnoty Třeboňska. Tento strategický cíl poukazuje na to, že město má zájem o udržitelný rozvoj CR, a to nejen v samotném jádru, ale také v jeho okolí (Strategický plán rozvoje města Třeboň 2021-2030, 2021).

Dalším ze zasláných dotazníků, byl dotazník, který jsem zaslala na odbor rozvoje města Třeboň. Znění dotazníku lze vidět v přílohách společně s jeho výsledky. Některé otázky byly otevřené a založené na odpovědi respondenta, některé na výběru z možností. Na základě dotazníku lze porovnat aktuální a reálný přístup k rozvoji CR s přístupem a cíli, které jsou stanoveny ve strategickém dokumentu.

Z odpovědí v dotazníku, který byl zaslán městu Třeboň vyplývá, že při tvorbě strategického plánu města spolupracuje s místními aktéry, kterými jsou občané, podnikatelé, MAS Třeboňsko a CHKO Třeboňsko. Na odborné části si poté zve ke spolupráci odborné organizace. To je již první známkou toho, že spolupráce mezi místními aktéry na Třeboňsku probíhá. Na základě této spolupráce mohou být stanoveny cíle tak, aby splňovaly požadavky a představy místních aktérů.

Jak název samotné diplomové práce vyplývá, je zaměřena na rozvoj CR na Třeboňsku a z toho vyplývá i stanovená dílčí výzkumná otázka a hypotéza pro město Třeboň. Důležitým faktorem je to, že město Třeboň podporuje rozvoj CR. Způsobů, kterými město Třeboň podporuje rozvoj CR, je několik a jak z výběru vyplývá, nejedná se o podporu rozvoje pouze na území města, ale také na celém Třeboňsku. Z nabídnutých možností byla vybrána propagace města, rozšíření

parkovacích kapacit, pořádání kulturních akcí, podpora služeb infocentra, rozšíření a rozvoj aktivit ve městě, podpora vzniku nových atraktivit v obci a zlepšení stávajících. Toto jsou spíše podpůrné aktivity pro rozvoj CR přímo v centru Třeboňska, tedy v Třeboni. Dalšími možnostmi však byly zvoleny výstavby cyklostezek a naučných stezek, renovace a údržba kulturních památek, informační tabule a materiály a podpora zachování krajinného rázu v okolí. A toto jsou již aktivity, které se týkají rozvoje CR na celém území Třeboňska. Protože pokud se bude rozvíjet CR na Třeboňsku, bude se samozřejmě rozvíjet i v samotném jádru – Třeboni.

Nyní už k samotné otázce udržitelnosti rozvoje CR. Jak již strategický dokument města napovídal, tak i ze samotného dotazníkové šetření vyplývá, že město Třeboň podporuje udržitelný rozvoj CR, plánuje s ohledem na udržitelnost a stanovuje cíle, ať už všeobecné nebo ty strategické ve strategickém dokumentu, s ohledem na udržitelnost. To tedy potvrzuje fakt, že se praxe shoduje s tím, co uvádí strategický dokument, na jehož sestavení se podíleli místní aktéři, kteří měli logicky možnost se vyjádřit ohledně svých obav, přání, představ a potřeb. Pokud se tedy město drží strategického dokumentu, jako že lze vidět, že drží, tak jedná v souladu s cíli, které si stanovilo město ve spolupráci s místními aktéry. To potvrzují také odpovědi v dotazníku, ze kterých jasně vyplývá spolupráce na rozvoji CR s MAS a CHKO Třeboňsko. V případě CHKO Třeboňsko je to především oblast rozvoje CR na straně jedné a oblast ochrany životního prostředí na straně druhé. Jak již bylo zmíněno, tento kontrast rozvoje je řešen na globální úrovni, kdy proti sobě stojí zachování životního prostředí, pokud možno v nezměněné podobě a rozvoj CR, který napomáhá rozvoji území a jeho aktérům. Kompromisem by měl být právě udržitelný rozvoj CR, který stojí na třech základních pilířích, jejichž naplnění by mělo být rovnoměrné. Aktivitami ve městě poté plánuje město zlepšovat podmínky pro rozvoj udržitelného CR. Tedy především to, aby neprobíhal ve městě masový turismus, ke kterému by stávající rozvoj mohl vést, vzhledem k tomu, že každým rokem turistů, kteří město navštíví přibývá. Jedním z dílčích cílů vedoucích k udržitelnosti CR je regulace a boj s výkyvy, které způsobuje sezónnost. Sezónnost je problémem napříč světem a jinak tomu není ani na Třeboňsku. Město se tyto výkyvy snaží podporovat tím, že pořádá kulturní akce i mimo hlavní sezónu. Tím přiláká turisty, kteří by do Třeboně jinak mimo sezónu nezavítali a podpoří tak nejen CR jako takový, ale také místní podnikatele. Aby byl však CR udržitelný, je také důležitá podpora a propagace tohoto druhu CR mezi návštěvníky, kteří stojí na druhé straně proti místním aktérům. Společně s udržitelným CR souvisí také odpovědný CR, který bývá někdy uváděn jako samostatná forma CR a někdy jako součást udržitelného CR. Já osobně se spíše přikláním k variantě součásti, protože svými principy, ale také pilíři vyplývá

z udržitelného CR, respektive jeho naplnění je podmínkou k dosažení udržitelného CR. I Třeboň si potřebu odpovědnosti v CR uvědomuje a vede k ní turisty. Aktuálně je to pouze prostřednictvím výzev k třídění odpadů, ale nejen třídění, ale celkovému zacházení s odpady. Je ovšem možné, že dojde časem k rozšíření.

Vždy je však prostor pro vylepšování a jinak tomu není ani v případě Třeboně. Jak z odpovědí v dotazníku vyplývá, ačkoliv ve strategickém dokumentu je uvedeno, že obyvatelé jsou aktuálně spíše pro regulaci turismu, zatím není nárůst dopravního zatížení ve městě a jeho okolí, které je pocíitelné především v hlavní sezóně, nikterak regulován. S tím souvisí i fakt, že momentálně není regulován ani masivní turismus a jeho dopady na obyvatele, kulturní památky a přírodní prostředí. Ačkoliv se to může nyní zdát nereálné, jsou to možnosti, kterými by mohlo postupem času dojít k posunu k udržitelnosti. Výše je také analyzováno vnímání rozvoje CR na Třeboňsku místními obyvateli. Vzhledem k tomu, že dotazníkové šetření probíhalo napříč oblastí Třeboňska, je velmi pravděpodobné, že dotazník vyplňovali i obyvatelé Třeboně. I zde se poté projevilo, jak vnímají aktivity Třeboně v oblasti rozvoje CR sami obyvatelé a zda souhlasí s rozvojem v podobě, v jaké aktuálně probíhá. Z dotazníku dále vyplynulo, že město zatím příliš neeliminuje negativní dopady pocházející z CR.

Vzhledem ke stanovené hypotéze, která byla stanovena, lze tuto hypotézu na základě výsledků dotazníkového šetření **přijmout**.

Místní akční skupina Třeboňsko

Další z dotazníků byl zaslán Místní akční skupině (MAS) Třeboňsko, která je dobrovolným sdružením nejen obcí, ale i fyzických osob, podnikatelů a dalších sdružení. MAS Třeboňsko uvádí na svých webových stránkách, že mimo jiné, podporovalo již v minulosti projekty na rozvoj CR. Jejich vize je založená kromě jiných oblastí právě na cestovním ruchu, lázeňství a zachovalém přírodním i kulturním dědictví. Strategickými cíli, které jsou uvedeny v jejich strategickém dokumentu s názvem Strategie komunitně vedeného místního rozvoje Místního akční skupiny Třeboňsko o.p.s. na období 2021-2027, je poté podpora rozvoje podnikání, podpora funkcí krajiny, biodiverzity, adaptací na klimatické změny a zkvalitnění života obyvatel regionu. Každý z těchto strategických cílů se více či méně dotýká oblasti udržitelného cestovního ruchu. Strategický cíl s názvem Zkvalitnění života obyvatel regionu je zaměřený na vybudování nových infrastruktur včetně cyklostezek a dále také na podporu udržitelného rozvoje, péče o přírodu a krajinu a podporu podnikatelské činnosti, včetně podpory CR.

Zahrnuto je také zachování a obnova kulturního dědictví, podpora podnikatelské činnosti mimo jiné v oblasti CR a dále také podpora rozvoje cestovního ruchu jako odvětví (Strategie komunitně vedeného místního rozvoje Místní akční skupiny Třeboňsko o.p.s. na období 2021-2027, 2021). Výsledky a odpovědi na dotazníkové šetření lze vidět společně se zněním dotazníku v přílohách.

MAS pomáhají s realizací projektů, na které lze získat dotace. Podmínkou získání mnoha dotací, obzvláště pak v oblasti CR, je udržitelnost. Tedy fakt, zda projekt napomáhá udržitelnému rozvoji CR. Podobně, jako tomu bylo u města Třeboň, i u MAS Třeboňsko dochází k propojení s občany a navázání spolupráce na tvorbu strategického dokumentu. Konkrétně se jedná o oblast komunitního plánu sociálních služeb, ale především regionálního rozvoje, kde je velmi důležité znát názory obyvatel regionu a brát na ně ohled při plánování strategických cílů. Jak již odpovědělo město Třeboň na otázku ohledně spolupráce s MAS, došlo k potvrzení i z druhé strany, tedy od MAS Třeboňsko, že spolupráce opravdu probíhá.

Dále otázka MAS Třeboňsko a podpora rozvoje CR. MAS Třeboňsko, jak napovídá už sám strategický dokument tohoto sdružení, podporuje rozvoj CR. Je to především zmíněnou finanční spoluprací na projektech rozvoje CR a podporou místních podnikatelů. Konkrétní podpora v minulosti směřovala na vzdělávání pro zaměstnance v gastronomii, podporu podnikatelů v CR, správu webu a na spolupráci s Turistickou oblastí Třeboňsko. Tyto formy podpory napomáhají přímo nebo nepřímo rozvoji CR na Třeboňsku a je zde možné vidět i spolupráci s dalším aktérem na Třeboňsku – Turistickou oblastí Třeboňsko. Jak již bylo zmíněno, mnoho projektů je již dnes vytvářeno a schvalováno s ohledem na udržitelnost. Z toho vyplývají i aktivity MAS, které musejí být plánovány s ohledem na udržitelnost. MAS Třeboňsko dále podporuje nejvíce rozšířené formy turistiky na Třeboňsku, které jsou blíže vysvětleny a popsány výše. Konkrétními podporovanými udržitelnými formami turistiky na Třeboňsku je ekoturistika, agroturistika, venkovská turistika, cykloturistika a pěší turistika.

Cestovní ruch bezesporu přináší pozitivní, ale také negativní vlivy na území Třeboňska. Mezi pozitivní řadí MAS Třeboňsko finanční příjmy do státních a místních rozpočtů, které považuje MAS Třeboňsko za ty nejdůležitější, ale také příjmy místním podnikatelům a nové pracovní příležitosti pro místní obyvatele. Naopak za negativní přínosy považuje MAS Třeboňsko dopady na životního prostředí, odpady a nárůst dopravního zatížení, a to především v hlavní sezóně. Jako další problém poté uvádí složitý vztah regionu k centru, kterým je myšleno město Třeboň.

Na základě zodpovězeného dotazníku a platného strategického dokumentu lze stanovenou hypotézu **přijmout**.

Mikroregion Třeboňsko

Další z dotazníků, který byl zaslán místním aktérům na Třeboňsku, směřoval k Mikroregionu Třeboňsko. Na základě odpovědi od tajemníka svazu bylo zjištěno, že hlavní činností a důvodem vzniku samotného dobrovolného svazku, je provoz skládky komunálního odpadu u Stráže nad Nežárkou. Z tohoto odlišného důvodu zřízení se svazek nepodílí a nezabývá rozvojem CR na Třeboňsku.

Na základě zjištění se stanovená hypotéza **zamítá**.

Chráněná krajinná oblast Třeboňsko

V tomto případě bohužel nebyl dotazník, který lze vidět v přílohách níže, vyplněn. Z tohoto důvodu **nemůže být předpokládaná hypotéza přijata ani zamítnuta**.

Z důvodu nevyplnění jsem se zaměřila alespoň na zákonnou úpravu omezení v oblastech CHKO a také na strategický dokument města Třeboň, které odpovědělo, že v určitých oblastech s CHKO Třeboňsko spolupracují, především pak v části životní prostředí. Rozvoj CR na územích CHKO je také omezen, stejně jako další aktivity, přímo zákonem č. 114/1992 Sb. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Aktivity CR, podpora rozvoje nebo naopak omezení možností a atraktivit CR se odvíjí od toho, v jaké zóně CHKO se tyto možnosti nachází. O čím vyšší zónu ochrany se jedná, o to jsou možnosti rozvoje užší. Vzhledem k tomu, že se na Třeboňsku nachází mimořádně cenné přírodní hodnoty, rybníky, nerostná bohatství, kvalitní životní prostředí a některé vesnice zde mají také unikátní architekturu, je potřeba i v této oblasti CR rozvíjet, protože má co nabídnout. To potvrzuje i strategický dokument města Třeboň. Zároveň je se však nutné tomuto rozvoji také přizpůsobit, protože rozvoj cykloturistiky nabírá každým rokem větších rozměrů. Ve strategickém dokumentu jsou dále zmíněny problémy, ke kterým dochází mezi místními obyvateli, zemědělci, rybáři, lesníky, zemědělci a turisty. V dokumentu se uvádí, což je jednou z podmínek udržitelného rozvoje CR, že je potřeba spolupráce místních aktérů na straně jedné, a edukace účastníků CR na straně druhé. Spolupráci s dalšími místními aktéry ukládá CHKO i zákon. Za podstatné je zde také bezesporu považováno, že mimořádná přírodní dědictví musí zůstat zachovalá i pro budoucí generace. To je také jednou z podmínek udržitelného CR. Nezbytné je tedy při rozvoji CR podporovat

zavádění aktivit, které budou vést k účinné ochraně přírody a krajiny a budou zapojovat místní aktéry, podnikatele, odborníky, především samotné občany (Strategický plán rozvoje města Třeboň 2021-2030, 2021).

Omezení CR, která stanovuje přímo zákon se liší, jak bylo zmíněno výše, dle zón, ve které se turisté aktuálně nachází. Všeobecně je ale na celém území CHKO omezen pohyb s motorovými vozidly, obytnými přívěsy a jinými dopravními prostředky. Zakázána je zde výstavba dálnic, v zimních obdobích chemický posyp cest a změny přírodního prostředí. Toto, ale i taká další zákonná omezení, chrání území CHKO před masovým turismem, a naopak pomáhá rozvoji udržitelného CR, kterým je environmentálně šetrnější (Zákon č. 114/1992 Sb.: Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny, 1992).

CHKO Třeboňsko má pro oblast CR vypracovanou Koncepti práce s návštěvnickou veřejností, která je zpracována na základě analýzy území a stanovuje na jaké cílové skupiny návštěvníků se zaměřit, na jakou infrastrukturu a jaké přírodní a historické dědictví tak, aby byly zdroje zachovány co nejvíce a bylo ochráněno přírodní dědictví. Zároveň ale přizpůsobit možnosti tak, aby mohli území navštívit turisté a poznávat krásy Třeboňska. Strategický dokument stanovuje tzv. limity využití potenciálu území. Tyto limity je potřeba brát v potaz při utváření aktivit v území a navrhování nových produktů CR na území CHKO Třeboňsko. Některá území jsou již dnes velmi vytížena, a je proto nezbytné nápor turistů rozmístit do míst, kde ještě takový nápor není. Dokument dále uvádí, jaké formy turistiky jsou pro území CHKO vhodné. Na tomto dokumentu probíhala spolupráce s širokou veřejností i městem Třeboň. V samotném dokumentu je poté také zdůrazněna potřeba spolupráce místních aktérů, mezi které řadí např. provozovatele služeb v CR (podnikatele) nebo obce. CHKO Třeboňsko nemá za cíl bránit rozvoji CR, ale podporuje takový rozvoj, který bude mít co nejmenší dopady na území jako celek. Podporuje uvědomění, cítění, vzdělávání a změnu chování turistů. Jako problém vidí CHKO Třeboňsko nekoordinovaný rozvoj CR v minulosti, ničení míst, která jsou vysoce hodnotná, nedostatečná infrastruktura (odlišení cyklostezek od pěších tras apod., pohyb po silnicích nižších tříd, kde dochází ke střetům místních obyvatel, ale také samotných turistů), odpadky, které zde zanechávají turisté a také nedostatek parkovacích míst. To se shoduje se vnímáním vlivu turistů na životní prostředí místním obyvateli při dotazníkovém šetření, ale také s postojem města Třeboň (Koncepte práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Třeboňsko, 2018 – 2019).

5.2 Výsledky dotazníkového šetření

V této kapitole bude srovnán celkový přístup k rozvoji udržitelného CR a spolupráce na rozvoji CR na Třeboňsku mezi místními aktéry a porovnáno s vnímáním této problematiky místními občany Třeboňska.

Porovnání spolupráce místních aktérů a vnímání udržitelnosti cestovního ruchu místními obyvateli

Hlavním cílem této práce, jehož splnění je podmíněné splněním dílčích cílů, je vyhodnocení spolupráce mezi jednotlivými místními aktéry na Třeboňsku v oblasti CR a vnímání problematiky CR a jeho udržitelnosti místními aktéry. Vzhledem k tomu, že dílčí cíle byly splněny výše, je možné splnění hlavního cíle. Výsledky dotazníkového šetření lze vidět shrnuté v tabulce 4.

Tabulka 4: Spolupráce místních aktérů Třeboňska

Místní aktér	Podpora rozvoje CR	Spolupráce v oblasti CR	Vnímání podpory rozvoje CR občany
MAS Třeboňsko	Ano	Ano	Nebylo zjišťováno
Mikroregion Třeboňsko	Ne	CR není předmětem činnosti	Nebylo zjišťováno
CHKO Třeboňsko	Nebylo zjištěno	Nebylo zjištěno dotazníkovým šetřením	Nebylo zjišťováno
Město Třeboň	Ano	Ano	Ano
Obce na Třeboňsku	Ano	Ano	Ano

(Zdroj: vlastní zpracování z výsledků dotazníkového šetření)

Zvolenými aktéry na Třeboňsku byla MAS Třeboňsko, Mikroregion Třeboňsko, CHKO Třeboňsko, město Třeboň a vybrané obce na Třeboňsku. U Mikroregionu Třeboň bylo zjištěno, že jeho hlavní činnost, a tedy i důvod založení, je zaměřena na jinou oblast, která s CR nemá nic společného. Z toho důvodu byl tento aktér z oblasti spolupráce vyloučen. Dalším aktérem byla zvolena Chráněná krajinná oblast Třeboňsko, které se rozvoj CR dle mého názoru velmi

dotýká. Zde však nemohlo být dotazníkovým šetřením zjištěno nic konkrétního. Ve strategickém dokumentu města Třeboň byla však spolupráce zmíněna s CHKO Třeboňsko zmíněna v oblasti životního prostředí, nikoliv však přímo pro oblast rozvoje CR. Ze zákona vyplývá, že CHKO by měla dohlížet na to, aby CR neničil životní prostředí a dle zón, ve kterých se právě turisté nacházejí také dohlížet na dodržení omezení vyplývajících ze zákona. CHKO Třeboňsko má dále zpracovaný dokument s názvem Koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Třeboňsko, kde se věnuje CR na území CHKO Třeboňsko a zmiňuje také spolupráci při tvorbě koncepce. Povinnost spolupráce tomuto aktérovi také ukládá zákon. Vzhledem k tomu, že však nemohla být ověřena stanovená hypotéza dotazníkovým šetřením, byl tento aktér, stejně jako Mikroregion Třeboňsko, z oblasti spolupráce vyřazen.

V případě města Třeboň stál na straně jedné strategický dokument města, kde je oblasti CR věnována celá jedna část řešení. Na straně druhé výsledky dotazníkového šetření. Na základě těchto výsledků lze konstatovat, že praktický přístup k oblasti rozvoje CR a udržitelnosti, se shoduje s cíli a principy stanovenými ve strategickém dokumentu. Navíc lze dále konstatovat, že Třeboň spolupracuje nejen při tvorbě, ale i při řešení otázek v oblasti rozvoje udržitelného CR s občany, MAS Třeboňsko i obcemi na Třeboňsku a tento rozvoj CR podporuje. Dále také lze konstatovat, že se město Třeboň snaží o zlepšení podmínek pro udržitelný CR, regulaci výkyvů sezónnosti, zvyšování povědomí o udržitelném CR, snižování negativních dopadů CR na oblast sociálního a environmentálního pilíře, a naopak zlepšení podmínek pro ekonomický pilíř tak, aby došlo k co největší rovnováze mezi pilíři udržitelného CR, a to nejen na území města, ale celého Třeboňska. V případě dotazníkového šetření u Místní akční skupiny Třeboňsko byla potvrzena spolupráce s městem Třeboň. Tento dobrovolný svazek napomáhá k realizaci projektů, které přímo nebo nepřímo podporují rozvoj CR, spolupracuje s občany a také obcemi. Udržitelný rozvoj CR je jednou z podmínek u nově získávaných finančních podpor na realizaci projektů. Zde lze také konstatovat, že ke spolupráci v oblasti CR a podpoře udržitelného rozvoje CR, včetně udržitelných forem turistik, dochází. Kromě spolupráce s městem Třeboň a obcemi, byla také potvrzena spolupráce a zapojení obyvatel. I v případě dotazníkového šetření došlo k potvrzení spolupráce s MAS Třeboňsko, občany a podnikateli. Kromě jedné z dotazovaných obcí došlo také k potvrzení, že podporují rozvoj CR. Zde však zatím převažuje menší zájem o plánování s ohledem na udržitelnost. Protože ale bylo potvrzeno, že ke spolupráci s dalšími aktéry dochází, věřím, že je to pouze otázka času a obce se začnou k udržitelnosti více přiklánět.

V části, která se týkala místních občanů, bylo cílem zjistit především vnímání rozvoje a podpory rozvoje CR a také problematiky udržitelnosti. Občané byli dotazováni, zda si myslí, že by jejich obec podporovala rozvoj CR. Zde převažovala odpověď neví, ačkoliv vybrané obce téměř všechny odpověděly, že ano. Naopak v případě města Třeboň, převažovala aktivní podpora CR. Zde je zatím nedostatečná informovanost. Celkově je však vnímání problematiky udržitelného CR místními občany až překvapivě pozitivní a rozvoje CR také. Občané jsou pro regulaci a směřování k udržitelnosti rozvoje CR, zároveň si ale uvědomují jeho potřebnost pro rozvoj území, služeb, a především jako zdroj příjmů pro místní podnikatele. Potvrzují však potřebu řízení tohoto rozvoje, aby se z udržitelného turismu na Třeboňsku nestal turismus masový.

Cestovní ruch na Třeboňsku již probíhá udržitelnou formou, ale ne vždy a všude. K této formě rozvoje je potřeba se postupnými kroky dostávat. Jak vyplývá z dotazníkového šetření, aktéři si nezbytnost udržitelného rozvoje uvědomují a snaží se k ní přistupovat zodpovědně. Pro efektivní rozvoj tímto způsobem je však nezbytná již několikrát zmíněná spolupráce aktérů.

Pokud tedy dojde k vyloučení Mikroregionu Třeboňsko a CHKO Třeboňsko z celkového vyhodnocení, kde nebylo možné stanovené hypotézy potvrdit, **lze stanovenou hlavní hypotézu přijmout.**

6 Návrhy opatření pro další rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu je velmi širokou a neustále se měnící oblastí k řešení, stejně jako samotný cestovní ruch. Z toho důvodu jsou stále oblasti, ve kterých je možné zlepšení. Na základě dotazníkového šetření, studia strategických dokumentů a také studia literatury, bylo zjištěno několik oblastí v rozvoji CR a problematiky udržitelnosti CR, ve kterých je potřeba povědomí o udržitelnosti v CR ještě rozšířit. Aby bylo dosaženo udržitelnosti, se kterou souhlasí všichni aktéři, kterých se tato udržitelnost rozvoje CR týká a byla splněna rovnost pilířů udržitelného cestovního ruchu, je zde mimo jiné také nutná nezbytnost spolupráce místních aktérů, a to jak při samotném stanovení cílů, realizaci těchto cílů i následném vyhodnocení splnění. Zapomínat by se nemělo ani na samotné místní obyvatele, kterých se leckdy takový rozvoj dotýká nejvíce, jejich názory a potřeby, ale také na menší podnikatele.

Aktuálně vidím problém v tom, že i když si obce uvědomují potřebnost CR, a tedy i nutnost podpory jeho rozvoje, zlepšování atraktivity obce a jejich image, stále převládá větší zájem o centrum Třeboňska, tedy město o Třeboň, jehož strategie je lépe zpracována a lépe zacílena. Poté dochází v hlavní sezóně k velkému tlaku na centrum města, které na tento nával turistů stále není dostatečně připravené. Vzhledem k tomu, že zájem o turistiku na Třeboňsku roste, pokud nebude více řešeno, aby rozvoj probíhal v mezích udržitelnosti, je zde hrozba masového turismu, který s sebou přináší sice příjmy pro místní podnikatele i samosprávy například ve formě rekreačních poplatků, také negativní přínosy. Tyto negativní přínosy poté nepůsobí negativně pouze na kulturní památky, ale také na přírodní dědictví a místní obyvatele. Následky těchto negativních dopadů se poté odstraňují těžce a jsou leckdy více nákladné, než jaká je výnosnost samotného CR. Pokud by však docházelo k rovnoměrnému rozvoji CR na Třeboňsku, došlo by také k rozptýlení turistů po celém území. Tím by vzrostly příjmy i menším podnikatelům na vesnicích, do místních rozpočtů obcí a došlo by také k celkovému zlepšení atraktivity obcí. Bylo by tedy vhodné, aby se obce samy zajímaly, jak efektivně podporovat rozvoje CR v udržitelné formě a přilákat nové turisty. Vhodné by také bylo, aby byla případně zpracována vhodná metodika pro obce (aktuálně nějaká dostupná je, ale není příliš konkrétní a obce o ní příliš neví), která by motivovala samotné obce k podpoře rozvoje CR, který přiláká nové turisty. Tato metodika by také měla poukazovat na přínosy, které plynou z CR, který je udržitelný a rozvíjející. Tím se uleví centru, alespoň částečně odpadnou problémy s parkováním, které aktéři velmi vnímají (aktuálně řešení i v rámci prioritní osy Doprava),

a naopak se bude rozvíjet území ne pouze v jeho centru, ale aspoň v rámci možností rovnoměrně tzv. „skrz na skrz“ územím. Možnostmi řešení problémů s parkováním by také mohla být odstavná parkoviště v obcích. Tedy taková, kde by si turisté nechali auta a „přesedli“ třeba na kola, odkud by se vydali po cyklostezkách dál a na konci dne se k autu opět vrátili a přešli k jejich ubytování. Tím by se mohl snížit nápor na parkování v centrech na nejvíce vytížených parkovištích. Aby však vůbec turisté měli o turistiku na vesnici měli zájem, je nutná vhodná propagace, ale také přizpůsobení se turistům. Tedy zaprvé jim mít vůbec co nabídnout, ale také nabízet vhodné a kvalitní služby. A to jak služby základní – ubytovací a stravovací, tak doplňkové ve formě různých doprovodných aktivit, půjčení kol, koní apod. Nemělo by se ale také zapomínat na vedení účastníků CR k odpovědnosti v CR. Tedy, aby se chovali turisté odpovědně a snižovali negativní dopady na místní občany, památky i přírodu a dodržovali úctu k navštívenému místu (neničili jej, nezanechávali na něm odpadky apod.) a respekt k místním komunitám. Jako vhodné považuji informační materiály, informace na webových stránkách, sociálních sítích, v různých aplikacích, ale také v tištěné podobě, na informačních tabulích či menších tabulkách s výzvami, jako jsou např. výzvy k třídění odpadů. Směrem k odpovědnosti a udržitelnosti se však musí postupně vydat všichni aktéři. Tedy i podnikatelé a prostřednictvím jejich činností následně sami turisté. Nyní lze ve světě již poměrně hojně, ale i v ČR různé kroky tímto směrem. Příkladem mohou být výzvy zero waste, v ubytovacích zařízeních informační tabulky ohledně praní ručníků a prádla, ale třeba také podpora dopravy udržitelnější formou. I zde, stejně jako v případě obcí, je nezbytné zvyšování informovanosti o potřebě vydávat se směrem udržitelnosti. Třeboňsko je známé pro jeho krásnou zachovalou přírodu. Mělo by se tedy v oblasti CR myslet spíše na kvalitu služeb, nikoliv kvantitu a podporovat kvalifikovanou pracovní sílu. Tomu může napomoci i fakt, že přímo v Třeboni je střední škola, kde je obor cestovní ruch, v rámci jehož výuky by již bylo dobré vést budoucí zaměstnance v oblasti CR k udržitelnosti. Toto vše jsou kroky směřující k rozvoji CR na Třeboňsku takovým způsobem, aby byl rozvoj co nejvíce udržitelným, ačkoliv cesta k naprosté udržitelnosti je ještě dlouhá.

Zapomínat by se však nemělo ani na samotné obyvatele oblastí, ve kterých turismus probíhá. Zde, jak je možné vidět i ve strategickém dokumentu města Třeboň, dochází v posledních letech ke změně přístupu místních obyvatel vůči turismu a turistům samotným. Obyvatelé si sice uvědomují nezbytnost rozvoje CR, ale s co nejmenšími dopady na jejich běžné životy a také okolní prostředí. Zde vidím prostor v oblasti propagace přínosů CR pro místní obyvatele. Pokud budou obyvatele vědět, kam putují příjmy od turistů a proč jej podporovat, mohlo by dojít

i ke zlepšení jejich přístupu k turistům a snížení případných neshody obyvatel s turisty. S touto změnou přístupu dále souvisí i fakt, který vyplynul z dotazníkového šetření. Obyvatelé nemají zájem o přijímání novinek ze strany turistů a zároveň odmítají předávat své zvyky a tradice. To je dle mého názoru velká škoda, protože předávání tradic a zvyků zvyšuje hrdost na místo, kde obyvatelé žijí a zároveň je jednou z podmínek udržitelného rozvoje CR. I zde vidím velký prostor pro zvýšení informovanosti místních občanů a důležitosti těchto oblastí. V případě plánování budoucího rozvoje není také od věci brát v potaz názory občanů, kteří se s turisty, především v sezóně, jak vyplývá z dotazníkové šetření, setkávají každý den.

Celkově tedy vidím velký potenciál ve spolupráci jak mezi jednotlivými aktéry, tak aktéry a občany, případně neziskovými organizacemi či dalšími sdruženími. Velký potenciál je ale také ve spolupráce mezi samotnými obcemi, který si některé obce uvědomují. Spolupráce by také měla probíhat mezi obcemi a městem Třeboň. Potřebu spolupráce mezi Třeboní a ostatními obcemi potvrzuje i strategický dokument města Třeboň. Toto tvrzení potvrzují i odpovědi některých z dotazovaných obcí během dotazníkového šetření. Obce mezi sebou navzájem ví, v čem mají své slabé, a naopak silné stránky a v čem se mohou navzájem podporovat a na čem mohou zakládat různé oblasti rozvoje CR. Výhoda je poté také v tom, že se mohou obce navzájem podílet (finančně, materiálně apod.) a poté společně udržovat a využívat společně vytvořené atraktivitu. Příkladem mohou být rozhledny, které jsou velkým lákadlem pro turisty, avšak sama menší obec si těžko může dovolit něco takového zrealizovat. Pokud se ale obce spojí, jak bylo výše zmíněno buď pouze za tímto účelem nebo dlouhodobě, může to přilákat turisty do všech zapojených obcí. Obce samy by poté měly mít zájem podporovat udržitelné formy turistiky v jejich obcích. Osobně si také myslím, že vzhledem k poloze oblasti Třeboňska, která sahá až k hranicím s Rakouskem, by nebyla od věci přeshraniční spolupráce se sousedním Rakouskem, jehož obyvatelé také hojně navštěvují právě Třeboňsko.

Na Třeboňsku se postupně úspěšně rozvíjí ekoturistika nebo venkovská turistika, ale například hipoturistika zatím není příliš rozšířena. To je šance pro podnikatele, kteří mají prostory a koně a chtěli by rozšiřovat svou nabídku služeb. V době sociálních sítí vidím jako vhodný typ propagace udržitelných forem turistiky právě propagaci přes sociální sítě. Jak uvádí Navrátil (2012), ekoturistika stále není na Třeboňsku příliš známou formou turistiky, ačkoliv podmínky pro tuto formu turistiky jsou zde, dá se říct, ideální. Stále převládá spíše turistika zaměřená na poznávání kulturních památek a cykloturistiku v okolí rybníků, které dotváří image regionu. Je tedy nezbytné, aby byla stále propagována. Propagace by však měla probíhat u území, která nejsou ohrožená a jejich prioritou naopak není ochrana. Pokud se zaměříme na rybolov, tedy

především sportovní rybolov na Třeboňsku, který je kromě zážitku z rybaření spojen také s odpočinkem u vody, je nutné nastavit vhodné podmínky, aby nedocházelo k znečištění vod a okolí vod, ale také aby nedocházelo k nedorozuměním mezi rybáři a zájemci o rybolov.

V návaznosti na dotazníkové šetření mezi obyvateli Třeboňska, vidím také prostor v oblasti vnímání rozvoje CR místními občany. Dotazníkové šetření ukázalo, že občané nemají příliš přehled o tom, zda jejich obec podporuje či nepodporuje rozvoje CR v jejich obci. Většina obcí však odpověděla, že podporuje. Zde vidím prostor pro větší spolupráci a informovanost občanů, kteří pokud budou informováni, že podpora rozvoje CR v jejich obci probíhá, nejenže budou mít větší přehled o tom, co v jejich obci probíhá, ale také budou mít větší zájem se sami zapojit a možná poté také časem předat různé zvyky a tradice, které ukáží, jaký je život v obci, ve které žijí. Aktuálně byly odpovědi od občanů spíše neutrální (odpověď nevím), zatímco v případě dotazu na vnímání podpory města Třeboň byly odpovědi naprosto jednoznačné – Třeboň podporuje rozvoj CR aktivním způsobem. Budoucí vizi vidím v tom, že by takhle jasný názor měl být i v případě obcí. Je to však dlouhá cesta, kterou se postupně obce musí vydat, aby jejich úsilí, které dle odpovědí provádí, viděli i samotní občané. Pokud tedy mají zájem o to, aby jejich občané tuto snahu o podporu vnímali. Možností je mnoho – informace a aktuality na webových stránkách, sociálních sítích, informačních tabulích.

Další oblastí, která by dle mého názoru měla na Třeboňsku být řešena, je problém sezónnosti. Tento problém si uvědomuje i samo město Třeboň. Během dotazníkového šetření byl zmíněn tento problém, který si město uvědomuje a nezapomíná na něj ve strategickém dokumentu města. Třeboňsko je prozatím velmi poznamenané sezónností. Mimo sezónu je samotné centrum města Třeboně opuštěné, služby jsou uzavřené. Město má snahu se sezónností bojovat pořádáním různých kulturních akcí i mimo sezónu, ale třeba také tematickými trhy na náměstí. Samotným problémem nejen Třeboně, ale celého Třeboňska je i v sezónních měsících nepříznivé počasí. Především pro rodiny s dětmi zde není příliš velké vyžití, jako je tomu ve větších městech. I toto je oblast, která by se měla postupně rozvíjet. Ačkoliv turistů každým rokem přibývá, stále jsou zde nevyužitá území a potenciál pro rozvoj. Důvodem může být také stanovená Chráněná krajinná oblast Třeboňsko, která se rozprostírá po velké ploše území Třeboňska a brání plnému rozvoji CR, ke kterému by jinak mimo oblast CHKO mohlo docházet. Třeboňsko má tedy potenciál se i nadále rozvíjet a využívat možností, které na jeho území jsou.

I nadále by se také mělo pokračovat s výstavbou informačních tabulí a informačních stezek, které každoročně přilákají mnoho turistů a samozřejmě také cyklostezek, které již

neodmyslitelně k Třeboňsku patří a jsou stále velkým tématem souvisejícím s rozvojem nejen CR, ale také území. Potřebu výstavby cyklostezek, které podporují udržitelný CR, si uvědomují všichni dotazovaní aktéři. Prostřednictvím nových cyklostezek by také mohlo dojít k výše zmíněnému rozmístění turismu napříč Třeboňskem. Aktuálně jsou někde nebezpečné úseky, které když budou nahrazeny bezpečnými cyklostezkami, tak se do těchto míst začnou vypravovat noví turisté. Někde bývá uváděn jako čtvrtý pilíř udržitelného cestovního ruchu také pilíř kulturní. Do tohoto pilíře spadá údržba nebo oprava kulturních památek, kterých je na Třeboňsku také několik. Upřednostňována by mělo být oživení stávajících památek. Podporována může být i výstavba nových atraktivit území, ale mělo by se myslet na to, že je vhodné nejprve opravit již zastavěná území, případně zastavět, než zabírat „zelené plochy“. Tím bude ochráněna i příroda Třeboňska.

Závěrem spíše všeobecně bude určitě vhodné použití moderních metod plánování rozvoje území, se kterým se váže i rozvoj CR. Vzhledem k dnešní době plné moderních technologií je také potřeba přecházet k modernějším metodám, moderním technologiím, využití webových stránek a sociálních sítí k propagaci tak, aby se CR na Třeboňsku rozvíjel, ale s ohledem na udržení stavu životního prostředí v nezměněné podobě a bez negativních dopadů na místní obyvatele.

7 Diskuze a závěr

Cestovní ruch je neustále rostoucím a rozvíjejícím se odvětvím po celém světě. Roste i nabídka cílových destinací. Problémem na úrovni EU a ČR je to, že CR není zatím jasně definován, chybí konkrétně zaměřené zákony a na úrovni EU nemá zatím ani svůj rozpočet. Ačkoliv se jedná o velmi rychle rozvíjející odvětví a sama EU chce napomáhat směřování rozvoje CR tak, aby se jednalo o inteligentní, odpovědné a udržitelné odvětví. CR nemá ani jasnou pozici v národním hospodářství a EU. S tím souvisí to, že každý stát, ale i region, město nebo obec podporují rozvoj CR po svém, což může v horších případech vést až k masovému turismu nebo k nárůstu negativních dopadů. Z toho vyplývá nezbytnost rozvoje v udržitelné podobě. Jinak tomu není ani na Třeboňsku, které je známé svou zachovalou přírodou, kulturními památkami, menšími vesnickými sídly a udržitelnými formami CR. Tyto udržitelné formy je i nadále potřeba rozvíjet a podporovat. Dále je potřeba také rozvíjet spolupráci, která je jednou z podmínek udržitelného rozvoje CR. Aby bylo dosaženo vyrovnaní všech tří pilířů udržitelnosti a kvalitní spolupráce, je nezbytná koordinace veřejné, soukromé a neziskové sféry a zároveň aktérů v oblasti cestovního ruchu. Sami občané vnímají přínosy CR nejen pro ně samotné, ale i pro území, na kterém CR probíhá. To je především pilíř ekonomický. Uvědomují si však také hledisko životního prostředí, tedy pilíř environmentální a sociální, které se týká dopadů na obyvatele samotné.

Šíp a kol. (2020) uvádí, že s rozvojem cestovního ruchu se rozvíjí i přístup jednotlivých aktérů k jeho udržitelnému rozvoji, především jejich společná spolupráce. Spolupráce probíhá mezi soukromými subjekty, přes místní samosprávy, obyvatele, neziskové organizace, organizace destinace managementu, k národním a mezinárodním vládám. Autor dále uvádí, že na základě výzkumů je potvrzena potřeba respektování udržitelného rozvoje destinací a odvětví cestovního ruchu. V rámci tohoto udržitelného rozvoje je potřeba naplnění všech tří pilířů environmentálního rozvoje, a především zapojení místních komunit, obyvatel a místních poskytovatelů služeb. Toto zapojení místních komunit je zásadním pro úspěch v oblasti rozvoje udržitelného CR. Richards & Hall (2003) poté dále uvádí, že s rozvojem CR roste i zájem o změnu. O změnu k udržitelnosti. Autoři se zabývají otázkou, jak mohou místní komunity (aktéři) přispět k udržitelnému cestovnímu ruchu a co tato forma může těmto aktérům nabídnout. Vzhledem k tomu, že má udržitelnost své pilíře, místní aktéři mají na tyto pilíře vliv. Z našeho výzkumu vyplývá, že i na území Třeboňska roste zájem o změnu rozvoje k cestovního ruchu k udržitelnější formě. Je však nezbytné, aby byli zapojeni místní aktéři, kteří však musí

podstatu udržitelného CR chápat. To znamená, že je potřeba podporovat společenskou odpovědnost, která začíná u každého z těchto aktérů, ale také jejich zájem o zapojení do rozvoje. Aby o toto zapojení měli zájem, je potřeba, aby nejprve pochopili, co jim může tato forma CR přinést. Zájem o změnu, kterou uvádí Richards & Hall, tedy o změnu k udržitelnosti, vyplývá i z dotazníkového šetření. Názory jsou však smíšené a je potřeba rozvíjet tento zájem i nadále. Z výzkumu též vyplývá, že aktéři i na nejnižší úrovni, tedy na té místní, rozvíjejí spolupráci v oblasti rozvoje udržitelného CR. Tím je potvrzeno tvrzení Šípa, který také uvádí, že se zvyšuje zájem o spolupráci mezi aktéry. Dílčí hypotézy byly u obcí, města Třeboň, MAS Třeboňsko a obyvatel Třeboňska přijaty. V případě CHKO Třeboňsko nebylo možné hypotézy přijmout ani zamítnout, a v případě Mikroregionu Třeboňsku byla hypotéza zamítnuta. Hlavní hypotéza, pokud z ní vyloučíme Mikroregion a CHKO Třeboňsko, byla přijata. Na základě výsledků a tvrzení, která vyplynula z dotazníkového šetření, jsou doporučena opatření pro budoucí rozvoj na Třeboňsku. Vzhledem k tomu, že se názory autorů shodují s výsledky dotazníkového šetření, lze konstatovat, že navržená opatření jsou aplikovatelná i mimo oblast Třeboňska.

Diplomová práce byla zaměřena na spolupráci jednotlivých aktérů na Třeboňsku a vnímání problematiky udržitelnosti CR místními občany. Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že někteří aktéři se rozvoji CR nevěnují, ale u zbylých aktérů byla potvrzena spolupráce. Při dalším dotazníkovém šetření bych zapojila ještě Turistickou oblast Třeboňsko z.s., která má k CR na Třeboňsku také blízko, a naopak vynechala Mikroregion Třeboňsko, který se CR nevěnuje vůbec. Vzhledem k tomu, že CHKO Třeboňsko dotazník odmítlo vyplnit, zapojila bych místo něj jiného aktéra z oblasti životního prostředí a ochrany přírody. Vnímání problematiky cestovního ruchu a udržitelného rozvoje CR potvrdilo stanovenou hypotézu. Některé dílčí výsledky však byly i pro mě samotnou překvapivé, protože znám názory pouze mého okolí, ale tím, že dotazníkové šetření probíhalo napříč Třeboňskem, tak jsem zjistila, že názory jsou mezi obyvateli velmi různé.

Jednou z největších slabin konceptu udržitelnosti cestovního ruchu je jeho neurčitost, obecnost, abstraktnost, nepřesná vymezenost, zjednodušeně řečeno volnost, ale také to, že se do podvědomí aktérů CR teprve postupně dostává. To nejde tak rychle, jak by bylo pro udržitelnost potřeba. Ačkoliv v případě mého vzorku respondentů jsem byla i já sama překvapena, jaké množství respondentů odpovědělo, že se s pojmem udržitelný CR setkalo. Zároveň je slabou stránkou také to, že se odvíjí od jednotlivých území, jeho priorit, slabin, potenciálu, problémů, stavu před rozvojem CR atd. Není proto snadné jednotně stanovit, jak by měl přesně probíhat

udržitelný vývoj a jak jej poté udržovat. Nelze jej proto ani nijak vymáhat nebo kontrolovat. Vše je na daném aktérovi, respektive skupině místních aktérů, případně destinačním managementu. Koncept je velmi mnohovrstvý a mnohorozměrný, a ačkoliv se jeho základ odvíjí od všeobecného trvale udržitelného rozvoje, který je platný pro celý svět, není ho snadné aplikovat a bez spolupráce místních aktérů a veřejné samosprávy, respektive bez propojení soukromé a veřejné sféry a dalších orgánů, kterých se vývoj týká, není možné konstatovat, že se jedná o udržitelný cestovní ruch. Vše je tedy na jednotlivých aktérech, a to leckdy způsobuje, že vše trvá dlouhý čas. Tím, že je rozhodnutí na jednotlivých aktérech to ale není ve všech případech špatně, protože to vše trvá delší čas. Má to naopak i velmi pozitivní stránku, která je založena na tom, že si aktéři sami mají čas uvědomit důležitost otázky udržitelnosti a sami tento koncept začnou prosazovat. Tím, že jej není možné vymáhat, není vyvíjen na aktéry nátlak a vše je jejich dobrovolné rozhodnutí. Aktéři si také dle svého uvážení osvojují informace, zvažují své možnosti, stanovují si své priority, mohou přijímat koncept společenské odpovědnosti, který se od konceptu udržitelného rozvoje CR odvíjí, o jehož šíři si rozhodují sami. Velký podíl zde má ale i stát, respektive vláda a její orgány, jejichž prioritou by měla být podpora tohoto konceptu rozvoje a vytvoření vhodného prostředí.

Uvědomění si potřebnosti rozvoje v udržitelných mezích by nemělo probíhat pouze ve třech několikrát zmíněných dimenzích, ale mělo by se dostávat postupně do vícerozměrného chápání. Tím dojde ke zvýšení povědomí o potřebnosti udržitelnosti, zlepšení vzdělávání, výzkumu, zájmu o udržení kvality životního prostředí, lidské svobody a dalších klíčových oblastí, k čemuž jsou nezbytní kromě místních aktérů také adekvátně vzdělaní pracovníci, kteří nebudou vidět pouze svůj produkt cestovního ruchu, ale například uhlíkovou stopu dodaných produktů. Ty se prodávají jako balíček služeb turistům, kteří budou vidět odpadové hospodářství své společnosti a budou sami motivovat své zákazníky k odpovědnému chování. Masovým turismem totiž netrpí pouze životní prostředí nebo kulturní památky, ale také místní obyvatelé, jichž v oblíbených turistických destinacích obývá a ubývá také přírodních zdrojů, jako např. vody. Odnaučili jsme se žít v přírodou a brát na ni ohled, to bychom se však měli naučit zpět. Nemělo by se tedy zapomínat na motivaci ke změně vzorců spotřeby a snižování spotřeby neobnovitelných zdrojů a v případě obnovitelných nastavit takovou rychlost spotřeby, kterou se stíhají zdroje znovu obnovovat.

Závěrem je tedy nutné znovu zdůraznit spolupráci všech místních aktérů. Pokud bude spolupráce efektivní, může být dosaženo udržitelného rozvoje CR, vhodné infrastrukturní úrovně, technických podmínek, podpoře společensky odpovědných aktivit i nastavení právních

a morálních podmínek. Je tedy nezpochybnitelné, že CR pomohl a stále pomáhá v mnoha oblastech k rozvoji, ale jeho rozvoj, především ten udržitelný, bývá leckdy sporný nebo až paradoxní. Čím více bude aktérů, kteří budou mít zájem o koncept udržitelného cestovního ruchu a nebudou si jejich zájmy spíše „protiředit“, tím větší je šance na nalezení vhodné synergie, která v konečném důsledku bude působit pozitivně nejen na veškeré aktéry, ale i prostředí kolem nich.

8 Použité zkratky

AV ČR – Akademie věd České republiky

CR – cestovní ruch

ČR – Česká republika

ERDF – Evropský fond pro regionální rozvoj

EU – Evropská unie

HDP – hrubý domácí produkt

CHKO – Chráněná krajinná oblast

IROP – Integrovaný regionální operační program

MAS – místní akční skupina

NP – Národní park

NPR - národní přírodní rezervace

NPP - národní přírodní památky

ORP – obec s rozšířenou působností

OSN – Organizace spojených národů

PR - přírodní rezervace

PP - přírodní památky

STD – Sustainable Tourism Development (Udržitelný rozvoj cestovního ruchu)

SUSTDI – Sustainable Tourism Development Index (Index udržitelného rozvoje cestovního ruchu)

UNWTO - The World Tourism Organization (Světová organizace cestovního ruchu, ve starší publikacích používána pouze zkratka WTO)

WTO - World Tourism Organization (Světová organizace cestovního ruchu)

WTO – World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

WTTC – World Travel & Tourism Council (Světová rada cestování a cestovního ruchu)

ŽP – životní prostředí

I. Summary a keywords

Summary

Tourism is a source of livelihood all over the world. It is no different in Třeboňsko either. However, the development of tourism cannot continue at the same pace as before. It is necessary to realize the limits of the territories on which tourism happens and start not only thinking, but also behaving more sustainably although it may not be easy at the beginning. Tourism doesn't affect only the economy of the area but also the local people and nature. Overall, it brings economic, social, environmental and also cultural impacts to the area in which it happens. The area of Třeboňsko is known for its preserved nature in the Třeboňsko PLA. It is mainly thanks to this nature that it is the destination of many tourists every year, who have a choice of many forms of sustainable tourism here. This work deals with the tourism sector, sustainability and sustainable development of tourism. Furthermore, sustainable forms of tourism offered by Třeboň Region are listed here. The thesis analyzes the opinion and approach of residents to the development of tourism in Třeboňsko, but also of other local actors, namely the city of Třeboň, the PLA Třeboňsko, the Třeboňsko Microregion and the Třeboňsko MAS. The main goal of the work is to evaluate the cooperation between these actors and the perception of the sustainability of tourism by the local residents of the Třeboň region. Based on the evaluation of the questionnaire survey, the processing of information from the strategic documents of local actors and the study of the literature, measures are proposed in the work that will support the development of tourism in the Třeboň region in a sustainable form.

Keywords

Tourism, sustainable tourism, forms and types of tourism, sustainable development, sustainable tourism development, tourism policy, Třeboň Region, PLA, MAS, Microregion, sustainable forms of tourism

II. Seznam použitých zdrojů

České zdroje

Tištěné zdroje

Beran, V., & Dlask, P. (2005). Management udržitelného rozvoje regionů, sídel a obcí. Academia.

Binek, J., Iva, G., Holeček, J., Chabičovská, K., & Svobodová, H. (2009). Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. GaREP Publishing.

Cudlínová, E. (2006). Ekologická ekonomie a životní prostředí. Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta.

Čamrová, L. (2007). Ekonomie a životní prostředí: nepřátelé, či spojenci?. Alfa Publishing a Liberální institut.

Čertík, M. (2001). Cestovní ruch: Vývoj, organizace a řízení. OFF.

Faltová Leitmanová, I. (2012). Regionální rozvoj - přístupy a nástroje. Alfa Nakladatelství.

Fotr, J. (2012). Tvorba strategie a strategické plánování: Teorie a praxe. Grada.

Fotr, J., Vacík, E., Souček, I., Špaček, M., & Hájek, S. (2020). Tvorba strategie a strategické plánování: teorie a praxe (2., aktualizované a doplněné vydání). Grada Publishing.

Foret, M., & Foretová, V. (2001). Jak rozvíjet místní cestovní ruch. Grada.

Friedl, K. (1991). Chráněná území v České republice. Informatorium

Galvasová, I., Binek, J., Chabičovská, K., Holeček, J., & Halásek, D. (2007). Spolupráce obcí jako faktor rozvoje. Georgetown.

Gehl, J. (2012). Města pro lidi. Partnerství.

Holešinská, A. (2012). Destinační management jako nástroj regionální politiky cestovního ruchu. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta.

Hrabánková, M., & Hájek, T. (2002). Management cestovního ruchu. Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta.

Jeníček, V. (2010). Vyvážený rozvoj: na globální a regionální úrovni. C. H. Beck.

Kolářová, M. (2021). V souladu s přírodou: Politika životního stylu, udržitelnost a soběstačnost. Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Maier, K. (2012). Udržitelný rozvoj území. Grada.

Maier, K. (2008). Územní plánování a udržitelný rozvoj. ABF - Arch.

- Majerová, V., Kostecký, T., & Sýkora, L. (2011). Sociální kapitál a rozvoj regionu: příklad Kraje Vysočina. Grada Publishing.
- Majerová, V. (2008). Český venkov 2007: Studie Jihočeské a Ústeckého kraje. Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta.
- Malá, V. (2000). Cestovní ruch a Evropská unie: Vybrané kapitoly: sborník prací. Vysoká škola ekonomická v Praze.
- Mallya, T. (2007). Základy strategického řízení a rozhodování. Grada.
- Navrátil, J. (2012). Návštěvník jako rozvojový faktor navštíveného místa: Aplikovaná geografie cestovního ruchu na příkladu vody v turistických regionech jižní Čechy a Šumava. Alfa Nakladatelství.
- Palatková, M. (2006). Marketingová strategie destinace cestovního ruchu: jak získat více příjmů z cestovního ruchu. Grada.
- Palatková, M. (2011). Marketingový management destinací: strategický a taktický marketing destinace turismu, systém marketingového řízení destinace a jeho financování, řízení kvality v destinaci a informační systém destinace. Grada.
- Palatková, M. (2014). Mezinárodní turismus: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, změny mezinárodního turismu v důsledku globálních změn, evropská integrace a mezinárodní turismus (2., aktualiz. a rozš. vyd). Grada.
- Palatková, M., & Zichová, J. (2014). Ekonomika turismu: turismus České republiky (2., aktualiz. a rozš. vyd). Grada.
- Pavlík, M. (2014). Jak úspěšně řídit obec a region: Cíle, nástroje, trendy, zahraniční zkušenosti. Grada.
- Pavlík a kol., M. (2020). Regiony budoucnosti: spolupráce, bezpečí, efektivita: inspirace pro rozvoj měst a regionů s příklady dobré praxe. Grada.
- Pásková, M., & Zelenka, J. (2018). Společensky odpovědný cestovní ruch. Idea servis.
- Pešta, J. (2004). Encyklopedie českých vesnic: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách. Libri.
- Pělucha, M. (2012). Venkov na prahu 21. století: venkov a jeho rozvoj na přelomu milénia, územní dopady znalostní ekonomiky na venkov, souvislosti vztahů města a venkova v globalizované ekonomice. Alfa Nakladatelství.
- Provazníková, R., & Sedláčková, O. (2009). Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe (2., aktualiz. a rozš. vyd). Grada.
- Rygllová, K., Burian, M., & Vajčnerová, I. (2011). Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi. Grada.
- Slavíková, L., Vejchodská, E., & Slavík, J. (2012). Ekonomie životního prostředí - teorie a politika. Alfa Nakladatelství.

- Stejskal, J., & Kovárník, J. (2009). Regionální politika a její nástroje. Portál.
- Stříbrná, M. (2005). Venkovská turistika a agroturistika. Profi Press.
- Svobodová, H., Konečný, O., Binek, J., Chabičovská, K., Holeček, J., Galvasová, I., Věžník, A., & Hynek, A. (2011). Synergie ve venkovském prostoru. GaREP.
- Šíp, J. (2020). Venkovský cestovní ruch: Aktuální témata cestovního ruchu. Společnost vědeckých expertů cestovního ruchu (SVECR).
- Tittelbachová, Š. (2011). Turismus a veřejná správa: průniky, dysfunkce, problémy, šance: státní politika turismu České republiky : systémový přístup k řešení problémů. Grada.
- Tošovská, E., Sidorov, E., Ritschelová, I., & Farský, M. (2010). Makroekonomické souvislosti ochrany životního prostředí. C. H. Beck.
- Valinová, E. Role ČSÚ v problematice udržitelného rozvoje. Statistika&My: Magazín Českého statistického úřadu. Retrieved March 7, 2023, from <https://www.statistikaamy.cz/2018/09/18/role-csu-v-problematice-udrzitelneho-rozvoje/>
- Vaněček, D. (1997). Agroturistika. Jihočeská univerzita.
- Wokoun, R. (2006). Strukturální fondy a obce I. ASPI.
- Wokoun, R., Malinovský, J., Damborský, M., & Blažek, J. (2008). Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Linde Praha.
- Závodná, L. S. (2015). Udržitelný cestovní ruch: Principy, certifikace a měření. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Žůrková, H. (2007). Plánování a kontrola: klíč k úspěchu. Grada.

Internetové zdroje

- Akční plán 2022 - 2023. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Retrieved February 2, 2023, from <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/cestovni-ruch/archiv/koncepce-strategie/akcni-plan-2022-2023>
- DotaceEU.cz: Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR. Retrieved March 18, 2023, from <https://www.dotaceeu.cz/cs/uvod>
- Globální etický kodex cestovního ruchu. (2001). Světová organizace cestovního ruchu.
- CHKO Třeboňsko: 35 let velkoplošné ochrany unikátní krajiny. (2008 - 2023). Ochrana přírody. Retrieved April 8, 2023, from <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/chko-trebonsko/>
- Chráněná krajinná oblast Třeboňsko. (2023). Retrieved March 6, 2023, from <https://trebonsko.nature.cz/web/chko-trebonsko/charakteristika-oblasti>

Chráněné krajinné oblasti. Ministerstvo životního prostředí. Retrieved January 4, 2023, from https://www.mzp.cz/cz/chrane_krajinne_oblasti

Charakteristika oblastí Třeboňsko. Třeboňsko: trebonsko.cz. Retrieved February 8, 2023, from <https://www.trebonsko.cz/charakteristika-oblasti-trebonska>

Jihočeská centrála cestovního ruchu. (2021). KONCEPCE ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU JIHOČESKÉHO KRAJE 2021–2030: SMAT AŽ JSOU JIŽNÍ ČECHY CHYTRÉ!. Jihočeská centrála cestovního ruchu. https://www.jccr.cz/files/documents/3/koncepce-00-hlavni-tisk1_6zr0.pdf

Jižní Čechy: Poznejte jižní Čechy. (2023, February 20). Retrieved March 5, 2023, from <https://www.jiznicechy.cz/>

Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. (2007). Cestovní ruch a udržitelný rozvoj. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Třeboňsko. (2018 – 2019). AOPK ČR.

Mikroregiony a místní akční skupiny. Ministerstvo vnitra České republiky. Retrieved February 3, 2023, from <https://www.mvcr.cz/clanek/mikroregiony-a-mistni-akcni-skupiny.aspx>

Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s. (2023). Retrieved March 1, 2023, from <https://www.mas-trebonsko.cz/>

Místní akční skupiny. EAGRI: Venkov. Retrieved January 5, 2023, from <https://eagri.cz/public/web/mze/venkov/prioritni-temata-site/mistni-akcni-skupiny/>

Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016 - 2023). Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Retrieved January 21, 2023, from <https://www.mmr.cz/cs/narodni-dotace/cestovni-ruch/narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-v-regione>

Nosková, Z., Ptáček, L., & Urbančíková, J. (2017). Cestovní ruch v obcích. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Obce na Třeboňsku. Třeboňsko: trebonsko.cz. Retrieved February 8, 2023, from <https://www.trebonsko.cz/kategorie/obce-na-trebonsku/>

Podpora strategického řízení a plánování ve veřejné správě. Portál strategické práce v České republice. Retrieved February 3, 2023, from <https://www.mmr.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/podpora-strategickeho-rizeni-a-planovani-ve-verejn>

Sdělení komise - Agenda pro udržitelný a konkurenceschopný evropský cestovní ruch (2007). Komise evropských společenství. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52007DC0621>

Strategie komunitně vedeného místního rozvoje Místní akční skupiny Třeboňsko o.p.s. na období 2021-2027. (2021). Místní akční skupina Třeboňsko o.p.s.

Strategický plán rozvoje města Třeboň 2021-2030 (2021). Třeboň. Retrieved February 2, 2023, from <https://www.mesto-trebon.cz/cz/mestsky-urad-trebon/strategicky-plan.html>

Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021-2030. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Retrieved February 2, 2023, from Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021-2030

Stříbrná, M. (2008). Podmínky rozvoje cestovního ruchu v chráněných krajinných oblastech a národních parcích. Euroconsultants

Světová organizace cestovního ruchu - UNWTO. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Retrieved January 28, 2023, from [https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/cestovni-ruch/archiv/mezinarodni-spoluprace/ucast-v-mezinarodnich-organizacich/svetova-organizace-cestovniho-ruchu-\(unwto\)](https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/cestovni-ruch/archiv/mezinarodni-spoluprace/ucast-v-mezinarodnich-organizacich/svetova-organizace-cestovniho-ruchu-(unwto))

Trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu a turismu na Třeboňsku: Analýza stavu a dopadu prohlášení krajinné památkové zóny Třeboňská rybníční krajina na seznam Světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. (2016). Město Třeboň.

Třeboňsko: Trebonsko.cz. Retrieved March 6, 2023, from <https://www.trebonsko.cz/>

Turistická oblast Třeboňsko: Třeboňsko Krajina dvojího nebe. Retrieved March 18, 2023, from <https://www.regiontrebonsko.cz/>

Udržitelný cestovní ruch. CzechTourism. Retrieved February 24, 2023, from <https://www.eden-czechtourism.cz/udrzitelny-cestovni-ruch/>

Udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí. Retrieved February 2, 2023, from https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

VÍTEJTE v jižních Čechách. (2022) (Vol. 1.). Jihočeská centrála cestovního ruchu.

Výroční zpráva: MAS Třeboňsko o.p.s. za rok 2021. (2022). MAS Třeboňsko.

Žlebek, P. Místní Agenda 21 a strategické plánování: „zkušenosti z regionální praxe“, 1-23

Zákony

Česká republika. Zákon č. 283/2021 Sb.: Zákon stavební zákon, 283/2021 § (2021). Zákony pro lidi.cz [online] © AION. Retrieved January 30, 2023, from https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-283/zneni-20230701#p334_p334-1

Česká republika. Zákon č. 114/1992 Sb.: Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny (1992). Zákony pro lidi.cz [online] © AION. Retrieved January 5, 2023, from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114#cast3>

Česká republika. Zákon č. 128/2000 Sb.: Zákon o obcích (obecní zřízení) (2000), Zákony pro lidi § (2000). Zákony pro lidi.cz [online] © AION. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128/zneni-20220201>

Česká republika. Zákon č. 129/2000 Sb.: Zákon o krajích (krajské zřízení) (2000). Zákony pro lidi.cz [online] © AION § (2000). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129?text=129%2F2000>

Zahraniční zdroje

Tištěné zdroje

Novacká, L. (2010). Cestovný ruch a Európska únia. Sprint dva.

Novacká, L. (2013). Cestovný ruch, udržateľnosť a zodpovednosť na medzinárodnom trhu. Ekonóm Bratislava.

Hall, D., & Richards, G. (2003). *Tourism and Sustainable Community Development*. Routledge.

Internetové zdroje

Akay, B. (2022). Conscientia Beam. All Rights Reserved. THE RELATIONSHIP BETWEEN TOURISM DEVELOPMENT, SATISFACTION, SUPPORT TO TOURISM AND TOURISM ENTREPRENEURSHIP IN EMERGING TOURISM DESTINATION: RESIDENTS' PERSPECTIVE. *Journal of Tourism Management Research*, 9(1), 64-81. <https://doi.org/10.18488/31.v9i1.3078>

Çalışkan, C. (2021). Sustainable tourism: Gen Z?. *Journal of multidisciplinary academic tourism*, 6(2), 107 - 115. <https://doi.org/https://doi.org/10.31822/jomat.2021-6-2-107>

Casagrandi, R., & Rinaldi, S. (2002). A Theoretical Approach to Tourism Sustainability. *Conservation Ecology*, 6(1). <http://www.jstor.org/stable/26271854>

Cater, E. (1994). Tools for Sustainable Tourism. *The Geographical Journal*, 160(1), 114–115. <http://www.jstor.org/stable/3060167>

Cater, E. (1995). Environmental Contradictions in Sustainable Tourism. *The Geographical Journal*, 161(1), 21–28. <https://doi.org/10.2307/3059924>

Cárdenas, D. A., Byrd, E. T., & Duffy, L. N. (2015). An exploratory study of community awareness of impacts and agreement to sustainable tourism development principles. *Tourism and Hospitality Research*, 15(4), 254–266. <https://www.jstor.org/stable/26366461>

Clayton, A. (2002). STRATEGIES FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT: THE ROLE OF THE CONCEPT OF CARRYING CAPACITY. *Social and Economic Studies*, 51(1), 61–98. <http://www.jstor.org/stable/27865262>

Dearden, P. (1991). Tourism and Sustainable Development in Northern Thailand. *Geographical Review*, 81(4), 400–413. <https://doi.org/10.2307/215607>

Edgell, D. L. (2015). International Sustainable Tourism Policy. *The Brown Journal of World Affairs*, 22(1), 25–36. <http://www.jstor.org/stable/24590998>

- Engelhardt, R. A. (2005). Culturally and ecologically sustainable tourism development through local community management. In A. Hooper (Ed.), *Culture and Sustainable Development in the Pacific* (pp. 174–186). ANU Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2bj7c.20>
- Event sustainability management systems: Requirements with guidance for use. (2012). ISO/TMBG Technical Management Board - groups.
- FURQAN, A., SOM, A. P. M., & HUSSIN, R. (2010). PROMOTING GREEN TOURISM FOR FUTURE SUSTAINABILITY. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 5(8 (17)), 64–74. <http://www.jstor.org/stable/24872610>
- GSTC: Global Sustainable Tourism Council. (2022). Retrieved February 26, 2023, from <https://www.gstcouncil.org/>
- Hall, M. C. (2019) Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism, *Journal of Sustainable Tourism*, 27:7, 1044-1060, DOI: 10.1080/09669582.2018.1560456
- Higgins-Desbiolles, F., Bigby, B. C., & Doering, A. (2022). Socialising tourism after COVID-19: reclaiming tourism as a social force?. *Journal of Tourism Futures*, 8(2), 208-219. <https://doi.org/10.1108/JTF-03-2021-0058>
- Jamieson, W. (1998). Cultural Heritage Tourism Planning and Development: Defining the Field and Its Challenges. *APT Bulletin: The Journal of Preservation Technology*, 29(3/4), 65–67. <https://doi.org/10.2307/1504616>
- Johnsen, J., Bieger, T., & Scherer, R. (2008). Indicator-Based Strategies for Sustainable Tourism Development: Insights from a Swiss Research Project. *Mountain Research and Development*, 28(2), 116–121. <http://www.jstor.org/stable/25164200>
- Lamont, M. (2015). Cycle touring. In J. Bonham & M. Johnson (Eds.), *Cycling Futures* (pp. 153–176). University of Adelaide Press. <http://www.jstor.org/stable/10.20851/j.ctt1sq5x1g.13>
- Lansing, P., & De Vries, P. (2007). Sustainable Tourism: Ethical Alternative or Marketing Ploy? *Journal of Business Ethics*, 72(1), 77–85. <http://www.jstor.org/stable/25075360>
- Leung, Y. -F., Farrell, T., & Marion, J. L. (2008). Recreation ecology in sustainable tourism and ecotourism: A strengthening role. <https://doi.org/10.1079/9781845934705.0019>
- Mor, M., Dalyot, S., & Ram, Y. (2023). Who is a tourist? Classifying international urban tourists using machine learning. *Tourism Management*, 95(104689). <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104689>
- Moscardo, G. (2008). Sustainable tourism innovation: Challenging basic assumptions. *Tourism and Hospitality Research*, 8(1), 4–13. <http://www.jstor.org/stable/23746748>
- Nepal, S. K. (2002). Mountain Ecotourism and Sustainable Development: Ecology, Economics, and Ethics. *Mountain Research and Development*, 22(2), 104–109. <http://www.jstor.org/stable/3674310>

Richardson, R. (2021). The Role of Tourism in Sustainable Development. Oxford Research Encyclopedia of Environmental Science. Retrieved 6 Mar. 2023, from <https://oxfordre.com/environmentalscience/view/10.1093/acrefore/9780199389414.001.0001/acref-ore-9780199389414-e-387>.

Roblek, V., Drpić, D., Meško, M., & Miložica, V. (2021) Evolution of Sustainable Tourism Concepts. MDPI, Sustainability 2021, 13 (22), 12829, 1-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.3390/su132212829>

Russell, A., & Wallace, G. (2004). Irresponsible Ecotourism. Anthropology Today, 20(3), 1–2. <http://www.jstor.org/stable/3695117>

Spenceley, A., Kohl, J., McArthur, S., Myles, P., Notarianni, M., Paleczny, D., Pickering, C., & Worboys, G. L. (2015). VISITOR MANAGEMENT. In G. L. Worboys, M. Lockwood, A. Kothari, S. Feary, & I. Pulsford (Eds.), Protected Area Governance and Management (pp. 715–750). ANU Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1657v5d.30>

STANKOVA, M., & KALEYCHEV, S. (2020). REGIONAL SUSTAINABILITY IN TOURISM: THE IMPLEMENTATION OF CROSS-BORDER PARTNERSHIPS. Theoretical and Empirical Researches in Urban Management, 15(3), 49–67. <https://www.jstor.org/stable/26924803>

Sustainable Development. UNWTO: World Tourism Organization. Retrieved January 29, 2023, from <https://www.unwto.org/sustainable-development>

Sustainable tourism: What is sustainable tourism?. Green Ideas For Tourism: Green Ideas for Tourism for Europ. Retrieved March 6, 2023, from <http://www.greentourism.eu/en/Post/Name/SustainableTourism>

Tarlow, P. (2022). The ecology of sustainable tourism. Worldwide Hospitality and Tourism Themes, 14(1), 8-10(3). <https://doi.org/10.1108/WHATT-10-2021-0132>

Uzzo, S. M. (2013). Puntacana Ecological Foundation and the Scaling of Sustainable Tourism Development. Ecology and Society, 18(4). <http://www.jstor.org/stable/26269451>

Vaughan, D. (2000). Tourism and Biodiversity: A Convergence of Interests? International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), 76(2), 283–297. <http://www.jstor.org/stable/2626367>

Vargová, T. D., Šenková, A., Matušíková, D., & Švedová, M. (2021). Quality Management in Tourism Services. Calitatea, 22(183), 130-135.

World Economic Forum: Global Future Councils. (2022). Retrieved February 26, 2023, from <https://intelligence.weforum.org/>

III. Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1: Etapy vývoje přístupů k udržitelnému cestovnímu ruchu.....	22
Obrázek 2: Výzva UNWTO k udržitelnosti cestovního ruchu.....	34
Obrázek 3: Pilíře udržitelného cestovního ruchu.....	40
Obrázek 4: Zajišťování udržitelnosti cestovního ruchu.....	42
Obrázek 5: Udržitelný rozvoj cestovního ruchu - příklad venkovská turistika.....	43
Obrázek 6: Dvanáct základních faktorů udržitelného cestovního ruchu.....	46
Obrázek 7: Logo udržitelného chování.....	50
Obrázek 8: Environmentální dimenze společenské odpovědnosti cestovního ruchu.....	51
Obrázek 9: Sociokulturní dimenze společenské odpovědnosti cestovního ruchu.....	52
Obrázek 10: Ekonomická dimenze společenské odpovědnosti cestovního ruchu.....	53
Obrázek 11: Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021-2030.....	62
Obrázek 12: Napříč Třeboňskem.....	69
Obrázek 13: Vodní plochy a vodní toky Třeboňska.....	70
Obrázek 14: Koncentrace ubytovacích a stravovacích služeb na Třeboňsku.....	70
Obrázek 15: Maloplošná chráněná krajinná území a přírodní památky v CHKO Třeboňsko.....	88
Obrázek 16: Oblast CHKO Třeboňsko.....	89
Obrázek 17: Území MAS Třeboňsko.....	93

Seznam tabulek

Tabulka 1: Protiklady venkovské turistiky a cestovního ruchu ve městech a turistických centrech.....	78
Tabulka 2: Rozloha specifických území v CHKO Třeboňsko.....	89
Tabulka 3: Seznam obcí na Třeboňsku.....	96
Tabulka 4: Spolupráce místních aktérů Třeboňska.....	118

Seznam grafů

Graf 1: Počet osob s nejvyšším dosaženým vzděláním na Třeboňsku.....	100
Graf 2: Obyvatelé Třeboňska a pojem udržitelný cestovní ruch.....	100
Graf 3: Vnímání rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku místními občany.....	101
Graf 4: Vnímání přítomnosti turistů na Třeboňsku.....	102
Graf 5: Vnímání přínosů cestovního ruchu obyvateli Třeboňska.....	103
Graf 6: Pozitivní přínosy cestovního ruchu.....	104
Graf 7: Negativní přínosy cestovního ruchu.....	105
Graf 8: Vnímání negativního vlivu turistů na životní prostředí Třeboňska.....	108
Graf 9: Negativní dopady turismu na životní prostředí na Třeboňsku.....	105
Graf 10: Vnímání potřeby rozvoje cestovního ruchu v udržitelné formě.....	106
Graf 11: Možnosti podpory rozvoje cestovního ruchu obcemi na Třeboňsku z pohledu občanů.....	108

IV. Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro místní obyvatele Třeboňska

Příloha 2: Dotazník pro obce na Třeboňsku

Příloha 3: Dotazník pro město Třeboň

Příloha 4: Dotazník pro MAS a Mikroregion Třeboňsko

Příloha 5: Dotazník pro CHKO Třeboňsko

Příloha 6: Zpracované výsledky dotazníkové šetření u obcí na Třeboňsku

Příloha 7: Vzor vyplněného dotazníku v tištěné podobě

Příloha 8: Výsledek dotazníkového šetření u města Třeboň

Příloha 9: Výsledek dotazníkového šetření u Místní akční skupiny Třeboňsko

V. Přílohy

Příloha 1: Dotazník pro místní obyvatele Třeboňska

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu místních obyvatel

Dobrý den, mé jméno je Michaela Merčáková a studuji obor Strukturální politika EU pro rozvoj venkova na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. Aktuálně provádím v rámci mé diplomové práce výzkum týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. Cílem je zhodnotit přístup k tomuto rozvoji a navrhnout případné postupy, které by mohly rozvoj cestovního ruchu udělat udržitelnějším.

Udržitelný cestovní ruch je takový cestovní ruch, který splňuje potřeby současných generací bez omezení splnění potřeb generací budoucích. Tedy nejlépe takový cestovní ruch, na kterém se podílejí místní aktéři (obyvatelé, obce, města, sdružení obcí, podnikatelé apod.), který pomáhá k rozvoji území bez negativních vlivů na přírodní a kulturní památky a na místní obyvatele.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku níže, který vám nezabere více jak 5 minut, je zcela anonymní a jeho výsledky budou sloužit k vyhodnocení přístupu k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu v oblasti Třeboňska.

Velmi Vám předem děkuji za vyplnění!

1 Nachází se obec ve které žijete na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

2 Jste žena nebo muž?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Žena Muž

3 Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Méně než 20 let 20-40 let 40-60 let Více než 60 let

4 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Základní Středoškolské odborné s
výučním listem Středoškolské odborné s
maturitní zkouškou Gymnázium Vyšší
odborné
 Vysokoškolské

5 Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

6 Máte pocit, že se cestovní ruch na Třeboňsku v posledních letech rozvíjí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

7 Ovlivňuje Vás rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku pozitivně v každodenním životě?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

8 Ovlivňuje Vás rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku negativně v každodenním životě?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

9 Jak často se setkáváte v hlavní sezóně s turisty?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Každý den Několikrát za týden Párkrát za měsíc Zcela výjimečně Vůbec

10 Považujete přítomnost turistů na Třeboňsku za pozitivní nebo negativní?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pozitivní Spíše pozitivní Netruální Spíše negativní Negativní

11 Vnímáte přínos cestovního ruchu pro území Třeboňska jako pozitivní?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pozitivní Neutrální Negativní

12 Jaké jsou podle Vás pozitivní přínosy turistů na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Renovace a údržba kulturních památek	☐ Zvyšování kvality služeb	☐ Rozšíření cyklostezek	☐ Rozvoj pracovních příležitostí
☐ Rozšíření naučných tras	☐ Příjmy pro místní podnikatele	☐ Rozvoj území z příjmů od turistů	☐ Neustálé rozšiřování služeb
☐ Rozšíření možností aktivit v území	☐ Předávání místních kulturních tradic a zvyků dále	☐ Přínos nových zvyků a názorů od turistů	
☐ Jiné, uveďte prosím jaké..	____		

13 Jaké jsou podle Vás negativní přínosy turistů na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Zvýšení dopravního zatížení	☐ Růst množství odpadků	☐ Větší nápor na služby a prodej	☐ Zvýšení zájmu o kulturní a přírodní dědictví na úkor místních obyvatel
☐ Zvýšení tlaku na životní prostředí	☐ Ovlivnění každodenního života místních obyvatel	☐ Vytlačení místních obyvatel z nejvíce turisticky vytížených míst	☐ Zvýšení odporu místních obyvatel vůči turistům vlivem odlišných názorů a chování
☐ Úbytek parkovacích míst			
☐ Jiné, napište prosím jaké..	____		

14 Působí turisté na Třeboňsku podle Vás negativně na životní prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Nevím Ne

15 Čím působí turisté na Třeboňsku negativně na životní prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Odpadky	☐ Ničení přírodního dědictví	☐ Rušení sídlících živočichů	☐ Poškození živočichů a jejich přirozeného prostředí
☐ Nepřímé vyvolání eroze půdy	☐ Narušení vegetace		
☐ Jinak, napište prosím...	____		

16 Myslíte si, že by se cestovní ruch na Třeboňsku měl rozvíjet více udržitelným způsobem než dosud?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

17 Podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Nevím Ne

18 Jakým způsobem podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Podpora zvyšování ubytovacích kapacit	☐ Zlepšení stravovacích a jiných služeb v obci	☐ Výstavba informačních tabulí	☐ Výstavba cyklostezek
☐ Podpora rozvoje nových aktivit pro turisty	☐ Rozvoj atraktivity obce	☐ Propagace obce	☐ Informační materiály (brožury, letáky)
☐ Výstavba naučných stezek	☐ Podpora rozvoje místních podnikatelů poskytujících služby cestovního ruchu	☐ Podpora tvorby nových pracovních míst v cestovním ruchu	
☐ Jiný, napište prosím jaký...	____		

19 Podporuje podle vás město Třeboň rozvoj cestovního ruchu pasivním nebo aktivním způsobem?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pasivním Spíše pasivním Nevím Spíše aktivním Aktivním

20 Jaká je velikost Vaší obce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Do 100 obyvatel 101 - 500 obyvatel 501 - 1000 obyvatel Více než 1000 obyvatel

21 Považujete rozvoj cestovního ruchu, který podporuje Vaše obec, za takový, který splňuje principy udržitelného rozvoje? Tedy udržitelné způsoby dopravy, zapojení místních obyvatel a podnikatelů do plánování rozvoje apod.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

22 Měl by být podle Vás cestovní ruch na Třeboňsku více regulován? Tedy, zda by se měly regulovat počty turistů pohybujících se na území CHKO Třeboňsko, automobilová doprava, cykloturisté v centra Třeboně apod.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

Příloha 2: Dotazník pro obce na Třeboňsku

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu obcí

Dobrý den, mé jméno je Michaela Merčáková a studuji obor Strukturální politika EU pro rozvoj venkova na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. Aktuálně provádím v rámci mé diplomové práce výzkum týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. Cílem je zhodnotit přístup k tomuto rozvoji a navrhnout případné postupy, které by mohly rozvoj cestovního ruchu udělat udržitelnějším.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku níže, který vám zabere přibližně mezi pěti až deseti minutami. Dotazník bude následně vyhodnocen a porovnáán s přístupem dalších obcí a města Třeboň k udržitelnému cestovnímu ruchu.

Předem velmi děkuji za vyplnění!

1 Nachází se Vaše obec na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

2 Jakou obec zastupujete?

3 Jak velká je Vaše obec?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Do 100 obyvatel 101 - 500 obyvatel 501 - 1000 obyvatel Nad 1000 obyvatel

4 Spolupracuje Vaše obec při tvorbě strategického plánuje rozvoje obce s obyvateli obce, podnikateli či jinými místními subjekty?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

5 S jakými subjekty?

6 Podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

7 Čím podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Informační tabule	☐ Informační materiály (letáky, brožury)	☐ Propagace obce	☐ Výstavba cyklostezek
☐ Výstavba naučných stezek	☐ Podpora rozvoje místních podnikatelů poskytujících služby cestovního ruchu	☐ Podpora zvyšování ubytovacích kapacit	☐ Podpora vzniku nových atraktivit v obci a zlepšení stávajících
☐ Podpora tvorby nových pracovních míst v cestovním ruchu	☐ Rozvoj aktivit v obci	☐ Zlepšení stravovacích a jiných služeb v obci	☐ Renovace a údržba kulturních památek
☐ Podpora zachování krajinného rázu v okolí			
☐ Jinak, uveďte prosím jak...			

8 Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Nevím Ne

9 Plánuje a podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost rozvoje?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

10 V jaké oblasti? Jakým způsobem?

11 Má Vaše obec sestavený strategický plán rozvoje obce s ohledem na udržitelnost cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

12 Plánuje Vaše obec rozšiřovat a zlepšovat podmínky pro rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

13 Jak budete rozvíjet podmínky pro udržitelný cestovní ruch ve Vaší obci?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Naučné stezky, které budou vést k zodpovědnému cestovnímu ruchu	☐ Informační tabule	☐ Výzvy pro turisty k zodpovědnému chování	☐ Cyklostezky, které nebudou narušovat přírodní prostředí
☐ Třídění odpadů na turisticky vytižených místech	☐ Zvyšování parkovacích kapacit tak, aby mohli lidé po okolí cestovat udržitelněji	☐ Nová pracovní míst v udržitelnějších oblastech	☐ Podpora restaurací s uznáváním zero waste výzev apod.
☐ Zapojení místních obyvatel a podnikatelů do rozhodování o rozvoji cestovního ruchu	☐ Propagace místních kultur, tradic, zvyklostí	☐ Objasnění výhod plynoucích z cestovního ruchu místním občanům	☐ Podpora místních průvodců
☐ Výstavba a udržování místních expozic a muzeí	☐ Aplikace vyzývající k udržitelnému chování	☐ Infocentra	☐ Organizace místních akcí, které zdůrazňují tradice, zvyky
☐ Propagace udržitelných aktivit obce	☐ Spolupráce s dalšími obcemi na rozvoji s ohledem na udržitelnost		
☐ Jinak, prosím uveďte jak...			

14 Zvyšuje Vaše obec povědomí o odpovědnosti účastníků cestovního ruchu k ochraně životního prostředí?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

15 Jak zvyšuje Vaše obec povědomí turistů o odpovědnosti v cestovním ruchu?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- Výzvy ke správnému nakládání s odpady Informační tabule Infocentra Tištěné informační materiály
- Spolupráce s poskytovateli služeb Informace na webových stránkách obce
- Jinak, uveďte prosím jak...

16 Pociťujete v hlavní sezóně nárůst dopravního zatížení ve Vaší obci?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

17 Co děláte pro to, aby nárůst nebyl tak výrazný a nenarušoval běžný život místních obyvatel?

18 Vnímáte vliv turistů na životní prostředí ve Vaší obci a okolí jako negativní?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

19 Snažíte se tomuto vlivu zabránit?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

20 Jak se snažíte negativnímu působení turismu na životní prostředí zabránit?

21 Pociťujete, že by působil cestovní ruch negativně na místních občany?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

22 Snažíte se tomuto negativnímu vlivu nějak zabránit?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

23 Jak se snažíte zabránit negativnímu vlivu turismu na místní obyvatele?

24 Považujete přínosy cestovního ruchu pro Vaši obec za pozitivní nebo negativní?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Pozitivní Neutrální Negativní

25 Jaké pozitivní přínosy

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Přijmy pro obec	☐ Přijmy pro podnikatele	☐ Zvyšování životní úrovně místních občanů	☐ Rozvoj obce, její atraktivita a aktivit v obci
☐ Nové pracovní příležitosti	☐ Rozvoj služeb v obci	☐ Rozšiřování atraktivit na území obce	☐ Přínos nových zvyků a názorů od turistů
☐ Jiné, uveďte prosím jaké...	____		

Příloha 3: Dotazník pro město Třeboň

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu města Třeboň

Dobrý den, mé jméno je Michaela Merčáková a studuji obor Strukturální politika EU pro rozvoj venkova na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. Aktuálně provádím v rámci mé diplomové práce výzkum týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. V této oblasti dochází každým rokem k rozvoji cestovního ruchu, který ovlivňuje nejen místní aktéry, ale také kulturní a přírodní dědictví. Cílem je zhodnotit přístup k tomuto rozvoji a navrhnout případné postupy, které by mohly rozvoj cestovního ruchu udělat udržitelnějším.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku níže, který vám zabere přibližně mezi pěti až deseti minutami a bude zpracován a komparován společně s cíli ve strategickém dokumentu města Třeboň, názory obyvatel Třeboňska, přístupy obcí na Třeboňsku a sdruženími obcí.

Předem Vám velmi děkuji za vyplnění dotazníku

1 Spolupracuje město Třeboň při tvorbě strategického plánuje rozvoje města s obyvateli, podnikateli či jinými subjekty?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

2 Se kterými subjekty?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

Občané města Třeboň Okolní obce na Třeboňsku Podnikatelé MAS Třeboňsko Mikroregion Třeboňsko
 CHKO Třeboňsko Neziskové organizace Odborné organizace
 Jiné, uveďte prosím jaké...

3 Podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

4 Čím podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Propagace města	☐ Podpora zvyšování ubytovacích kapacit	☐ Výstavba cyklostezek	☐ Rozšíření parkovacích kapacit
☐ Výstavba naučných stezek	☐ Renovace a údržba kulturních památek	☐ Pořádání kulturních akcí	☐ Podpora služeb infocentra
☐ Rozšíření aktivit ve městě	☐ Podpora vzniku nových atraktivit v obci a zlepšení stávajících	☐ Informační tabule	☐ Podpora místních podnikatelů poskytujících služby cestovního ruchu
☐ Podpora tvorby nových pracovních míst v cestovním ruchu	☐ Informační materiály (letáky, brožury)	☐ Rozvoj aktivit ve městě	☐ Zlepšení stravovacích a jiných služeb v obci
☐ Podpora zachování krajinného rázu v okolí			
☐ Jinak, uveďte prosím jak.	____		

5 Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne Nevím

6 Plánuje a podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

7 Jakým způsobem plánuje a podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?

8 Má město Třeboň sestaveny cíle v oblasti cestovního ruchu v rámci strategického plánu rozvoje města Třeboň 2021-2030 s ohledem na udržitelnost cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

9 Plánuje město Třeboň rozšiřovat a zlepšovat podmínky pro rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

10 Jakým způsobem?

11 Snaží se město Třeboň regulovat výkyvy způsobené sezónností?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

12 Jakým způsobem regulujete výkyvy v sezónnosti?

13 Spolupracuje město Třeboň v oblasti ochrany životního prostředí a rozvoje cestovního ruchu s CHKO Třeboňsko?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

14 Spolupracuje město Třeboň v oblasti rozvoje cestovního ruchu s MAS a Mikroregionem Třeboňsko?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne Pouze s MAS Třeboňsko Pouze s Mikroregionem Třeboňsko

15 Zvyšuje město Třeboň povědomí o odpovědnosti účastníků cestovního ruchu, zejména v oblasti ochrany životního prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

16 Jakým způsobem vede město Třeboň účastníky cestovního ruchu k odpovědnosti v cestovním ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Informační tabule	☐ Informace na webových stránkách	☐ Výzvy k třídění odpadů	☐ Motivace k nahrazení automobilové dopravy jinou formou dopravy
☐ Zamezení znečištění vody a plýtvání vodou	☐ Výzvy k zamezení plýtvání potravin	☐ Vedení turistů k přátelskému přístupu vůči místním komunitám a pochopení jejich tradic	☐ Zapojení místních aktérů
☐ Zdůraznění společenské odpovědnosti místním podnikatelům			

17 Reguluje město Třeboň nárůst dopravního zatížení ve měst a v okolí města, především v hlavní sezóně?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

18 Jakým způsobem dochází k regulaci dopravního zatížení?

19 Eliminuje město Třeboň negativní dopady masivního turismu na místní obyvatele, kulturní památky a přírodní prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

20 Jakým způsobem eliminuje město Třeboň negativní dopady?

Příloha 4: Dotazník pro MAS a Mikroregion Třeboňsko

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu MAS Třeboňsko

Dobrý den, mé jméno je Michaela Meržáková a studuji obor Strukturální politika EU pro rozvoj venkova na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. Aktuálně provádím v rámci mé diplomové práce výzkum týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. Cílem je zhodnotit přístup k tomuto rozvoji a navrhnout případné postupy, které by mohly rozvoj cestovního ruchu udělat udržitelnějším.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku níže, který vám nezabere více jak pět minut a bude zpracován a komparován společně s cíli ve strategickém dokumentu města Třeboň, přístupy obcí a názory obyvatel Třeboňska. Věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

Velmi Vám předem děkuji za vyplnění!

1 Spolupracujete při tvorbě strategických dokumentů a stanovení společných cílů s občany žijícími na území, kde se nachází Vaše sdružení?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

2 V jakých oblastech spolupracujete s občany?

3 Spolupracujete při stanovení a plnění strategických cílů s městem Třeboň?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

4 V jakých oblastech spolupracujete s městem Třeboň?

5 Podporuje Vaše sdružení rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

6 Jakým způsobem podporuje Vaše sdružení rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Stanovení rozvoje společných aktivit v oblasti	☐ Finanční spolupráce na projektech rozvoje cestovního ruchu	☐ Společné infrastrukturní projekty z oblasti cestovního ruchu	☐ Podpora místních podnikatelů
☐ Zapojení místních občanů do rozvoje cestovního ruchu a předání tradic			
☐ Jinak, uveďte prosím jak...			

7 Podporovali jste někdy v minulosti aktivity, které by napomohly přímo nebo nepřímo rozvoji cestovního ruchu na území vašeho sdružení?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

8 Jaké?

9 Plánujete své aktivity s ohledem na udržitelnost?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

10 Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

11 Podporujete výstavbu s ohledem na udržitelnost, jako například stavbu cyklotras, pěších tras, nemovitostí s nízkou energetickou náročností apod.?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

12 Podporujete vznik nebo rozvoj udržitelných forem cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

13 Jaké formy udržitelného turistiky podporujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Ekoturistika	☐ Agroturistika	☐ Venkovská turistika	☐ Pěší turistika	☐ Cykloturistika
☐ Hipoturistika	☐ Rybářská turistika	☐ Myslivecká turistika		
☐ Jiné, uveďte prosím jaké...	____			

14 Jaké pozitivní přínosy podle Vás přináší cestovní ruch na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Rozvoj území	☐ Finanční příjmy do státních a místních rozpočtů	☐ Rozvoj služeb	☐ Rozšíření pracovních příležitostí
☐ Vznik nových, udržitelných forem cestovního ruchu	☐ Příjmy pro místní podnikatele	☐ Zvýšení životní úrovně místních obyvatel	☐ Rozvoj aktivit v území
☐ Zvyšování atraktivity území	☐ Přínos nových zvyků a názorů od turistů		
☐ Jiné, uveďte prosím jaké..	____		

15 Jaké pozitivní přínosy cestovního ruchu pociťujete konkrétně vy?

16 Jaké negativní přínosy podle Vás plynou z cestovního ruchu na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Negativní dopady na životní prostředí	☐ Odpady	☐ Nárůst dopravní zátěženosti	☐ Spory mezi místními obyvateli a turisty
☐ Odsun místních obyvatel z turisticky oblíbených míst	☐ Nedostatek parkovacích míst		
☐ Jiné, uveďte prosím jaké..	____		

17 Jaké konkrétní negativní dopady pociťujete vy?

Příloha 5: Dotazník pro CHKO Třeboňsko

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu CHKO Třeboňsko

Dobrý den, mé jméno je Michaela Merčáková a studuji obor Strukturální politika EU pro rozvoj venkova na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. Aktuálně provádím v rámci mé diplomové práce výzkum týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. Cílem je zhodnotit přístup k tomuto rozvoji a navrhnout případné postupy, které by mohly rozvoj cestovního ruchu udělat udržitelnějším.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku níže, který vám nezabere více jak pět minut a bude zpracován a komparován společně s cíli ve strategickém dokumentu města Třeboň, přístupy obcí a názory obyvatel Třeboňska.

Předem Vám velmi děkuji za vyplnění!

1 Spolupracuje s Vámi město Třeboň při tvorbě strategického plánu rozvoje města?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

2 V jakých oblastech s Vámi město Třeboň spolupracuje při tvorbě strategického dokumentu?

3 Berete v potaz názory obyvatel Třeboňska při stanovení budoucích vizí a cílů, především v oblasti ochrany životního prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

Ano Ne

4 V jakých oblastech, včetně oblasti ochrany životního prostředí, spolupracujete s občany?

5 Spolupracujete s místními sdruženími obcí, jako je MAS Třeboňsko nebo Mikroregion Třeboňsko?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Pouze s MAS Třeboňsko Pouze s Mikroregionem Třeboňsko Ne

6 V jakých oblastech spolupracujete s MAS nebo Mikroregionem Třeboňsko?

7 Rozvíjí se podle Vás v posledních letech cestovní ruch na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

8 Máte pocit, že by rozvoj cestovního ruchu, který na Třeboňsku probíhá, splňoval koncept udržitelnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

9 Snažíte se regulovat cestovní ruch v oblasti CHKO Třeboňsko?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Ne

10 Jakým způsobem bojujete proti masivnímu turismusu v oblasti CHKO Třeboňsko?

11 Měl by se podle Vás vyvíjet cestovní ruch v oblasti CHKO Třeboňsko rozvíjet více udržitelně?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

12 Jaké konkrétní kroky můžete učinit vy, aby byl rozvoj cestovního ruchu v oblasti CHKO Třeboňsko více udržitelný?

13 Vnímáte, že by cestovní ruch na Třeboňsku měl pozitivní dopady na oblast Třeboňska a především oblast CHKO Třeboňsko?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

14 Jaké pozitivní dopady se Vás nejvíce dotýkají?

15 Pociťuje nějaké negativní dopady cestovního ruchu na oblast Třeboňska a především na oblast CHKO Třeboňsko?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

16 Jako konkrétní negativní dopady cestovního ruchu vnímáte, že na Vás působí?

17 Jakým způsobem se snažíte zabránit negativním dopadům cestovního ruchu na životní prostředí?

18 Podporujete zvýšení povědomí účastníků cestovního ruchu o jejich odpovědném chování?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

19 Jakým způsobem zvyšujete povědomí účastníků cestovního ruchu o jejich odpovědném chování?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

Informační tabule

Tiskuté brožury

Informace na
webových
stránkách

Informace na
sociálních sítích

Informační
centrum

Jinak, uveďte prosím jak...

Příloha 6: Zpracované výsledky dotazníkové šetření u obcí na Třeboňsku

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu obcí

1. Nachází se Vaše obec na Třeboňsku?

9x ano

1x ne

2. Jakou obec zastupujete?

Halámky

Chlum u Třeboně

Klec

Majdalena

Novosedly nad Nežárkou

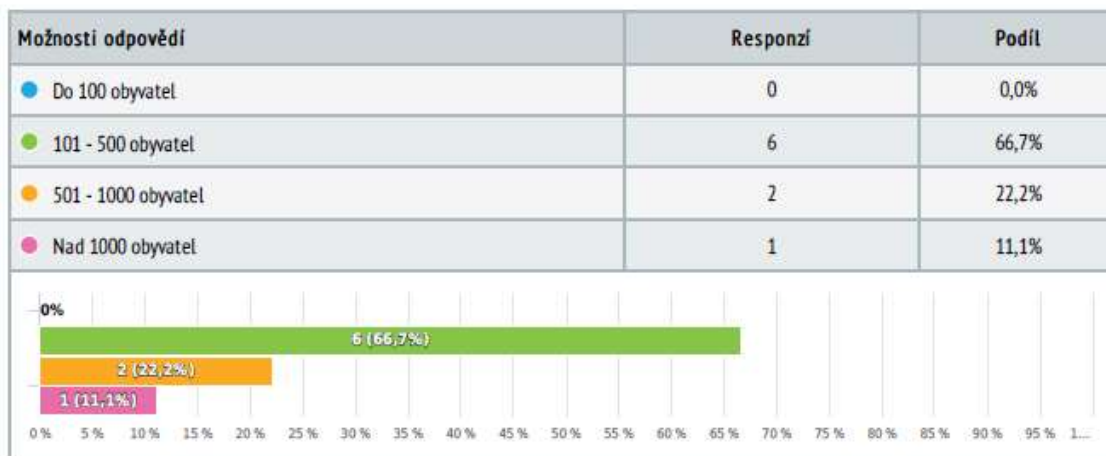
Staňkov

Příbraz

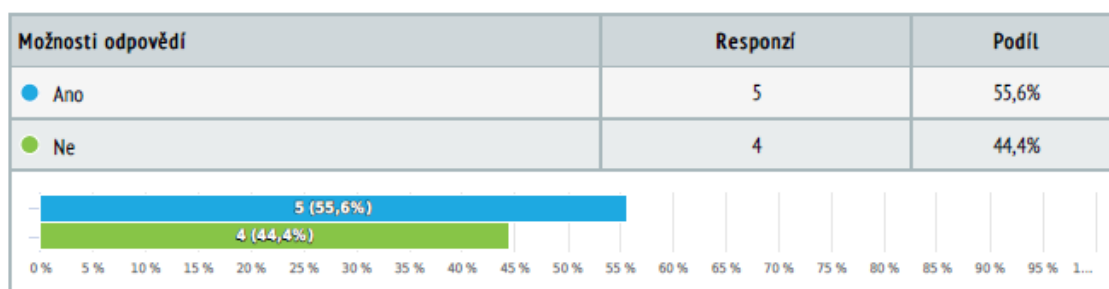
Stráž nad Nežárkou

Stříbřec

3. Jak velká je Vaše obec?

4. Spolupracuje Vaše obec při tvorbě strategického plánuje rozvoje obce s obyvateli obce, podnikateli či jinými místními subjekty?

5. S jakými subjekty?

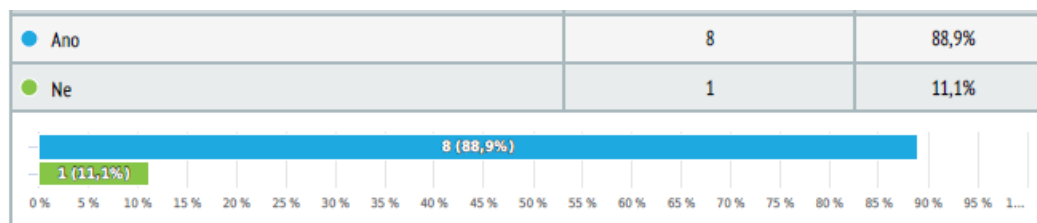
MAS Třeboňsko

Občané pomocí anket, podnikatelé v cestovním ruchu, využití jejich potenciálu obyvatelé, podnikatelé, spolky

se všemi

svazek obcí VITORAZSKO, svazek obcí Třeboňsko

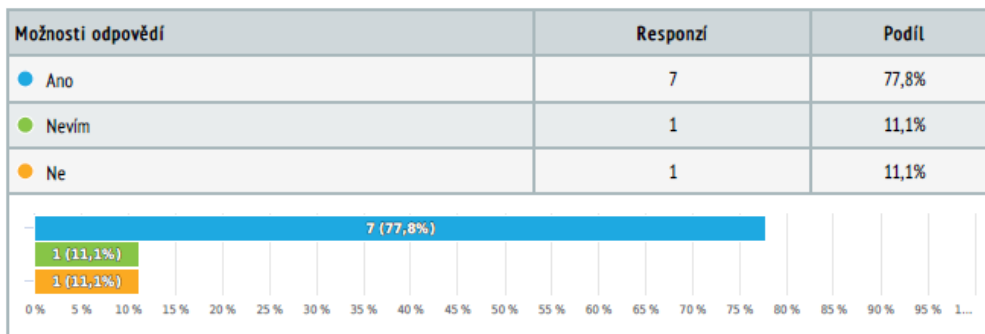
6. Podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

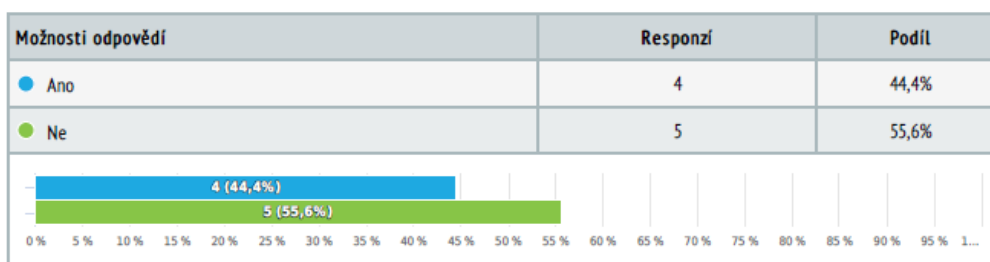
7. Čím podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Informační tabule	6	75,0%
Informační materiály (letáky, brožury)	4	50,0%
Propagace obce	6	75,0%
Výstavba cyklostezek	2	25,0%
Výstavba naučných stezek	0	0,0%
Podpora rozvoje místních podnikatelů poskytujících služby cestovního ruchu	4	50,0%
Podpora zvyšování ubytovacích kapacit	0	0,0%
Podpora vzniku nových atraktivit v obci a zlepšení stávajících	6	75,0%
Podpora tvorby nových pracovních míst v cestovním ruchu	0	0,0%
Rozvoj aktivit v obci	6	75,0%
Zlepšení stravovacích a jiných služeb v obci	1	12,5%
Renovace a údržba kulturních památek	6	75,0%
Podpora zachování krajinného rázu v okolí	6	75,0%
Jinak, uveďte prosím jak...	0	0,0%

8. Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

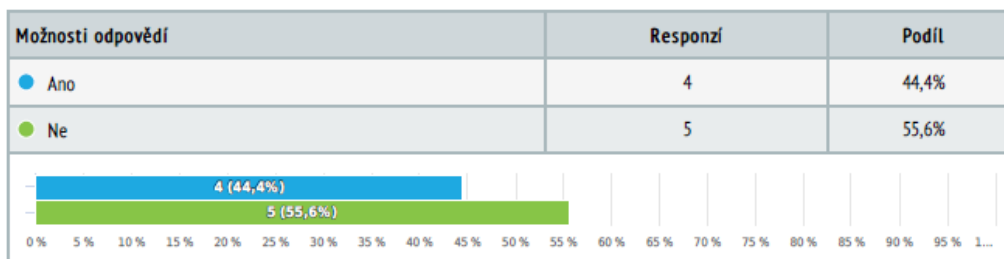
9. Plánuje a podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost rozvoje?

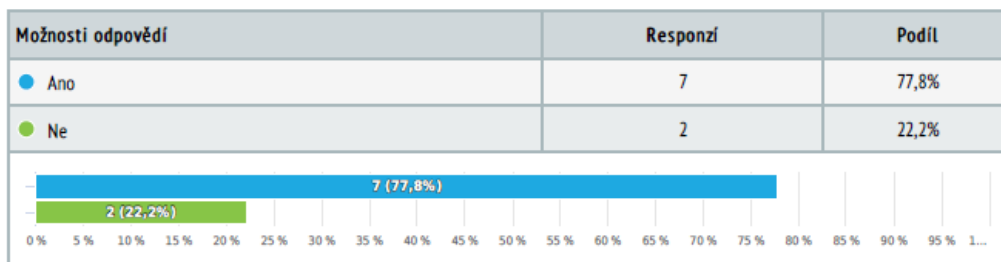
10. V jaké oblasti? Jakým způsobem?

- cykloturismus - údržba stávajících cyklostezek
- oblast cykloturismu se ukazuje jako prioritní, udržení restauračních zařízení a obchodů obcí, výstavba naučné stezky (rodiče s dětmi), udržení, popř. výstavba cyklostezek.
- ochrana přírody, údržba obce, edukace návštěvníku, kontrola v místě
- v oblasti plánování rozvoje infrastruktury, v oblasti vytváření či regulace kapacit pro kempování

11. Má Vaše obec sestavený strategický plán rozvoje obce s ohledem na udržitelnost cestovního ruchu?

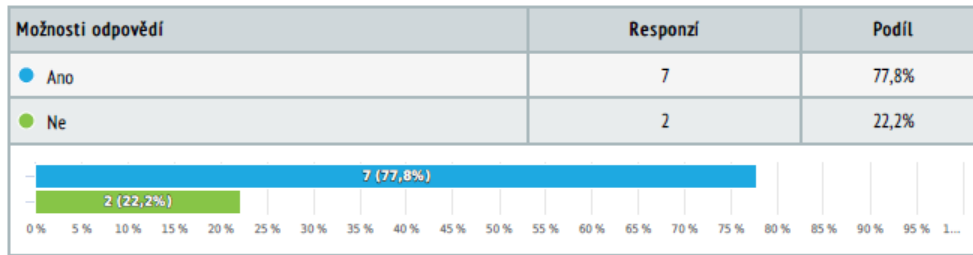
12. Plánuje Vaše obec rozšiřovat a zlepšovat podmínky pro rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?

13. Jak budete rozvíjet podmínky pro udržitelný cestovní ruch ve Vaší obci?

● Naučné stezky, které budou vést k zodpovědnému cestovnímu ruchu	1	14,3%
● Informační tabule	5	71,4%
● Výzvy pro turisty k zodpovědnému chování	4	57,1%
● Cyklostezky, které nebudou narušovat přírodní prostředí	2	28,6%
● Třídění odpadů na turisticky vytižených místech	5	71,4%
● Zvyšování parkovacích kapacit tak, aby mohli lidé po okolí cestovat udržitelněji	1	14,3%
● Nová pracovní míst v udržitelnějších oblastech	0	0,0%
● Podpora restaurací s uznáváním zero waste výzev apod.	0	0,0%
● Zapojení místních obyvatel a podnikatelů do rozhodování o rozvoji cestovního ruchu	3	42,9%
● Propagace místních kultur, tradic, zvyklostí	4	57,1%
● Objasnění výhod plynoucích z cestovního ruchu místním občanům	4	57,1%
● Podpora místních průvodců	0	0,0%
● Výstavba a udržování místních expozičních a muzeí	1	14,3%
● Aplikace vyzývající k udržitelnému chování	1	14,3%
● Infocentra	1	14,3%
● Organizace místních akcí, které zdůrazňují tradice, zvyky	3	42,9%
● Propagace udržitelných aktivit obce	3	42,9%
● Spolupráce s dalšími obcemi na rozvoji s ohledem na udržitelnost	6	85,7%
● Jinak, prosím uveďte jak...	0	0,0%

14. Zvyšuje Vaše obec povědomí o odpovědnosti účastníků cestovního ruchu k ochraně životního prostředí?

15. Jak zvyšuje Vaše obec povědomí turistů o odpovědnosti v cestovním ruchu?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Výzvy ke správnému nakládání s odpady	6	85,7%
Informační tabule	4	57,1%
Infocentra	0	0,0%
Tištěné informační materiály	5	71,4%
Spolupráce s poskytovateli služeb	3	42,9%
Informace na webových stránkách obce	4	57,1%
Jinak, uveďte prosím jak...	0	0,0%

16. Pociťujete v hlavní sezóně nárůst dopravního zatížení ve Vaší obci?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Ano	9	100,0%
Ne	0	0,0%

17. Co děláte pro to, aby nárůst nebyl tak výrazný a nenarušoval běžný život místních obyvatel?

- nárůst není takový, aby narušoval běžný život v obci, spíše je to vítaný „nový život,, v obci
- nic se s tím nedá dělat
- snažíme se určit parkovací místa, edukovat návštěvníky k odpovědnému chování v obci a okolí
- s tím nelze nic dělat, jsme rádi, že nás navštěvují
- těžko s tím něco dělat
- toto neovlivníme, obcí vede hlavní tah na Rakousko
- v tomto ohledu jsou naše možnosti velmi omezené
- vzhledem k poloze obce Majdalena na komunikaci I. třídy spojující Třeboň s přechody do Rakouska, není v našich silách intenzitu dopravního zatížení ovlivnit
- vzhledem k poloze obce nelze zamezit sezonní dopravní zátěži

18. Vnímáte vliv turistů na životní prostředí ve Vaší obci a okolí jako negativní?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
☐ Ano	5	55,6%
☐ Ne	4	44,4%

19. Snažíte se tomuto vlivu zabránit?

☐ Ano	4	80,0%
☐ Ne	1	20,0%

20. Jak se snažíte negativnímu působení turismu na životní prostředí zabránit?

- hlavně informováním návštěvníků
- osvětou
- úklidem odhozeného odpadu na veřejném prostranství a umístěním více odpadních košů
- zkvalitňováním služeb zejména ve veřejném vodáckém tábořišti, tak aby byli turisté motivováni těchto služeb využívat

21. Pociťujete, že by působil cestovní ruch negativně na místních občany

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
☐ Ano	3	33,3%
☐ Ne	6	66,7%

22. Snažíte se tomuto negativnímu vlivu nějak zabránit?

☐ Ano	1	33,3%
☐ Ne	2	66,7%

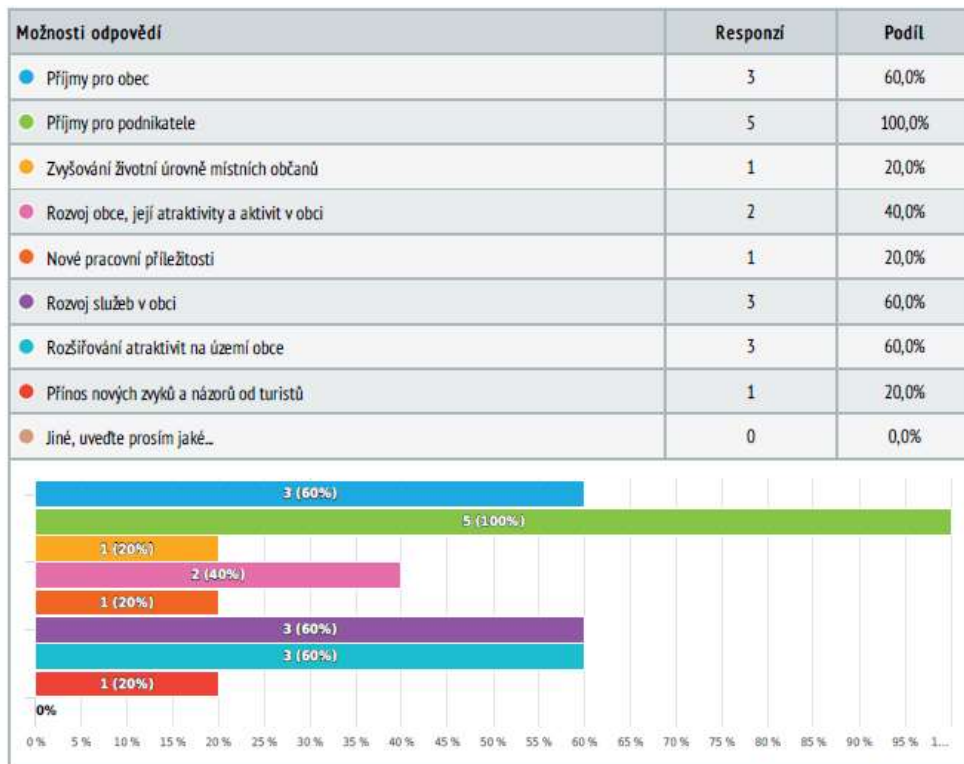
23. Jak se snažíte zabránit negativnímu vlivu turismu na místní obyvatele?

- Naše možnosti ovlivnění negativního vlivu turismu na občany jsou omezené a prakticky neřešitelný je například pohyb cyklistů po chodnících

24. Považujete přínosy cestovního ruchu pro Vaši obec za pozitivní nebo negativní?

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
☐ Pozitivní	5	55,6%
☐ Neutrální	4	44,4%
☐ Negativní	0	0,0%

25. Jaké pozitivní přínosy?

(Zdroj: vlastní zpracování)

Příloha 7: Vzor vyplněného dotazníku v tištěné podobě

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu místních obyvatel

Dobrý den, mé jméno je Michaela Merčáková a studuji obor Strukturální politika EU pro rozvoj venkova na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. Aktuálně provádím v rámci mé diplomové práce výzkum týkající se udržitelného rozvoje cestovního ruchu na Třeboňsku. Cílem je zhodnotit přístup k tomuto rozvoji a navrhnout případné postupy, které by mohly rozvoj cestovního ruchu udělat udržitelnějším.

Udržitelný cestovní ruch je takový cestovní ruch, který splňuje potřeby současných generací bez omezení splnění potřeb generací budoucích. Tedy nejlépe takový cestovní ruch, na kterém se podílejí místní aktéři (obyvatelé, obce, města, sdružení obcí, podnikatelé apod.), který pomáhá k rozvoji území bez negativních vlivů na přírodní a kulturní památky a na místní obyvatele.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku níže, který vám nezabere více jak 5 minut, je zcela anonymní a jeho výsledky budou sloužit k vyhodnocení přístupu k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu v oblasti Třeboňska.

Velmi Vám předem děkuji za vyplnění!

1 Nachází se obec ve které žijete na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

2 Jste žena nebo muž?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Žena Muž

3 Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Méně než 20 let 20-40 let 40-60 let Více než 60 let

4 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Základní
 Středoškolské odborné s
výučním listem
 Středoškolské odborné s
maturitní zkouškou
 Gymnázium
 Vyšší
odborné
 Vysokoškolské

5 Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

6 Máte pocit, že se cestovní ruch na Třeboňsku v posledních letech rozvíjí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

7 Ovlivňuje Vás rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku pozitivně v každodenním životě?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

8 Ovlivňuje Vás rozvoj cestovního ruchu na Třeboňsku negativně v každodenním životě?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

9 Jak často se setkáváte v hlavní sezóně s turisty?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Každý den
 Několikrát za týden
 Párkrát za měsíc
 Zcela výjimečně
 Vůbec

10 Považujete přítomnost turistů na Třeboňsku za pozitivní nebo negativní?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pozitivní
 Spíše pozitivní
 Neutrální
 Spíše negativní
 Negativní

11 Vnímáte přínos cestovního ruchu pro území Třeboňska jako pozitivní?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pozitivní Neutrální Negativní

12 Jaké jsou podle Vás pozitivní přínosy turistů na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Renovace a údržba kulturních památek	☐ Zvyšování kvality služeb	☒ Rozšíření cyklostezek	☐ Rozvoj pracovních příležitostí
☒ Rozšíření naučných tras	☒ Příjmy pro místní podnikatele	☐ Rozvoj území z příjmů od turistů	☐ Neustálé rozšiřování služeb
☐ Rozšíření možností aktivit v území	☐ Předávání místních kulturních tradic a zvyků dále	☐ Přínos nových zvyků a názorů od turistů	
☐ Jiné, uveďte prosím jaké..	____		

13 Jaké jsou podle Vás negativní přínosy turistů na Třeboňsku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☒ Zvýšení dopravního zatížení	☒ Růst množství odpadků	☐ Větší nápor na služby a prodej	☐ Zvýšení zájmu o kulturní a přírodní dědictví na úkor místních obyvatel
☒ Zvýšení tlaku na životní prostředí	☐ Ovlivnění každodenního života místních obyvatel	☐ Vytlačení místních obyvatel z nejvíce turisticky vytlačených míst	☐ Zvýšení odporu místních obyvatel vůči turistům vůvím odlišných názorů a chování
☐ Úbytek parkovacích míst			
☐ Jiné, napište prosím jaké..	____		

14 Působí turisté na Třeboňsku podle Vás negativně na životní prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Nevím Ne

15 Čím působí turisté na Třeboňsku negativně na životní prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Odpadky
 Ničení přírodního dědictví
 Rušení sídlících živočichů
 Poškození živočichů a jejich přirozeného prostředí
 Nepřímé vyvolání eroze půdy
 Narušení vegetace
 Jinak, napište prosím...

16 Myslíte si, že by se cestovní ruch na Třeboňsku měl rozvíjet více udržitelným způsobem než dosud?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Spíše ano
 Nevím
 Spíše ne
 Ne

17 Podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Nevím
 Ne

18 Jakým způsobem podporuje Vaše obec rozvoj cestovního ruchu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Podpora zvyšování ubytovacích kapacit
 Zlepšení stravovacích a jiných služeb v obci
 Výstavba informačních tabulí
 Výstavba cyklostezek
 Podpora rozvoje nových aktivit pro turisty
 Rozvoj atraktivity obce
 Propagace obce
 Informační materiály (brožury, letáky)
 Výstavba naučných stezek
 Podpora rozvoje místních podnikatelů poskytujících služby cestovního ruchu
 Podpora tvorby nových pracovních míst v cestovním ruchu
 Jiný, napište prosím jaký...

19 Podporuje podle vás město Třeboň rozvoj cestovního ruchu pasivním nebo aktivním způsobem?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pasivním
 Spíše pasivním
 Nevím
 Spíše aktivním
 Aktivním

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu místních obyvatel

20 Jaká je velikost Vaší obce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Do 100 obyvatel 101 - 500 obyvatel 501 - 1000 obyvatel Více než 1000 obyvatel

21 Považujete rozvoj cestovního ruchu, který podporuje Vaše obec, za takový, který splňuje principy udržitelného rozvoje? Tedy udržitelné způsoby dopravy, zapojení místních obyvatel a podnikatelů do plánování rozvoje apod.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

22 Měl by být podle Vás cestovní ruch na Třeboňsku více regulován? Tedy, zda by se měly regulovat počty turistů pohybujících se na území CHKO Třeboňsko, automobilová doprava, cykloturisté v centra Třeboně apod.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano Spíše ano Nevím Spíše ne Ne

(Zdroj: vlastní zpracování)

Příloha 8: Výsledek dotazníkového šetření u města Třeboň

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu města Třeboň

1. Spolupracuje město Třeboň při tvorbě strategického plánuje rozvoje města s obyvateli, podnikateli či jinými subjekty?

Ano

2. Se kterými subjekty?

Možnosti odpovědí	Responzí
● Občané města Třeboň	1
● Okolní obce na Třeboňsku	0
● Podnikatelé	1
● MAS Třeboňsko	1
● Mikroregion Třeboňsko	0
● CHKO Třeboňsko	1
● Nezáskové organizace	0
● Odborné organizace	1
● Jiné, uveďte prosím jaké...	0

Občané města Třeboň
Podnikatelé
MAS Třeboňsko
CHKO Třeboňsko
Odborné organizace

3. Podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu?

Ano

4. Čím podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu?

Možnosti odpovědí	Responzi
● Propagace města	1
● Podpora zvyšování ubytovacích kapacit	0
● Výstavba cyklostezek	1
● Rozšíření parkovacích kapacit	1
● Výstavba naučných stezek	1
● Renovace a údržba kulturních památek	1
● Pořádání kulturních akcí	1
● Podpora služeb infocentra	1
● Rozšíření aktivit ve městě	1
● Podpora vzniku nových atraktivit v obci a zlepšení stávajících	1
● Informační tabule	1
● Podpora místních podnikatelů poskytujících služby cestovního ruchu	0
● Podpora tvorby nových pracovních míst v cestovním ruchu	0
● Informační materiály (letáky, brožury)	1
● Rozvoj aktivit ve městě	1
● Zlepšení stravovacích a jiných služeb v obci	0
● Podpora zachování krajinného rázu v okolí	1
● Jinak, uveďte prosím jak.	0

Propagace města
 Výstavba cyklostezek
 Rozšíření parkovacích kapacit
 Výstavba naučných stezek
 Renovace a údržba kulturních památek
 Pořádání kulturních akcí
 Podpora služeb infocentra
 Rozšíření aktivit ve městě
 Podpora vzniku nových atraktivit v obci a zlepšení stávajících
 Informační tabulce
 Informační materiály
 Rozvoj aktivit ve městě
 Podpora zachování krajinného rázu v okolí

5. Setkali jste se někdy s pojmem **udržitelný cestovní ruch**?

Ano

6. **Plánuje a podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?**

Ano

7. **Jakým způsobem plánuje a podporuje město Třeboň rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?**

rozšířením aktivit ve městě

8. **Má město Třeboň sestaveny cíle v oblasti cestovního ruchu v rámci strategického plánu rozvoje města Třeboň 2021-2030 s ohledem na udržitelnost cestovního ruchu?**

Ano

9. **Plánuje město Třeboň rozšiřovat a zlepšovat podmínky pro rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost?**

Ano

10. **Jakým způsobem?**

podpora aktivit ve městě

11. **Snaží se město Třeboň regulovat výkyvy způsobené sezónností?**

Ano

12. **Jakým způsobem regulujete výkyvy v sezónnosti?**

pořádání kulturních akcí mimo hlavní sezónu

13. **Spolupracuje město Třeboň v oblasti ochrany životního prostředí a rozvoje cestovního ruchu s CHKO Třeboňsko?**

Ano

14. **Spolupracuje město Třeboň v oblasti rozvoje cestovního ruchu s MAS a Mikroregionem Třeboňsko?**

Ano, s MAS Třeboňsko

15. Zvyšuje město Třeboň povědomí o odpovědnosti účastníků cestovního ruchu, zejména v oblasti ochrany životního prostředí?

Ano

16. Jakým způsobem vede město Třeboň účastníky cestovního ruchu k odpovědnosti v cestovním ruchu?

Výzvami k třídění odpadů

17. Reguluje město Třeboň nárůst dopravního zatížení ve městě a v okolí města, především v hlavní sezóně?

Ne

18. Eliminuje město Třeboň negativní dopady masivního turismu na místní obyvatele, kulturní památky a přírodní prostředí?

Ne

(Zdroj: vlastní zpracování)

Příloha 9: Výsledek dotazníkového šetření u Místní akční skupiny Třeboňsko

Udržitelný cestovní ruch na Třeboňsku z pohledu MAS Třeboňsko

1. Spolupracujete při tvorbě strategických dokumentů a stanovení společných cílů s občany žijících na území, kde se nachází Vaše sdružení?

Ano

2. V jakých oblastech spolupracujete s občany?

Regionální rozvoj, komunitní plán sociálních služeb

3. Spolupracujete při stanovení a plnění strategických cílů s městem Třeboň?

Ano

4. V jakých oblastech spolupracujete s městem Třeboň?

Sběr dat, přímo tvorba KPSS

5. Podporuje Vaše sdružení rozvoj cestovního ruchu?

Ano

6. Jakým způsobem podporuje Vaše sdružení rozvoj cestovního ruchu?

Možnosti odpovědí	Responzí
● Stanovení rozvoje společných aktivit v oblasti	0
● Finanční spolupráce na projektech rozvoje cestovního ruchu	1
● Společné infrastrukturní projekty z oblasti cestovního ruchu	0
● Podpora místních podnikatelů	1
● Zapojení místních občanů do rozvoje cestovního ruchu a předání tradic	0
● Jinak, uveďte prosím jak..	0

Finanční spolupráce na projektech rozvoje cestovního ruchu

Podpora místních podnikatelů

7. Podporovali jste někdy v minulosti aktivity, které by napomohly přímo nebo nepřímo rozvoji cestovního ruchu na území vašeho sdružení?

Ano

8. Jaké?

Cyklus vzdělávání pro zaměstnance v gastronomii, přímá dotační podpora podnikatelů v CR, správa tematického webu, spolupráce s Turistickou oblastí Třeboňsko

9. Plánujete své aktivity s ohledem na udržitelnost?

Ano

10. Setkali jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch?

Ano

11. Podporujete výstavbu s ohledem na udržitelnost, jako například stavbu cyklotras, pěších tras, nemovitostí s nízkou energetickou náročností apod.?

Ano

12. Podporujete vznik nebo rozvoj udržitelných forem cestovního ruchu?

Ano

13. Jaké formy udržitelné turistiky podporujete?

Možnosti odpovědí	Responzí
☒ Ekoturistika	1
☒ Agroturistika	1
☒ Venkovská turistika	1
☒ Pěší turistika	1
☒ Cykloturistika	1
☐ Hipoturistika	0
☐ Rybářská turistika	0
☐ Myslivecká turistika	0
☐ Jiné, uveďte prosím jaké..	0

Ekoturistika

Agroturistika

Venkovská turistika

Pěší turistika

Cykloturistika

14. Jaké pozitivní přínosy podle Vás přináší cestovní ruch?

Možnosti odpovědí	Respond
● Rozvoj území	0
● Finanční příjmy do státních a místních rozpočtů	1
● Rozvoj služeb	0
● Rozšíření pracovních příležitostí	1
● Vznik nových, užitečných forem cestovního ruchu	0
● Příjmy pro místní podnikatele	1
● Zvýšení životní úrovně místních obyvatel	0
● Rozvoj a klíbit v území	0
● Zvyšování atraktivity území	0
● Přínos nových zvyků a náborů od turistů	0
● Jiné, uveďte prosím jaké..	0

Finanční příjmy do státních a místních rozpočtů

Rozšíření pracovních příležitostí

Příjmy pro místní podnikatele

15. Jaké pozitivní přínosy cestovního ruchu pociťujete konkrétně vy?

Jedná se o významný zdroj příjmů, vč. Možnosti zvýšení příjmů pro obecní rozpočty

16. Jaké negativní přínosy podle Vás plynou z cestovního ruchu?

Možnosti odpovědí	Respond
● Negativní dopady na životní prostředí	1
● Odpady	1
● Nárůst dopravní zátěženosti	1
● Spory mezi místními obyvateli a turisty	1
● Odsun místních obyvatel z turisticky oblíbených míst	0
● Nedostatek parkovacích míst	0
● Jiné, uveďte prosím jaké..	0

Negativní dopady na životní prostředí

Odpady

Nárůst dopravní zátěženosti

Spory mezi místními obyvateli a turisty

17. Jaké konkrétní negativní dopady pociťujete vy?

Z toho co nezaznělo např. složitý vztah regionu k centru (Třeboň)

(Zdroj: vlastní zpracování)